

Tuija Tolonen-Kytölä

Työn eetos, vapaus, onnellisuus

Perheyrittäjien arvojen kuvauksen
rakentuminen eräiden suomalaisten
lehtien reportaaseissa

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN BUSINESS AND ECONOMICS 150

Tuija Tolonen-Kytölä

Työn eetos, vapaus, onnellisuus
Perheyrittäjien arvojen kuvauksen rakentuminen
eräiden suomalaisten lehtien reportaaseissa

Esitetään Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa S212,
heinäkuun 4. päivänä 2014 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Jyväskylä University School of Business and Economics,
in building Seminarium, auditorium S212 on July 4, 2014 at 12 o'clock noon.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2014

Työn eetos, vapaus, onnellisuus

Perheyrittäjien arvojen kuvauksen rakentuminen
eräiden suomalaisten lehtien reportaaseissa

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN BUSINESS AND ECONOMICS 150

Tuija Tolonen-Kytölä

Työn eetos, vapaus, onnellisuus

Perheyrittäjien arvojen kuvauksen rakentuminen
eräiden suomalaisten lehtien reportaaseissa

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2014

Editors

Tuomo Takala

Jyväskylä University School of Business and Economics

Pekka Olsbo, Timo Hautala

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Cover picture by Lauri Kytölä

URN:ISBN 978-951-39-5735-3

ISBN 978-951-39-5735-3 (PDF)

ISBN 978-951-39-5734-6 (nid.)

ISSN 1457-1986

Copyright © 2014, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2014

ABSTRACT

Tolonen-Kytölä, Tuija

Work ethos, freedom, happiness – Constructing the values of family-entrepreneurs in the chosen Finnish news report texts

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2014, 207 p.

Jyväskylä Studies in Business and Economics

ISSN 1457-1986)

ISBN 978-951-39-5734-6 (nid.)

ISBN 978-951-39-5735-3 (PDF)

This doctoral study focuses on the values of entrepreneurs and how these values are represented in selected Finnish news report texts published between 1998 and 2013.

This study seeks to answer the following questions: 1. What kind of values of entrepreneurs are represented in the chosen Finnish journalistic texts? 2. How does the reportage genre textually and visually construct the values of entrepreneurs?

The analysis of texts is based on a theoretical framework that consists of critical discourse analysis, textual content analysis and genre studies. The research approach is qualitative and descriptive, and the core research method is linguistic text analysis. This study is also closely connected to fields of business and economics, social sciences, sociology and psychology.

The data used in this study is chosen from the journals *Talouselämä*, *Tekniikka ja talous*, newspaper *Keskipohjanmaa* and magazine *Vauva*. The data consists of 100 texts altogether. The analysis deals with the visual conception and the written text in the reportages in the data.

Based on the linguistic analysis, the entrepreneurs' values are represented as centered on family and work. The happiness of the entrepreneurs comes from combining the different parts of living: working as an entrepreneur, family life, hobbies and leisure time. The entrepreneurs are willing to emphasize the values and traditions of the family. They respect the freedom to express themselves and to be in charge of their own schedules.

Based on this study, news report texts as a genre consist of multifaceted formal structures and visual elements. In the texts, the values are constructed from combinations of visual and textual significations, which reflect the social context, but also participate in influencing the readers' attitudes towards entrepreneurial work and related value system. The study argues that the representation of entrepreneurial lifestyle and values is mainly positive and encourages entrepreneurship.

Keywords: values, enterprise, family entrepreneur, news report, freedom, happiness, work

Author's address Tuija Tolonen-Kytölä
School of Business and Economics
tuija.tolonen@centria.fi

Supervisors Professor Matti Koiranen
School of Business and Economics
University of Jyväskylä

Reviewers Docent Heikki Eerola
University of Jyväskylä

Docent Pauli Juuti
University of Tampere

Opponent Docent Pauli Juuti
University of Tampere

ESIPUHE

Tämä tutkimustyö on syntynyt kiinnostuksesta suomen kieltä ja mediatekstejä, mutta ennen kaikkea suomalaisten arvoja kohtaan. Syntyminen perheyrittäjäperheeseen on ollut perusta, joka on muokannut omaa käsitystäni siitä, mitä työ merkitsee ja mistä onnellisuus muodostuu. Olen myös oppinut antamaan arvoa vapaudelle ja mahdollisuudelle tehdä elämässä itsenäisiä ratkaisuja. Arvojen tarkastelu erityisesti yrittäjyysnäkökulmasta onkin ollut luonteva lähtökohta tälle tutkimukselle.

Haluan kiittää vanhempiani Marjatta ja Timo Hautakangasta innostuksesta tehdä työtä ja iloita sen hedelmistä lapsuusajoista lähtien. Oman arvomaailmani juuret ovat kuitenkin vielä kauempana, syvällä Kalajokilaakson mullassa ja muun muassa isovanhempieni Jennyn ja Fransin – samoin kuin Ainon ja Einnon – omaksumassa maailmankatsomuksessa. Tämän perinnön arvoa ei voi mitata.

Väitöstutkimukseni ei kuitenkaan olisi koskaan syntynyt ilman kannustavaa ohjaajaani, professori Matti Koirasta Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulusta. Suurimmat kiitokset osoitankin hänelle. Monet innostavat keskustelut sekä antoisat ohjaushetket ovat olleet korvaamattomia, eivätkä koskaan unohdu.

Kiitokset esitarkastajille, dosentti, VTT Pauli Juutille Tampereen yliopistosta sekä dosentti, KTT Heikki Eerolalle Jyväskylän yliopistosta arvokkaista kommentteista sekä tehdystä suuresta työstä.

Lämpimät kiitokset myös työpaikassani Centria ammattikorkeakoulussa toimivalle jatkotutkimusryhmälle rohkaisusta ja hyvistä neuvoista. Erityisesti kiitän kollegoitani Sirpa Soukkaa, Helinä Nurmenniemeä ja Eija Huotaria, jotka ovat luoneet uskoa tutkimukseen silloinkin, kun oma motivaationi työn loppuunsaattamiseksi on ollut elämän odottamattomissa käännteissä kadoksissa. Esimiestäni koulutusohjelmajohtaja ja tekniikan yliopettaja. dipl.ins. Antti Rahjaa haluan kiittää ymmärtäväisestä suhtautumisesta opintoihini, samoin Centria ammattikorkeakoulun muuta johtoa, joka on mahdollistanut ohjauksen työpaikallani. Myös Centrian kirjaston henkilökunta ansaitsee erityiskiitokset hyvästä palvelusta tutkimusprosessin aikana.

Tärkeää apua olen viimeistelyvaiheessa saanut kollegaltani Timo Taarilta, joka on huolehtinut tekstin ulkoasun julkaisuvalmiiksi. Kiitos myös atk-tukihenkilölle Markus Kuuttiselle teknisestä avustuksesta.

Tutkimuksen englanninkielisten osien kirjoittamisessa ovat auttaneet Esko Johnson Centria amk:sta sekä Mikko Hautakangas Tampereen yliopistosta. Kuvia muokkasivat kälyni Liisa Kytölä ja tyttäreni Jenny Tolonen. Kansikuva on mieheni Laurin käsialaa. Kiitokset kaikille teille.

Vuosien mittaan olen saanut apurahoja jatko-opintoihini Keski-Pohjanmaa-säätiöltä, Keskipohjanmaan kulttuurirahastosta sekä Oulun yliopiston Anna Vuorion rahastosta. Kiitän näitä säätiöitä saamastani taloudellisesta tuesta.

Kiitos myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tutkijoille Vesa Heikkiselle, Ulla Tiirilälle ja Salli Kankaanpäälle. He auttoivat tekstien tulkitsemisen alkuun silloin, kun tutkimukseni oli vasta muotoutumassa.

Erityisen lämpimät kiitokset ansaitsee kuitenkin kotiväki. Ilman rakkaita lapsiani Villeä, Tuomasta ja Jennyä tämä työ ei olisi koskaan alkanut – eikä myöskään tullut päätökseen. Olette antaneet iloa, voimaa sekä uskoa siihen, että väitöskirja lopulta kannattaa tehdä. Kiitokset Laurille arjen jakamisesta, mutta myös monista oivalluksista ja filosofisista pohdinnoista, jotka ovat vienneet tutkimusta eteenpäin. Kiitos myös Lauralle ja Luna-koiralle. Olen onnellinen, että te kaikki olette olemassa.

*”Olen polkuni päässä
tuhansistani erään
– ja niitä on täynnä maa.”*

Aila Meriluoto

Oulussa 1.6.2014
Tuija Tolonen-Kytölä

KUVIOT

KUVIO 1	Tutkimuksen asemointi.....	16
KUVIO 2	Tutkimuksen metodologiset valinnat abduktiivisena prosessina	19
KUVIO 3	Hallidayn tilannekontekstin muuttujien ja tekstin reaalistumissuhde (mukaillen Shore 2012, 149.).....	41
KUVIO 4	Hallidayn prosessityypit (Halliday 1994: 108.).....	42
KUVIO 5	Kuva 1 tekstistä "Olen sinut itseni kanssa" (KP 1.1.2001).....	106
KUVIO 6	Kuva 2 tekstistä "Olen sinut itseni kanssa" (KP 1.1.2001).....	108
KUVIO 7	Kuva 3 tekstistä "Olen sinut itseni kanssa" (KP 1.1.2001).....	109
KUVIO 8	Reportaasin "Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa" visuaalinen järjestys (Tekniikka ja talous 9.3.1999).....	112
KUVIO 9	Aloitussivun visuaalinen järjestys tekstissä <i>Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy kotona töissä.</i> (Vauva 5/1988.).....	116
KUVIO 10	Kuvasarja A tekstistä <i>Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy kotona töissä</i> (Vauva 5/1988.)	118
KUVIO 11	Ensimmäisen tekstisivun visuaalinen järjestys tekstistä <i>Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy kotona töissä</i> (Vauva 5/1988.)	119
KUVIO 12	Kuvasarja B tekstistä <i>Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy kotona töissä</i> (Vauva 5/1988.)	121
KUVIO 13	<i>Kylmiltään johtoon</i> -tekstin kuva 4 (Talouselämä 21/2013)	149
KUVIO 14	<i>Helkaman rento kuski</i> -tekstin ensimmäisen aukeaman visuaalinen järjestys	150

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Tekstiaineiston jakautuminen julkaisuajankohdan mukaan eri lehtien kesken	25
TAULUKKO 2	Aineiston yrittäjättekstit julkaisun ja ilmestymisajankohdan mukaan	28
TAULUKKO 3	Keskipohjanmaa-lehden reportaasien topiikit ja toimijat	53
TAULUKKO 4	Tekniikka ja talous -lehden reportaasien topiikit ja toimijat... ..	59
TAULUKKO 5	Vauva-lehden reportaasien topiikit ja toimijat	65
TAULUKKO 6	Talouselämä-lehden reportaasien topiikit ja toimijat	72
TAULUKKO 7	Keskipohjanmaa-lehden reportaasien tekstuaalinen rakentuminen.....	77
TAULUKKO 8	Tekniikka ja talous -lehden reportaasien tekstuaalinen rakentuminen.....	81
TAULUKKO 9	Vauva-lehden diskurssi tekstuaalinen rakentuminen	86
TAULUKKO 10	Talouselämä-lehden diskurssin tekstuaalinen rakentuminen ...	91

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
KUVIOT JA TAULUKOT
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
1.1	Tutkimuksen tavoitteet, motiivit ja lähtökohdat	13
1.2	Metodologiset perusvalinnat ja tutkimuksen asemointi.....	14
1.3	Tutkimuksen rajaaminen: ontologiset ja epistemologiset valinnat ...	17
1.4	Keskeiset käsitteet.....	20
1.5	Raportin rakenne	21
2	TUTKIMUSAINEISTO	24
2.1	Perustelut aineistojen valintoihin.....	24
2.2	Yleiskuvan muodostaminen laajemmalla tekstiaineistolla	26
2.3	Tarkennus suppeammalla aineistolla	28
3	KRIITTINEN DISKURSSINTUTKIMUS JA TEKSTILAJI TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ.....	30
3.1	Diskurssit ja tekstilajit tekstintutkimuksen kohteena	30
3.2	Reportaasitekstit journalistisena genrenä	35
3.3	Systemis-funktionaalinen kieliteoria	39
3.3.1	Prosessityypit.....	41
3.3.2	Tekstien teemarakenteesta.....	44
3.4	Multimodaalisuus näkökulmana: visuaaliset järjestykset ja socio-semioottinen teoria.....	47
3.5	Luvun 3 yhteenveto.....	50
4	ARVOJEN KUVAUKSEN RAKENTUMINEN REPORTAASEISSA: LAAJEMPI AINEISTO	52
4.1	Tekstien kokonaisrakenne lähtökohtana.....	52
4.1.1	Toimijat ja arvot topiikeissa ja pääkuvissa	52
4.1.2	Tekstien muodollinen rakenne ja tekstiteemat arvojen kuvaajina	75
4.2	Arvot kokonaisaineistossa.....	94
4.3	Leksikaaliset valinnat arvomaailman rakentajina: kolmen esimerkkitekstin prosessityypit.....	101
4.4	Visuaalisten järjestysten rakentama arvomaailma	105
4.5	Luvun 4 yhteenveto.....	123
5	KOLME NÄKÖKULMAA PERHEYRITTÄJIEN ARVOIHIN	126
5.1	Perustelut näkökulmien valinnalle	126

5.2	Työn eetos ja kristillinen etiikka	127
5.3	Vapaus arvona: liberalismi.....	130
5.4	Onnellisuus ja hyvä elämä	132
6	PERHEYRITTÄJIEN ARVOT REPORTAASIEN KUVAAMINA	136
6.1	Työn eetos: luterilaiset arvot ja työ	137
6.2	Liberalismi: itsensä toteuttaminen, vapaus ja egosentrismi.....	139
6.3	Aristoteleen mukainen onnellisuus ja hyvä elämä	141
6.3.1	Suku ja perhe.....	141
6.3.2	Ystävät ja sosiaaliset suhteet.....	143
6.3.3	Vauraus ja taloudellinen hyvinvointi.....	144
6.3.4	Ikääntyminen ja hyvä vanhuus	146
6.3.5	Fyysisyys: terveys, kauneus, voima ja liikunnalliset taidot....	148
6.3.6	Maine.....	151
6.3.7	Hyveet: auttaminen, oikeudenmukaisuus ja hyväntekeväisyys	152
6.4	Luvun 6 yhteenveto.....	153
7	DISKUSSIO	156
7.1	Tiivistetyt vastukset tutkimuskysymyksiin.....	156
7.2	Tutkimuksen rajoitukset.....	160
7.3	Kontribuutio	161
7.4	Tulosten reflektointi suhteessa aiempiin tutkimuksiin.....	162
7.5	Keskeiset päätelmät.....	164
7.6	Viitteitä jatkotutkimukselle.....	165
	SUMMARY	167
	LÄHTEET	169
	LIITTEET.....	181

1 JOHDANTO

”Työ on aina ollut suomalaisille tärkeä asia, niin toimeentulon lähteenä kuin elämän arvonakin. Kaikki työ on arvokasta, ja arvokasta on myös työn tavoittelu. Sen sijaan vaikeaa on ymmärtää sitä ajattelua, että tämä olisi oleskeluyhteiskunta, jossa tietoisesti jätetään omat mahdollisuudet käyttämättä ja odotetaan muiden kattavan pöydän.” - Sauli Niinistö

Vuoden 2013 vaihtuessa Tasavallan presidentti Sauli Niinistö esitti uudenvuodenpuheessaan Suomen kansalle keskeisiä työelämään ja suomalaisten arvoihin liittyviä vetoomuksia. Niinistö peräänkuulutti myös lähimmäisestä huolehtimista ja varoitti itsekkyyden ja ahneuden noususta sekä oikeudentunnon kiihtymisestä. Hän kehotti suomalaisia välttämään ylimielistä asennetta kansainvälisissä yhteyksissä: edistämään yhteistä hyvää ja varomasta julistautumista ”kaiken paremmin tietäväksi ja osaavaksi”. (Niinistö 2013.) Yleistä arvokeskustelua vaaditaan silloin, kun yhteiskunnassa eletään taloudellisesti vaativaa aikaa, työttömyys kasvaa ja julkisissa varoissa on säästettävä.

Yksittäinen ihminen ei aina kuitenkaan tiedosta pohtivansa arvoja tehdesään elämässään henkilökohtaisia ratkaisuja ja valintoja: pyrkimyksenä on ennemminkin saavuttaa tasapaino ja elää mahdollisimman rikas elämä. Tähän kytkeytyvät useimmilla läheiset ihmissuhteet, työ, taloudellinen toimeentulo ja terveys. Onnellisuuden saavuttaminen ja hyvinvoinnin problematiikka kiinnostavatkin tämän ajan ihmistä yksilöinä ja työyhteisöissä. Professori Markku Ojaisen mukaan ilmiöön globaali: verkkokirjakaupan Amazon.com-hakukone antaa yli 32 700 viitettä englanninkieliselle hakusanalle *happiness*, ’onnellisuus’. (Ojainen 2013.) Taloudellisen voiton tavoittelun ja materiaalisen menestyksen ohella yksilö tavoittelee kokonaisvaltaista psyykkistä, fyysistä ja sielullista hyvinvointia: ”kukoistusta”, kuten filosofian tutkijat ovat inhimillisen arvokkaan elämän kokonaisvaltaista toteutumista alkaneet kutsua (esim. Himanen 2012).

Tämä tutkimus kohdistuu siihen, kuinka lehtireportaaseista voidaan analysoida yleisölle välitettyä kuvaa perheyrittäjien arvoista, ja millainen tämä kuva tutkimukseen valittujen esimerkkilehtien reportaasien valossa on. Tutkimuksessa tarkastellaan myös sitä, kuinka perheyrittäjien arvojen kuvaus lehtiteksteissä, tarkemmin ottaen reportaasin tekstilajissa rakentuu. Perheyrittäjien

arvoja tarkastellaan kriittisen diskurssintutkimuksen näkökulmasta genreanalyysin keinoin: mitä reportaasiteksteissä perheyrittäjien arvoista sanotaan ja millä tavalla.

Keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisiksi tutkimukseen valittujen lehtien reportaasit kuvaavat perheyrittäjien arvot?
2. Miten aineistona olevat reportaasitekstit arvoja tekstuaalisesti ja visuaalisesti rakentavat?

Reportaasitekstien tarkastelu pohjautuu ns. kriittisen diskurssianalyysin (mm. Fairclough 1992) viitekehykseen ja liittyy viime vuosina kielen tutkimuksen piirissä vahvistuneeseen tekstin- ja tekstilajitutkimuksen alaan. Tutkimukseni liittyy kiinteästi myös kauppatieteiden, yhteiskuntatieteiden, sosiologian ja psykologian alalla tehtyihin perheyrittäjyyttä käsitelleisiin tutkimuksiin (mm. Koironen 1993, 2000; Kauko-Valli 2008, 2010, 2011; Solankallio-Vahteri 2013; Patja 2011; Huotari 2013; Nurmenniemi 2013; Savolainen 2013). Menetelmänä tekstilaji- eli genreanalyysi onkin moninainen, eri tutkimusaloja yhdistävä teema, jonka alla voi harjoittaa monitieteistä tutkimusta (Heikkinen & Voutilainen 2012, 19.) Monitieteisyys on tyypillistä myös perheyrittäjyyden tutkimukselle.

Keskeisiä käsitteitä tutkimukseni kannalta ovat **perheyrittäjyys**, **arvot** sekä **reportaasi**. Arvot ovat laaja-alainen filosofinen kysymys, jonka kattava tarkastelu on nähty jopa mahdottomaksi (Airaksinen 1994, 125–127). Rajatakseni arvojen käsittelyä tekstiaineistossa olen valinnut lähestymistavakseni jäsentää perheyrittäjien arvoja erityisesti kolmesta näkökulmasta käsin. Näitä ovat 1. kristillinen etiikkaa ja käsitys työstä (työn eetos) 2. vapauden käsite sekä 3. onnellisuuden ja hyvän elämän tavoittelu antiikin Aristoteleen näkemyksiin pohjaten.

Kyseisten arvonäkökulmien valikoituminen perheyrittäjädiskurssin tarkastelun perustaksi tässä tutkimuksessa on perusteltavissa sekä historiallisesti että ajankohtaisen mediakeskustelun kannalta. Länsimaisen kulttuurin kehitys sekä suomalainen yhteiskuntajärjestyksen muotoutuminen ovat historiallisesti rakentuneet antiikin filosofisen ajattelun sekä kristillisen etiikan pohjalle. Nämä merkitykset ja ajattelutapa ovat luonnollistuneet ajatteluamme ja toimintatapoihimme – mikä näkyy myös mediapuheessa 2000-luvulla. Yksilön pyrkimykset liberalistiseen ajatteluun, riippumattomuuteen ja vapauteen (esim. Katainen 2014) – toisaalta unelma onnellisesta elämästä näkyvät monella tavalla ajankohtaisessa mediassa. Tutkimukseni perustuukin pitkälti näiden kolmen näkökulman tarkasteluun perheyrittäjätiekstien arvomaailmaa rakentavina tekijöinä.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet, motiivit ja lähtökohdat

Olen valinnut tarkastelutavakseni lehtitekstien analyysin siitä syystä, että journalismi on keskeinen yhteiskunnan alue, joka tuottaa työhön ja yrittäjyyteen liittyviä merkityksiä ja jonka kautta ilmiöitä prosessoidaan. Suomi on yhä lehdenlukijamaa, ja maassamme luetaan runsaasti sanoma- ja aikakauslehtiä - näinä päivinä enenevästi sähköisessä muodossa (Lehtonen 2001, 17). Kielitiede tarjoaa tekstintutkimuksen metodien kautta välineitä tarkastella teksteihin kytkeytyviä merkityksiä ja ideologiaa, jotka ovat yhteydessä yhteiskunnalliseen sosio-kulttuuriseen kontekstiin ja suomalaiseen ajatteluun. Koska olen aiemalta taustaltani kielitieteilijä, tämä tarkastelutapa on itselleni luonteva valinta, vaikka kyse onkin pohjimmiltaan monitieteisestä tutkimuksesta.

Tarkastelukohteen taustalla ovat myös viime vuosina tehdyt perheyrittäjyyttä koskevat tutkimukset, joissa yrittäjien on todettu kokevan elämänsä onnellisiksi verrattuna muihin väestöryhmiin (Kauko-Valli 2008; Kauko-Valli & Koiranen 2010; Kauko-Valli, Saarikoski & Häkkinen 2011; Solankallio-Vahteri 2013). Tutkimuksen valossa näyttääkin siltä, että monet perheyrittäjät ovat tehneet elämässään onnistuneita ratkaisuja ja arvovalintoja. Tämä ei ole pikkuseikka siksi, että perheyrittäjät ovat Suomen talouden kannalta merkittävä tekijä: suomalaisista suurista ja keskisuurista yrityksistä 40% on perheyrityksiä, ja kaikista yrityksistä 80%. Yrityssektorilla työskentelevistä henkilöistä 40 % työskentelee perheyrityksissä. Vuonna 2005 kaikista suurista yrityksistä 30 % oli perheyrityksiä, joista suurimpia olivat Kone, Sanoma, Lemminkäinen, Onvest ja Ahlstrom (Elo-Pärssinen & Talvitie 2010, 29).

Toiminnallaan perheyrittäjät tuovat ympärilleen hyvinvointia; paitsi luomalla työpaikkoja he toimivat mallina ympäristölleen ja antavat esimerkkejä onnistuneista arvovalinnoista. Perheyrittäjien elämän tasapaino ja kokemus onnellisuudesta vahvistavat kansallista hyvinvointia samaan aikaan, kun monet suomalaiset kärsivät masennuksesta, yksinäisyydestä, syrjäytymisestä ja työttömyydestä. Tämä kiinnostaa myös mediaa.

Elo-Pärssinen (2007) on tutkinut väitöskirjassaan suomalaisten suurten perheyritysten arvomaailmaa ja yhteiskuntavastuullista toimintaa. Tutkimuksessa todettiin, että perheyrityksessä perinteet ja jatkuvuus tuovat uuden ulottuvuuden yhteiskuntavastuulliseen toimintaan. Yrityksissä toimitaan perheen arvojen ja yrityksen perinteiden mukaisesti, eikä yhteiskuntavastuun kantaminen ole vain pelkästään yrityksen maineen kiillotusta tai pyrkimystä arvostetuksi kansalaiseksi. Sosiaalialan yrittäjyyteen johtaneita elämän ratkaisevia käännteitä on tutkinut Nurmenniemi (2013), joka on todennut palkkatyöstä yrittäjäksi siirtymisen olevan yksi tapa selvitä elämän kriisitilanteista. Perheenjäsenten keskinäistä avustamista perheyrityksissä on tutkimuksessaan tarkastellut Huotari (2013), joka on todennut mm. altruistisen ajattelun – toisen ihmisen hyvinvoinnin asettamisen oman edun edelle – olevan perheyrittäjyydessä yleistä.

Työhön, perheeseen ja niiden yhteensovittamiseen liittyvää keskustelua sekä työhyvinvoinnista, työelämän muutoksista ja niiden taustana olevaa arvomaailmasta on viime vuosina käyty maassamme melko runsaasti. Muun muassa erilaisissa tulevaisuusstrategioissa (esim. Suomen Akatemian Finnsight 2015 vuodelta 2006, Pekka Himasen Suomalainen unelma 2007 ja työ- ja elinkeinoministeriön Kansallinen innovaatiostrategia 2008) on visioitu työelämää koskevia muutoksia ja pyritty ennustamaan niiden vaikutuksia suomalaisten arkeen.

Julkinen keskustelu liittyen työelämään, yrittäjyyteen ja yrittäjien perhe-elämään liittyvä keskustelu on pitkälti arvokeskustelua. Tähän ns. yrittäjien työ- ja perhediskurssiin kytkeytyvät myös kysymykset esimerkiksi päivähoidon järjestämisestä yrittäjäperheissä, yrittäjien onnellisuudesta, sukupuolten roolijaosta sekä työssä jaksamisesta. Käytännössä nämä ala- ja rinnakkaisdiskurssit lomittuvat ja sekoittuvat keskenään.

Myös vakaumukselliset - uskonnolliset ja poliittiset - sekä kasvatukselliset ihanteet heijastuvat mediateksteissä, joiden kirjoittajat tuovat esille toistensa kanssa kilpailevia ja ristiriitaisiakin näkemyksiä. Arvot ja asenteet, jotka tekstien taustalla vaikuttavat, ovat syvällä kulttuurissamme ja historiassamme. Myös näitä ideologisia merkityksiä, joita aineistoni teksteihin mahdollisesti kytkeytyy, pyrin tässä tutkimuksessani avaamaan lingvistisin, tekstin- ja tekstilajitutkimuksen keinoin.

1.2 Metodologiset perusvalinnat ja tutkimuksen asemointi

Analysoin tässä tutkimuksessa tutkimusaineiston tekstejä ns. kriittisen tekstintutkimuksen keinoin keskittyen reportaaseissa ilmeneviin kielellisiin valintoihin ja siihen, miten kielen avulla tuotetaan merkityksiä, jäsennetään todellisuutta ja tulkitaan sitä. Käytän analyysissäni Suomessa 1990-luvun taitteessa yleistyneen tekstintutkimuksen menetelmiä, jossa korostuvat kielen funktionaalisuus ja kontekstuaalisuus (Juvonen, Virtanen & Voutilainen 2012, 453.).

Kriittisen tekstintutkimuksen traditiossa tekstejä ja diskursseja tarkastellaan suhteessa sosiokulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tavoitteena on selvittää kielen ja sosiaalisten rakenteiden suhdetta toisiinsa. Faircloughin (1992, 78) mukaan tekstin rakennetta analysoimalla voidaan saada tietoa siitä, millaisia uskomusjärjestelmiä ja vuorovaikutussuhteita tietyn tekstilajin konventioihin kuuluu (ks. myös Mäntynen 2006, 45.)

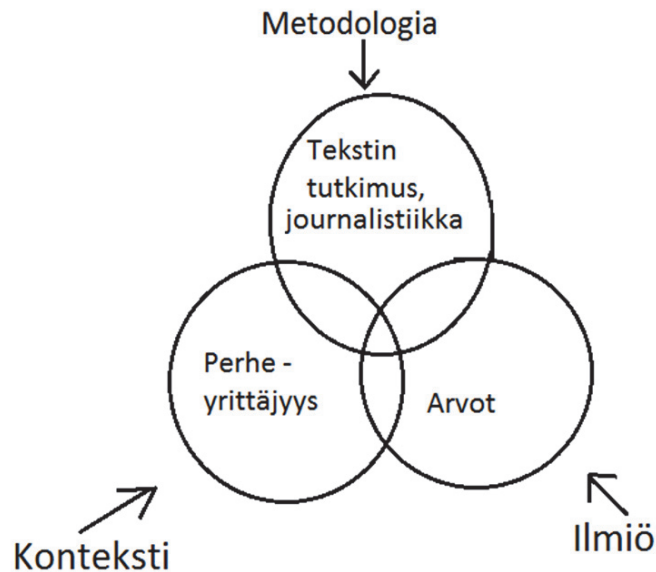
Tekstilajien tutkimuksessa tarkastelun keskiössä on yleensä tekstien luokittelu genre- ja rekisteripiirteiden perusteella (Eggins 1994; Eggins & Martin 1997; Martin 1985; Ventola 1979; 1987, Heikkinen 1999; 2000a; 2000b; 2002). Tällöin on tarkasteltu genrelle ominaisia jaksoja, niiden vaihtumista, sekä tekstien rakentumista. Brittiläisessä genren tutkimustraditiossa on korostunut erityisesti sosiaalisen kontekstin tutkiminen (Swales 1990; Bhatia 1993; 2004); samoin suomalaisten tekstilajitutkijoiden ajatteluun on vaikuttanut keskeisesti myös Mihail Bakhtinin dialoginen kielifilosofia. (Bakhtin 1986; Juvonen, Virtanen &

Voutilainen 2012, 454–455.) Kielen analyysissä kehikkona on M. A. K. Hallidayn systeemis-funktionaaliseen (SF) kieliteoriaan pohjautuva malli, jota suomen kieleen ovat soveltanut mm. Susanna Shore (1992; 1993; 2006). Genrenäkökulman menetelmiä suomenkielisessä tutkimuksessa kehittäneet mm. Pirjo Karvonen (1995); Vesa Heikkinen (1996; 1999; 2000a; 2000b), Salli Kankaanpää (2005; 2006), Anne Mäntynen (2003; 2006), Ulla Tiililä (2000; 2007).

Arvomaailma ja arvot ovat abstrakti teema. Lehtiteksteissä ne näkyvät paitsi kielessä, myös taitossa, kuvituksessa, merkkilajeissa ja -koossa. Tekstin-tutkijoiden piirissä teksti ymmärretään usein laajassa mielessä siten, että kaikki semioottiset objektit ja kulttuurituotteet ovat tekstejä. (Heikkinen 2012, 59; Kress 2010, 110; Sevänen 2011, 45.) Kiinnitänkin tekstiaineistossani huomiota paitsi varsinaisiin teksteihin, myös ns. tekstien visuaalisuuteen, kuten asette-luun, otsikointiin ja kuviin. Tästä tutkimussuuntauksesta käytetään usein nimitystä multimodaalisuus tai multisemioottisuus.¹ Kressin ja van Leeuwenin (1990, 1996) kehittämä sosiosemioottinen tekstien tarkastelutapa antaa välineitä käsitellä teksteihin liittyvää kuvitusta – samoin Seppäsen visuaalisten järjestysten käsite (Seppänen 2001).

Menetelmät työssäni ovat suomen kielen tutkimuksessa viime vuosina jalsijaa saaneet teksti- ja diskurssianalyysin keinot. Diskurssi sinänsä on kielitieteen piirissä ristiriitainen käsite. Diskurssianalyysissä tekstien lisäksi yhteiskunnallisia rakenteita ja valtasuhteita tarkastellaan usein muullakin tavoin kuin vain varsinaisesta tutkimusaineistosta käsin (mm. Luukka 2000, 143–157 ; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 21). Kielen ja toiminnan katsotaan kytkeytyvän toisiinsa. Fairclough esittää, että lingvistisen tekstintutkimuksen lisäksi tarvitaan myös yhteiskunnallista diskurssianalyysia (Fairclough 2003, 15). Viime aikoina diskurssintutkimukseen onkin tuotu uusia tapoja yhdistää kielen mikro- ja makrotasot: esimerkiksi van Dijkin (1998) malli, joka etsii yhteyksiä kielenkäytön rakenteiden, ajattelun ja laajemman yhteiskunnallisen kontekstin välille, on yleistynyt. Myös Faircloughin tapa tarkastella tekstejä kolmella eri tasolla - tekstitasolla, diskursiivisella tekstin tuottamisen ja tulkitsemisen tasolla sekä sosiaalisella kielenkäyttötilanteen tasolla – on ollut käytetty tutkijoiden piirissä (Fairclough 1992, 73; 1995, 98; Heikkinen 2012, 96.) Tässä väitöstutkimuksessa tutkittavana olevan ilmiön sijoittumista suhteessa käytettyihin metodeihin ja yhteiskunnalliseen kontekstiin olen havainnollistanut KUVIOSSA 1.

¹ Tämän tutkimushaaran on katsottu olevan kielitieteen piirissä yleistymässä, koska viestintä on yhä useammin monimediaista, jolloin viestintävälineen valinta vaikuttaa viestinnän ilmenemismuotoihin (Ventola 2006, 121.)

KUVIO 1 Tutkimuksen asemointi

Tässä tutkimuksessa lähtökohtanani ovat yksittäiset tekstit ja niistä muotoutuva diskurssi. Tästä näkökulmasta luokittelenkin tutkimukseni diskurssianalyysiksi, jossa käytetään tekstilajitutkimuksen metodeja. Tämänkaltaista tutkimusta, jossa genrepiirteiden tarkastelu on väline päästä tulkitsemaan tekstiaineiston merkityksiä, on tehty aiemminkin. Näissä tutkimuksissa tekstilajin, genren käsite ei nouse keskeiseksi, mutta silti tekstijoukolle tyypillisiä yhteisiä kielenpiirteitä kuvataan yksityiskohtaisesti. Tekstilaji liittyy näin aineiston rajaukseen: tekstijoukon valintaa ohjaa etukäetieto genrelle ominaisista rakenteellisista ja kielellisistä ominaispiirteistä (esim. Paso 2007, Pälli 2003, Savolainen 1998.)

Reportaasia tekstilajina on viime vuosiin saakka tutkittu Suomessa melko vähän (mm. Hemanus 1992; Salo 2000, Vanhanen 2002). Käsitykset siitä, mikä reportaasi on, mistä osista se koostuu ja mitkä piirteet reportaasille ovat tyypillisiä, vaihtelevat. Tutkimus tuottaakin uutta tietoa myös reportaasin journalistisesta genrestä: siitä, millaisia tekstejä lehtireportaasit ovat, millaisista osista ne koostuvat ja miten tekstit poikkeavat toisistaan lajin sisällä. Tämä on kuitenkin tutkimusongelman kannalta toissijainen tavoite: keskeisintä on arvojen kuvaus ja siihen kytkeytyvien merkitysten löytäminen teksteistä tekstintutkimuksen metodein.

1.3 Tutkimuksen rajaaminen: ontologiset ja epistemologiset valinnat

Toteutan tutkimukseni pääasiassa systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan perustuvien käsitteiden. Shore (2012) on todennut tämän tarkasteltavan olevan menetelmiltään ”tuhlailevan”, ja se tarjoaa monenlaisia työkaluja tekstintutkimukseen. Tutkija voikin hänen mukaansa käyttää SF-teoriaa kehikkona, johon suhteuttaa oman tutkimuskohteensa. Tutkijan ei hänen mukaansa ole tarpeellista analysoida aineistoaan kovin monista näkökulmista, vaan hän voi keskittyä vaikka vain yhteen näkökulmaan tutkimuksen tavoitteet huomioon ottaen (Shore 2012, 156–157; 159).

Omassa tutkimuksessani on tavoitteena on laajan tekstijoukon tuottaman todellisuuskuvan laaja-alainen hahmottaminen – ei yksityiskohtainen kielenpiirteiden kuvaus. Rajaankin kielenpiirteiden tarkastelun lähinnä kahteen ulottuvuuteen: a) ns. tekstuaalisen metafunktion näkökulmasta tekstien kokonaismerkityksen tasolle ja informaatorakenteeseen - tekstien topiikkeihin, ylä- ja alateemoihin sekä b) leksikaalisella tasolla prosessiverbeihin. Prosessiverbien osalta otan huomioon myös prosessien toimijat, olosuhteet ja osallistujat. Tämä osa analyysistä kuuluu ns. ideationaalisen metafunktion tarkasteluun. (mm. Halliday 1985; Shore 1992). Visuaalisissa seikoissa keskityn kuvitukseen: kuvien sisältöön ja sävyyn, johon sisältyvät mm. värit, sommittelu, perspektiivi ja ns. salienssin käsite (Kress-van Leeuwen 1990; 1996). Salienssi tarkoittaa kuvan sisällön kannalta keskeistä, olennaista merkitystä.

Yhteiskunnallisesti merkittävän väestöryhmän, perheyrittäjien, arvojen kuvausta selvitetessä on tekstien sosio-kulttuurisen kontekstin tunteminen jossain määrin välttämätöntä. jotta teksteihin kytkeytyvien ideologisten merkitysten tulkinta ja ymmärtäminen olisi mahdollista. Julkinen keskustelu on prosessointia, jossa erilaisia näkökulmia valikoimalla nostetaan yleisön tietoisuuteen ajankohtaisia ja merkityksellisiä kysymyksiä, haetaan ratkaisumalleja ja tuotetaan vaihtoehtoisia ajattelutapoja. Perheyrittäjien henkilökuvat voivat tarjota samastumiskohteita ja esikuvia tekstien vastaanottajille, ja yrittäjien tekemät ratkaisut ja arvovalinnat vaikuttavat mahdollisesti lukijoiden omiin elämänsuunnitelmiin.

Tekstien maailma edustaa valikoitunutta ja tulkinnallista todellisuutta, sillä juttujen aiheet ovat jo kertaalleen toimittajien ja lehden toimituksen tekemää valintaa ja tulkintaa. Tutkimuskohteenani on diskurssi, ei toimittajan työ tai lukijoiden tulkinnat teksteistä. Kuitenkin oletan, että teksteissä on luettavissa joitakin lehtien toimituksissa tehtyjä linjauksia ja toimintatapoja, tosin tutkijana olen myös yksi tekstin lukija ja tulkitsija. Samoin käsitys oletetuista lukijoista kytkeytyy todennäköisesti teksteihin (van Dijk 1998; Fairclough 2003; 15–16; Kellner 1998, 225.) Toimittaja valitsee kuvauksensa kohteeksi omasta mielestään kiinnostavia persoonia ja tilanteita - ja kuvaa aihetta omasta näkökulmastaan.

Pyrkimyksenä on herättää lukijan mielenkiinto ja saada hänet ajattelemaan² (mm. Saukkonen 2004, 102–105.).

Tämän tutkimuksen kohteena ovat **perheyrittäjien arvot**. Todellisuus lehtiteksteissä rakentuu niissä kuvattavien yrittäjäpersoonien ja tekstien yrittäjien tekemien arvovalintojen kautta. Ilmentyminä arvovalinnoista voidaankin pitää sitä, mitä yrittäjät itse elämästään teksteissä kertovat, ja millä tavalla yrittäjien arvot tekstien kielellisissä valinnoissa kerrotaan toimittajan välittämänä. Käsitteideni mukaan kielen pintatason analyysi on keino lähestyä tutkittavaa ilmiötä analyytisesti. Tämä on tutkimukseni **ontologinen valinta**.

Epistemologisesti tutkimus perustuu eri lehtien tekstimateriaalista koottuun reportaasitekstien joukkoon. Kokonaisuineen laajuus, sata tekstiä, joista 20:ssä kuvauksen kohteena on yrittäjä, on mielestäni kattava johtopäätösten tekemiseksi. Kielen analyysi tiivistyy kolmeen lehtitekstiin, jotka edustavat yksittäisinä yrittäjä-caseina suurempaa, 20 yrittäjätekstin joukkoa. Kyseessä on aineistotriangulatio, joka parantaa tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia.

Lähtökohtana tässä tutkimuksessa on, että tutkija toimii tekstien ulkopuolisena tarkkailijana analysoiden kielen piirteitä sekä visuaalisia järjestyksiä, joiden pohjalta päätelmät yrittäjien arvoista sekä tekstien välittämästä todellisuudesta on mahdollista tehdä. Toimittajan tai lehtiteksteissä kuvattujen henkilöiden haastatteluja tai muita tekstien sisällön tulkittamiseen vaikuttavia tutkimusmenetelmiä ei tutkimuksessa käytetä.

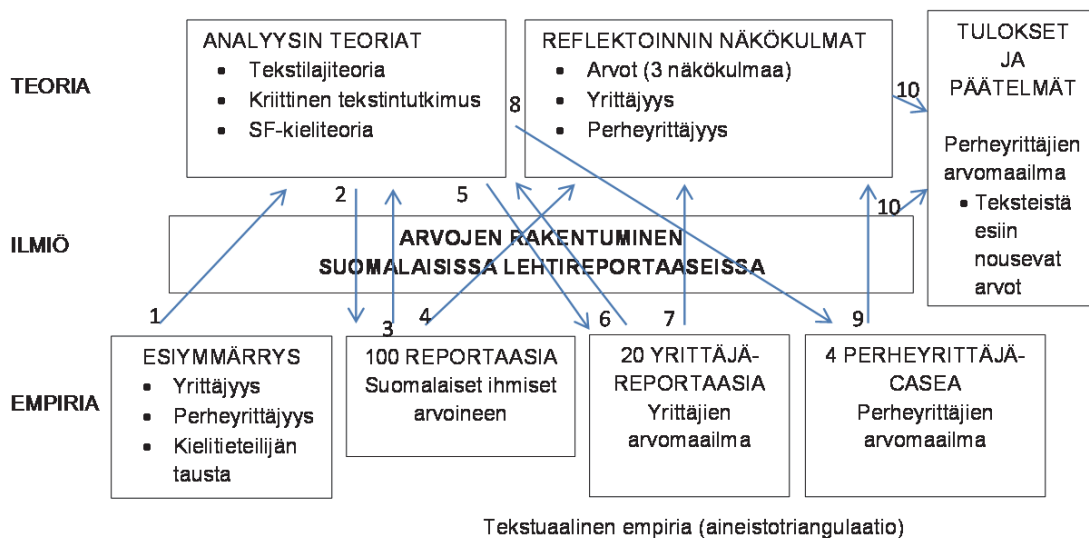
Tutkimuksen kielitieteellisenä teoreettisena taustana ovat tekstilajiteoriat, joita useista muista journalistisista tekstigenreistä on aiemmin tehty. Myös kuvareportaasia on tutkittu aiemmin akateemisissa tutkimuksissa (Vanhanen 2002; Salo 2000). Tämän väitöstutkimuksen tarkoituksena on lisätä aiempaa tietämystä journalistisista tekstilajeista ja siitä, kuinka ne representoivat kuvauksen kohteena olevien henkilöiden maailmankuvaa ja arvoja. Tämän tutkimuksen kautta tarkentuu siis paitsi kuva yrittäjien arvoista, myös reportaasista tekstilajina.

Tutkimusote on kvalitatiivinen, ja se päättelyn logiikka on pääosin abduktiivista³. Etenen esittelemällä aluksi systeemifunktionaalista kieliteoriaa sekä genretutkimusta yleisesti, jonka jälkeen kuvaan deduktiivisesti empiirisen aineiston kieli- ja tekstilajipiirteitä. Tämän jälkeen palaan induktiivisen päättelyn

² Saukkonen toteaa että yksittäisiä intentio-funktioita on äärettömästi, vaikka päälajeja on mahdollista abstrahoida. Tekstin tekijän tarkoituksena on hänen käsityksensä mukaan muuttaa vastaanottajan kognitiota viestijän tarkoituksen eli intention mukaiseksi. Hovyn alun perin määrittelemien funktioiden mukaan Saukkonen nimeää kolme eri merkityskategoriaa: arvottavan, ohjailevan ja todentavan. Perusteena luokittelulle on, liittykö tekstin funktio tiedon lisäämiseen, tunnetilan aikaansaamiseen, asenteen muokkaamiseen vai toiminnan aikaansaamiseen. Karvonen (1995) kuitenkin toteaa, että tekijän intentioiden erittelemisen tekstistä lingvistisin keinoin on lähes mahdotonta. (Saukkonen 1984: 102–105 ; ks. myös Karvonen 1995: 31–32, Hovy 1988: 17.)

³ Abduktiivisessa tutkimuksessa vuorottelevat deduktiivinen (yleisestä erityiseen) sekä induktiivinen (erityisestä yleiseen) päättely. Abduktiivisessa tutkimuksessa tutkimusraportti etenee siinä järjestyksessä kuin juoni luontevasti tuntuu kulkevan: tutkimuksessa hyödynnetään se, mikä on hyödyntämisen arvoista ja mikä kuljettaja juonta eteenpäin. Tämä poikkeaa siitä konventionaalisesta käsityksestä, joka väitöstutkimuksiin on vakiintunut ja johon myös lukijat ovat usein tottuneet (Koiranen 2013, 26; Kyrö 2003, 74–77.); ts. teorian ohjaamasta deduktiivisesta tutkimuksesta.

kautta takaisin tekstilajiteoriaan kokoamalla yhteen sitä, mitä uutta tutkimuksessa tehty analyysi voi tekstilajitutkimukselle tuottaa. Lopuksi teen johtopäätöksiä siitä, mitä ideologisia merkityksiä reportaasien tekstimaailmaan sisältyy koskien yrittäjien arvoja. Toisin sanoen kokoan yhteen päätelmäni yrittäjien arvomaailmasta lehtireportaasien kuvaamana. (KUVIO 2.)

Nuolten selitykset = Abduktion toteutus

- 1) Esiymmärrys ohjaa ilmiön ja teorian valintaa
- 2) Kielitieteen teoriat ohjaavat laajan aineiston tarkastelua
- 3) Sata reportaasia analysoidaan tekstintutkimuksen keinoin
- 4) Sata reportaasia reflektoidaan arvojen näkökulmasta
- 5) Valitaan 20 yrittäjäreportaasia lisäanalysointiin
- 6) Analysoidaan yrittäjäreportaasit tekstintutkimuksen keinoin
- 7) Reflektoidaan yrittäjien arvomaailmaa aiemman teorian valossa
- 8) Valitaan neljä perheyrittäjä-casea ja analysoidaan ne
- 9) Reflektoidaan perheyrittäjien arvomaailmaa aiemman teorian valossa
- 10) Raportoidaan tulokset ja päätelmät. Esitetään tuloksina teksteistä esiin nousevat arvot.

KUVIO 2 Tutkimuksen metodologiset valinnat abduktiivisena prosessina

1.4 Keskeiset käsitteet

Tässä luvussa esittelen yleisesti tutkimuksen tärkeimmät käsitteet, joista keskeisin on **perheyritys**. Perheyrityksellä tarkoitan Suomen kauppa- ja teollisuusministeriön 2005 Euroopan komissiolle 2007 laatimaa määritelmää, joka komission yrittäjyyttä käsittelevässä työryhmässä sai vahvistuksen vuonna 2009. Sen mukaisesti perheyritys on yritys, jonka äänivallasta yli puolet on yhden luonnollisen henkilön, hänen puolisonsa tai sukunsa jäsenellä. Tämä äänivalta voi olla joko välillistä tai välitöntä. Lisäksi yrityksen johdossa tai hallinnossa on oltava vähintään yksi perheen tai suvun jäsen tai hänen laillinen edustajansa. Osakekannan hankkineilla perheen tai suvun jäsenillä on 25 %:n osuus yhtiön osakkeiden tuomasta äänivallasta, ja listatussa yhtiössä välillinen äänivalta on suvun määräysvallassa. (Kansikas, Tourunen & Laaksonen 2011, 54; ks. myös Elo-Pärssinen & Talvitie 2010, 27–28.)

Arvo voidaan määritellä asiaksi, joka on haluttua, tarvittua, tavoiteltua ja arvostettua. Arvoihin liittyvät myös vapaudet, oikeudet ja hyveet. Arvot voivat olla joko sisäisiä tai ulkoisia sillä perusteella, liittyvätkö ne ihmisen omaan elämänsuunnitelmaan ja sen arvoihin, kuten rehellisyyteen tai työhön, vai eivät. (Airaksinen 1993, 130; 1994, 24; 29–34.) Arvo ”liittyy siihen, mitä pidämme arvokkaana tai mitä arvostamme sellaisilla määreillä kuin hyvä/paha; kauris/ruma. Arvokasta on meille se, mitä pidämme hyvänä”. (Filosofian sanakirja 1999, 132.)

Työn eetoksella tarkoitan sitä käsitystä, joka yksilöllä tai yhteisöllä työstä on. Käsite pohjautuu antiikin Kreikkaan, ja Aristoteleen (384–322 eKr.) Retoriikka-teokseen. Siinä Aristoteles jakoi puheen vaikuttamisen keinot kolmeen osaan. Näitä olivat *logos*, jolla hän tarkoitti puheen sisältöä, *ethos*, ts. puhujan persoonaan ja käsitykseen yleisöstä, sekä *pathos*, mielentilaa tai vireystasoon, jolla yleisö ottaa asian vastaan. Alun alkaen sana *ethos* ilmaisi moraalista kykyä, mutta Aristoteles tarkoitti käsitteellä laajemmin ’tietoa; kokemusta’. (Aristoteles 1997, 196.) *Ethos* merkitsee melko samaa kuin nykykielen käsite ’*imago*’. Se tarkoittaa toisin sanoen sitä kuvaa, joka asiasta, ilmiöstä tai henkilöstä näkyy ulospäin. (Torkki 2007, 159–160.)

Vapaus merkitsee tässä tutkimuksessa ”oikeutta, mahdollisuutta tai valtaa toimia tai tehdä jotakin ilman esteitä” (Kielitoimiston sanakirja 2004). Vapauskäsite on jaettavissa positiivisen ja negatiivisen vapauteen, joista *positiivinen vapaus* merkitsee ”vapautta johonkin”, esimerkiksi oman uskonnon harjoittamiseen tai vapaaseen kokoontumiseen. *Negatiivinen vapaus* on puolestaan ”vapautta jostakin”, ts. yksilön riippumattomuutta ulkoisista pakotteista ja halua tehdä oman tahdon mukaisia tekoja. (Berlin 1969, 122–134 ; 2001, 52; 56.)

Onnellisuudella tarkoitan yksilön arviota elämästä, joka ainakin hetkellisesti on myönteinen. Se on kokonaisvaltainen tila, jossa on mukana myönteisiä tunteita, kuten iloa, tyytyväisyyttä, rakkautta, kiitollisuutta ja toiveikkautta. Onnellinen ihminen myös arvostaa itseään ja muita sekä kokee elämänsä mielekkääksi (Ojanen 2006, 10; 53). Yksilön psyykkisen hyvinvoinnin osa-alueiksi

voidaan nähdä itsensä hyväksyminen, elämän tarkoitus, persoonallinen kasvu, ympäristön hallinta, autonomia ja myönteiset ihmissuhteet (Ryff & Singer 2008, 20).

Reportaasi on määritelty journalistiseksi tekstilajiksi, joka on "uutista vähemmän ajankohtainen ja monia lähteitä käyttävä todellisuuden kuvaus ja perustuu usein toimittajan itsensä tekemiin havaintoihin ja haastatteluihin" (Kuutti-Puro 1998, 140). Norjalainen reportaasintutkija Bech-Karlsen määrittelee kyseisen journalistisen tekstilajin Dansk-Media leksikonin mukaisesti kuvailevaksi artikkeliksi, joka on uutistyyppinen, ajankohtaisesta aiheesta ja usein kuvitettu. Sen aineistona voivat olla referaatti, haastattelu ja henkilökohtainen pohdiskelu. (Bech-Karlsen 1986a, 75.)

Diskurssin määrittelen tavaksi käyttää kieltä, "kielen sosiaalisesti ulottuvuudeksi", joka ilmenee kielellä erilaisina valintoina. Diskurssi on konstruktio, joka ei voisi olla olemassa ilman sosiaalista kontekstia. Siksi diskurssi ei voi olla sama kuin topiikki, teema tai aihepiiri. (Karvonen 1995.)

Representaatio-käsitettä käytän tutkimuksessani mediaesityksestä, joka esittää ja myös rakentaa kuvaa todellisuudesta. Representaatiot syntyvät monien valintojen – tietoisien ja tiedostamattomien – tuloksena, ja kuvaavat kohdetaan rajatusta näkökulmasta. Nämä valinnat vaikuttavat siihen, millainen maailman mediaesityksen vastaanottajalle avautuu. (Seppänen & Väliaverron 2012, 90.)

Systemis-funktionaalinen kielioppi eli SF-kielioppi perustuu ajatukseen kielestä monifunktionaalisena ja samanaikaisesti eri tasoilla merkityksiä tuottavana ilmiönä. Siinä kieltä tarkastellaan käyttöyhteydestään käsin, suhteessa kontekstiin eli käyttöympäristöön. (Halliday 1973, 7; ks. myös Shore 2012, 145.)

Reportaasitekstien merkityksiä tulkitessani käytän lisäksi analyysiosassa käsitteitä **implisiittinen** ja **eksplisiittinen merkitys**. Näillä tarkoitan kielen merkityksen kerroksia: sitä, kuinka suoraan ja selvästi asia tekstissä kielen muotojen ja sanaston tasolla ilmaistaan. Tällöin eksplisiittinen merkitys tarkoittaa 'suoraan sanottua', eksplikoitua kielen muotoa, implisiittinen puolestaan rivien välistä luettavissa olevaa epäsuoraa merkitystä, jonka ymmärtäminen vaatii vastaanottajan tulkintaa, implikaatiota. (Heikkinen 1996; 1999, 264–272) .

1.5 Raportin rakenne

Tutkimukseni rakentuu seuraavasti:

Johdantoluvussa (luku 1) kerron tutkimuksen taustan, metodologiset perusvalinnat, asemoinnin ja raportin etenemisen. Sitten esittelen luvussa 2 tutkimusaineistoni: sen valintaan vaikuttaneet tekijät, sadan tekstin muodostaman kokonaisaineiston sekä suppeamman 20 reportaasitekstin joukon.

Luvussa 3 otan tarkasteluun tutkimuksen kielitieteellisen teoreettisen viitekehyksen: kriittisen diskurssianalyysin tradition, diskurssi- ja tekstilajitutkimuksen sekä systemis-funktionaalisen kieliteorian. Jälkimmäisestä, hyvinkin moniulotteisesta teoreettisesta viitekehyksestä, olen valinnut vain kaksi, oman

tutkimukseni kannalta keskeistä näkökulmaa yksityiskohtaisen esittelyn kohteeksi. Nämä ovat verbien prosessityypit sekä tekstien teemarakenne. Tällä tiukalla rajauksella on pyritty fokuoimaan tutkimusta tiiviimmäksi.

Tekstien multimodaalisuutta käsitellään luvussa 3.4. Avainkäsitteinä käytän Seppäsen (2001) ajatusta visuaalisista järjestyksistä sekä Kressin ja van Leeuwenin (1990) sosio-semanttista kuvien lukemisen metodia.

Luvussa 4 analysoin tekstiaineistoa kokonaisdiskurssista käsin. Tarkastelen aluksi luvussa 4.1 reportaasitekstien muodollista rakennetta sadan tekstin joukossa julkaisuittain. Kuvaan tekstien käsittelemiä aiheita, otsikointia, teksteihin sisältyviä toimijoita ja pääkuvien sisältöä sekä ylä- ja sivuteemoja. Erittelyn pohjalta teen päätelmiä reportaasitekstien tekstuaalisesta rakentumisesta ja reportaasin genrepiirteistä.

Luvussa 4.2 teen päätelmiä kokonaistekstiaineistoon kytkeytyvistä arvoista tekstien tematiikan ja keskeisten muodollisten jaksojen analyysin pohjalta. Teksteihin sisältyvä arvomaailmaa on mahdollista tarkastella ns. ideologisten vastaparien kautta (Heikkinen 1999, 283–296). Tarkastelen erityisesti 20 yrittäjättekstin arvoja niiden vastavoimien näkökulmasta, joiden Elo-Pärssisen (2007) on havainnut määrittävän perheyrityksien menestystä. Näitä ideologisia vastapareja ovat ”järki - tunteet”; ”vanha - uusi”; ”yksilö - yhteisö” sekä ”luopuja - seuraaja”.

Luvussa 4.3 keskityn kolmen esimerkkireportaasin kielelliseen ja visuaaliseen analyysiin kvalitatiivisesti. Tarkastelen lausetasolla esimerkkitekstien kielen rakenteesta mm. leksikaalisia valintoja, erilaisten prosessityyppien ilmene mistä, prosessien osallistujia ja osallistujarooleja sekä prosessien olosuhteita. Oletan näiden kielen piirteiden rakentavan teksteissä tilanteeseen ja henkilökuvaukseen liittyviä merkityksiä toimittajan tekemien tulkintojen välittämänä: sitä, millaista toimintaa neljään esimerkkiyrittäjätapaukseen teksteissä liitetään. Verbivalinnat representoivat myös perheyrityksien persoonaa ja toiminnallisuutta. Yrittäjätksteistä tarkastelen myös ns. visuaalisia järjestyksiä, jotka sijoittuvat lukuun 4.4.

Luvussa 5 käsittelen kolmea näkökulmaa yrittäjien arvoihin, jotka tutkimukseni kannalta ovat keskeisiä. Näistä ensimmäinen on ns. *työn eetos*, jolla tarkoitan tekstien välittämää käsitystä työstä, jolla on yhteys kristilliseen arvomaailmaan ja perinteeseen. Toisaalta taipumus *liberalistiseen ajatteluun* näkyy suomalaisessa yhteiskunnassa tällä hetkellä mm. mediakeskustelussa ja kirkon piirissä (mm. Mäkinen 2012, 259). Kolmantena lähestymistapana arvoihin otan käsittelyyn yksilön pyrkimyksen *onnellisuuteen ja hyöään elämään*, jota koskevat viimeaikaiset tutkimukset pohjautuvat yhä pitkälti antiikin ihanteisiin ja filosofiaan, muun muassa Aristoteleen ajatteluun (mm. Ojanen 2012).

Lingvistisen analyysin perusteella teen johtopäätöksiä luvussa 6 perheyrityksien arvomaailmasta. Luokittelen arvot luvussa 5 esittelemieni näkökulmien, työn eetos ja kristillisen etiikan sekä markkina- ja sosiaaliliberalistisen ideologian perusteella jaoteltuina. Käsittelen myös perheyrityksien onnellisuutta reportaasitekstien kuvaamana: kuinka reportaasien visuaaliset järjestykset ja kielen valinnat tuottavat merkityksiä, jotka viittaavat onnellisuuteen implisiittisesti

tai eksplisiittisesti. Onnellisuuden ilmenemistä pohdin Aristoteleen esittämien ”onnellisuuden osien” näkökulmasta, joita ovat suku ja perhe; ystävät ja sosiaaliset suhteet; vauraus ja taloudellinen hyvinvointi; ikääntyminen ja hyvä vanhuus; fyysisyys; maine sekä erilaiset hyveet (Aristoteles 2012).

Luvussa 7 pohdin ja arvioin tutkimukseni tuloksia ja teen yhteenvetoa keskeisistä tekemistäni päätelmistä. Kokoan yhteen myös havaintojani reportaasin tekstilajipiirteistä, joita aineistoni perusteella on tehtävissä. Esitän jatko-tutkimusehdotuksiani sekä reflektoin tuloksia aiempiin perheyrittäjäaiheisiin arvotutkimuksiin.

2 TUTKIMUSAINEISTO

2.1 Perustelut aineistojen valintoihin

Tässä tutkimuksessa tarkastelutapani tutkimusongelmaan on kvalitatiivinen ja deskriptiivinen, ja aineistona toimivat lehtiteksti. Aineiston valintakriteerinä ovat alun perin olleet sekä journalististen lehtitekstien **tekstilaji**, reportaasi, että juttujen **topiikki**, se mistä tekstissä puhutaan: suomalaisten suhde työhön, työn ja perheen ja vapaa-ajan yhteensovittaminen sekä arvot. Myöhemmin erityisesti kiinnostuksen kohteekseni on noussut yrittäjyys ja yrittäjien arvot. Tästä syystä tutkimuksen kaikki kokonaisaineiston tekstit eivät käsittele yrittäjyyttä, vaan olen käyttänyt tutkimusaineiston valinnassani hyväkseni aineistotriangulaatiota. Aineistotriangulaatiolla pyrin parantamaan tutkimuksen validiteettia ja reliabiliteettia.

Kokonaistutkimusaineistoni perustuu liseniaatintutkimustani varten vuonna 2006 keräämäni tutkimusaineistoon vuosilta 1998–2001. Liseniaatintyössäni tutkin 72 reportaasitekstistä sitä, miten suomalaisille lukijoille kirjoitetaan äitiydestä, isyydestä ja työstä sekä näiden elämänalueiden yhteensovittamisesta. Mukana tutkimuksessa olivat Keskipohjanmaa, Tekniikka ja talous sekä Vauva-lehti.

Väitöstutkimukseeni olen ajankohtaistanut tutkimusaineistoa ottamalla mukaan 33 uutta tekstiä vuosilta 2010–2013, mukaan luettuna Talouselämä-lehden 14 reportaasia. Koska halusin keskittyä yrittäjien arvoihin, otin mukaan myös Talouselämä-lehden, jossa julkaistaan säännöllisesti Yrittäjän tarina – juttusarjaa. Pyrin aineiston laajentamisella paitsi tuomaan tutkimukseeni mukaan nykyhetken, 2010-luvun Suomen yhteiskunnallisen kontekstin ja arvo maailman, myös vahvistamaan kaupallisen alan ja elinkeinoelämän edustajien osuutta tekstien kohderyhmänä. Aineistoa päivittäessäni olen joutunut jättämään pois viisi alkuperäisaineiston ei-yrittäjätekstiä, jotta saisin mukaan tarkasteluun useampia uusia reportaaseja. Tekstiaineiston jakautuminen julkaisujankohdan ja eri lehtien kesken on kuvattu TAULUKOSSA 1.

Tämän tutkimuksen kokonaisaineiston muodostavat reportaasitekstit onkin lopulta kerätty neljästä suomalaisesta sanoma- ja aikakauslehdessä: Vauva-Keskipojanmaa-, Tekniikka ja talous- sekä Talouselämä-lehdistä. Lehdet on valittu sillä perusteella, että ne yhdessä kuvaavat melko monipuolisesti eri puolilla maata asuvia suomalaisia maalla ja kaupungissa. Aineiston teksteissä kuvattut henkilöt edustavat eri ikäluokkia, sukupuolia ja sosiaaliluokkia niin maalla kuin kaupungissa. Monet tekstien päähenkilöistä ovat myös yrittäjiä. Tällä aineiston valinnalla olen alun perin pyrkinyt saamaan mukaan riittävän monipuolisen ryhmän suomalaisia henkilökuvia.

Tutkittavat lehtitekstit ovat pääasiassa reportaaseja. Empiiriseen osaan olen valinnut sadan tekstin joukosta 20 yrittäjää kuvaavaa henkilöreportaasia, joista suppilomaisesti olen valikoinut vielä neljä perheyrittäjä-casea. Näiden tapausten kautta tarkastelen yrittäjien elämänvalintoja ja arvoja kielen pintatasolla kaikista tarkimmin.

Kokonaisaineiston sadan tekstiä tarjoavat kokonaiskuvan yrittäjien arvo-maailmaa kuvaavien lehtireportaasien sosio-kulttuurisesta kontekstista. Tämän tausta-aineiston tarkastelun pohjalta on mahdollista pohtia myös mm. perheyrittäjien arvomaailman eroja verrattuna muiden väestöryhmien arvoihin. Tähän näkökulmaan kiinnitän jonkin verran huomiota pohdintaosuudessa tutkimukseni lopussa.

TAULUKKO 1 Tekstiaineiston jakautuminen julkaisujankohdan mukaan eri lehtien kesken

	1998	1999	2000	2001	2010	2011	2012	2013	Yht.
Vauva	5	6	6	6	1	1	3	5	33
Tekniikka ja talous	7	5	5	6	-	-	-	2	25
Keskipojanmaa	6	5	6	6	-	-	-	5	28
Talouselämä	-	-	-	-	-	-	-	14	14
Yhteensä	18	16	17	18	1	1	3	26	100

Kriittisen diskurssianalyysin traditioon kuuluu, että aineiston suuruudesta tai keruumenetelmästä ei ole annettu mitään erityistä ratkaisumallia. Usein aineiston on ajateltu karttuvan sitä mukaa, kun tutkimus etenee ja uusia kysymyksiä nousee esille. Lingvivistisellä tutkimusotteella tarkastellaan aluksi esimerkiksi aihevalintoja, sanajärjestystä, metaforia, retorisia muotoja, koherenssia, toimijoita tai argumentaatiota, jonka jälkeen tarkempia aineiston käsittelytapoja koskevia ratkaisuja ja päätöksiä aineiston lopullisesta laajuudesta on mahdollista tehdä. Väitöstutkimuksissa tekstiaineistot ovatkin vaihdelleet muutamasta tiivistä tekstiesimerkistä yli tuhanteen lehtitekstiin. Tällaisia tutkimuksia ovat edustaneet esimerkiksi Vesa Heikkinen (1999), Mäntynen (2003), Kuronen (2004), Elina Heikkilä (2006), sekä Paso (2007). Omassa tutkimuksessani katson sadan reportaasitekstin olevan kyllin suuri joukko, jotta päätelmiä teksteihin sisältyvistä ideologisista merkityksistä sekä reportaasin tekstilajipiirteistä on mahdollista tehdä.

2.2 Yleiskuvan muodostaminen laajemmalla tekstiaineistolla

Kokonaisaineiston kaikki analysoitavat tekstit käsittelevät työtä, uraa ja perhettä sekä näihin elämänalueisiin liittyviä arvovalintoja. Näitä ovat esimerkiksi ajankäyttö, sukupuolten välinen työnjako perheessä, lastenhoitojärjestelyt, harrastusten merkitys elämässä, taloudellinen hyvinvointi, suvun ja ihmissuhteiden ylläpito ja terveyteen liittyvät ratkaisut. Kaikkien tutkimusaineistoon kuuluvien tekstien otsikot ja ilmestymisvuodet on esitetty LIITTEESSÄ 1.

Tutkimusaineistona olevat julkaisut poikkeavat toisistaan sisällöltään, rakenteeltaan ja kohderyhmältään. Vauva-lehti tarjoaa pienten lasten vanhemmille sekä esikoistaan odottaville tietoa odotuksesta, synnytyksestä sekä opastaa lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Lehti ”pyrkii tukemaan perhettä uudessa elämänvaiheessa” ja ”antamaan ideoita ja ratkaisumalleja arkipäivän pulmiin” (Sanoma magazines 2014). Kyse on eräänlaisesta vanhempien ammattilehdestä, jossa vertaisryhmä on lukijan kannalta tärkeä. Julkaisu onkin ”elämänvaihelehti”, jota luetaan erityisesti raskauden aikana sekä ensimmäisen lapsen synnytyä.

Vauva-lehden lukijoista osa on työssäkäyviä vanhempia, mutta suurin osa kuitenkin vanhempainlomalla tai hoitovapaalla olevia äitejä ja isiä. Tyypillinen lukija oli vuonna 2004 noin 30-vuotias, ensimmäistä lastaan odottava nainen. Vuosien aikana mieslukijoiden määrä on lisääntynyt. Lukijakunta jakautui tasaisesti ympäri Suomea, sekä maaseudulle että kaupunkiin. (McGill 2004).

Vauva-lehti sisältää kasvatusvinkkejä, lääkäreiden ja psykologien vastauspalstoja, keskustelupalstoja, tuote-esittelyjä, ruokaohjeita ja muotijuttuja, mutta runsaasti myös lasten ja perheiden arkea kuvaavia reportaaseja, tutkimustietoa ja asiantuntija-artikkeleita, uutisia ja kolumneja. Sisällöltään lehti on viihdyttävä, mutta samalla asiapitoinen ja monipuolinen. Ulkoasultaan lehteä voisi kuvata värikkääksi ja lukijaa houkuttelevaksi. Lehdestä ilmestyy vuodessa kymmenen numeroa. Levikki vuonna 1998 oli 34 934 kpl, ja 37 521 kpl vuonna 2006. Vuoden 2013 lopussa levikki oli useimpien printtimedioiden tapaan laskenut, ja luku oli 27 619 kpl. (LT 2014; McGill 2004.) Lehdestä onkin olemassa verkkoversio, ja vuonna 2014 tehdyn uudistuksen myötä Vauva-lehti pyrkii yhä enemmän tuottamaan sisältöjä yhteistyössä lukijoiden kanssa (Sanoma magazines 2014).

Tekniikka ja talous -lehti on viikoittain ilmestyvä ammattilehti, jonka lukijakunta on pääasiassa teknillisen koulutuksen saanutta insinööriväestöä. Lehti ”kertoo teollisuuden toiminnasta ja menestyksestä, tutkimuksen ja tuotekehityksen uusimmista trendeistä ja menestystarinoista” (Talentum 2014).

Sukupuoleltaan lukijat ovat enimmäkseen miehiä (n. 75 %), jotka asuvat ympäri Suomea, sekä maalla että kaupungeissa. Iältään lukijakunta on työikäistä ja varsin nuorta – yli puolet lukijoista on alle 40-vuotiaita. Lehden sisältö koostuu tiedottavista ja tekniikan alaa käsittelevistä tiedottavista artikkeleista, yrityskuvauksista, henkilöhaastatteluista, uutisista, kolumneista, ilmoituksista ja mainoksista. Kerran viikossa ilmestyy Tekninen uratie -liite, joka sisältää re-

portaaseja ja työpaikkailmoituksia. Lehden levikki oli 85 552 kpl vuonna 1998, 95 700 kpl vuonna 2006 ja vuoden 2013 lopussa vastaavasti 61 850 kpl. (Tolsa 2004; LT 2014.)

Keskipohjanmaa-lehti on 95-vuotias sanomalehti, joka ilmestyy Kokkolassa päivittäin. Se kuvaa olevansa ”elinvoimainen ja monipuolinen maakuntalehti, joka on vahvasti uutisellinen ja tuore”, ja joka ”pitää lukijat tietoisena maakunnan, maan ja maailman asioista”. Lehti pyrkii olemaan myös ”inhimillinen mielipidelehti, joka antaa tilaa keskusteluille ja sen ruokkimiselle” (Keski-Pohjanmaan kirjapaino 2014).

Vuonna 1998 Keskipohjanmaan levikki oli 29 637 kpl. Vuonna 2006 se oli 27 907 kpl, ja vuoden 2013 lopussa 23 598 kpl (LT 2014). Lukijakunta on erikäistä keskipohjalaisväestöä, eli lukijat asuvat pääasiassa maaseututaajamissa ja Keski-Pohjanmaan suurimmissa kaupungeissa, Kokkolassa, Pietarsaassa ja Ylivieskassa. Varsinaista maanviljelijäväestöä lukijoista on tätä nykyä vähemmistö. Näistä 27 % kuului ikäryhmään 50–64-vuotiaat. Kotona olevia 20–49-vuotiaita lukijoita, joilla oli kotona lapsia, oli 27 %. Työssäkäyviä lapsettomia 20–49-vuotiaita lukijoista oli 6 %. (Haavisto 2004; KMT 2014.)

Alueellisesti Keskipohjanmaalla toimii runsaasti yrittäjiä. Keski-Pohjanmaan pk-yritykset olivat vuoden 2013 alussa kasvaneet syksystä 2012 muuta Suomea voimakkaammin.⁴ Keski-Pohjanmaan tulokset osoittivat pk-barometrin mukaan käännettä myönteisempään suuntaan myös henkilömäärän kehittymistä kuvaavien suhdannelukujen valossa. Henkilökunnan määrän muutosta kuvaava saldoluku syksyn 2012 tasosta on kasvanut Keski-Pohjanmaalla 7 % yksikköä. (Pk-barometri 2013.) Asenteellisesti seudun voidaan ajatella olevan tätä nykyä yrittäjyydelle myönteistä.

Talouselämän kustantaja kuvailee lehteä ”päättäjien arvostamaksi mediaksi”, jonka lukijat arvostavat ajankohtaisuutta ja monipuolisuutta. Lehti pyrkii kertomaan viikoittain tärkeimpien talousaiheiden taustat ja seuraukset. Talouselämällä on myös verkkopalvelu, josta lukija voi tarkistaa ajantasaiset talousuutiset ja trendit kommentoituina. Lehti julkaistaan myös iPad-versiona. (Talentum 2013.)

Talouselämän lukijoista 63 % osallistuu lukijatutkimusten mukaan taloudelliseen tai yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Korkeakoulutettuja on lukijoista 79 %, ja 66 % yli 40-vuotiaita. Lukijoista on saman verran naisia kuin miehiä. Suurissa yrityksissä lukijoista työskentelee 41 %. Neljännes lukijoista työskentelee kaupan ja markkinoinnin alalla. Talouselämän levikki oli vuonna 1998 64 392 kpl, 78 343 vuonna 2006 ja vuoden 2013 lopussa 81 280 kpl. (Talentum 2013; LT 2014.) Useista muista printtimedioista poiketen lehti on viime vuosina kasvattanut levikkiään.

⁴ **Pk-yrityksissä** Keski-Pohjanmaan alueella oli vuoden 2013 alussa voimakkaasti kasvuhakuisia yrityksiä (13 %) suhteellisesti enemmän kuin koko maassa (8 %). Keski-Pohjanmaan alueella suhdannenäkymiä kuvaava saldoluku (16 %) oli noussut syksystä 2012 selvästi ja paranevien suhdannenäkymien kannalla on vajaa kolmasosa kaikista alueen pk-yritysvastaajista. (Pk-barometri 2013.)

Kaikkien neljän lehden lukijat poikkeavat jonkin verran toisistaan iän ja sukupuolen perusteella. Myös keskimääräiset asuinpaikka- ja koulutustaustat ovat jonkin verran erilaiset eri lehtien lukijakunnilla.

2.3 Tarkennus suppeammalla aineistolla

Yrittäjyys ja siihen liittyvät arvot ovat toistuvasti esillä kaikissa tutkimusaineistoon kuuluvien lehtien jutuissa. Teemat toistuvat niin pääkirjoituksissa, kolumneissa ja yleisönosastoissa kuin asia-artikkeleissa ja uutisissakin. Olen kuitenkin halunnut lähestyä teemaa mahdollisimman arkipäiväisestä ja käytännönläheisestä näkökulmasta, henkilökuvien kautta. Henkilöreportaasit ovat kiinnostava ja tutkimusongelman kannalta hedelmällinen lähtökohta, koska niissä kuvataan perheyrittäjän persoonaa ja elämää ulkopuolisen havainnoijan, toimittajan kuvaamina. Reportaasiteksteihin liittyy myös haastattelua, joka tosin voi olla toimittajan stilisointityön muokkaamaa puhetta (Marila 2004).

Tekstien pituudet vaihtelevat eri julkaisujen kesken. Vauva-lehden reportaasit ovat teksteistä pisimpiä, yhdestä tekstisivusta jopa viiteen sivuun. Kyseisen lehden juttujen viemään palstatilaan vaikuttaa ratkaisevasti kuvien määrä: toisissa teksteissä niitä voi olla jopa kymmenkunta, joistakin teksteistä ne puuttuvat kokonaan. Keskipohjanmaan reportaasit sopivat yleensä kuvineen yhdelle sanomalehtisivulle, mutta keskimäärin teksti ja kuvat kattavat noin 2/3 sivusta. Tekniikka ja talous -lehden reportaasit ovat yleensä ottaen yhden tekstisivun mittaisia henkilökuvia. Kuitenkin myös tämän julkaisun teksteissä on myös useiden sivujen pituisia, useita kuvia sisältäviä reportaaseja. Vauva-lehden esimerkkiteksti ovat kuvineen 2-5 sivua pitkiä, Keskipohjanmaa-lehden reportaasit käsittävät korkeintaan yhden sanomalehtisivun ja saattavat sisältää useampia kuvia. Tekniikka ja talous -lehden tekstit, joka ovat alle sivun mittaisia tabloid-kokoisessa lehdessä (Tolonen 2006). Talouselämän reportaasit Yrittäjän tarina -sarjassa käsittävät yleensä kaksi sivua. Tavallisesti tekstit sisältävät kuvia. **Yrittäjiä** kuvaavat 20 tekstiä on esitetty TAULUKOSSA 2.

TAULUKKO 2 Aineiston yrittäjätekstit julkaisun ja ilmestymisajankohdan mukaan

	OTSIKKO	JULKAISU	ILMESTYMISS- AIKA
1	<i>Puolustamisen pakko sai Airi Leskelän tarttumaan kynään – Maatalous on kanasakunnan elinhermo</i>	Keskipohjanmaa	22.11.1998
2	<i>Uusi navetta siintää silmissä</i>	Keskipohjanmaa	15.3.2000
3	<i>Merja Meriläisellä elämän tärkeät asiat ovat tasapainossa: ”Olen sinut itseni kanssa”</i>	Keskipohjanmaa	1.1.2001
4	<i>Rintasyöpä saa kovan vastuksen Sadusta</i>	Keskipohjanmaa	10.4.2013

5	<i>Laulava maatilan emäntä</i>	Keskipohjanmaa	13.5.2013
6	<i>Käsityöyrityksestä kipinä omien tuotteiden valmistukseen – Moderneja tuotteita perinteisin menetelmin</i>	Keskipohjanmaa	15.6.2013
7	<i>Sairaankuljetus on menneisyyttä – Ensiapua ja tehohoitoa pyörien päällä</i>	Keskipohjanmaa	18.6.2013
8	<i>Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa - Uraputki vaihtuu yhä helpommin elämään omilla ehdoilla</i>	Tekniikka ja talous	1.3.2001
9	<i>Työ ei anna rauhaa edes kesälomalla</i>	Tekniikka ja talous	21.6.2001
10	<i>Lähiroka on arkkitehdilla suunnittelukriteeri</i>	Tekniikka ja talous	22.3.2013
11	<i>Aikaa työlle – aikaa perheelle. Kun äiti käy kotona töissä</i>	Vauva	5/1998
12	<i>Miten pärjää yrittäjä-äiti</i>	Vauva	1/2001
13	<i>Isyyden uusi aika</i>	Vauva	11/2013
14	<i>Tahdoin vielä vauvan</i>	Vauva	3/2013
15	<i>Tehtaan poika</i>	Talouselämä	5.4.2013
16	<i>Kylmiltään johtoon</i>	Talouselämä	24.5.2013
17	<i>Helkaman rento kuski</i>	Talouselämä	20.6.2013
18	<i>Isän ja tyttären työpanoksesta</i>	Talouselämä	26.4.2013
19	<i>Yrittäjyys voi olla isän pelastus</i>	Talouselämä	12.4.2013
20	<i>Onnellinen Milanossa</i>	Talouselämä	12.4.2013

Lingvistisen tason analyysissä erittelen tarkimmin kolmessa (3) tekstissä esiintyviä leksikaalisia valintoja: prosessityyppejä, prosessien osallistujia ja olosuhteita sekä visuaalisia järjestyksiä. Nämä kolme tekstiä ovat seuraavat:

1. *Aikaa työlle, aikaa perheelle – Kun äiti käy kotona töissä.* Vauva 5/1998
2. *Merja Meriläisellä elämän tärkeät asiat ovat tasapainossa: "Olen sinut itseni kanssa"* Keskipohjanmaa 1.1.2001
3. *Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa - Uraputki vaihtuu yhä helpommin elämään omilla ehdoilla* Tekniikka ja Talous 1.3.2001

Tarkimman analyysin kohteena olevat reportaasit olen valinnut tutkimusaineistooni sillä perusteella, että nämä tekstit ovat olleet tekstianalyysin kohteena lisensiaatintyössäni (Tolonen 2006) ja että niissä kaikissa on kuvattu perheyrittäjää tai perheyrittäjiä. Yhteensä kuvauksen kohteena on neljä yrittäjää, joista kolme naista ja yksi mies. Yrittäjät ovat yhtä lukuun ottamatta suomalaisia: yksi kuvatuista henkilöistä on amerikkalainen.

3 KRIITTINEN DISKURSSINTUTKIMUS JA TEKSTILAJI TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

3.1 Diskurssit ja tekstilajit tekstintutkimuksen kohteena

Käsitteitä *diskurssi*, *diskurssianalyysi* ja *diskurssintutkimus* käytetään monilla tieteenoilla merkitsemään teorioita, jotka toisaalta voivat olla jopa jonkin verran ristiriidassa keskenään, toisaalta vaikeasti rajattavissa ja määriteltävissä. Diskurssi on määritelty mm. 'aihepiiriksi,' tai 'muodollisten ja sisällöllisten tekijöiden yhdistämiseksi tavoiksi käyttää kieltä'. Vaikka diskurssianalyysi on vankasti kytköksissä yhteiskuntatieteisiin ja sosiologiaan, tutkimuskohteena ovat aina kielen merkityssysteemit ja kielen käyttö. (Esim. Jokinen-Juhila-Suoninen 1993, 18; Pälli 2003, 20-29.)

Diskurssin yksiselitteisen määrittely on usein nähty vaikeaksi, eivätkä kaikki tutkijat edes pyri siihen (mm. Solin 2001, 30-32; Seppälä 2003, 40-43, 57; Pälli 2003). Diskurssintutkimuksella on tarkoitettu myös puhutun kielen tutkimusta tai keskustelun tutkimusta vastakohtana kirjoitetun kielen tutkimukselle. Perusteellisesti käsitettä ovat purkaneet ja analysoineet tutkimuksissaan mm. Pälli (2003, 15-24) sekä Seppälä (2003, 40-84). Heikkinen (2012, 94-99) esittää tieteenalasta myös varsin kattavan historiallisen kehityksen kuvauksen.

Tekstintutkimuksen näkökulmasta diskurssia tutkitaan kielestä käsin, tekstin kautta. Lähtökohtana tulisi olla kielessä ilmenevien merkitysten tavoittaminen: itse teksti ja sen sisältämät merkitykset. Diskurssista ja sen sisältämistä merkityksistä voidaan tehdä tulkintoja vain yksittäisten tekstien yksityiskohdallisen lingvistisen tarkastelun perusteella. Tekstintutkimuksen mukaan tekstejä ei voi kuitenkaan laatia eikä tulkita ilman yhteyttä ympäristöönsä - kontekstiin, jossa tekstien tekijät ja vastaanottajat toimivat. Paitsi ideologinen konteksti, tekstin merkitykseen vaikuttavat sekä vastaanottajan että tekstin tuottajan kontekstit - lukijan vastaanottotilanne ja tekstin tekijän fyysinen ympäristö. (mm. van Dijk 1997, 11; Hiidenmaa 2000a, 25-26.) "Puhtaan" tekstintutkimuksen ja diskurssintutkimuksen välillä onkin nähtävissä painotusero: kriittisessä tekstilingvistiikassa keskeinen tutkimuskohde ovat tekstinsisäiset tekijät, kuten ko-

heesio, kun taas diskurssianalyysissa tekstinulkoiset tekijät ovat oleellisimpia. Diskurssin käsitteen voidaankin katsoa viittaavan ”ihmisten välisen kanssakäymisen kokonaisuuteen tietyssä tilanteessa tai ympäristössä”. Solin (2001, 31–32) Harrisiin (1952) pohjautuen on tuonut esille diskurssin käsitteen lauserajat ylittävänä kielenkäyttönä.

Heikkinen (2012, 95) toteaa, että vaikka tekstintutkimuksen ja diskurssi-analyysin lähtökohdat ovat samat, menetelmät ja traditiot poikkeavat toisistaan mm. lingvistisestä näkökulmasta. Yleisesti diskurssi ”voidaan nähdä viittaavan ihmisten väliseen kanssakäymiseen kokonaisuuteen tietyssä tilanteessa tai ympäristössä”, jolloin voidaan puhua mm. poliittisesta tai koulutusdiskurssista. Teksti on puolestaan ”tietyn kanssakäymisen lopputulos, kuten puhe, puheen osa tai kappale”. Heikkisen mukaan yleinen oletamus on, että diskurssianalyysissa tutkija kiinnittää tekstin lisäksi huomion relevanttiin taustatietoon: esimerkiksi mitä toisilla teksteillä on sanottavana ja millainen on kulloinkin poliittinen tilanne (Heikkinen 2012, 95–96). Näitä kahta eri suuntausta on ehdotettu yhdistettäväksi, jolloin lingvistinen tekstianalyysi laajenisi tekstin konkreettisiin puitteisiin ja yhteiskunnallisiin puitteisiin. Tällöin kyseessä olisi ns. yleisen (kon)tekstintutkimuksen malli (Heikkinen 2012, 96; ks. myös Heikkinen 2004.)

Fowlerin, Hodgen & Kressin näkemyksiin alun perin pohjautuvan kriittisen lingvistiikan mukaan ”yhteiskunta on kyllästännyt kielensä merkityksillä, jotka ovat epähumaaneja tai vaikutukseltaan kielteisiä” (Fowler, Hodge & Kress 1979, 196). Tällaisella tutkimuksella pyritäänkin osallistumaan myös yhteiskunnalliseen keskusteluun osoittamalla niitä vakiintuneita valtakäytäntöjä ja -eroja, jotka näkyvät kielessä. Kriittisessä diskurssintutkimuksessa analysoidaan kielellisiä valtasuhteita muutenkin kuin varsinaiseen tutkimusaineistoon kuuluvista teksteistä (Heikkinen 2012, 96). Suomessa ensimmäiset tärkeät kyseistä näkemystä käytännössä soveltaneet tutkimukset, Pirjo Karvosen ja Vesa Heikkisen väitöskirjat, ovat kuitenkin olleet luomassa uutta traditiota suomen kielen tutkimukseen. Viime vuosina tekstintutkimus on kuitenkin kielitieteellisenä koulukuntana ylipäättänsä vahvistunut, ja tutkimusten teoreettisena viitekehystenä on useissa tutkimuksissa nimenomaan systeemis-funktionaalinen kielioppi (esim. Heikkinen 1999; Karvonen 1995; Makkonen-Graig 2002).

Faircloughin mukaan diskurssianalyysiin kuuluvat seuraavat tasot: 1) tekstien lingvistinen tulkinta, 2) diskursiivisten prosessien, ts. diskurssien tuottaminen ja tulkitseminen, 3) tekstien välisten suhteiden tulkinta sekä 4) diskursiivisten prosessien ja sosiaalisten prosessien välisen suhteen selvittäminen. Tällöin tekstin ja sosiokulttuurisen mallin välissä nähdään olevan diskursiivinen käytäntö, joka sisältää tietoja siitä, miten teksti on tuotettu ja miten sitä tulkitaan. (Fairclough 1995, 201–205.)

Norman Faircloughin ajatuksiin pohjautuva ns. kriittinen diskurssianalyysi onkin ollut useiden mediaa käsittelevien tutkimusten teoreettinen taustavaikeuttaja, ja malli on otettu useiden tutkimusten lähtökohdaksi. Tarkkaa yksityiskohtaista mallia siihen, miten tutkija kykenee yhdistämään tekstien yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta tiedosta lähtevät tulkinnat sekä kielenilmiöt, ei tässä teoriassa kuitenkaan ole esitetty (Mäntynen 2003, 30.) Siksi kriittisessä

tekstintutkimuksessa metodologiseksi tueksi on usein nostettu rekisteri-tekstilaji-analyysi sekä systeemis-funktionaalinen kieliteoria.

Rekisteri-käsitteellä tarkoitetaan sosiolingvistiikassa ja lingvistikassa tekstintutkimuksessa kielen tilanteen mukaista vaihtelua (Voutilainen 2012, 70.) Käsitettä käytti alun perin J.R. Firth (1957; 1968), jolta sen omaksui M. A. K. Halliday (esim. 1978, 31–32 ; 1989, 38–41) sekä myöhemmin Martin (1985) sekä Eggins ja Martin (1997). Rekisterillä tarkoitetaan kulttuurissa kullekin kielenkäytön tilanteelle kehittyntä omaa odotuksenmukaista tapaa käyttää kieltä, joka näkyy sanastossa ja kieliopissa. Esimerkkejä tästä ovat mm. korttipelien, ruokaohjeiden, tiedotteiden ja satujen kielet sekä potilaan ja lääkärin välinen vuorovaikutus. (Shore 2012, 134; Voutilainen 2012, 70–71; Shore & Mäntynen 2006, 18–19.)

Genre eli tekstilaji on käsite, jolla diskurssianalyysissä on pyritty saamaan esille kielellisen ja sosiaalisen toiminnan yhteenliittymää. Tekstilaji on vakiintunut tapa rakentaa sosiaalista toimintaa, vakiintunut ja yhteisön tunnustama kielenkäytön muoto. Genreä on kuvattu mm. ”diskursiivisen toiminnan keskeiseksi voimavaraksi”. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 80–81; Heikkinen 2012, 99.) Tekstilaji eli genre voidaan käsitellä yksittäisten tekstien joukkona, jolla on yhteisiä kommunikatiivisia päämääriä (esim. Swales 1990, 48–58). Tekstilajia on luonnehdittu ”tunnistettavissa olevaksi kommunikatiiviseksi tapahtumaksi, jolle on ominaista yhteisöön kuuluvien kyky ymmärtää tekstien päämäärät samankaltaisesti”. Tällöin tekstien tulkinnan kannalta nousee merkittäväksi yksilön kuuluminen tiettyyn *diskurssiyhteisöön*, jolla on kyky tulkita teksteihin kytkeytyvät merkitykset ”oikein” (Swales 1990, 21–32; Bhatia 1993, 22).

Kielitieteilijänä Halliday ei ollut kiinnostunut teksteistä sinänsä, vaan oli keskittynyt kielen kuvaamiseen systeeminä. Siksi hän käyttää termiä *genre* vain ohimennen, ja puhuu sen sijaan *rekisteristä*. Kuitenkin Hallidayn teorian voidaan katsoa sisältävän myös *genre*n. Hasan (1989, 97–100), Hallidayn kollega, otti puolestaan käyttöönsä *genre*-käsitteen korvaamassa Hallidayn rekisteriä. (Shore 2012, 150).

Hallidayn ja Hasanin (mm. 1985; 1989; 2006) kehittämän rekisteri-tekstilajiteorian mukaan erityyppisten tekstien erot ja yhtäläisyydet näkyvät kielessä. Tekstilaji nähdään jaksottaisena kielellisenä konstruktiona, jossa on erotettavissa selkeitä *muodollisia osia, ns. funktionaalisia jaksoja*. Nämä muodolliset jaksot voivat olla joko tekstilajille pakollisia tai ei-pakollisia. Pakollisten osien perusteella vastaanottaja voi tunnistaa tekstin tiettyyn tekstilajiin kuuluvaksi. Toisaalta tekstilajivaatimus täyttyy pelkästään pakollisten osien perusteella: ei-pakolliset osat voivat kuulua tekstilajiin, mutta ne eivät ole vastaanottajan luokittelun kannalta välttämättömiä. Tekstin pakollisten rakenteiden voidaan katsoa määrittävän tekstilajia. (Hasan 1985, 63–64; Heikkinen–Hiidenmaa–Tiililä 2000, 66; ks. myös Ventola 1984; Eggins–Martin 1997.)

Käytännössä *rekisteri-tekstilaji-teoriaan* perustuva tekstianalyysi toteutetaan systemaattisesti siten, että aluksi kuvataan tekstin muodolliset osat, eli tekstin pinta. Sen jälkeen tarkastellaan tekstin funktionaalisia osia: a) sitä, mitä eri tehtäviä tekstin eri osilla on, ja sitä, b) millä toisella tekstillä on samoja piir-

teitä. Rekisterin, tekstilajin ja ideologian käsitteet toimivat rekisteri-tekstilajiteorian mukaan yhdessä: ideologiaan päästään kiinni rekisteriä ja tekstilajia tulkitsemalla. Tällöin lopuksi tarkastellaan mm. sitä, missä sosiokulttuurillisessa todellisuudessa teksti on pätevä. (Heikkinen-Hiidenmaa-Tiililä 2000, 66.)

Saukkonen pitää rekisteri-käsitettä keinotekoisena ja tarpeettomana. Hänen mukaansa tekstilaji ja teksti riittävät käsitteinä tekstimerkitysten kognitiivis-semanttisen ulottuvuuden kuvaamiseen. Tekstilaji eli genre on hänen käsityksensä mukaan dikotominen käsite, johon sekä sisältö että muoto saumattomasti kuuluvat (Saukkonen 2001, 144). Myöskään omassa tutkimuksessani en korosta rekisteri-käsitettä, sillä katson tekstilajin ja diskurssin käsitteiden riittävän tutkimuskysymysten asettamien tavoitteiden saavuttamiseen. Kuitenkin katson reportaasitekstien kielen kuvauksen olevan rekisteri-tason analyysia: reportaasitekstien rekisteri todentuu niissä rakenteellisissa tekstilajipiirteissä, joista aineistosta erittelen.

Kun tutkimustehtävänä on analysoida sitä, miten perheyrittäjien arvojen rakentuvat lehtiteksteissä, on tutkimuskohteena kielen ja alisen maailman suhde. Tavoitteenani tässä tutkimuksessa on tulkita sosiaalista todellisuutta, joka realisoituu kielellisesti ja visuaalisesti. Tutkimuksessani tämä on pääperiaate. Määrittelen diskurssin Karvosen (1995) tavoin *”kielen sosiaalisesti ulottuvuudeksi”*, joka ilmentyy kielen pintatasolla erilaisina valintoina. Diskurssi on konstruktio, joka sisältää sosiaalisen elementin. Ilman sosiaalista kontekstia diskursseja ei voi olla olemassa, eikä diskurssi siksi voi olla sama kuin topiikki, teema tai aihepiiri. Joka tapauksessa eri diskursseja yhdistää jokin yhteinen teemaattinen tekijä – omassa tutkimuksessani arvojen kuvaus. En tässä tutkimuksessa ota varsinaisesti huomioon tutkimusaineistoni ulkopuolisia tekstejä heijastelemassa tekstien sosio-kulttuurista kontekstia. Tätä näkökulmaa edustaa kuitenkin kokonaistekstiaineisto – sadan tekstin joukko neljästä lehdestä – joka sisältää myös muiden kuin perheyrittäjien elämän kuvausta.

Diskurssin tutkiminen edellyttää tutkijan omaa tulkintaa. Seppälä (2003, 43) kuvaa diskurssianalyysin tekemistä *”oman persoonan läpi suodattamiseksi”*. Myös oman näkemykseni mukaan tutkijan oma positio tutkimusongelmaan on mahdotonta – ja tarpeetonta – sulkea pois täysin analyysiprosessista. Lukeudun tutkijoihin, jotka näkevät diskurssianalyysin tekijänsä ajattelutapana, keinona lähestyä eri aiheita (esim. Pietikäinen 2000, 212; Seppälä 2003, 43).

Olennaista diskurssin muotoutumisen kannalta on myös se tekstuaalinen ympäristö, jossa diskurssi esiintyy. Tässä tutkimuksessa diskurssia rajaavat ne julkaisut, joista tutkimusaineisto on valikoitunut. Käytän näistä aladiskursseista nimityksiä Vauva-lehden diskurssi, Tekniikka ja talous –, Keskipohjanmaa- ja Talouselämä-diskurssi. Tekstien kielellisissä valinnoissa, ilmiänsä ja tavassa representoida perheyrittäjien arvoihin liittyvää informaatiota näkyy tekstin kirjoittajan, toimittajan, oma käsitys maailmasta, johon vaikuttavat myös lehden toimitukselliset tekijät. Tekstin oletettu lukija, vastaanottaja sekä tekstilajin konventiot vaikuttavat lopulliseen tekstin muotorakenteeseen ja siihen kokonaisdiskurssiin, jota eri tekstit yhteisesti ovat muodostamassa.

Juvosen, Virtasen & Voutilaisen (2012, 453–465) mukaan fennistiikassa on runsaasti tutkimusta, jossa *genren* käsite ei nouse keskeiseksi tai joissa siihen ei viitata lainkaan, mutta joissa kuvaillaan yksityiskohtaisesti tietyille tekstijoukolle tyypillisiä piirteitä. Tällaisia ovat mm. kielenpiirteet ja merkitykset. Tällöin tekstilaji toimii taustaoletuksena, joka on toiminut perusteena aineiston kokoaamiselle ja rajaukselle (mm. Heikkilä 2006; Kalliokoski 1998; Vuori 2005). Tutkimuksen pääasiallinen tavoite on tuolloin ollut jokin tekstilajin lähi-ilmiö: aineisto on rajattu esimerkiksi ilmaisuvälineen mukaan, tai se voi edustaa erilaisia kielellisen toiminnan muotoja. Tutkimus onkin tuolloin hahmotettavissa nimenomaan diskurssin tai tyylin tutkimukseksi (esim. Pälli 2003 ja Paso 2007).

Perinteisesti rekisteri–tekstilaji-teoria on korostanut ideologista vastakkainasettelua: tekstien maailma jakautuu tämän näkemyksen mukaan ”meihin ja muihin”, ”hyvään ja pahaan”, ”oikeaan ja väärään”. Toisaalta tarkastellaan tekstissä esiintyvien toimijoiden paikkaa: Ketkä kuuluvat meihin, ketkä muihin, toisin sanoen puhutaan identiteeteistä ja niiden ilmentymisestä tekstissä. (Mm. Heikkinen 1998.) Omassa tutkimuksessani pyrkimyksenä ei ole yhteiskunnallisten epäkohtien osoittaminen tai epätasa-arvoisten merkitysten ”me-muut-vastakkainasettelun osoittaminen perinteisen kriittisen tekstintutkimuksen tapaan. Silti se voidaan lukea sekä teoreettiselta taustaltaan että tavoitteiltaan kriittisen tekstintutkimuksen ja diskurssianalyysin tradition jatkoksi.

Tekstilajin, reportaasin piirteiden selvittäminen ei ole oman tutkimukseni päämäärä. Tarkastelen tekstiaineistoa yksittäisinä teksteinä, joihin rakentuvia merkityksiä pyrin kuvaamaan. Journalistisen tutkimuksen perusteella luomani käsityksen perusteella olen voinut luokitella aineiston tekstit tiettyyn genreen kuuluvaksi. Lingvistisen analyysin kautta pyrin kuitenkin liittämään yksittäisten tekstien maailman kulttuurikontekstiin. Ns. funktionaalisten jaksojen kuvaaminen, samoin kuin pakollisten ja ei-pakollisten jaksojen tarkka erittely - on rajattu analyysistani pois, koska mielestäni se ei valitun tutkimusongelman vuoksi ole tarpeellista. Toisin sanoen teen työssäni diskurssianalyysia ennemmin kuin tekstilajitutkimusta.

Tutkimukseni edustaa soveltavaa, lähtökohdiltaan hyvin empiiristä lähestymistapaa. Tämä näkyy myös työn rakenteessa: tarkastelun keskiössä ovat itse tekstit ja niiden tulkinta, eivät niinkään teoreettiset pohdinnat ja ongelmanasettelut. Teoria ja metodi sinänsä tai niiden testaaminen käytäntöön ei ole työn varsinainen päämäärä, vaan apuväline, jolla pyrin saamaan tarttumakohtia tekstin pintaan ja etenemään syvemmälle niiden merkityksiin. Analyysi tuo silti esille jotakin uutta tietoa myös reportaasista tekstilajina.

Bhatia (1993, 22) korostaa, että tekstien tutkija asettaa aineistonsa tiettyyn kontekstiin taustatietonsa, tekstin sisältämien vihjeiden ja kokemuksensa perusteella, ja siksi tutkijalle on hyödyksi tuntee se yhteisö, jonka tekstejä tutkii (ks. myös Mäntynen 2003, 31.) Kielentutkimuksessa on tärkeää myös perustella se, että tutkija tuntee kontekstin. Tarkastelen tässä tutkimuksessa suomalaisista yrittäjistä kertovien tekstien yhteiskunnallista taustaa ja suomalaista arvomaailmaa yhtenä suomalaisen yhteiskunnan jäsenenä, lingvistin - en esimerkiksi yhteiskuntatieteilijän - näkökulmasta. Keskipohjalaisessa perheyrytyksessä

maatilalla kasvaneena, lapsiperheen äitinä ja mm. tekniikan, sosiaalialan ja liiketalouden alan koulutusorganisaatiossa palkkatyötä tekevänä naisena katson kuuluvani niihin kaikkiin diskurssiyhteisöihin, joille tutkimusaineistona olevien neljän lehden tekstit on suunnattu.

3.2 Reportaasitekstit journalistisena genrenä

Tutkimusaineistoni muodostuu tekstijoukosta, jotka muodollisesti, sisällöllisesti ja visuaalisesti olen luokitellut *reportaasiteksteiksi*. Aineiston otantaa on siis rajannut se tekijä, että tutkittava teksti voidaan luokitella kuuluvaksi reportaasin genreen – toisin sanoen täyttää reportaasin kriteerit. Jotta olen voinut tulkita tekstien olevan tekstilajiltaan nimenomaan reportaaseja, minulla on täytynyt olla ennakkokäsitys siitä, mikä on reportaasi. Tähänastinen tietämys reportaasin tekstilajipiirteistä lingvistiksestä näkökulmasta rajoittuu Saukkosen (1984; 2001) tekemiin havaintoihin reportaasityylin kielellisistä ja tyylillisistä piirteistä. Journalistisen tutkimuksen piirissä Hemánus (1992) on puolestaan käsitellyt reportaasitekstien ominaisuuksia omassa tutkimuksessaan. Pohjoismaisista tutkijoista Bech-Karlsenin (1986) ja Hultén (1990) ovat tarkimmin käsitelleet reportaasin genreä. (Hemánus 1992, 140; Saukkonen 1984, 75–83; Bech-Karlsen 1986a, 1986b; Hultén 1990.) Reportaasia on käsitelty Suomessa myös joissakin opin- näytetöissä ja toimittajille suunnatuissa kirjoitusoppaissa. Omassa lisensiaatin- tutkimuksessani (Tolonen 2006) olen myös tehnyt havaintoja reportaasiteksteistä.

Reportaasi voidaan kuvata laajahkoksi selostukseksi jostakin kiinnostavasta asiasta, tapahtumasta, tapahtumasarjasta tai yhteisöstä. Se tarjoaa uutista enemmän tausta- ja oheistietoa sekä sisältää eläytyvää kuvailua ja tarkkaa havainnointia. (Marila 2004.) Saukkosen (1984, 80–81) mukaan reportaasi on journalistinen tyyli, joka muistuttaa rakenteeltaan ja kielellisiltä piirteiltään artikkeleita ja kommentaareja. Se eroaa esimerkiksi urheiluselostuksista siten, että se on tyyliltään abstraktimpi ja kompleksisempi: esimerkiksi attribuutteja käytetään enemmän ja lauseet ovat pidempiä. Tekstien rakenne on pääasiallisesti esittelevä; kuvailevuus on tavallista.

Reportaasi on määritelty journalistiseksi genreksi, joka on "uutista vähemmän ajankohtainen ja monia lähteitä käyttävä todellisuuden kuvaus ja perustuu usein toimittajan itsensä tekemiin havaintoihin ja haastatteluihin" (Kuutti-Puro 1998, 140). Norjalainen reportaasintutkija Bech-Karlsen määrittelee kyseisen journalistisen tekstilajin Dansk-Media leksikonin mukaisesti kuvailevaksi artikkeliksi, joka on uutistyyppinen, ajankohtaisesta aiheesta ja usein kuvitettu. Sen aineistona voivat olla referaatti, haastattelu ja henkilökohtainen pohdiskelu. (Bech-Karlsen 1986a, 75.) Opetuksen näkökulmasta reportaasia on kuvailtu havainnollisesti seuraavalla tavalla:

"Reportaasi on todellisuuden kuvaus, joka perustuu havaintoihin tapahtumapaikalla. Siinä yhdistyvät asiatietojen luotettavuus ja kirjoittajan luovuus. Vankkojen faktojen lisäksi se pohjaa kirjoittajan persoonallisiin havaintoihin,

tunteisiin, tunnelmiin, näkemyksiin. Olennaista on läsnäolon tuntu." (Keski-Suomen Sanomalehti opetuksessa työryhmä 1997.)

Reportaasissa toimittaja siis selostaa taustatietoja, pohtii ja analysoi ilmiötä, käyttää yksittäisiä tuokiokuvia. Reportaasin tyyli ei ole rajoitettu, jonka takia se voi olla viihteellinen tai reippaasti kantaa ottavakin. Kertomistekniikka voi vaihdella: pohjana voidaan käyttää henkilöhaastatteluja, tiedelehtien tai tietosanakirjojen artikkeleita, kaunokirjallisuutta, esitelmiä, aiemmin ilmestyneitä lehtiartikkeleita ja kuvia.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen reportaasia journalistisena juttutyypinä pohjoismaisten asiantuntijoiden, Hulténin (1990), Hemánuksen (1992) ja Bech-Karlsenin (1986) havaintoihin pohjautuen. Nämä tutkijat ovat käsitelleet reportaasin journalistista genreä lähinnä kirjoitetun tekstin näkökulmasta. Reportaasissa hyödynnetään kuitenkin myös paljon visuaalisia keinoja, kuten taittoa, asetelua ja kuvia. Reportaasin erityistyyppiä, kuvareportaasia, ovat Suomessa tutkineet mm. Salo (2000) ja Vanhanen (2002). Koski & Kämäräinen ovat pro gradu -työssään 1999 määritelleet verkkoreportaasia, jossa yhdistyvät reportaa-sille ominaiset piirteet ja ainoastaan tietoverkoissa mahdolliset ilmaisumuodot, hypermedia ja interaktiivisuus (Koski & Kämäräinen 1999). Reportaasitekstien visuaalisuutta – kuvitusta ja taittoa – ei sitä vastoin ole paljon tutkittu. Tavoitteenani onkin saavuttaa tämän tutkimusaineiston visuaalisten järjestysten analyysin kautta uutta tietoa reportaasitekstien rakenteesta.

Hulténin (1990) mukaan reportaasi reportaasi kirjoitetaan pitkällä aikavälillä prosessina, ja se on tekstinä uutista ilmavampi ja sisällöltään vivahteikkaampi. Myös Bech-Karlsen (1986) painottaa uutisen ja reportaasin eroa. Koska reportaasi ei ole tiukasti sidottu päivittäisessä uutisvirrassa eikä kiireissä tuotantoaikatauluissa, toimittajalla on mahdollisuus tehdä työtään rauhassa, tarkkailla ja tutkia kuvaamaansa ilmiötä eri näkökulmista (Hultén 1986, 13; Koski & Kämäräinen 1999). Reportaasi välittääkin lukijalle uutista monipuolisemmin elämyksiä ja näkökulmia. Myös rakenteeltaan reportaasi on uutista vapaampi ja se voi sisältää yksityiskohtaisia kuvailuosuuksia (Marila 2004).

Reportaasin kirjoittaja tekee havaintoja tapahtumapaikalla, toisin kuin artikkelin kirjoittaja, joka tekee työnsä usein työpaikalla. Artikkelin kieli on tiivistä ja tiukan asiallista, reportaasin artikkelia väljempää. (Miettinen 1984, 75.)

Reportaasin kirjoittajalta korostetaan vaadittavan empatiaa, jotta hän voi lähestyä kuvattavaa kohdetta tuoreella tavalla ja hetkeen eläytyen. Henkilöhahmot ovat tärkeitä reportaasissa: henkilöiden nimeäminen on olennaista, heidän identiteettiään kuvataan, samoin persoonallisuutta ja puhetapaa. Repliikkejä ei toisteta välttämättä tarkasti, vaan toimittajalla katsotaan olevan mahdollisuus editoida puhetta. (Marila 2004.)

Reportaasia onkin määritelty journalismiksi, joka on jotakin muuta ja enemmän kuin uutinen. Tyyli-ilajina se mahdollistaa toimittajan ilmaisemaan itseään uutista persoonallisemmin. Reportaasi voidaankin nähdä myös työtapana tai kirjallisena tekniikkana. Hulténin mukaan reportaasi – tai journalismi yleensä ottaen – ei voi olla kaunokirjallista proosaa tai fiktiota. Tämä kirjallisen osuus reportaasista onkin hänen mukaansa dokumentaarista tekniikkaa, jonka

avulla toimittaja kuvaa tekstissään todellisuutta oman näkemyksensä mukaisesti (Hultén 1990, 11–13, 40; Koski & Kämäräinen 1999.)

Reportaasille ominaiseen journalistiseen tekniikkaan kuuluvat läheisyyden, elämysten ja ja kokemusten välittäminen journalistisen informaation ohella. Nämä ainekset havainnollistavat käsiteltävää aihetta ja tekevät sitä ymmärrettävämmäksi. Tekstin ja kuvituksen tapahtumapaikka, perspektiivi, näkökulma ja sävy voivat vaihdella kuten elokuvassa – kohdetta voi tarkastella etäältä tai kuvata sitä läheltä (Hultén 1990, 13; Koski & Kämäräinen 1999.)

Bech-Karlsen esittää reportaasille yhdeksän (9) perusmäärettä:

1. *Mukanaolo*
Reportaasi edellyttää toimittajan henkilökohtaista läsnäoloa tapahtumapaikalla tai -tilanteessa.
2. *Henkilökohtainen sävy*
Reportaasi voi olla arvioiva, erittelevä tai persoonallisella tavalla kuvaileva. Minä-muotoinen kerronta sallitaan. Toimittaja kokemus ja ymmärrys asiasta ovat olennaisia.
3. *Reportaasi ei riipu tapahtumasta tai tiukasta ajankohtaisuudesta.*
4. *Asiat valaistaan monipuolisesti.*
5. *Vaihtelevuus*
Reportaasi voi sisältää vaihtelua monella tasolla (esimerkiksi tempo, rytmi, näkökulma, aika, ajankohta, ajankohtaisuus tai journalististen vaikutuskeinojen käyttö).
6. *Kompositio*
Reportaasi koostuu useista elementeistä, kuten ingressistä, kuvasta/kuvista ja tekstistä.
7. *Eepinen ja narratiivinen luonne*
Reportaasilla on muodollisia yhtymäkohtia fiktiivisen kertomuksen kanssa.
8. *Ympäristön ja henkilöiden kuvaaminen*
9. *Tunteisiin vetoaminen*
Ilmiön ja lukijan välinen yhteys synnyttää ymmärrystä. (Bech-Karlsen 1986a, 69–71.)

Reportaasin otsikkoa kuvaillaan journalistiikan oppimateriaaleissa ”sävyttäväksi” tai ”tiivistäväksi” (Bech-Karlsen 1986, 48). Otsikot voivat olla moniosaisia, ja alaotsikot mahdollisia. Reportaasi voi perustua useisiin lähteisiin: tietokirjallisuuteen ja -lehtiin, haastatteluihin, esitelmiin, kaunokirjallisuuteen tai aiempiin aiheesta julkaistuihin artikkeleihin ja kuviin. Kirjoittajan nimi mainitaan, ja kerronta voi olla joko 1., 2. tai 3. persoonassa. (Marila 2004.)

Hemánus toteaa, että reportaasi sopii kaikkiin lehtityyppeihin, niin sanoma- kuin aikakauslehtiinkin. Lehtityyppien välinen ero ei siis ole olennainen

seikka määritettäessä tekstiä reportaasiksi. (Hemánus 1992, 140.) Salo käyttää termiä kuvareportaasi puhuessaan reportaasin yleiset määreet täyttävästä kuvajournalismin lajityypistä. Kuvareportaasi on hänen mukaansa yksittäistä uutiskuvaa laajempi journalistinen lajityyppi, joka koostuu useammasta kuin yhdestä valokuvasta ja jolta odotetaan tulkinnallisuutta ja kokemuksellisuutta. Vaikka oman tutkimusaineistoni tekstit ovat tavallisia lehtireportaaseja, myös niissä kuvat ovat keskeisessä asemassa.⁵

Bech-Karlsenin käyttämä termi *feature-reportaasi* sopii kuvaamaan tässä tutkimuksessa tutkittavia reportaasitekstejä. Feature-reportaasi on kohteensa joidenkin henkilökohtaisten, usein tunteenomaisten piirteiden varaan tehty reportaasi, joka edellyttää tekijänsä omaa näkemystä. Bech-Karlsen havainnollistaa käsitettä rinnastamalla feature-reportaasin uutiseen: uutisen tekeminen edellyttää toimittajalta etäisyyden ottamista, feature-reportaasi taas myötäelämistä. Feature-reportaasi vaatii kirjoittajaltaan lukijan kiinnostuksen herättämistä sekä puhuttelevuutta. Lähteenä voivat olla mm. kirjalliset lähteet, haastattelut ja omat havainnot. (Bech-Karlsen 1986b, 48.)

Oman tutkimusaineistoni teksteistä käytän nimitystä *henkilöreportaasi*. Perustelen käyttämäni termiä sillä, että tekstien keskeisenä kuvauskohteena on yleensä yksi henkilö, jonka persoonallisuus on reportaasin keskeinen kuvauskohte. Reportaasit ovat toimittajan luomia henkilökuvia, joissa sekä teksti että kuvat ovat yhtä keskeisessä asemassa. Kysymys on joka tapauksessa aina toimittajan luomasta todellisuudenkuvasta: siitä, mitä luonteenpiirteitä ja faktoja hän tekstin keskeisestä henkilöstä, päähenkilöstä, haluaa tekstikokonaisuuteensa valikoida.

Tekstuaalisen kokonaismerkitysten vastaanottaminen edellyttää lukijalta sekä tekstin että visuaalisen kokonaisuuden hahmottamista ja tulkintaa. Tekstin tekijä voi esiintyä reportaasissa eri asemassa suhteessa tekstiin ja kuvattavaan kohteeseen. Suhde voi olla objektiivinen, ulkopuolisena tietoa välittävä, tulkitseva tai arvottava. Tämä riippuu siitä, kuinka näkyvä kertojan ääni tekstissä on. Bech-Karlsen esittää feature-reportaasille kolme keskeistä kertojavarianttia sen mukaan, kuinka näkyvä kertojan ääni tekstissä on tai millaisessa roolissa hän tekstissä esiintyy:

- a) kaikkietävä objektiivinen kertoja, ns. taustäääni
- b) reporterikertoja, joka välittää informaation ja sen tulkinnan
- c) todistajakertoja, joka toimii haastateltavan äänenä. (Bech-Karlsen 1986b, 48.)

Tässä tutkimuksessa kertojavariantin määrittelemisen ei ole keskeinen tavoite, joten rajaan tämän näkökulman pois analyysini piiristä. Hemánus (1992, 128) korostaakin, ettei reportaasin tekijä intentioistaan huolimatta välttämättä sisäl-

⁵ Salo toteaa kuvajournalismin käsitteen määrittelyn olleen sekavaa. Kuvajournalismissa kuvilla on tekstiä suurempi painoarvo, tai kuvien merkitys on muuten jutun kokonaisuuden kannalta oleellinen. (Salo 2000, 81.)

lytä tekstiinsä tietoisesti kaikkia niitä merkityksiä, jotka lukija niistä löytää. Myös Karvosen (1992, 16) mukaan tekstin tuottaminen perustuu intentionaaliseen valintaan, joka voi olla hyvinkin intuitiivista ja tiedostamatonta.

Bech-Karlsen jakaa reportaasit toimittajan kirjoitustavan mukaan *humanistiseen raportointiin* ja *human interest -raportointiin*. Human interest -raportoinnissa aiheena olevien ilmiöiden oletetaan kiinnostavan lukijoita epätavallisen tai erikoisen luonteen vuoksi. Humanistisessa raportoinnissa pyritään taas löytämään yhteys lukijan ja kerrottavan asian välillä. (Bech-Karlsen 1986a, 69–71.)

Tutkimusaineistoni viisi ydintekstiä edustavat mitä ilmeisimmin humanistista raportointityyppiä. Tekstien kohderyhmät - lehtien kohderyhmät - ovat tiedossa, ja kirjoittaja pyrkii tuottamaan tekstinsä pääasiassa juuri näille lukijaryhmille. Voisikin olettaa, että lukijan elämänpiiriin kuuluvista läheisistä ja tutuista ilmiöistä kirjoittaminen herättää mielenkiinnon ja teksteissä kuvatut henkilöt tarjoavat heille identifioitumiskohteen. Toisaalta kiinnostuksen syntyminen tekstiä kohtaan edellyttää myös uudenlaisten näkökulmien ja lukijan kannalta erilaisten faktojen esille tuomista.

Luvussa 4 sovellan edellä kuvaamaani journalistista käsitystä reportaasin tekstilajipiirteistä. Ennakkomielikuvaani genren ominaispiirteistä ovat vaikuttaneet myös journalististen oppikirjojen reportaasin kirjoittamista varten antamat ohjeet. Tämä kokonaisnäkemys on ollut ohjaamassa aineistoni valintaa: tekstin luokitteluun reportaasiksi on ollut tekstin *topiikin* - elämän arvovallintojen kuvauksen - ja reportaasissa kuvattavan henkilön ohella määräävä tekijä.

3.3 Systemis-funktionaalinen kieliteoria

Monitieteisessä tekstintutkimuksessa yhteiskunnallinen diskurssikäsitys ja kielitieteellinen diskurssianalyysi on kytketty usein M.A.K. Hallidayn systemis-funktionaalinen kielioppiin, jota on käytetty ns. taustateorianana (Shore 2012, 131). Siinä kieltä tarkastellaan ensisijaisesti kielen käytön näkökulmasta: kieli on sosiaalista toimintaa, jonka avulla ihminen pyrkii toteuttamaan tarpeitaan ja pyrkimyksiään. Kieli vaikuttaa ympäröivään maailmaan, sosiaaliseen kontekstiin - konteksti ja kielen käyttö heijastuvat vastavuoroisesti itse kieleen ja kielijärjestelmään (Mm. Halliday 1994, xiiv.)

Halliday kuvasi kielen rekisteri-tasoa *tilannekonteksti*-käsitteen avulla. Tilannekontekstin hän jakoi kolmeen abstraktiin muuttuajaan. Näitä olivat *ala* (field), *osallistujaroolit* (tenor) sekä *ilmenemismuoto* (mode). *Ala* tarkoittaa toimintaa, jonka osa teksti on, esimerkiksi tiedottaminen, lääkärissä asioiminen tai luennon pitäminen. *Osallistujaroolit* liittyvät siihen, missä roolissa kielenkäyttäjä kielenkäyttötilanteessa esiintyy a) sosiaalisesti (opettaja, oppilas, lääkäri, potilas jne.) tai b) kielellisesti (puhujaa, kysyjä, kuulija jne.). Nämä molemmat tasot edustavat kielenkäyttötilanteen kannalta olennaisia osallistujaroolia. (Halliday 1994, 106.)

Ilmenemismuodolla Halliday viittaa vuorovaikutuksen kanavaan: puhuttuun tai kirjoitettuun kieleen tai esimerkiksi litteroituun puheeseen. Toisaalta se kytkeytyy tilannesidonnaisuuteen: esimerkiksi vapaamuotoinen keskustelu on vähemmän tilanteeseen sidottua kuin etukäteen valmisteltu puhe tai esimerkiksi kaunokirjallinen teos. Ilmenemismuoto liittyy myös siihen, millaista kieli tilanteessa on tavoitteen näkökulmasta: esimerkiksi opettavaista, selittävää tai perustelevaa. (Halliday 1978, 142–143; ks. myös Shore 2012, 135.)

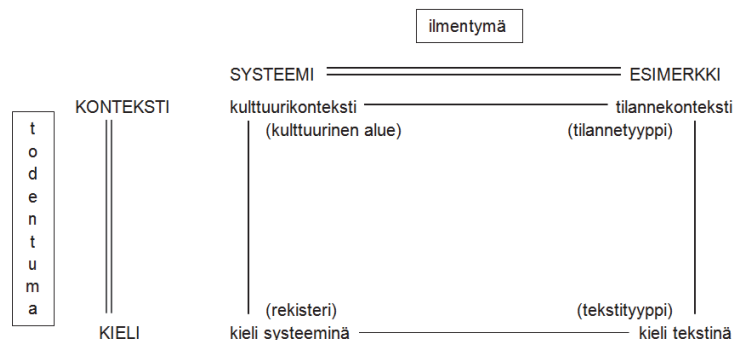
SF-teoria erottaa edellä kuvatun abstraktin tilannekontekstin (*context of situation*) konkreettisesta tilanteesta (*situational context*), joka merkitsee aikaa ja paikkaa, jossa teksti esiintyy. Shore (2012, 136) käyttää näistä käsitteistä suomenkielisiä termejä *tilannekonteksti* ja *tilanne*. Toinen tärkeä jako on erotella a) *tekstien ulkoiset kielen piirteet* b) *kielen sisäisistä piirteistä: ulkoiset piirteet ovat tilannekontekstin piirteitä, sisäiset puolestaan tekstikontekstiin (koteksti)*, edellä sanottuun tai jäljempänä tulevaan puheeseen tai kirjoitettuun tekstiin (Shore 2012, 136; Halliday & Martin 1993, 25.)

Halliday pyrki selvittämään sitä, miten kielen muotopiirteitä ovat säädelleet ne funktiot, joita varten se on kehittynyt. (Halliday 1973, 7; ks. myös Shore 2012, 145.) Kielenkäyttötarkoituksia hän pyrki kuvaamaan *metafunktioiden* avulla. Hän esitti kielen funktionaalisten merkitysten toteutuvan samanaikaisesti kolmella eri tasolla: *ideationaalisesti, tekstuaalisesti ja interpersoonaisesti* (mm. Halliday 1994, Heikkinen 1999, 40–41.)

Halliday (1985, 23) näkee metafunktiot yleisinä, kaikkia kieliä koskevinä järjestelminä, joissa on kyse siitä, 1) *millä tavalla kuvaamme ja rakennamme kokemusmaailmaamme* (ideationaalinen taso), 2) *millä tavalla luomme sosiaalisia suhteita ja miten käytämme kieltä suhtautuaksemme toisten sanomisiin ja omiimme* (interpersoonainen taso) sekä 3) *millä tavalla käytämme kieltä luomaan yhtenäisiä tekstejä eri tilanteissa* (tekstuaalinen taso). Tekstuaalisen metafunktion kohteena on siis kieli itse, ja se yhdistää kaksi muuta metafunktiota, riippuu myös kyseisistä kielen merkityksen ulottuvuuksista. (Halliday 1978, 188; Halliday 1985, 44; Heikkinen 1999, 40–41.)

Ideationaalinen metafunktio merkitsee siis kielen sisällön ilmenemistehtävää: kieli nimeää maailmaa ja kuvaa sitä. Ideationaalinen metafunktio yhdistetään yleensä käytännössä mm. nimeämisenä sekä verbimuotojen valinnassa. *Interpersoonainen taso* näkyy mm. modaalisisissa lausetyypeissä tai persoonan valinnassa. *Tekstuaalisen tason* analyysi on usein kytketty mm. teemarakenteeseen, koheesioon eli tekstin sidoksisuuteen ja siihen, mikä tekstissä on annettu tuttuina, mikä uutena, toisin sanoen tekstin informaatorakenteeseen. (Halliday 1985, 12, 21–26; ks. myös Heikkinen 1999, 41; Shore 2012, 148–149; 41; ks. myös Saukkonen 1984, 215.)

Hallidayn metafunktionaalisen hypoteesin mukaan kielisysteemi ja teksti ovat siis kytköksissä toisiinsa (Halliday & Hasan 1989, 26; Halliday 1978, 31–35, 189). Tilannekontekstin muuttujien ja tekstin reaalitumissuhdetta kuvaa KU-VIO 3.

KUVIO 3 Hallidayn tilannekontekstin muuttujien ja tekstin reaalistumissuhde (mukail- len Shore 2012, 149.)

Systeemis-funktionaalisen kieliopin ongelmaksi on nähty sen moniulotteisuus. Teorian mukaisesti eri metafunctiot ovat tulkittavissa kielen jokaisesta elemen- tistä. Siksi kieltä analysoidessa on oikeaoppisesti otettava huomioon kielen kaikki tasot: morfologia, sanasto, syntaksi ja pidemmät tekstijaksot. Tämä monikerroksisuus tekee käytännön analyysistä vaikeasti toteutettavan ja haastavan: empiiriseen aineistoon sovellettaessa rajausta lienee joka tapauksessa aina pakko tehdä. Lisäksi on myös muistettava, ettei merkitys ole Hallidayn mukaan erilaisten kielellisten tasojen summa, vaan tekstin kokonaismerkityksen tulkinta pohjautuu aina kokonaisuudelle. (Halliday 1985, 23; 1994, xiv.)

Halliday itse on käyttänyt teoriasta ilmaisua "extravagant" - 'suurisuun- tainen' tai 'tuhlaileva'. Shore toteaa kuitenkin (2012, 157), että SF-kielioppia voi käyttää karttana, johon suhteuttaa tutkimuskohteensa, eikä "teorian kattavuus tarkoita, että siihen nojaavan tutkimuksen tulisi olla kattavaa", vaan tutkija voi keskittyä yhteen tai muutamaankin näkökulmaan. (Shore 2012, 157, 159.)

Omassa tutkimuksessani rajaan tarkastelun ideationaalisen ja tekstuaalisen tason merkityksiin. Interpersoonaisen tason tarkastelun jätän repor- taasiteksien tarkastelusta pois, koska en katso tarpeelliseksi laajentaa analyysia teksteihin sisältyvän vuorovaikutteisuuden tarkasteluun. Seuraavaksi esittelen tarkemmin käyttämäni SF-teorian käsitteet: ideationaalisen tason näkökulmasta verbien prosessityypit ja tekstuaalisen tason tarkastelussa käyttämäni teeman käsitteen. Tekstuaalisen metafunktion tarkastelu kytkeytyy myös visuaalisen ilmeen kokonaistarkasteluun.

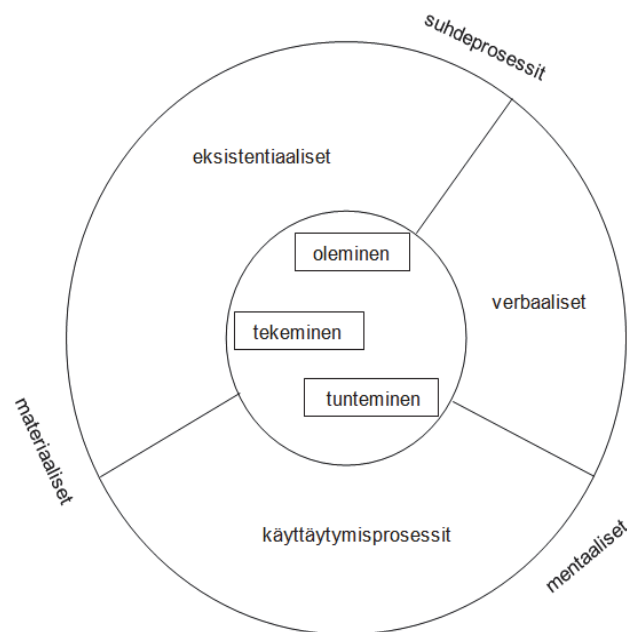
3.3.1 Prosessityypit

Halliday (1994, 106) käsittää kielen koostuvan erilaisista prosesseista, joilla tar- koitetaan maailman hahmottumista tapahtumiseksi, tekemiseksi, merkitsemi- seksi, olemiseksi ja tuntemiseksi. Halliday käsittää inhimillisen tajunnan miel- tävän prosessityypit eräänlaisena kehänä, jatkumona, ja nimeää tämän perus- teella kolme pääprosessityyppiä: mentaaliset, materiaaliset ja relationaaliset prosessit. Näiden välimaastoon jäävät käyttäytymisprosessit, verbaaliset ja ek-

sistentiaaliset prosessit. Kielen käyttäjä muokkaa prosessit mielessään kieliopillisiksi lauseiksi, mikä jäsentää ja jaksottaa tapahtumien virtaa. (Halliday 1994, 106–107; ks. myös Heikkinen 1999, 105; 2000, 132).

Toisaalta prosessien kannalta pidetään yhtä olennaisena tarkastella niiden osallistujia sekä olosuhteita, joissa prosessit esiintyvät (Halliday 1994, 106). Tämä näkökulma nostaa tekstistä esiin merkityksiä, joiden perusteella voidaan tulkita esimerkiksi eri osallistujien suhteita toisiinsa tai sitä, millaisessa maailmassa toiminnan kuvataan tapahtuvan.

Halliday kuvaa englannin kielen prosesseja kehämallin avulla, jossa tärkeimpinä kolmen ulottuvuutena ovat materiaaliset, mentaaliset ja relationaaliset prosessit. Prosessityyppien jakautumista sektoreiksi Halliday on havainnollistanut kuvion 4 mukaisesti.

KUVIO 4 Hallidayn prosessityypit (Halliday 1994: 108.)

Prosessityyppien ympyrämalli ei ole suoraan sovellettavissa suomen kieleen. Shore (1992, 213) pitää suomen kielen keskeisimpinä prosesseina materiaalista, mentaalista ja suhdeprosessia. Kuitenkin hän korostaa, etteivät suomen ja englannin kielijärjestelmät vastaa toisiaan. Heikkinen (1999, 106) tukeutuu analyysissään Hallidayn malliin, pitää sen pääjaottelua sovelluskelpoisena myös suomenkieliseen tekstianalyysiin. Hän painottaa kuitenkin tyytyvänsä kohtalaisen yleisiin erotteluihin omassa työssään. Oman tekstianalyysini lähtökohtana ovat myös Hallidayn luomat kuusi prosessikategoriaa. On huomattava, että

saman verbin voi eri lauseyhteyksissä tulkita eri tavoin, ja siksi jokainen prosessi on arvioitava käyttöyhteydessään.⁶

Käsittelen prosessityyppejä kolmen eri komponentin erittelyn näkökulmasta: a) prosessin itsensä (toiminta), b) sen osallistujien ja osallistujaroolien (keskeiset toimijat) sekä c) siihen liittyvien olosuhteiden kannalta. Halliday pitää kyseistä jakoa yksinkertaisena viitekehystenä, joka rinnastuu lapsen äidinkielen oppimiseen (Halliday 1994, 107–108.) Tämä periaate analysoida prosesseja on vakiintunut useiden systeemis-funktionaalista teoriaa hyödyntävien tekstianalyysien keskeiseksi lähtökohdaksi. (Ks. myös Heikkinen 1999, 106–107.)

Osallistujaroleiksi olen omassa tutkimuksessani nimennyt Hallidayta mukaillen seuraavat:

- a) MATERIAALISET PROSESSIT: toimija, kohde, vastaanottaja, sijainti, tulos
- b) MENTAALISET PROSESSIT: prosessoija (aistija, kokija) ja ilmiö, jota prosessoidaan
- c) RELATIONAALISET ELI SUHDEPROSESSIT:
 - identifioitava ja identifioiva; kuvailtava ja kuvaileva; luokiteltava ja luokittelija
- d) VERBAALISET PROSESSIT: viestijä (verbaaliset prosessit)
- e) KÄYTTÄYTYMISPROSESSIT: käyttäytyjä
- f) EKSISTENTIAALIPROSESSIT: olija (Halliday 1994, 11–46; ks. myös Stillar 1998, 25; Heikkinen–Hiidenmaa–Tiililä 2001, 133.)

Olosuhdefunktioita luokittelussani ovat: 1) aika, 2) sijainti, 3) tapa, 4) syy, 5) aihe ja 6) näkökulma. Olen nimennyt kyseiset luokat aineistossa esiintyvien olosuhteiden pohjalta Hallidayn luomien kategorioiden perusteella. (Halliday 1994, luku 5.) Olen ottanut luokitusta laatiessani huomioon myös Stillarin tekemän luokittelun, jossa hän jakaa olosuhteet aikaan, paikkaan, tapaan, syyhyn, tarkoitukseen, varautumaan ja rooliin. (Halliday 1994; Stillar 1998, 26; ks. myös Heikkinen–Hiidenmaa–Tiililä 2000, 135–137.)

Tutkimukseni ideationaalisen metafunktion tarkastelu pohjautuu kolmen esimerkkitekstin kvalitatiiviselle tarkastelulle, joissa kuvataan neljää perheyrittäjätoimijaa. Tutkin prosessityyppien esiintymistä eri teksteissä, ts. teksteihin kytkeytyvän toiminnan luonnetta. Pyrin tällä analyysillä selvittämään, kuvaataanko tekstien perheyrittäjien tekemistä aktiiviseksi toimimiseksi (*materiaaliset prosessit*), kognitiiviseksi ajatteluksi, pohtimiseksi ja päättelyksi (*mentaaliset prosessit*) tai sanalliseksi toiminnaksi (*verbaaliset prosessit*). Teksteihin kytkeytyvät

⁶ Heikkilä (2006: 25) esittää suomenkielisiksi esimerkkilauseiksi kustakin prosessityypistä seuraavat:

- 1) Materiaalinen: *Karoliina Lundahl väänsi kättä Vesa-Matti Loirin kanssa*
- 2) Behavioraalinen eli käyttäytymisprosessi: *Tuomo Karila naureskelee.*
- 3) Mentaalinen: *Tapani Ilkka uskoo, että reippaus tuo mitalin.*
- 4) Verbaalinen *Tapani Ilkka kertoi Suomen joukkueen kuulumisia.:*
- 5) Relationaalinen *Tero Välimaan Suomen joukkueen velikulta.*
- 6) Eksistentiaalinen: *On vain yksi Arsi Harju.*

prosessit voivat toisaalta liittyä esimerkiksi toimijan/toimijoiden olemassaoloon (*eksistentiaaliset prosessit*) tai asioiden välisten suhteiden muutoksiin (*suhdeprosessit*). Myös henkilön käyttäytymisen kuvaus (*käyttäytymisprosessit*) voi olla prosessivalintojen päämääränä (Halliday 1994; ks. myös Stillar 1998, 26, Heikkinen–Hiidenmaa–Tiililä 2000, 135–137).

Prosessien osallistujia ja osallistujarooleja kuvatessani kiinnitän huomiota pääasiassa eri tekstien päähenkilöiden osuuteen prosessien toimijoina. Tarkoitukseni on tarkastella myös sitä, millä tavalla prosessien olosuhteissa näkyvät koti ja kotipiiri, työ sekä harrastusympäristöt. Aikasuhteet, jotka liittyvät perheyrittäjien elämään ja elämänkulkuun sekä esimerkiksi päivärytmin kuvaukseen, ovat kiinnostavia näkökulmia prosessien olosuhteiden analyysissa.

Kielelliset valinnat ilmenevät, paitsi kieliopillisina muotoina, myös leksikaalisesti, nimeämisenä. Kielen käyttäjän tapa nimetä kuvauksen kohteena olevan prosessin osallistujia kertoo hänen asenteestaan. Nimeäminen voi olla tiedostamatonta tai tietoista, jolloin puhujan tai kirjoittajan intentiona on vaikuttaa vastaanottajan mielipiteeseen vahvistamalla oman näkemyksensä välittymistä omilla leksikaalisilla valinnoillaan. (KKO 1994, 107; Heikkinen 1999, 107.)

Myös se, millä tavalla kielen käyttäjä kuvaa kertomisen kohteena olevan prosessin tai tapahtuman, on omalta osaltaan kielellistä valintaa. Toimittaja voikin kuvata prosessin osallistujat erilaisissa rooleissa – esimerkiksi aktiivisina ja vastuullisina toimijoina, passiivisina mukanaolijoina tai toiminnan kohteina. Kuvausperspektiivin valinta antaa lukijalle roolimalleja sekä rakentaa kuvattavalle tekstissä identiteettiä.

3.3.2 Tekstien teemarakenteesta

Tässä tutkimuksessa tarkastelen niitä työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyviä teemoja, jotka sisältyvät tutkimusaineistostani valikoituneeseen yrittäjyyttä käsitteleviin reportaasiteksteihin. Kyse on tekstien *teema- ja informaatorakenteen kuvaamisesta*. Systemis-funktionaalissa kieliteoriassa tämä merkitystaso liitetään perinteisesti ns. *tekstuaalisen metafunktion* näkökulmaan. Kysymys on toisin sanoen merkitysten tuottamisen tavasta: missä järjestyksessä asiat tekstissä mainitaan, mitä asioita annetaan tuttuina, mitä uusina. (Esim. Halliday 1994, 37–67.) *Informaatorakenteella* tarkoitetaan informaation jaksottamista lauseen sisällä siten, että jaksotus luontevasti palvelee tekstin perillemenoja ja tuottamista (Karlsson 1998, 245).

Systemis-funktionaalisen näkemyksen mukaan temaattinen rakenne antaa lauseelle sen sanomaluonteen. *Teema* on kielenkäytön valitsema lähtökohta: se, mitä lause käsittelee. Muu osa lauseesta on *reema*, toisin sanoen se, mitä asiasta kerrotaan. Lausetasolla keskeiset informaatioyksiköt ovat lauseen lähtökohta, teema eli puheenaihe, joka vastaa viestin vastaanottajan kannalta ”*tuttua*” informaatiota. Reema tarkoittaa teemaa, toisin sanoen välittää ”*uutta*” tietoa. Informaatorakenteen ulottuvuudesta uusi/tuttu käytetään yleisesti termiä *tunnettuus*. Teema ja reema muodostavat yhdessä viestin. (Halliday 1994, 37–67; ks. myös esim. Saukkonen 2001, 76; Karlsson 1998, 245; Heikkinen 1999, 150–153.)

Informaatorakenteen universaalina taipumuksena on, että lauseessa tuttuihin tarkoitteisiin viittaavat konstituentit sijoittuvat lauseen alkuun, uusiin referentteihin viittaavat loppuun. Siksi lauseen teema on syntaktisesti paikannettavissa predikaattiverbin edelle mahdollisten konjunktioiden jälkeen. Predikaattiosan jälkeinen osa lauseesta on reemaa. Teemaa voidaan pitää lauseen merkityksen kannalta keskeisimpänä elementtinä. Syntaktinen paikka predikaattiosan edellä ei kuitenkaan ole teeman määrittelyn kannalta olennaisinta – tärkeämpää on nähdä teeman funktio ilmaista lauseen keskeisin ydin (Heikkinen 1999, 150–153; Hakulinen–Karlsson–Vilkuna 1996, 67–68). Myös *suomen kielessä* informaatorakennetta osoitetaan lauseen sanajärjestyksellä: tutun ja uuden tiedon suhde on nähtävissä sanojen järjestyksestä (Iso suomen kielioppi 2005, 833).

Saukkonen (2001, 189) määrittelee teeman puheenaiheeksi. Koko tekstin aihe on *tekstiteema*, joka jakautuu *alateemoihin*. Lausetason teemasta hän käyttää nimitystä lauseteema. Tekstin koherenssi ja tekstuaalinen merkitysrakenne ovat riippuvaisia nimenomaan ala- ja lauseteemoista.

Teema on siis sekä syntaktinen että tekstuaalinen ominaisuus. Tekstisemantiikka ja konstituenttien järjestys lauseessa kytkeytyvätkin monin tavoin toisiinsa, ja lausetason teemojen voidaan katsoa olevan osa tekstin yleistemaa eli aihetta. (Karlsson 1998, 245; Hakulinen–Karlsson–Vilkuna 1996, 67–68).

Saukkonen pitää lausetason teemoja tekstin kokonaismerkityksen kannalta tärkeinä, koska luovat keskeisimpien ja tiheimmin toistuvien teemayksiköiden ketjua. Toisaalta ne voivat katkaista kyseisen ketjun, jolloin tekstin rakenne rikkoutuu alateemoiksi. Keskeisintä on tällöin tekstin temaattinen keskittymisen yhteen kognitiiviseen kohteeseen. (Saukkonen 2001, 77.)

Tekstuaalisen teeman kannalta on keskeinen *koherenssin* käsite. Sillä tarkoitetaan tekstin sisällöllistä johdonmukaisuutta, eräänlaista ajatuksenkulun ennustettavuutta. Koheesiokkeinoja – tapoja luoda tekstiin koherenssia – on monia, ja ne ilmenevät niin leksikaalisella, syntaktisella että tekstuaalisella tasolla. Koheesio voidaan määritellä sidoksisuudeksi, joka käsittää pintatason tavat sitoa teksti yhtenäiseksi. Ilman koheesiota teksti ei ole ymmärrettävää, vaan tekstin tulkinnan kannalta koherenssi on välttämätön ominaisuus. (Heikkinen 1999, 55–59; Karvonen 1995, 55–59; Saukkonen 2001, 37–38; 78–79.)

Tekstissä on joka tapauksessa yleensä olemassa *keskeinen aihe eli topiikki*. Sitä voidaan kutsua myös *ydinkäsitteeksi*, jonka ympärille tekstimaailma ja sen merkitykset rakentuvat. Kauppinen ja Laurinen (1988) kuvaavat tekstiin sisältyviä merkityssuhteita kaavion avulla, ja nimittävät tekstin ydinkäsitettä – sitä, mistä puhutaan – pääkäsitteeksi. Tämän ydinkäsitteen ympärille keskittyvät tekstin aikasuhteet, asiayhteydet, syy-seuraussuhteet, ongelmanratkaisut ja johdopäätökset – samoin tekstistä on löydettävissä pääkäsitteen lähikäsitteitä ja pääkäsitteeseen vaikuttavia tekijöitä. (Kauppinen–Laurinen 1988, 10–31.) Fairclough (1995) erottaa tekstien diskurssijärjestyksessä keskeisen ytimen, jonka ympärille ns. satelliittikappaleet rakentuvat. Esimerkiksi uutisgenressä ytimen muodostavat hänen mukaansa otsikko ja ingressi. (Fairclough 1995, 85–86.)

Perustan oman analyysini kyseiseen näkemykseen teemasta *tekstuaalisena*

ja syntaktisena monikerroksisena käsitteenä. Tekstin keskeinen yläteema, makrotason tekstiteema, voidaan ajatella olevan jaettavissa mikrotason lauseeteemoiksi. Nämä ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa mm. eri tekstilajeille ominaisten erilaisten skeemojen kautta.

Rekisteri-tekstilajiteoriassa tekstilajit nähdään skemaattisina rakenteina, jotka muodostuvat tekstipintaa jäsentävistä jaksoista. Ns. *muodolliset jaksot* ovat tekstissä tarpeen siitä syystä, ettei lukija voi omaksua kaikkea informaatiota kerralla. Paitsi että kyseiset muotojaksot jäsentävät tekstin sisältöä, vastaanottaja voi tunnistaa niistä tekstilajin (esim. esityslistan eri kohdat). Muodollisilla jaksoilla – reportaaseissa esimerkiksi otsikoilla, ingresseillä, kuvateksteillä ja lihavoinneilla – on olemassa myös omat funktionaaliset tehtävänsä, ja ne ohjaavat lukijoita tietynlaiseen lukutapaan. (Eggins 1994; Martin 1997; 1999; Heikkinen–Hiidenmaa–Tiililä 2000, 68.)

Muodollisten jaksoiden tarkastelu on usein lähtökohtana tekstimerkitysten analyysille rekisteri-tekstilajiteoriaan pohjautuvassa tekstintutkimuksen perinteessä. Myös oma analyysini perustuu tekstin muodollisesti keskeisten jaksoiden tarkastelulle siinä mielessä, että tarkastelen esimerkkireportaasien lauseeteemoja kvalitatiivisesti lähinnä *otsikoissa*, *ingresseissä* ja *kuvateksteissä*. Kyseiset muotojaksot tekstipinnassa jäsentävät tekstikokonaisuutta myös nimeämällä ja nostamalla esiin tiettyjä aiheita ja näkökulmia, toisin sanoen tekstin informaatiokenteen kannalta joko tuttuja tai uusia asioita. Muodollisten jaksoiden tarkastelu kytkeytyy näin ollen myös tekstiteemoihin.

Pidän oman teema-analyysini keskeisenä näkökulmana erityisesti tekstien pääkäsitteiden eli *topiikkien* löytymistä. Topiikilla tarkoitan tekstin keskeistä puheenaihetta, jolla kuvataan tekstinulkoista todellisuutta (Heikkinen 1999, 153). *Pääteema* on sitä vastoin tekstin keskeinen merkitys. Esimerkiksi tekstin topiikkina voi olla perheyrittäjäisyys, pääteemana sitä vastoin sukupolvenvaihdon toteutuminen perheyrittäjäisyydessä. Heikkisen (1999, 153) mukaisesti ymmärränkin eron topiikin ja teeman välillä niin, että topiikit eivät ole merkityksiä, vaan tekstin aiheita. Aiheen valinta kertoo kuitenkin paljon siitä, mitä asioita toimittaja ympäröivästä todellisuudesta haluaa vastaanottajalle valikoida kerrottavaksi.

Pyrin muotoilemaan tekstiaineistostani kunkin reportaasin keskeisen teeman, pääteeman sekä sen tärkeimmät alateemat. Tarkastelen tekstien keskeisistä muodollisista rakenteista erityisesti otsikoita, ingressejä, kuvatekstejä ja tekstien aloitus- ja lopetusvirrkeitä. Alateemojen hierarkkista rakentumista tai koheesiokeinoja en sitä vastoin tarkastele. Näiden näkökulmien perusteellinen huomioonottaminen ei mielestäni ole varsinaisen tutkimusongelmani kannalta olennaista – joskin kyseiset tarkastelukohteet toisivat kiinnostavaa tietoa reportaasien tekstilajipiirteistä.

3.4 Multimodaalisuus näkökulmana: visuaaliset järjestykset ja sosio-semioottinen teoria

Audiovisuaalisten viestimien ja uusmedian aikana kuvanlukutaito on saanut yhä keskeisemmän merkityksen ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Kuvat muodostavat tekstin rinnalla oman selkeän koodinsa, jota ei voi avata ilman omaa, erityistä kirjoitetun kielen lukemiseen rinnastettavaa lukutaitoa. Viestintävälineet sisältävät useita rinnakkaisia koodeja, joita on tulkittava samanaikaisesti. Visuaalista lukutaitoa korostetaan yhä enemmän myös opetuksessa, mutta silti selkeät tavat tulkita kuvaa ovat vasta muotoutumassa. Kuvajournalismin ja visuaalisen viestinnän tutkimuksessa ovat vallalla olleet kaksi toistensa kanssa vuoropuhelua käynyttä suuntausta: semiotiikkaan pohjautuva sekä näkemys ns. visuaalisesta kieliopista. (Fiske 1992; Pääkkönen-Varis 2000, 14–15; Vanhanen 2002, 5.)

Suomalaisessa journalismin tutkimuksessa kuvia on yleisimmin tarkasteltu semioottisista lähtökohdista (Vanhanen 2002, 25). Tällöin voidaan eritellä esimerkiksi kuvan indeksisyyttä ja ikonisuutta, eri merkkien välisiä suhteita; tai kuvan suhdetta todellisuuteen, toisin sanoen kuvan fakta- tai fiktioluonnetta.⁷(Mm. Seppänen 2001; Brusila 1997).

Salo on tutkinut kuvajournalismia semiotiikan näkökulmasta yhdysvaltalaisen Peircen luoman merkkifilosofian, kategorioiden firstness-, secondness- ja thirdness avulla.⁸ Janne Seppänen (2001) puolestaan esittää kuvien tulkinnan välineeksi *visuaalisten järjestysten* käsitettä. Hän määrittelee visuaaliseksi kaiken näköaisteilla tavoitettavan todellisuuden, laveammassa merkityksessä myös unet, fantasiat, harhakuvat ja kielelliset metaforat. Hän korostaa kielellisen ja visuaalisen limittyvän toisiinsa; tosin kaikilla näköaistimuksilla ei ole vastinetta kielellisessä symbolijärjestelmässä. (Seppänen 2001, 34–36.)

⁷ Semioottisessa traditiossa on erotettavissa kaksi pääsuuntausta: sveitsiläisen kielitieteilijän, Ferdinand de Saussuren (1857 – 1913) ajatteluun pohjautuva *struktuurilistisen koulukunta* sekä yhdysvaltalaisen filosofin, Charles Sanders Peircen (1839-1914) merkitysteoriaan perustuva ns. *pragmaattinen koulukunta*. Näistä molemmat pitivät semiotiikan kannalta keskeisenä käsitteenä *merkkiä*, ja pyrkivät ensisijaisesti luokittelemaan niitä sen perusteella, miten merkitys liittyy merkittyyneen (Saussure) tai merkki kohteeseen (Peirce). (Mm. Fiske 1992, 70 – 77; Kunelius 1998, 137 – 157; Seppänen 2001, 176–178.)

⁸ Näistä firstness on välitön, kaiken huomion vaativa havainto, jota vastaa suora, todellisuuden perustuva valokuvatyyppi. Firstnessin alaan kuuluvaksi voi luokitella journalistisista lajityypeistä uutisen. Secondness on etäännytetyn kokemus todellisuudesta, joka vaatii tulkintaa ja pohjautuu menneeseen. Siihen liittyy vuorovaikutus, toiminta ja reaktiot. Secondnessin voi ajatella käsittävän lähes koko journalismin alueen, mutta kuvajournalismin alueella erityisesti kuvareportaasi ja valokuvaessee. Teksteissä secondnessia edustaa kuvaileva – uutista laveampi ja subjektiivisempi kirjoittamistapa. Thirdness on Peircen lajityypeistä etäisin ja edellyttää loogista päättelyä, ns. intellektuaalia toimintaa. Se on analyyttistä, kaaosta järjestävää, ja käsittää mm. niin sanotun tutkivan journalismin. Thirdnessiin kuuluvaksi voidaan lukea Salon mukaan kuvituskuvat ja symbolit. Luokittelen reportaasitekstien kuvitusten kuuluvan Peircen ajattelussa secondnessin alaan. (Salo 2000, 12–16.)

Kuvallisen Seppänen rajaa tarkoittamaan vain kaksiulotteisia kuvallisia representaatioita, kuten valokuvia, piirroksia, tietokonekuvia. Kuvallinen on kasvanut viime vuosikymmeninä visuaalisen tärkeimmäksi alueeksi, johon rakentuu monenlaisia visuaalisia järjestyksiä. (Seppänen 2001, 35–38.)

Visuaalisilla järjestyksillä Seppänen tarkoittaa merkityksellisiä järjestyksiä, joihin liittyy normeja ja tunteita, jotka ovat osa sosiaalista vuorovaikutusta:

"Visuaalisia järjestyksiä sisältyy katseen varassa tapahtuvaan vuorovaikutukseen. Katsominen on normatiivista ja merkityksiä välittävää toimintaa." (Seppänen 2001, 35.)

Visuaaliset järjestykset ovat kytkeytyneet myös valtasuhteisiin. Ne ovat myös sosiaalisia järjestyksiä. Vallan vaikutuksesta ihmiset omaksuvat visuaalisia kokonaisuuksia, tulkitsevat niitä tietyllä tavalla ja alkavat pitää niitä itsensä selvyyksinä. Se, millaisiin kuviin ihmiset tahtovat identifioitua, on kytköksissä valtasuhteisiin. Toisaalta myös näkymättömyys visuaalisissa järjestyksissä on tärkeää, koska se on sulkemista pois visuaalisten järjestysten piiristä. Yksilöitä ja ryhmiä voidaan marginaalista tekemällä heidät näkymättömiksi ja sulkemalla pois visuaalisen järjestyksen piiristä. (Seppänen 2001, 41–45.)

Seppänen pohjautuu näkemyksissään pitkälti klassiseen strukturalistiseen näkemykseen, jonka uranuurtajana voidaan pitää Roland Barthesia. Hän loi järjestelmällisen mallin, jonka avulla on mahdollista eritellä vuorovaikutusprosessin merkitystä kahden keskeisen käsitteen, denotaation ja konnotaation avulla. Denotaatiolla tarkoitetaan merkin selvintä ja yksiselitteisintä, ns. ensimmäisen tason merkitystä. Konnotaatio viittaa puolestaan enemmän tulkintaa vaativaan merkitykseen. Konnotatiivinen merkitys kuvaa vuorovaikutusta, joka syntyy, kun merkki yhdistyy käyttäjiensä tuntemuksiin tai mielenliikkeisiin sekä kulttuurillisiin arvoihin. Tällöin merkitykset ovat subjektiivisempia ja tulkinnan tulos riippuu ainakin yhtä paljon tulkitsijasta kuin itse kohteesta tai merkistä. Koska konnotaatio toimii subjektiivisella tasolla, yksilö ei useinkaan tule siitä tietoiseksi. (Barthes 1984.)

Valokuvan rakenneanalyysi on yhteydessä lingvistiseen kontekstiinsa. Barthesin mukaan näillä kahdella rakenteella on samat päämäärät, mutta niitä on tarkasteltava erikseen; vasta sitten niiden toisiaan täydentävät merkitykset voidaan tulkita. Barthes ei sinänsä esitä valokuvan tulkinnallista metodologiaa, mutta kuvaa sitä vastoin valokuvan erityispiirteitä ja vertailee niitä lingvistiseen sanomaan. Hän korostaa nimenomaan valokuvan denotatiivista luonnetta: lehtikuvaa voidaan pitää todellisuuden mekaanisena analogiana, joka jäljittelee todellisuutta sellaisenaan eikä vaadi tulkintoja. Silti hän kiistää valokuvan puhtaan objektiivisuuden: kuvan konnotatiivinen merkitys on tulkittavissa lähettäjän ja vastaanottajan kautta. Konnotaation vaikutus vastaanottajaan on riippuvainen siitä, kuinka läheisessä suhteessa kuva ja teksti ovat toisiinsa. Täten kuvateksti vaikuttaa kuvan tulkintaan esimerkiksi artikkeleita vähemmän. (Barthes 1986, 120–123; 31; ks. myös Fiske 1992, 113–115.)

Seppänen liittää konnotatiiviset merkitykset läheisesti myytin käsitteeseen. Hänen mukaansa alkukantaisten kulttuurien myytit käsittelivät elämää ja

kuolemaa, kun taas nykyihminen muokkaa käsityksiään mm. sukupuolirooleista myyttien kautta. Valokuva on hyvin myyttinen väline, ja siksi kuvien voidaan ajatella vaikuttavan voimakkaasti ihmisten ajattelutapoihin. (Seppänen 2001, 183.)

Kuvien sisältöjä ja merkityksiä on tulkittu Kressin ja van Leeuwenin (1996) esittämän sosiosemioottisen mallin pohjalta on Suomessa soveltanut mm. Heikkilä, joka sanomalehtikuvia ja niiden tekstejä käsittelevässä väitöskirjassaan (2006) jatkoi pro gradu -tutkielmassaan (1993) aloittamaansa työtään. Myös mm. Kemppainen (1999) on tutkinut lisensiaattityössään abiturienttien tapoja tulkita kuvia Kressin ja van Leeuwenin teoriaan pohjautuen.

Sosiosemioottinen kuvantulkintatapa liittyy läheisesti systeemifunktionaalisen kieliopin mukaiseen ajatteluun, ja jakaa kuvien sisältömerkitykset kolmeen eri metafunktoon: 1) *kuvan representoiva eli esittävä ulottuvuus*, joka vastaa Hallidayn ideationaalista metafunktiota 2) *interpersoonaiseen metafunktoon eli kuvan vuorovaikutukseen* sekä 3) *tekstuaaliseen, ts. kuvan sommitteluun*. (Kress-van Leeuwen 1990; ks. myös Heikkilä 2006, 25–28.)

Sosiosemioottisen näkemyksen mukaan kuvien representoivaa metafunktiota voidaan tarkastella erittelemällä mm. kuvassa esiintyviä prosesseja. Tämä kuvissa esiintyvä toiminta voidaan jakaa konseptuaalisiin ja narratiivisiin prosesseihin sen perusteella, onko kysymys kuvan osallistujien suhtautumisesta toisiinsa tietynä hetkenä (narratiiviset prosessit) vai kuvissa esiintyvien henkilöiden tai asioiden pysyvistä ominaisuuksista (konseptuaaliset prosessit). Lisäksi tarkastellaan sitä, mitä tai keitä ovat kuvissa esiintyvät keskeisimmät toimijat ja millaisia ovat heidän suhteensa? Millaisia aika- ja paikkaolosuhteita kuvissa esiintyy? (Kress-van Leeuwen 1996, 57; Heikkilä 2006, 25–26.)

Interpersoonaisesta näkökulmasta tarkastellaan lehtitekstin ulkoasun vuorovaikutusta. Millainen on kuvan affektiivinen sävy? Millainen vastaanottaja kuvilla oletetaan olevan? Mihin kuvatyyppeihin (mainos, uutinen, reportaasikuva, symboli jne.) kuva voidaan lukea? Missä valossa kuvattavat kohteet esitetään?

Kuvista tarkastellaan esim. katseen suuntaa, kuvauskokoa, horisontaalista ja vertikaalista kulmaa. Keskeistä on mm. kuvan osallistujan katseen suunta: suuntautuuko se ulospäin kuvasta kohti katsojaa. Mikäli näin on, kuvattavan ajatellaan ikään kuin vaativan katsojaltaan jotakin, muussa tapauksessa kuvattava tarjoutuu katsottavaksi. Koko, jossa asiat esitetään, viestittää puolestaan esimerkiksi sosiaalista etäisyyttä. Perspektiivi, ts. vertikaalinen kulma kohteeseen, kertoo puolestaan esimerkiksi kuvattavan kohteen sosiaalisesta statuksesta: ylöspäin, sammakkoperspektiivistä, tarkastellaan arvostettua, statukseltaan merkittävää kohdetta tai henkilöä, lintuperspektiivistä eli alaspäin kohdetta, jota ei arvosteta. Interpersoonaiseen ulottuvuuteen liittyy myös ns. kuvan modaalisuus: kuinka totena asiat kuvissa esitetään. Tähän vaikuttavat mm. värien käyttö, taustoitus, sekä yksityiskohtien määrä. (Kress-van Leeuwen 1996, 135–37; Heikkilä 2006, 27.)

Tekstuaalinen metafunktio eli kuvan sommittelu on näkökulma, joka liittyy kuvan sommitteluun. Sommittelupiirteiksi Kress ja van Leeuwen nimeävät

informaatioarvon, salienssin ja kehystyksen (Kress-van Leeuwen 1996, 202–204). Näistä kohteen informaatioarvoon vaikuttaa sen asettuminen kuvan reunalle tai keskelle, vasemmalle tai oikealle, ylhäälle tai alhaalle. Näillä valinnoilla voidaan vaikuttaa siihen, esitetäänkö kohde tuttua vai uutena (vrt. teema-reema) tai esimerkiksi ihannoidusti vai realistisessa valossa.

Salienssi merkitsee sitä ulottuvuutta, joka kohteesta nousee kuvassa esiin korostetuimmin ja johon katsojan katse ensiksi kiinnittyy. Kehystys taas vaikuttaa siihen, mitkä osat kuvasta mielletään kuuluviksi yhteen. Tähän mielikuvaan vaikuttaa mm. se, millaisia linjauksia kuvasta on erotettavissa sekä millaisia tilan- ja värinkäyttöratkaisuja kuvaa otettaessa on tehty. Analogisesti kielitieteen tekstuaalisen metafunktion kanssa voidaan tähän tarkastelunäkökulmaan sisällyttää kuvan visuaalisen järjestyksen temaattinen rakentuminen: Mitä aiheita tai teemoja kuviin on haluttu valita? Missä järjestyksessä kyseiset teemat esiintyvät? Mikä teema on kuvissa keskeisin, tai mikä aihe valittu esimerkiksi jutun ainoaan valokuvaan? (Kress-van Leeuwen 1996, 202–204; ks. myös Heikkilä 2006, 28.)

Omassa analyysissäni pyrin soveltamaan sosiosemiotista kuvan tarkastelutapaa. Käytän analyysissäni myös Seppänen visuaalisen järjestyksen käsitettä, ja pohdin kuvien denotatiivisia ja konnotatiivisia merkityksiä Barthesin mukaillen. Lehtitekstin visuaalisuuden tarkasteluun kuuluvia rakenteellisia ja asemointiin liittyviä tekijöitä - jutun taittoa, paikkaa lehden sisällä, visuaalista näyttävyyttä ja sijoittumista sivulle - en sitä vastoin tarkastele.

Seppänen korostaa tutkijan tekemää kuvantulkintaa yksilöllisenä, tutkijan omiin kokemuksiin ja teoreettiseen tietämykseen pohjautuvana, jonka yleistettävyys on täten kyseenalainen (Seppänen 2001, 39). Pyrin itse esittämään aineiston reportaasiesimerkkien visuaalisten järjestysten tulkinnan, joka teoreettiselta tarkastelutavaltaan on yksi vaihtoehto: esimerkki siitä, kuinka tekstien visuaalisuutta on myös mahdollista lukea. Kuvatekstillä on kuvan tulkinnan kannalta keskeinen asema. Barthesin mukaan kuvateksti ankkuroi kuvan merkitykset paikoilleen, mutta vaikutuksen voidaan nähdä toimivan myös päinvastoin. Joka tapauksessa kuva ja kuvateksti liittyvät kiinteästi toisiinsa. (Barthes 1984; Seppänen 2001, 39). Heikkilän (2006, 263) mukaan kuvatekstillä on ohjausvaikutusta kuvan tulkintaan esimerkiksi nimeämällä kuvassa esitetyn prosessin. Omassa kuvien tulkinnassani otan huomioon myös kuvatekstin ja sen sisältämät temaattiset painotukset.

3.5 Luvun 3 yhteenveto

Tutkimus edustaa teoreettiselta viitekehykseltään kriittisen diskurssianalyysin traditiota, ja siinä tarkastellaan myös reportaasien tekstilajipiirteitä. Lähestymistapa tutkimusaineistoon on kielitieteellinen ja pohjautuu ns. systeemifunktionaaliseen kielioppiin. Tutkimuskohde, perheyrittäjyys sekä yrittäjien arvot kuuluvat kauppatieteen alaan, ja edustavat tutkimusaineistona olevien tekstien sosiaalista kontekstia. Muista tieteenaloista tutkimus liittyykin näiltä

osin yhteiskuntatieteisiin ja sosiologiaan. Reportaasigenren tekstilajianalyysi sekä visuaalisten järjestysten avaaminen tekstiaineistosta ovat yhteyksissä sitä vastoin mediatutkimukseen ja journalistiikan tutkimuksen traditioon. Tutkimus onkin lähtökohdiltaan monitieteinen.

Tutkimusote on kvalitatiivinen ja pääosin abduktiivinen. Edestakaisella teorian ja empiirisen aineiston käsittelyllä sekä päättelyketjulla pyritään kokoamaan perheyrittäjien arvojen rakentumisesta reportaasiteksteissä uusi tiedollinen kuva (Anttila 2007, 63.)

Tekstiaineistosta tarkastellaan systeemis-funktionaalisen kieliopin mukaisesti reportaasien kielen tekstuaalisen ja ideationaalisen tason merkityksiä. Kielen tarkastelukohteet rajataan verbiprosessien ja tekstiteemojen tarkasteluun sekä tekstien informaatorakenteen erittelyyn. Tekstiaineiston analyysi ja käsittely liittyvät kiinteästi myös tekstien visuaalisten järjestysten tulkintaan, joissa keskeisimpänä tarkastelukohteena on salienssin käsite.

4 ARVOJEN KUVAUKSEN RAKENTUMINEN REPORTAASEISSA: LAAJEMPI AINEISTO

4.1 Tekstien kokonaisrakenne lähtökohtana

Tässä luvussa kuvaan sitä, miten yrittäjien ja perheyrittäjien arvot representoivat kokonaisuaineistossa, sadan reportaasitekstin joukossa. Poikkeako yrittäjien arvojen kuvaus muiden reportaaseissa kuvattavina olevien henkilöiden arvoista? Tekstien muodollisista jaksoista kiinnitän huomiota tekstien otsikointiin, *topiikkiin*, tekstin *keskeiseen toimijaan* ja *pääkuvan sisältöön*.

Olen koonnut nämä näkökulmat teksteistä aluksi luettelomaisesti taulukon muotoon, josta ne ovat helposti luettavissa ja joiden pohjalta päätelmiä ja koontia on mahdollista tehdä. Sen jälkeen etenen tekstien pääteemaan sekä ala-teemoihin. Käsittelen aineistoa julkaisuittain järjestyksessä, lehti kerrallaan.

4.1.1 Toimijat ja arvot topiikeissa ja pääkuivissa

Keskipohjanmaa-lehdestä kokoamani tekstiaineisto koostuu reportaaseista, jotka on julkaistu viikonloppuisin noin sivun mittaisina tekstikokonaisuuksina. Kyse on henkilöhaastatteluista, jotka käsittelevät ajankohtaisia aiheita henkilökuvan välityksellä.

Taulukkoon 3 on koottu Keskipohjanmaa-lehden tekstien topiikit, tekstien toimijat sekä pääkuvituksen sisältö. Kyse on sf-teorian näkökulmasta sekä diskurssin tekstuaalisen että ideationaalisen tason kuvauksesta. Tekstien numerointi viittaa tutkimusaineiston reportaasiteksteihin eri lehdissä ilmestymisjärjestyksessä (Ks. LIITE 1).

TAULUKKO 3 Keskipojhanmaa-lehden reportaasien topiikit ja toimijat

TEKSTI	PÄÄOTSIKKO	TOPIIKKI	KESKEINEN TOIMIJA/ KESKEISET TOIMIJAT	PÄÄKUVAN SISÄLTÖ (SALIENSSI)
1	Reisjärven nuoret emännät: Vaikuttaminen lisää työn mielekkyttä (Maa ja metsä -liite/ maaliskuu 1998)	Tasa-arvo	Nuoret emännät R.P. ja M.S.	Kaksi (2) nuorta 30-vuotiasta naista talvisen metsän laidassa. Seisoivat siistit toppatakit päällään. Mietteliäät ilmeet ja suorat asennot.
2	Karjakko kuin psykologi, lehmä kuin ihminen (8.3.1998)	Karjakon työ	Eläkkeellä oleva karjako K.P.	N. 60-vuotias nainen istuu keinutuolissa kirja kädessään. Toinen jalka ristissä polven päällä. Taustalla ryijy, nahkainen nojatuoli ja perinnekirjasto. Katse alaspäin; silmälasit. Kodikas, mutta asiallinen tunnelma.
3	Tapani Kansan nuoruudenunelma toteutui - Kolmekymmentä vuotta laulamisen riemua (15.3.1998)	Laulajan ura	Iskelmälaulaja T.K.	T.K. laulaa kädet nostettuna ylöspäin eteen ojennettuina. Kädet liikkeessä. Hurmoksellinen ilme: silmät kiinni. suu auki, pää takaviistoon taivutettuna. Suuri kuva ½ tekstisivua. Voimakas tunnelma.
4	Kukat ja viherkasvit ovat osa sisustusta Ihmiset valmiit panostamaan kotiinsa ja ympäristöönsä (31.5.1998)	Koti	Kukkakauppias O.S.	Päähenkilö sitomassa kukkakimppua siistissä neuleasussa. Katse kiinnittyneenä kukkiin alaviistoon. Puolet vartalosta kuvassa. Taustalla kukkakauppamallio, asiallinen ilmapiiri.
5	Puolustamisen pakko sai Anni Leskelän tarttumaan kynään Maatalous on kansakunnan elinhermo (22.11.1998)	Maatalous	Emäntä A.L.	Haastateltava n. 50-vuotias nainen seisoo vakavin ilmein ja pitelee lastaleivottua leipää korissa. Taustalla ryijy, kaulassa koru, yllä siisti villaneule. Asiallinen, vakava ilmapiiri.
6	Sairaanhoitaja lähti työn perässä Ruotsiin "Tuli vain sellainen olo, että nyt tai ei koskaan" (27.12.1998)	Ruotsi	Sairaanhoitaja M.P.	Haastateltava, nuori tumma, lyhythiuksinen nainen seisomassa lumisella pellolla, tasainen peltomaisema korostuu. Siisti klubitakki, olalla laukku, reipas asento.

7	Suomalaiset sairaanhoitajat avosylin vastaan Norjassa Heidi Lindgvist keräsi työkokemusta vuonojen ja vuoristojen maassa (21.3.1999)	Suomalainen sairaanhoitaja	Sairaanhoitaja H.L.	Pitkähiuksinen nuori nainen hymyilee kameralle; taustalla havupuu
8	Vanhuksen hyvä kohtelu lähtee asenteista ja maalaisjärjestä Taputus, ystävällinen sana, kosketus eivät paljon maksa (21.2.1999)	Vanhukset	"Vuoden kellokas" B.H.	Iäkäs kiharahiuksinen ja silmälasipäinen nainen hymyilee kameralle. Jakkupuku. Taustalla luentosali. Kädet ristissä.
9	Ollako vai eikö olla - Ruusunen vai Kiljunen (28.3.1999)	Lastentähteri	Ammattitanssija M.T.	Kaunis, vaalea nuori nainen istuu ikkunan edessä katse kameraan. Nojaa käteensä ja hymyilee. Taustalla ikkuna, josta avautuu talvimaisema kaupungin kadulle.
10	Bengt on Thiadiayen monitoimikone (21.11.1999)	Lähetystyö	Lähetystyöntekijät B.H ja C.-O.S	Rekka jumittuneena kiinni afrikkalaiseen maisemaan. Kaksi miestä työntää, yksi istuu ratissa. Hankalien olosuhteiden vaikutelma korostuu.
11	Totta kai lapsi haluaa kuulla saman sadun monta kertaa (12.12.1999)	Lastenkirjallisuus	Lastenkirjailija K.K.	Kirjailija hymyilee kameralle taustalla kaksi öljvärivamaalausta. Taidetta arvostava ilmapiiri välittyi.
12	Tie ihanneammattiin avautui vahingossa peruutuspaikalta Tytti Alasuvanto, merikapteeni (13.2.2000)	Merikapteeni	Merikapteeni T.A.	Nuorehko, pitkähiuksinen nainen seisomassa laivan kannella taustanaan jäinen meri. Avopäin pitkässä ulsterissa. Hymyilee.
13	Työ ja perhe kilpailevat vanhempien ajasta Vanhemmuuden arvostusta lisättävä (12.3.2000)	Vanhemmuus	Aviopari M.S. + M.S.	N. 50-vuotias mies ja nainen keskustelemassa keittiötiloissa pöydän ympärillä. Miehellä lukulasit nenällä, kädet puhetta tehostavassa liikkeessä. Nainen katsoo miestä sivulta. Joulukoristeita, intensiivinen ilmapiiri.
14	Uusi navetta siintää silmissä (15.3.2000)	Maatila	Isäntä H.J. + vaimo U.	Nuori isäntä vaimonsa ja kahden pienen lapsensa kanssa istumassa pirtinpöydän takana. Taustalla tauluja ja suurikokoinen kello. Lämmin tunnelma: vanhemmat hymyilevät, lapset totisia ilmeiltään.

15	Sisaren ammatinvalinta esikuvana Marika Åstrand, poliisi (19.3.2000)	Poliisin ammatti	Poliisi M.Ä.	Poliisiasuinen nainen lähikuvassa autoa kuljettamassa. Poliisi kuvattu takaa, koe-lauta ja ratti näkyvät. Naisen katse sivulle, ulkona talvinen kaupunki, jossa autoja kadulla.
16	Kannuksen "Beverly Hillsin" 640 perunakilometriä tarkastettiin Päivän patikointi perunamaalla (6.8.2000)	Perunanviljely	Isäntä V.M. I.	N. 40-vuotias hoikka mies lippalakki päässään seiso-massa keskellä peltoa. Kädet ristissä rinnalla, huulet tiu-kasti yhteen puristuneina. Määrätietoinen ilme. Silmälasi ja t-paita.
17	Tähtitieteilijä katsoo enemmän numerosarjoja kuin taivasta Seppo Laine tutkii avaruutta (17.9.2000)	Tähtitieteilijän ammatti	Tähtitieteilijä S.L.	Kuva avaruudesta: kolme suurempaa tähteä ja osa pienempiä kuvattu kauko-putken läpi.
18	Merja Meriläisellä elämän tärkeät asiat ovat tasapainossa: "Olen sinut itseni kanssa" (1.1.2001)	Tasapaino	Opettaja, kun-tosaliryittäjä M.M.	Yli 30-vuotias urheilullinen nainen polkemassa hymyil-len kuntopyörää. Kädessä sykemittari, meikkiä. Huolitel-tu ulkoasu, positiivinen, reipas ilmapiiri.
19	Ohjelmointipainottei-nen työ sujuu yhtä hy-vin Lohtajalla kuin Es-poossa Verkon varassa takaisin maalle (Kansio-sikkoo) Verkko yh-distää ja lyhentää väli-matkat Kaukana on lähellä (Sisäotsikko) (16.2.2001)	Etätyö	Datanomi T.N.	N. 40-vuotias tumma, silmälasi-päinen mies näppäilee tietokonepäätettä. Hymyilee. Kotiympäristö, ruutupaita. Rento, mutta ahkera tunnelma.
20	Onnellisempaa elämää (6.5.2001)	Onnellinen elämä	Aluejohtaja/ hevos-tilan elämäntapa J.M.	Päähenkilö istuu eläinsuojan sisäpuolella kahden vuohen ja kissan kanssa. Päällä maanläheinen villa-asu, hymyilee katse kohotettuna yläviistoon. Ilmapiiri luon-nonläheinen, leppoisa.
21	Itsestään selviä asioita (13.5.2001)	Eri sukupolvet	Emäntä H. P.-A. ja hänen lapsensa ja lapsenlapsensa	Kolme eri-ikäistä naista ja vauva keskellä suurta tupaa. Yksi istuu keinusuolessa lapsi sylissään, muut seisovat. Hymyilevät ilmeet, kodikas ilmapiiri, raitamatot lattialla, taustalla portaat.

22	18 lapsen äiti (13.5.2001)	Äitiys	Äiti	Äiti kukkien kanssa kasvokuvassa.
23	Kuvataiteilija Päivi-Maria Jaatinen elää täyttä kotiäidin elämää Pojalleni-näyttely kertoo äitiydestä (13.5.2001)	Äitiys	Lapsen äiti A.A.	Silmälasipäinen, nuttura-kampauksinen n. 60-vuotias nainen hymyilee kameralle kasvokuvassa. Eloisa, iloinen katse. Tasapaino ja lämpö huokuvat persoonasta.
24	Paappa on paikalla (27.5.2001)	Pappa	Pappa A.T. + lastenlapset Topi ja Hilla	Pappa lippalakki päässä auttamassa parivuotiaista kolmipyöränsä kanssa. Lapsen katse kameraan; ylpeä, ponteva ilme. Taustalla punatiilinen omakotitalo.
25	Rintasyöpä saa kovan vastuksen Sadusta (104.2013)	Sairastuminen	Kampaaja S.P.	S.P. istuu kädet leuan alla kampaajan tuoliin rennosti nojaten. Ilme päättäväinen. Pitkät, kiharaiset hiukset vapaana hartioilla; taustalla koristeellinen peili ja kampauspöytä - hämärästi taustalla näkyy orkidea.
26	Sari Kopola laulaa karraokea ja hoitaa suurta karjaa- Laulava maatilän emäntä (13.5.2013)	Lauluharrastus	Emäntä S. K.	S. K. seisoo säestäjensä vieressä kumartuneena osoittamaan sormellaan nuotteja kosketinsoittimien nuottite-lineellä. Katse viistosti alas nuotteihin. Säestäjä J. N. istuu kädet koskettimilla ja katsoo nuotteja. Taustalla mikrofoni, nojallaan oleva kitara, esirippu ja johtoja. S.P.:n pukeutuminen rockhenkistä meikkeineen ja suurine korvakoruineen. Säestäjällä raidallinen pelimannihenkinen liivi.
27	Käsityöyrityksestä kipinä omien tuotteiden valmistukseen - Moderneja tuotteita perinteisin menetelmin (15.6.2013)	Käsityörittäjäisyys ja tuotekehitys	Käsityöläinen A.N.	A.N. taittelee sälekaihtimista maitopurkinsuojusta pöydän päällä. Pöydällä sakset ja askartelumateriaalia; naisen katse alaspäin kohti käsityötä, ilme hymyilevä ja rauhallinen. hiukset nutturalla huolettomasti, päällä kuviolinen hihatton kauluspaita. Taustalla tiiliseinä, arkistokaappi sekä seinällä raanu.

28	Sairaankuljetus on menneisyyttä - Ensiapua ja tehohoitoa pyörien päällä (18.6.2013)	Nykyaikaisen ensihoidon luonne	Sairaankuljetusyrittäjä ja sairaanhoitaja P. L.	Ensihoidon sairaanhoitajat P.L. ja H.L. huoltavat ambulanssissa varusteita. P.L. istuu etualalla sivuttain katse mittauslaitteeseen käsi kädessä. Ilme keskittynyt. H. L. seisoo taustalla katse vastakkaiselle puolelle käsi ojentuneena avaamaan ambulanssin ylälokeroa. Taustalla tarvikelokerikko ja ylhäällä hyllyllä rivi nalleja ja muita pehmoleluja. Takaseinässä erottuvat sanat "Sairaankuljetus Veteli".
----	---	--------------------------------	---	--

Keskipohtanmaa-lehden reportaasien *topiikit* voidaan jakaa seuraaviin ryhmiin:

1. Eri ammatit (tähtitieteilijä, maanviljelijä, laulaja, sairaanhoitaja, karjakko, opettaja)
2. Arvot (tasa-arvo; esteettiset arvot ja kulttuuri; onnellinen elämä ja tasapaino)
3. Koti ja suku (sukulaissuhteet, eri sukupolvet, perinteet, kodin viihtyisyys)
4. Työ (työolosuhteet, työilmapiiri, etätö)
5. Sukupuoliroolit (naiset epätyypillisissä ammateissa; isoissa lastenhoitajana)
6. Kasvatus (äitiys, isovanhemmuus).

Keskeiset toimijat teksteissä ovat tavallisia suomalaisia miehiä ja naisia, jotka pääasiallisesti asuvat Keski-Pohjanmaan alueella. Haastateltavien, joita on 27, joukossa on kymmenen *yrittäjää*, joista suuri osa perheyrittäjiä. Tähän joukkoon kuuluvat mm. kuntosaliryrittäjä, kukkakauppias, käsityöläinen, sairaankuljetusyrittäjä, hevostilan omistaja, maatilan isäntä ja emäntä.

Monilla tekstien toimijoista on läheinen suhde maaseutuun ja maaseutukulttuuriin – työn, asuinpaikan tai kasvuympäristön kautta. *Maaseudun ja luonnon arvostaminen* näkyy kaikissa teksteissä – ei pelkästään yrittäjäteksteissä. Keskeinen toimijan identiteettiä muokkaava seikka teksteissä on kuitenkin työ: tekstit käsittelevät eri ammateissa työtä tekeviä henkilöitä. Haastateltavien henkilökuvaa taustoitetaan pitkälti työhistoriaan ja työuraan pohjautuen. Yrittäjiä kuvataan usein työn kautta: työn merkitys representoituu sekä pääkuvien sisällössä että aihevalinnassa: topiikkina on usein työn tekeminen ja siihen liittyvät asiat. Tällainen on esimerkiksi teksti 27, jonka otsikko on *Käsityöyrityksestä kipinä omien tuotteiden valmistukseen – Moderneja tuotteita perinteisin menetelmin* (KP 15.6.2013).

Rooli perheessä tai suvussa korostuu yrittäjättekstien merkityksissä erityisesti pääkuvissa. Niissä lapset esiintyvät mukana, jolloin perheyrittäjän rooli vanhempana korostuu. Tällainen reportaasi on mm. *Uusi navetta siintää silmissä* (Teksti 14/ KP 15.3.2000), jossa maanviljelijäpari kertoo keskinäisestä suhteestaan ja työnjaostaan tekstissä. Myös tekstissä 1, *Olen sinut itseni kanssa* (KP 1.1.2000), lapset esiintyvät otsikoissa ja kuvissa – ei tosin pääkuvassa tai otsikossa.

Suvun merkitys tulee Keskipohjanmaan aineistossa esille myös muissa kuin yrittäjätksteissä: toimijan roolia lapsia hoitavana isovanhempana kuvataan mm. tekstissä *Paappa on paikalla* (Teksti 24 / KP 27.5.2001). Taiteilija, jonka elämäntapa voitaisiin rinnastaa tässä aineistossa yrittäjyyteen, kertoo omasta kasvustaan äidiksi tekstissä *Pojalleni-näyttely kertoo äitiydestä* (Teksti 23/ KP 13.5.2001). Suurperheen äitiä haastatellaan puolestaan kasvatuskokemuksista ja suurperheen arjesta tekstissä *Itsestään selviää asioita* (Teksti 21/ KP 13.5.2001).

Kaiken kaikkiaan Keskipohjanmaa-lehden aineistossa kuvataan monenikäisiä ihmisiä – niin miehiä kuin naitakin, joiden yhteinen nimittäjä on kytöks alueeseen, Keski-Pohjanmaahan. Luonto korostuu tekstien kuvituksessa, samoin ihmissuhteet, suku ja perhe. Myös työ on keskeisessä asemassa Keskipohjanmaan tekstiaineistossa, ja kuvattavia henkilöitä käsitellään useissa teksteissä työn kautta.

Tekniikka ja talous -lehden tekstien *topiikit* voidaan karkeasti jakaa seuraaviin luokkiin (TAULUKKO 4):

1. Työntekijä ja hänen ominaisuutensa (ikä; suuntautuneisuus; luonteenpiirteet)
2. Työympäristö ja -olosuhteet (etätyö; henkinen ilmapiiri; ajankäyttö; kiire)
3. Arvot (erilaiset filosofiset näkemykset; etiikka; shamanismi)
4. Ura (uravalinnat; urakehitys)
5. Johtajuus (johtajan ominaisuudet; johtajan kotipaikka; johtajan merkitys yrityksessä)
6. Työn vastapainot (ympäristö ja luonto; lomailu; harrastukset; perhe)
7. Työelämään liittyvät abstraktit ilmiöt (työvoiman liikkuvuus; henkilöstökysymykset).

TAULUKKO 4 Tekniikka ja talous -lehden reportaasien topiikit ja toimijat

TEKSTI	PÄÄOTSIKKO	TOPIIKKI	KESKEINEN TOIMIJA/ KESKEISET TOIMIJAT	PÄÄKUVAN SISÄLTÖ
29	Tuottavuus ei ole iästä kiinni (22.1.1998)	Ikä	Vanheneva työntekijä	Käsi pitelee silmäkulmaa, johon toinen käsi on pujotanut langan. Neula ja lanka on kuvattu suurenuslasin läpi. Metafora; vanhenevaltakin työntekijältä onnistuu työ.
30	Johtaja tulee länneestä (Kansiotnikko) Insinöörit lisääntyvät, mutta eivät täytä maata (Sisäotsikko) LIKI PUOLET TEKNISESTI KOULUTETUISTA ASUU PÄÄKAUPUNKISEU-DULLA (17.4.1998)	Kotipaikka-kunta	Yritysjohdajat	1/2-vartalokuva kesäisessä miljöössä! Pohjalaiseen kansallispukuun pukeutunut, 50-vuotias mies nojaa kädellään puunrunkoon. Toinen käsi liikuttaa puukkoa vyöllä. Mies katsoo kameraan ja hymyilee; poseeraus. Mahtipontinen, itsevarma henki.
31	Järjen ja tahdon kriisissä. Tarvitaan mielikuvitusta ja tunnetta (22.5.1998)	Shamanismi	Filosofi Maija-Riitta Ollila	1/2 vartalokuva: Haastateltava nojaa toisella kyynärpäällään puhujan pönttöön. Vaalea kiharat, jakkupuku. Kädessä vihkisormukset ja kello. Ilme hymyilevä. Myönteinen ilmapiiri, mutta asiallinen.
32	Kiire PUUDUTTAA työelämää (4.6.1998)	Kiire	Työntekijät	Kello, jonka viisarit ovat irronneet. Metafora: "Hajonnut aikakäsitys".
33	Kahden herran palvelija (6.8.1998)	Uravalinnat	Toimitusjohtaja ja professori R.L.	Mies istumassa kesäisellä rantakivellä. Päällä puku. Kokovartalo sivukuva: kädet toisen polven ympärillä, katse kameraan. Hieman salaperäinen ilme. Asiallinen ilmapiiri, jota tasapainotetaan luontomiljööllä.
34	TYÖ siellä – tekijät toisaalla (27.8.1998)	Työvoiman liikkuvuus	Poliittiset instanssit ja ammattiliitot; yritykset	Humoristinen kuvitus. Piirros reppuselkäisestä työmiehestä eväslaukku kädessä kumarassa asennossa, raahaa perässään pientä televisiota, joka on narussa rullatelineen päällä.

35	Työ on vain osa elämää Pidä ohjaket omissa käsissä (3.6.1999)	Urakehitys	Toimitusjohtaja J.-P.P.	Henkilö istuu työtuolissaan. Taustalla ikkuna, josta avautuu kerrostalomainen. Vaikutelma, että ollaan korkealla yläkerrassa. Kädet lepäävät käsinojilla rauhallisesti. Silmälasit, katse alaviistoon.
36	Taivaallista työrauhaa ja surffailijan unelma Nopea tietoyhteys tuo työpaikan kotiin (3.6.1999)	Etätö	Etätöntekijä järjestelmä-asiiantuntija T.S.	Silmälasipäinen n. 30-vuotias mies näyttöpäätteen ääressä. Ruutupaita, näppäimistö edessä, katse kääntyneenä kameraan. Totinen ilme. Työntekoa korostava ilmapiiri.
37	Big Blue haluaa olla asiakkaidensa näköinen Naiset ryyditävät IBN:n marssia palvelubisnekseen (10.6.1999)	Naisjohtaja	Naiset	Kolmen kuvan sarja: 1) Vaalea "naisellinen" kiharatukkainen vahvasti meikattu nainen lähikuvassa. Katse suoraan kameraan. Korvakorut, hymyilee. 2) Naisen keskivartalo ja rinnat. 3) Kolmannessa sääret korkokengissä. Kaikissa kuvissa seksikkyyys ja naisellisuus korostunut.
38	Elämää ei voi johtaa, itseä voi (9.9.1999)	Itsensä johtaminen	Kouluttaja M.A.	Haastateltava kasvokuvassa. Katse kameraan, pää kallellaan nojaamassa käteen. Sormi pystyssä ohimoa vasten. Ilme mieteliäs, värisävyt vaalean oranssit. Kädessä siro rannekello. Naisellisuutta korostava.
39	Ihminen tekee sen minkä uskoo mahdolliseksi Pomoakin voi kannustaa - jos on aihetta (30.9.1999)	Kannustaminen	Toimitusjohtaja, filosofian maisteri R.S.	Huoliteltu nainen jakkupuvussa. Istuu kivellä jalka sirosti sivulle ojentuneena puunrunkoa vasten. Lakatut kynnet, käsi rennosti toisen polven päällä. Hymyilee koru kaulassa. Tunnelma asiallinen, mutta hieman jäykkä.

40	Asioihin tarttuminen on arkipäivän kristillisyyttä Rengastehtaan ihmistä tukee oma pappi (16.12.1999)	Pappeus	Pastori J.M.	Kaksi nuorehkoa miestä työpaikalla. Taustalla tehdaskoneita. Asut rennot, mutta siistit. Toisella hanskikkaat kädessä, toinen käsi lantiolla rennosti. Katse yläviistoon. Toinen mies sivuttain, puhuu ja hymyilee.
41	Erkki Ruuska ja Ilkka Uusi-Maahi tarttuivat koviin haasteisiin Pie-nessä firmassa saa tehdä enemmän (20.1.2000)	Urakehitys	Johtajat E.R. ja J. U.-M.	Hymyilevä n. 30.vuotias mies puolivartalokuvassa. Puku päällä, hymyilee vasen käsi laskettuna työpöydälle vihkisormus näkyvis- sä. Rento, mutta asiallinen ilmapiiri.
42	Kovat arvot pulpahtivat pintaan Suomalaisjohta- ja uupuu kiristyviin vaa- timuksiin (3.2.2000)	Työuupumus	Suomalaiset johtajat	Keski-ikäinen mies alaspäin kumartuneena istumassa. Hieroo silmiään silmälasit kädessä. Uupunut asento. Puku päällä.
43	Metran entinen johtaja- valmentaja Margareta Lönnberg: "Huono johta- ja ei nauti työstään" (17.2.2000)	Johtajuus	Johtajavalmentaja M.L.	1/2-vartalokuva: yli 50- vuotias nainen hymyilee kameraan. Päällä jakkupu- ku; silmälasit, huivi kaulas- sa, kynsilakkaa ja sormuk- sia. Taustalla tyylikäs valai- sin, lasipöytä ja kukkia. Kuvasta henkii naisellisuus ja esteettiset arvot.
44	Automatka oli umpihan- kihiihdon raskain taival (10.3.2000)	Hiihto ja luonnossa liikkuminen	Diplomi-insinööri R.M. J., henkilös- töpäällik-kö S.R. sekä toiminnan- johtaja H.K.	3 miestä hiihtämässä rinkat selässä metsämaisemassa maastossa. Lu- onnonläheinen ilmapiiri.
45	Amerikkalaiset ovat säi- kähtäneet tehokkuuden hintaa Uraputki vaihtuu yhä helpommin elämään omilla ehdoilla (8.3.2000)	Uranvaihdos	Diplomi- insinööri, kaup- pias M.J.	Mies onkii selin kuvaajaan, kääntyneenä kaupunkimai- semaa kohti. Välissä joki. Ristiriitainen, symbolinen ilmapiiri.

46	Kiireetön manageri Nurmi Ei mikään koko kansan vävy-poika (15.10.2000)	Henkilöstö- kysymykset	Manageri, kasva- tustieteen tohtori V.N.	Nuori mies istuu korkealla marmorijalustalla; jalat roikkuvat alaspäin, hymyi- lee. Rento puku päällä, ruu- dullinen solmio. Hiukset puolipitkät, jakaus keskellä päästä. Taustalla vanha tiili- pintainen kerrostalo. Rento ja leikkisä ilmapiiri.
47	Monille teollisuuden naisille se on edelleen hankalaa (Otsikko kan- nessa) Naiseus on etu patruunateollisuudessa (Otsikko sisäsivulla) Punaiset huulet ja pöy- heä tukka - jää ainakin kaikkien mieleen Osaa- misella päin ennakko- luuloja Tasa-arvo on tärkeää "Kovin pienestä ei kannata vetää hernetä nenään" Puunjalostaja- naiset jalostuvat verkos- sa 13 miljoonan projekti motivoi Kemia johdatti prosessiteollisuuteen (8.3.2001)	Naisjohtajuus	Teollisuuden naisjohtajat	Kansikuva: Kannessa kau- nis ja hoikka tummahiuksi- nen n. 30-vuotias nainen seisoo jakkuhousupuvussa, tehdaskoneita taustallaan. Vino hymy, kädessä ruusu. Nainen nojaa toisella kädellä reisiinsä, asento hie- man kallellaan, vihkisor- mukset näkyvät. Naisel- isuus korostuu, samoin ristiriita miehisen tehdasmiljöön kanssa.
48	TÄMÄ ONNEA ON (Otsikko kannessa) Suomalaisen onnen hui- pulla (Otsikko sisäsivul- la) Puhdas koti voittaa paksun lompakon (15.3.2001)	Perhe	Insinööri-isä J.H., hänen vaimonsa ja 3 lastaan	Kansikuva: Hymyilevä vä- hän yli 30-vuotias mies per- heensä keskellä. Mies, vai- mo ja tytär istuvat, pojat seisomassa. Hymyilevät, tasapainoiset ja levolliset ilmeet. Taustalla raitamatto, puulattia ja ovi, jotka ker- tovat kotiympäristöstä.
49	Ympäristöjohtajan per- heessä on kaksi autoa (10.5.2001)	Ympäristö	Nais- ympäristöjohtaja A.K.	N. 40-vuotias nainen hymyi- lee rennossa jakkupuvussa. Luonteva asento: toinen käsi taivutettuna vartalon poikki toisen käden ympärille. Vihkisormukset ja kello näkyvillä.
50	Nyt tulee eettinen yritys (23.5.2001)	Etiikka	Tutkija J.K.	Japanilaisia osoittamassa mieltään McDonalds- hampurilaisravintolan edus- talla. Ihmisillä sidotut sil- mät.

51	Työ ei anna rauhaa edes kesälomalla (21.6.2001)	Kesäloma	Yrittäjä	Keski-ikäinen mies hymyilee moottoripyörän takaa, taustalla torni.
52	Lähiruoka on arkkitehdillä suunnittelukriteeri (7.6.2013)	Arkkitehdin työ	Arkkitehti K. R.	Pitkähiuksinen nainen piirtää pöydän takana istuen huopakynällä paperiin ja hymyilee. Toisessa kädessä rannekello ja sormus. Taustalla kirjahylly.
53	Kärsimätön Karvinen – Mitä hitaammin asiat tehdään, sitä enemmän ne koskevat, sanoo Stora Enson toimitusjohtaja (7.6.2013)	Lomautukset	Toimitusjohtaja K.	Keski-ikäinen mies seisoo päällystakki päällä tehtaan pihalla. Ilme vakava.

Keskeiset *toimijat* Tekniikka ja talous -lehden tekstiaineistossa ovat usein yritysjohtajia tai muuten merkittävässä asemassa työelämässä olevia miehiä ja naisia. Osa haastateltavista on tunnettuja filosofeja tai psykologeja, jotka auktoriteetin asemassa esittävät teksteissä näkemyksiään mm. johtamistavoista ja ajankohtaisista työelämän kysymyksistä. Tavallisia työntekijöitä teksteissä ei juuri näy. Näkökulma on teksteissä pääsääntöisesti työnantajan ja yrityksen, ei työntekijän. Yritykset tekstien keskeisinä toimijoina ovat harvinaisia, mikä johtunee tekstien genrestä. Henkilöhaastatteluissa työelämä representoituu johtajan välityksellä.

Pääkuvat esittävät tekstien keskeisiä henkilöitä, haastateltavia, työasuissa ja -ympäristöissä. Kuvat ovat yleensä poseerauksia, autenttisia tilanteita työtä tekevästä ihmisistä ei paria poikkeusta (esim. pappi tehdasmiljöössä, naisjohtaja työmaalla) lukuun ottamatta ole. Ilmapiiri on kuvissa asiallinen: kuvasta välittyy persoonan ”työminä”, vakuuttavuus ja mm. johtajan ominaisuudet. Henkilöiden asemaa korostetaan usein perspektiivin valinnalla: kuvakulma voi olla alhaalta ylöspäin. Toisaalta myös kuvausmiljöö voi antaa ”korkealla olemisen” vaikutelman esimerkiksi silloin, kun kuvattavan takaa avautuu kerrostalon seinä, joka osoittaa, että kuvattavan työhuone on yläkerroksissa. Kyse on tällöin visuaalisin keinoin toteutetusta metaforasta: kuvattava on korkeassa asemassa, byrokratiassa huipulla.

Naisia esittävässä kuvissa korostuu naisellisuus: naiset ovat huoliteltuja, tyylikkäästi pukeutuneita ja meikattuja. Kuvissa näkyy runsaasti kelloja, sormuksia ja muita koruja sekä mm. korkokenkiä. Naisten ilmeet ovat usein hymyileviä, asennot teennäisen huolettomia. Kuvausrekvisiittana voi olla ruusuja, lasipöytiä tai muita esteettisiin arvoihin viittaavia esineitä.

Ulkoisia statussymboleita on myös mieshaastateltavien kuvissa. Kuviin liittyy myös muuta symboliikkaa: esimerkiksi työelämän ”hajonnutta aikakäsitystä” ja kiirettä symboloidaan kuvaamalla rikki mennyttä kelloa. Elekieli ku-

vissa on pääsääntöisesti paitsi asiallista, kaiken kaikkiaan myönteistä. Kuvattavat hymyilevät usein. Asento on usein istuva, jolloin kuvauspaikkana voi olla luonto: rantakivet tai puisto. Tekstit, joiden keskeinen teema liittyy työelämän epäkohtiin – kiireeseen, uupumukseen tai huonoon työilmapiiriin – muodostavat poikkeuksen. Näissä kuvissa tekstin henkilö istuu pää käsiin nojaten, hiukset hajallaan ja olkapäät kumarassa.

Tekstien visuaalisiin järjestyksiin kuuluu myös humoristisia piirroksia. Tällöin reportaasi käsittelee aihetta, joka ei keskity olennaisesti kenenkään henkilön ympärille, vaan kyseessä on jokin laaja työelämän ilmiö, esimerkiksi muuttoliike. Koska kyse on enimmäkseen haastatteluista, ei kuvaus ole toiminnallista, vaan tekstien tunnelma on staattinen, pohdiskelleva. Tämä piirre ilmenee mm. kuvissa.

Tekstin tekotilanne itsessään tai toimittajan paikalla olemisen tunne ei Tekniikka ja talous -lehden teksteistä välity yhtä voimakkaasti kuin mm. Vauva-lehden reportaasiteksteistä, vaan reportaasienkuvauksen kohteena on persoona itsessään, hänen ajatusmaailmansa tai ulkoisen maailman abstraktio, jota tekstissä käsitellään.

Tekniikka ja talous -lehden aineistossa tekstien toimijoina ovat pääasiassa miehet, vaikka myös naisia on valikoitunut tekstien pääkuviin. Tällöin päähenkilön sukupuolta saatetaan erityisesti korostaa, ja nainen voidaan kuvata perinteisten seksuaalisuutta symboloivien elementtejä voidaan nostaa sommittelun keskiöön. Näitä voivat olla korut, korkokengät, sääret, kiharat hiukset tai muu naisellisuutta symboloiva asia. Myös naisen vartaloa voidaan kuvata perspektiivistä, joka korostaa seksuaalisuutta, kuten katsojan katseen suuntaaminen rintoihin tai vyötäröön. Tällainen esimerkki on teksti *Big Blue haluaa olla asiakaskaidensa näköinen - Naiset ryydittävät IBN:n marssia palvelubisnekseen (Tekniikka ja Talous 10.6.1999)*.

Työ esiintyy Tekniikka ja talous -lehden teksteissä valtaa ja asemaan liittyvänä elämäalueena. Reportaasien toimijat, yritysten johtohenkilöt tai muut ylemmät toimihenkilöt, kuvataan virkamiesmäisessä työympäristössä. Asettelu, perspektiivi ylhäältä alaspäin, kuvan sommittelu ja taustan valinta korostavat useissa tapauksissa kuvattavan valta-asemaa. Miljöönä on usein työhuone tai työympäristöön, joskin myös luonnossa otettuja kuvia esiintyy. Kuvattavan henkilön vaatetus on yleensä muodollinen, vaikka poikkeuksiakin on. Kuvattavan paikallistaustaa voidaan korostaa esimerkiksi pohjalaisella kansallispuvulla, kuten tekstissä 30, *Johtaja tuloo länneestä (Tekniikka ja talous 17.4.1998)*. Työntekijää voidaan kuitenkin kuvata myös arkisessa työssään, esimerkiksi ruutupaidassa.

Käsitys työstä näyttäytyykin Tekniikka ja talous -lehden reportaaseissa muodollisempana, virkamiesmäisempänä, ja se keskittyy enemmän ajatteluun ja älylliseen toimintaan kuin ruumiilliseen puurtamiseen. Kuvauksen kohteena ovat pääasiassa keski-ikäiset henkilöt, joskin eläkeikää lähestyviä toimijoita on mukana joitakin (*Työn tuottavuus ei ole iästä kiinni 22.1.1998*).

Vauva-lehden reportaasitekstejä tarkasteltaessa aiheiden ja pääkuvien sisällön perusteella voidaan todeta, että tekstien *topiikit* liittyvät yleisimmin seuraaviin alueisiin:

1. Äitiys, isyys, vanhemmuus, parisuhde
2. Lapsuus
3. Ammatit (laulaja, maanviljelijä, yrittäjä, tutkija)
4. Erityisolosuhteet ja poikkeavat perhejärjestelyt (suurperheet, yksinhuoltajat)
5. Eri asuinympäristöt (maaseutu, kaupunki, lähiö, ulkomaat)
6. Kotiäitiys
7. Auktoriteetit ja heidän kasvatuskäsityksensä
8. Arki
9. Erilaiset hoitojärjestelyt (ks. TAULUKKO 5).

TAULUKKO 5 Vauva-lehden reportaasien topiikit ja toimijat

TEKSTI	PÄÄOTSIKKO	TOPIIKKI	KESKEINEN TOIMIJAJ/ KESKEISET TOIMIJAT	PÄÄKUVAN SISÄLTÖ
54	Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy KOTONA TÖISSÄ (5/1998)	Naisyrittäjyys	Kaksi (2) naisyrittäjää ja heidän perheen-jäsenensä	Nainen viiden (5) poikansa kanssa ulkona. Yksi lapsista sylissä, toiset ympärillä. Takana luminen maisema. Ilmapiiiri poseeraava, rauhallinen ja raikas.
55	Ihmekös, jos äitiys masentaa, sehän on PSYKKINEN KOKOPÄIVÄTYÖ (5/1998)	Äitiys	Äidit	Vauva selin sängyllä vaaleissa potkukousuisissa; heiluttaa käsiään. Kuvattu ylhäältä kottisuoraan. Jalkopäässä näkyy naisen (äidin) käsi, jossa suuri sormus. Vauvan katse suunnattuna hoitajaansa; suu auki.
56	"TIINA ON NIIN ONNELLINEN..." Vauva heinäkuussa KEIKALLE ELOKUUSSA (6-7/1998)	Laulajan työnkuva	Nuori naislaulaja tulossa äidiksi	Päähenkilö laulaa mikrofoniin orkesteri ja soittimia taustalla. Ilme iloinen, käsi heilahtaneena liikkeeseen.
57	VAUVAT JA TUTKIJAN URA limittäinen ja lomittain (9/1998)	Naistutkijan ura	6 tutkijanaista	Lähikasvokuva vauvalle hymyilevästä äidistä kumartuneena lapsensa ylle. Äidillä silmälasit ja koruja. Lapsi näkyy vain hieman sivusta. Lempeä ja rakastava ilmapiiri.

58	ISYYS haittaa urakehitystä (9/1998)	Isyys	Isät työntekijän roolissa	Ei kuvia
59	13 LAPSEN ÄIDIN onnelliset päivät (11/1998)	Suurperhe	Äiti L.S.	Äiti ja viisi (5) leikkikouluikäistä lasta. Kaikki hymyilevät: hyvä tunnelma.
60	MIES miehenä, NAINEN naisena (2/1999)	Parisuhde	Terapeutti Tommy Hellsten	Haastateltava hymyilee lähikasvokuvassa. Asunavillapaita. Ilmapiiri rento ja myönteinen.
61	ISYYSLOMASTA nauttii koko perhe (4/1999)	Isyysloma	Nimetön isä	Isä kokosivun kuvassa kahden lapsensa kanssa: toinen leikki-ikäinen sylissä, samoin vastasyntynyt. Isän katse suuntautunut alaspäin vauvaa kohti. Vakava, hellä ilme.
62	Pesänhoitaja ja äänetön yhtiömies? Kun äiti hoitaa ja isä piipahtaa (4/1999)	Työ ulkomailla	Perheen isät, äidit ja lapset	Äiti istuu pöydän ääressä 3 lapsensa kanssa lukemassa. Pienin istuu sylissä, toiset seisovat vieressä. Yksi lapsista pelaa elektronista peliä. Katset alaspäin. Ilmapiiri lempeä ja rauhallinen. Yhteinen tilanne korostuu.
63	Arkirutiinit määrää Eetu (5/1999)	Kotiäidin arki	Äidit	2 nuorta äitiä ulkoilemassa vauvanvaunuja työntäen keväisellä polulla. Juttelevat.
64	Luonto sanelee arjen tahdin (5/1999)	Perheen arki Lapissa	Toimijaperheen säännöt	Äiti, isä ja leikki-ikäinen lumisella pihalla. Taustalla valkotiilinen omakotitalo. Ilmeet totiset, poseeraus.
65	Isän tuella etä-äitiys onnistuu. Saako äiti olla kunnianhimoisen? (8/1999) Kohti ehjää parisuhdetta ja vanhemmuutta	Matkatyötä tekevä perheenäiti	Äidit, isät ja lapset	Isä kolmen lapsensa ympäröimänä kotona. Pienin sylissä, yksi takana seisomassa, yksi istuu vierellä. Liike korostuu: yhdellä lapsella käsi ylhäällä, kaikki katsovat eri suuntiin. Isä nauraa. Myönteinen ja eloisa tunnelma.
66	Kenen ehdoilla teillä eletään? (Vauva 1/2000)	Aikuisen maailma	Vanhemmat	Ei ole

67	Lastenhoitaja kotona tekee perheestä työnantajan - huusholli-ihminen tuli taloon (Vauva 1/2000)	Kotona työskentelevä lastenhoitaja	Lastenhoitaja Aino, työnantajanvanhemmat, 3 lasta	Lastenhoitaja kolmen leikkivän lapsen ympäröimänä lastenhuoneessa. Ympärillä kaaos leluista ja piirustuspaperista. Yksi lapsista liikkeessä, 2 lasta istumassa. Toinen juttelee Ainolle, joka on kääntyneenä kuuntelemaan. Liikkuva ja energinen ilmapiiri
68	Onni asuu arjessa - kun yhdessä teemme siitä toimivan (Vauva 2/2000)	Parisuhteen arki	Psykologi Tony Dunderfeldt	Ei ole
69	Suurperheen äidin onni on- Lapset ja mies (Vauva 4/2000)	Äitiys	Psykologi P. N.	Raskaana oleva äiti parisängyn laidalla. Polvella vauvan vaatteita. Ilme alakuloinen.
70	Ristiriitojen kautta kypsään äitiyteen ja eheämpään naiseuteen (Vauva 6/2000)	Suurperhe	Äiti A.-M. V.	Neljä kouluikäistä lasta lumisen kuusen vieressä, iloiset ilmeet.
71	Lapset ja lehmät vuorotahtiin (Vauva 10/2000)	Työ maatilalla	Maatilan emäntä H.K.	Pieni poika lähikuvassa navettaympäristössä. Lippalakki päässä. Yllä työhaalari, jonka rinnassa traktorimerkin logo. Takana lehmä parressaan.
72	Miten pärjää yrittäjä-äiti -Vuorotellen vanhempainlomalla - Yöllä nettikauppaa ja päivällä lastenhoitoa - Firma jäihin kun lapset ovat pieniä (Vauva 3/2001)	Naisyrittäjäisyys	Naisyrittäjät K.V., M.T. ja K.K.	Nuori, lyhyttukkainen nainen miehensä kanssa, pieni lapsi sylissä. Kaikki hymyilevät ja seisovat kodikkaassa tilassa. Taus-talla hyllyjä ja ampeleita. Myönteinen tunnelma.
73	Feministiäidit vaativat omannäköistä äitiyttä (Vauva 3/2001)	Äitien keskustelupiiri	"Feministiäidit"	Kaksi n. 30-vuotiasta naista keskustelemassa. Toisella vauva sylissään olkaa vasten.. Siistiit neuleasut, meikkiä.
74	Mummi muistuttaa nuoria äitejä: Lapset ovat pieniä vain lyhyen hetken (Vauva 3/2001)	Lapsuus	Mummi	Mummi pienin lapsi sylissä. Hymyilee iloisesti, lapsi vakava. Mummin kädet tiukasti lapsen ympärillä.
75	Näyttelijä-äiti palasi töihin - Hoitovuorot vaihtuvat lennossa (Vauva 6-7/2001)	Perheen arkijärjestelyt	Näyttelijä V.D., aviomies ja lapsi	Äiti heiluttamassa koti-ovelta lapselle, joka on isänsä sylissä. Äidin ilme on hämmentynyt, isä hymyilee, lapsi katsoo äitiä vakavasti.

76	Lapsiperheen rankat valinnat - työn ja perheen ristitulessa tarvitaan voimia (Vauva 8/2001)	Perheen arki	Työssäkäyvät äidit, isät ja heidän lapsensa	Isä ja äiti poseeraavat kotiasuissa. Kaksi tyttäätä ympärillä, ilmeet vakavat. Tunnelma kuitenkin tasapainoinen. Lapsilla leluja käsissään, piirustuksia takana. Isä ja äiti neljän tyttären ympäröiminä istuvat tiiviisti vieretysten lattialla. Kaikkien kädet kietoutu-neet tiukasti toistensa ympärille. Taustalla ruokapöytä.
77	Aikaa, aikaa enemmän arkeen - Tärkeimmille asioille on aina aikaa (Vauva /2001)	Ajankäyttö	Kirjailija M.A,	Vauva ja isä lähikuvassa. Isä lepää selällään katse kiinnitettynä lapseen. Lapsi katsoo kameraan. Isän käsi pitelee hellästi lasta ja hymyilee. Lempeä ja hellä ilmapiiri.
78	Isyyden uusi aika Osmo Rauhala sai toisen lapsensa 50-vuotiaana - Taiteilija ja luomuviljelijä on aina yhdistänyt työn perheen (Vauva 11/2001)	Yrittäjä-/ taiteilijatyön ja perheen yhteensovittaminen	Taiteilija O.R.	Isä letittää lapsen hiuksia. Kuva tarkkaan rajattu kasvoihin, kooltaan suuri. Isän katse alaspäin taustalla. Lapsi katsoo etualalla suoraan kameraan, hieman hämmentynyt ilme kasvoillaan.
79	Kumpi jää kotiin? (Vauva 10/2011)	Isien hoitopa- paan epätaval- lisuus Suomes- sa	Kirjallisuudentutkija V.-M. P, ja vaimo A.K.	Koko perhe - isä, äiti , tytär ja poika - istuvat sohvalla. Tytär isän sylis- sä, isä kampaava tämän hiuksia ja katsoo alaviis- toon poikaansa. Kaikki hymyilevät. Rento tun- nelma.
80	Äänekosken kasvatit (Vauva 1/2012)	Lasten kasvat- us pikkukaupun- gissa	Äidit H.M. ja K.M.	Yksivuotias lapsi va- semmalla ruokapöydässä syömässä lusikalla ruo- kaa lautaselta. Kaulassa ruokalappu. Oikealla, toisessa päässä ruoka- pöytää, äiti sivuttain jut- telemassa toiseen lapseen päin kääntyneenä. Lapsi hymyilee. Kodikas tun- nelma.

81	Mummola samalla tontilla (Vauva 6/2012)	Isovanhempien ja perheen lähekkäinen asuinpaikka.	Puolisot H.K. ja J.K. sekä anoppi P.K.	Perheen äiti kodin nyky-aikaisessa keittiössä kaatamassa maitoa lapsen lasiin. Molemmilla kiharat hiukset ja kotimekot. Äiti kumartuneena lapsen puoleen tarkkaavainen ilme kasvoillaan. Lapsi seisoo selin kameraan ja ojentaa lasia äidilleen. Taustalla kaksi ikkunaa ja keittiön pöytä-taso keittiötarvikkeineen.
82	Limingan isot joukot (Vauva 6/2012)	Lestadiolainen herätysliike; suurperheen arki	3 lestadiolaisäitiä	Kolme äitiä istumassa isossa tuvassa piirissä, yksi keinutuolissa. Kaikilla lapsi sylissä. Arkinen pukeutuminen. Lattialla makuuasennossa lapsi. Ilmeet rauhallisen mielteliäät.
83	Lapsi tuo ilon (Vauva 1/2013)	Lapset onnen lähteenä	Äiti ja mummo R.E., poika J.E sekä lapsenlapset	Mummo, kolme lastenlasta sekä lasten isä istuvat sohvalta vieretysten. Mummon sylissä pienin lapsi. Isä nojaa polviinsa kumartuneena eteenpäin. Poseeraava tunnelma. Taustalla maisemaiheinen verho
84	Tahdoin vielä vauvan (Vauva 3/2013)	Äitiys keski-ikäisenä	Äiti A. K.-H.	Äiti syöttää pientä vauvaa tuttipullosta. Katse alaspäin suunnattuna lapseen. Lapsella silmät kiinni. Seesteinen tunnelma.
85	Taidetta ja vauvan-tuoksua (Vauva 9/2013)	Taiteilijoiden vanhemmuus	Muusikko I.M. ja opiskeli- ja J.K.	Kolmihenkinen perhe. Vauva molempien vanhempien sylissä. Katseet sivuttain kohdistettuina vauvaan. Äiti suukottaa lasta ja vauva nauraa. Vanhemmat hymyilevät hellästi.
86	Arvokeskustelun paikka (Vauva 12/2013)	Perheiden arvot; luonnon arvostus, uskonto	Perheenäiti M.B.; Puolisot H. ja V.K.	Viisihenkinen perhe seisomassa talon seinustalla. Äiti keskellä pienin lapsi sylissä. Katsoo lapseen ja hymyilee. Hymyilevä mies vieressä katsoo kameraan. Myös lapset hymyilevät.

Vauva-lehden reportaasien pääkuvissa esiintyy toimijoina usein äiti tai isä lapsensa/lastensa kanssa. Miljöönä on usein koti, pihapiiri tai luontomaisema. Kuvat ovat tunnelmaltaan melko dynaamisia, päinvastoin kuin esimerkiksi Tekniikka ja talous- ja Talouselämä-lehtien reportaaseissa. Ne kuvaavatkin usein henkilöiden arkisia toimia, lastenhoitotilanteita tai kotityötä.

Yrittäjiä ja heidän arkeaan kuvataan useissa teksteissä. Syynä on ilmeisesti se, että yrittäjien työn ja perheen yhteensovittaminen näyttäytyy toimittajalle kiinnostavana aiheena: yrittäjän on usein vaikeampi erottaa perhettä ja työtä fyysisesti toisistaan kuin palkkatyöntekijän. Toisaalta yrittäjäyys mahdollistaa vapauden päättää omasta ajankäytöstään ja tekee arjen joustavammaksi.

Vauva-lehden reportaasiteksteissä kuvataan myös perheen kannalta auktoriteettiasemassa olevia henkilöitä, esimerkiksi kasvatusalan asiantuntijoita. Myös isovanhemmat esiintyvät teksteissä auktoriteetin roolissa. Kuvat näissä reportaaseissa ovat usein poseeraukseksi luokiteltavia henkilökuvia, joiden tunnelma on kuitenkin luonnollinen ja rento, kuten lapsiperheelle suunnatulle julkaisulle sopivaa onkin (esim. terapeutti Tommy Hellsten tekstissä 60, *MIES miehenä, NAINEN naisena* (Vauva 2/1999).

Tekstit kuvaavat pääasiassa tavallisia suomalaisia ja heidän arkeaan – ei julkisuuden henkilöitä. Syynä tekstin näkökulman valintaan on lehden luonne: kyse on eräänlaisesta vanhempien ammattilehdestä, jossa haastateltavien elämä halutaan tuoda mahdollisimman lähelle lukijaa. Vastaanottajan on helppo samastua tekstimaailmaan, jos kuvattavat henkilöt ja heidän elämänsäpiirinsä muistuttavat hänen omaansa.

Tekstien pääkuvat esittävät yleensä tekstien haastateltavia – tekstien keskeisiä toimijoita – ja heidän elämänsäpiiriään. Kuvissa on siis tavallisimmin vanhempia ja heidän lapsiaan. Miljöönä on useimmiten kotipiiri, sisätila tai piha. Kuvat ovat yleensä poseerauksia ja järjestettyjä tilanteita, eivät autenttisia tilannekuvia. Tämän vuoksi tunnelma kuvissa on enimmäkseen staattinen. Kuvien sävy noudattelee kaikissa teksteissä samaa, lehdelle ominaista linjaa, joka toisaalta on hieman ennako-odotuksista poikkeava: vaikka lasten ja lapsiperheiden elämä todellisuudessa on hyvin eloisa ja dynaamista, näkyy liike lähinnä kuvattavien ilmeissä ja eleissä. Osassa kuvissa lapsen energinen leikki ja sen ympäristö leluineen ja väreineen luo poikkeuksen yleiseen linjaan. Myös luonto – puistot, puut ja maisemat – toistuu kuvausympäristönä (esim. *Luonto sanelee arjen tahdin* 5/99).

Kuvien tunnelma on kuitenkin pääasiassa hyvin myönteinen, iloinen ja aktiivinen. Värit ja visuaaliset kokonaisuudet ovat raikkaita, helposti luettavia ja ilmavia. Kuvat ovat lämminhenkisiä, ja niistä välittyy kuvattavien pyrkimys osallistujien keskinäiseen vuorovaikutukseen – ylipäättänsä ihmissuhteiden arvostaminen. Vuorovaikutus näkyy kuvien visuaalisissa järjestyksissä erityisesti osallistujien katseen suunnassa. Kuvissa esiintyy osallistujina usein äitejä ja lapsia, joiden välillä on katsekontakti. Katseen voidaan ajatella näissä tapauksessa muodostavan vektorin toimijoiden välillä ja ilmentävän heidän keskinäisen kontaktinsa intensiivisyyttä. Tekstin lukijaan nähden kuvien osallistujat asettuvat katsottaviksi, eikä katse suuntaudu ”ulos” kuvasta katsojalle vaatimuksia

esittäen. Tällaisia kuvia esiintyy esim. teksteissä *Arkirutiinit määrää Eetu* (Teksti 58, Vauva 5/99); *Isyysslomasta nauttii koko perhe* (Teksti 56, Vauva 4/99). (Kressvan Leeuwen 1996, 122–124; Heikkilä 2006, 27.)

Reportaaseissa kuvattavien toimijoiden – äitien, isien, lasten ja isovanhempien – kasvokuvat muodostavat yhden kuvaryhmän Vauva-lehden aineistossa. Tällöin kuvien tunnelma on usein asiallinen: asut ovat muodollisempia ja miljöö on muodollisempi, esimerkiksi työhuone. Osallistujan katseen suunta on tällöin kuvasta ulospäin. Huomattavaa on, että kasvojen ilmeet ovat näissäkin tapauksissa hymyileviä ja myönteisiä – varsinkin, jos kuvassa on samanaikaisesti osallistujina myös lapsia. Kyseisen kaltaisia kuvia ovat mm. tekstin *Mummi muistuttaa nuoria äitejä: Lapset ovat pieniä vain pienen hetken* (Teksti 69/Vauva 5/2001) tai *Feministiäidit vaativat omannäköistä äitiyttä* (Teksti 68/ Vauva 3/2001). Kuvakoko on näissä tapauksissa tulkittavissa tyypilliseksi henkilökuvan kooksi, minkä on tutkimuksissa todettu ilmentävän kunnioitusta kuvattavaa kohtaan (Heikkilä 2006, 27).

Huomiota herättävää kuvien visuaalisissa järjestyksissä on se, että osallistujien katseet suuntautuvat usein alaspäin. Yleensä tällaisissa kuvissa on kyse materiaalisesta prosessista, jossa osallistujina on sekä lapsia että aikuisia. Esimerkiksi tekstin *Kun äiti hoitaa ja isä piipahtaa* (Teksti 4, Vauva 4/99) pääkuvassa esiintyy *palapelin kokoamisen* prosessi, jonka osallistujia ovat äiti ja lapset. Kuvan olosuhteena on koti, jossa osallistujat istuvat pöydän ympärillä. Katseet suuntautuvat alas edessä olevaan palapeliin. Äiti istuu kuvassa keskellä lapset ympärillään, yksi heistä sylissä. Tässä kuvassa osallistujien katseiden suunta on kaikilla sama, minkä voisi tulkita korostavan perheenjäsenten yhteisyyttä: vaikka isä vain ”piipahtaa” kotona, muut perheenjäsenet kuuluvat yhteen ja toimivat tämän poissa ollessa hyvin yhdessä, ts. ”pelaavat yhteen”.

Lastenhoitotilanteita esittävässä kuvissa katse suuntautuu yleensä samoin ylhäältä alaspäin, vanhemmasta lapseen. Tämä on luontevaa kuvassa esiintyvän toiminnan luonteen kannalta, mutta kuvaa myös prosessin osallistujien valtasuhteita – aikuinen on lasta ylempänä: kasvattajana ja hoitajana. Lapsi asettuu vanhemman huolenpidon alaiseksi, rakastettavaksi, mutta samalla myös hänen kontrolloitavakseen (mm. *Isyysslomasta nauttii koko perhe*; Teksti 55, Vauva 4/1999).

Talouselämä-lehden tutkimusaineistossa tekstien aiheet keskittyvät pääasiassa yritys- ja liike-elämän kuvaamiseen henkilökuvien kautta. Keskeiset toimijat ovat yrittäjiä, yritysjohtajia ja toimitusjohtajia, joiden elämäntarinoita kuvaamalla tuodaan esille yritysten menestystekijöitä sekä kuvattujen toimijoiden elämänratkaisuja ja uravalintoja.

Tekstien yleisimmät *topiikit* voidaan tiivistää seuraavasti:

1. Ura yritysjohtajana / yrittäjänä
2. Elämän ratkaisevat käännekohtat, uravalinnat
3. Sukupolvenvaihdokset perheyrittäjissä

4. Työn ja perheen yhteensovittaminen
5. Ulkomailla toimiminen
6. Brändin rakentaminen, yrityksen menestystekijät.

TAULUKKO 6 Talouselämä-lehden reportaasien topiikit ja toimijat

TEKSTI	PÄÄOTSIKKO	TOPIIKKI	KESKEINEN TOIMIJA/ KESKEISET TOIMIJAT	PÄÄKUVAN SISÄLTÖ
87	“Ura rakentuu onnesta ja oikeista kohtaamisista - Johanna Lamminen on pelinrakentaja, joka huolehtii siitä, että muutkin saavat juoksua” (28.3.2013)	Naisjohtaja esimiestehtävässä	Toimitusjohtaja J. L.	Silmäläspäinen nainen kuvattuna vyötäröstä ylöspäin. Hymyilee lievästi, hiukset nutturalla. Kuvattu hississä, kuva peilautuu selkäpuolelta hissien takaseinästä. Nojaa toisella kädellä hissien seinään.
88	Tehtaan poika (5.4.2013)	Perheyrietyksen ulkomaanbisnes	Yrityksen omistaja ja toimitusjohtaja P.N.	Tummaan pukuun pukeutunut keski-ikäinen hoikka mies seisoo trukin nostolavan päällä rennosti hieman vinossa. Takki auki huolehtomasti. Hymyilee. Taustalla oman yrityksen vihreä rekka.
89	Vähemmän kohuttu tulevaisuuskonsultti (5.4.2013)	Työoura tulevaisuuskonsulttina ja yritysjohtajana	Tulevaisuuskonsultti M.H.	Lyhyttukkainen, vaaleahiuksinen nainen istuu työpöytänsä takana hymyillen. Silmälasit. Pöydällä tietokone hiirineen ja kahvikuppi. Taustalla harmaasävyinen Etelä-Amerikan karttaa kuvaava tapetti.
90	Isän ja tyttären työpanoksella (26.4.2013)	Yrityksen sukupolvenvaihdos ja äidiksi tulo uranvaihdoksen motiivina	Toimistohotellyrittäjä M.R.	Tumma, lyhythiuksinen nuorehko nainen istuu nahkapenkillä farkuissa ja tummassa trikoopaidassa kädet reisien päällä. Hymyilee kameralle. Taustalla tyylikkäästi sisustettu yrityksen aulatila.
91	Huvipuistojen konkari valitsi vihaiset linnut - Dan Mitchell jätti huvipuistojen pääkaupungin Floridassa ja muutti Espooseen (3.5.2013)	Amerikkalaisen huvipuistoasian tuntijan muutto Suomeen pelialan yrityksen palvelukseen.	Johtaja D.M.	Yrityksensä punaiseen huppariin pukeutunut tumma, viiksekäs mies kuvattuna vyötäröstä ylöspäin. Poseeraa kameralle taustanaan työnantaja yrityksen huvipuistolaitteet. Nojaa kyynärpäällään pöytään, jonka päällä on maskotti.

92	Vuoden markkinointijohtaja lopetti työnteon - Peter Westerbacka tietää, että kahden hyvän tuotteen erottaa markkinointiosaaminen (17.5.2013)	Yritysyhteistyö yrityksen menestystekijänä.	Markkinointijohtaja P.W.	Markkinointijohtaja seisoo yrityksensä hupparissa lelu-laatikovuoren vierellä. Kasvoilla lievä hymy, varma ilme. Taustalla yrityksen mainosjuliste sekä hyllyjä mainostuotteineen.
93	Kylmiltään johtoon (24.5.2013)	Sukupolvenvaihdos perheyrietyksessä	Omistajayrittäjä E. W.	Tumma, nuorehko, pitkähiuksinen nainen lähikuvasa hymyillen. Pitelee kädessään yrityksensä tuotetta, kuulalaakeria. Taustalla työpajamiljö. Asu tumma, yksinkertaisen tyylikäs mekko
94	Opiskelija vai yrittäjä - siinä Tio Tikan pulma - Tio Tikasta voi tulla juristi, mutta perheen ravintoloita hän ei jätä koskaan (31.5.2013)	Sukupolvenvaihdosprosessi nuoren jatkajan näkökulmasta	Ravintolayrittäjä, oikeustieteen opiskelija T.T.	Sortseihin ja t-paitaan pukeutunut nuori istuu penkillä lukemassa avonaista kirjaa Toinen jalka taivutettuna toisen päälle. Katse suoraan kameraan, ilme vakava. Taustalla suuri pyöreä ikkuna, jonka ruutujen läpi avautuu vanhojen tiilisten kerrostalojen kattoja. Lattialla reppu.
95	Tärkeimmät asiat ovat kotona - Velve Cliquot Business Woman Awardin pokannut Catharina Stackelberg osaa neuvoa yrityksille, miten rakennetaan vahva brändi (7.6.2013)	Brändin rakentamisen ammattilaisuus	Yrittäjä, konsultointiyrityksen toimitusjohtaja C.S.	Nuorehko poninhäntäinen nainen kuvattuna vyötäröstä ylöspäin harmaassa villatakkissa, istumassa vaalean pellavakankaisen sohvän käsinojalla. Hymyilee kameralle, taustalla kirkkaanpunainen seinä.
96	Juuttikangashippi lähti varastoon - Kaisa Hernberg jätti yrittäjän vapauden, koska haluaa parantaa maailmaa (14.6.2013)	Yrittäjyyden vaihtaminen markkinointi- ja viestintäjohtajan tehtävään kansainvälisessä yrityksessä.	Markkinointi- ja viestintäjohtaja K.H.	Jakkuun ja punaisiin housuihin pukeutunut polkka-hiuksinen nuori nainen seisomassa lasi-ikkunaseinäisen talon edessä kädet vyötärön eteen ristittyinä. kuvakulma puollittain sivulta. Yläpuolelle kaareutuva pihlajanoksa reunustaa kuvaa yläviistosta.

97	Helkaman rento kuski (20.6.2013)	Yrityksen johtamisensenne ilman kilpailuviettä	Toimitusjohtaja, lääkäri S.H.	Punaiseen tyylikkääseen mekkoon ja mataliin avokaisiin pukeutunut nainen ajaa vaaleanpunaisella pyörällä kesäisessä maalaismaisemassa hiekkatiellä. Silmät puolittain ummessa, nautinnollinen ilme kasvoillaan. Kaulassa näyttävä geometrinen, punasävyinen koru. Taustalla punainen aittarakennus ja lehtipuita.
98	Yrittäjyys voi olla isän pelastus (12.4.2013)	Työn ja perheen yhteensovittaminen yrittäjäperheessä	Tulkkipalveluyrityksen omistaja P.T.	Piirros, jossa silmälasipäinen mies istuu tietokoneensa takana katse kohotettuna vasemmalle Käsi leuan alle kohotettuna. taustalla legopalikoita..
99	Onnellinen Milanossa (12.4.2013)	Yrittäjyys elämäntapana	Valaisinyrittäjä T.J.	Siniseen jakkuun ja mustiin suoriin housuihin pukeutunut keski-ikäinen nainen istuu suuren ikkunan edessä ikkunalaudalla ja pitelee sylissään puista lampunvarjostinta. Hymyilee kameralle. Taustalla ikkunasta avautuu näkymä kadulle, jossa valkoinen kerrostalo ja autoja.
100	Koneen henki (16.7.2013)	Hyvä työilmapiiri yrityksen menestystekijänä	Pääjohtaja M.A.	Silmälasipäinen mies poseeraa suoraan kameralle kuvattuna vyötäröstä ylöspäin. Taustalla grafiitinharmaa, kiiltäväpintainen seinä. Harmaa puvuntakki, sinertävänharmaa kauluspaita ilman solmiota ylänappi auki. Ilme puoliksi vakava.

Talouselämä-lehden diskurssissa huomio kiinnittyy visuaalisten järjestysten osalta erityisesti siihen, että kuvat ovat poseerauksia, asettelultaan staattisia, ja kuvattavien pukeutuminen on melko muodollista ja asiallista. Kuvien miljöö asetuu työpaikkaan tai sen ulkopuolelle, mikä korostaa työelämän arvottamista keskeisenä elämänalueena. Kuvauksessa ei representoida lainkaan lapsia, sukua, lähipiiriä tai muita ihmissuhteita, vaan kuvaus on hyvin yksilökeskeistä. Kuitenkin tekstien aiheet käsittelevät sukua ja perhettä kuvailemalla sukupol-

venvaihdoistilanteita, työn ja perheen yhteensovittamista tai esimerkiksi isän ja äidin roolia yrittäjän elämässä.

Myöskään harrastukset eivät Talouselämä-lehden visuaalisissa järjestyksissä representoidu. Kuitenkin Yrittäjän tarina -juttusarjaan liittyy kuvattavan toimijan henkilötietoja esittelevä erillinen tekstiosio "Kuka", johon on lyhyesti koottu keskeiset faktat tekstin käsittelemästä henkilöstä. Näitä ovat työ, koulu- tus, perhe, harrastukset, ura ja muut saavutukset ja luottamustehtävät. Tällä tiivistelmällä valotetaan lyhyesti tekstin toimijan persoonaa varsinaisen tekstisi- sällön ulkopuolelta.

Talouselämä-lehden reportaasien topiikit ja visuaaliset järjestykset rep- resentoivat todellisuutta, jonka mukaan työ on elämän keskeinen osa-alue. Me- nestys työssä, moitteeton ulkoasu, myönteisyys ja positiivinen olemus ovat yrit- täjän ja työntekijän menestystekijöitä. Myös kansainväliset kontaktit, yhteistyö yritysten kesken sekä ammattitaitoon keskittyminen representoituvat myönteis- sessä sävyssä. Tässä mielessä yhteisöllisyys korostuu. Myös suku ja perhe tule- vat esille teksteissä sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti: perhe mainitaan tärkeänä taustatekijänä, läheisten kannustusta ja tukea korostetaan haastatelta- vien repliikeissä.

Myös varsinaisena topiikkina työn ja perheen yhteensovittaminen sekä isänä ja äitinä toiminen esiintyvät aineistossa – sitä vastoin parisuhde ja harras- tukset eivät keskeiseksi aiheeksi nouse. Tämä kertoo Talouselämä-lehden luon- teesta ammattimaisena julkaisuna, jossa vapaa-ajan ja harrastusten käsittely, samoin kuin ihmissuhdeteemat ovat marginaalisia.

4.1.2 Tekstien muodollinen rakenne ja teksteemat arvojen kuvaajina

Tässä luvussa kuvaan tutkimusaineiston muodollista rakennetta sekä pää- ja alateemoja julkaisu kerrallaan. Pyrin tällä erittelyllä tekemään havaintoja aineis- ton reportaasitekstien semioottisesta rakenteesta, ts. kyse on sf-teorian mukai- sesti tekstuaalisista merkityksistä. Sekä tekstien ulkoisen rakenteen, ns. muodollisten jaksojen, että tekstien teemojen tarkastelussa on kysymys diskurssin *tavan* hahmottamisesta (esim. Heikkinen 2000, 126.)

Kuvaan tekstiaineistoon kuuluvien reportaasien teksteemoja taulukon muodossa julkaisuittain. Teksteemoista otan huomioon Saukkosen (1984) mu- kaisesti ns. ylä- ja alateemat, ja teen niistä päätelmiä kvalitatiivisesti. Yläteemas- ta käytän nimitystä *pääteema*.

Teksteistä muodollisesti erottuvimmat jaksot – kuvitus, kuvantekstit, otsi- kot ja ingressit, lihavoinnit, pistekoot ja kursivoinnit - ovat osa tekstien kirjallis- ta esitystapaa, joka ohjaa vastaanottajaa erottamaan tekstistä informaation kan- nalta keskeiset kohdat. Tekstin tuottamista ohjaavat puolestaan toimitukselliset käytänteet, esimerkiksi tekstilehdessä varattu tila, otsikointi- ja kuvitustyyli ja tekstilehdessä vakiintunut muoto. (Heikkinen 1999, 178.)

Reportaasitekstien rakenteellisia piirteitä kartoittaakseni olen poiminut taulukkoon myös havaintoja tekstien muodollisesti erottuvien osien järjestyk- sistä. Kysymys on samalla myös kunkin tekstin ns. diskurssijärjestyksen ku- vaamisesta. Kuvauksen pohjalta on mahdollista tehdä päätelmiä siitä, millainen

reportaasiteksti rakenteellisesti näissä tutkimusaineistoon kuuluvissa julkaisuissa on.

Keskipohjanmaan reportaasit koostuvat tekstin muodollisten jaksosten näkökulmasta tarkasteltuina yleensä yhdestä tai kahdesta kuvasta, pääotsikosta sekä tekstiosasta, joka on pituudeltaan puolesta sanomalehtisivusta yhteen sivuun. Kolmasosiasivua lyhyempiä tekstejä on Keskipohjanmaan aineistossa vain muutama. Väliotsikoita on yleensä 3–5. Tekstien lyhentyessä väliotsikoiden ja kuvituksen määrä luonnollisesti vähenee, mutta ulkoinen asettelu ja visuaalinen vaikutelma tekstistä säilyvät kutakuinkin samana. (Taulukko 7).

Tekstien ulkoasu on asiallinen. Lukijalle pyritään tuottamaan tekstistä uskottava, selkeä ja sävyltään neutraali mielikuva. Henkilöreportaasit eivät asiassällöltään kuulu sanomalehden raskaimpaan ainekseen, vaan ovat funktioltaan myös lukijaa viihdyttäviä. Keskipohjanmaan reportaasit noudattelevat tässä mielessä muotorakenteeltaan perinteistä tekstireportaasia (vrt. kuvareportaasi; Salo 2000; Vanhanen 2001). Kuvien määrä Keskipohjanmaan teksteissä on melko pieni, kieli asiallista yleiskieltä ja asemointi perinteistä sanomalehtityyliä noudattelevaa. Mustavalkoisuus on visuaalisissa järjestyksissä vallitseva värimaailma.

Tekstien keskeinen **tematiikka** liittyy usein maaseutuun, maaseutukulttuuriin ja maaseutuelinkeinoin. Perinteet, Keski-Pohjanmaan alueen kulttuuri ja työskentely erilaisissa ammateissa ovat tässä tekstiaineistossa keskeisiä teemoja. Perhe, koti ja elinpiiri esiintyvät erityisesti alateemoissa.

Keskipohjanmaan reportaasien *pääteemat* liittyvät usein maaseutuun. Pääteemana voi olla esimerkiksi "maanviljely elinkeinona"; "maatalouspolitiikka ja EU" tai "maakunnan oma historia ja maaseutukulttuurin perinteet". Alateemoina esiintyvät tällöin mm. maaseutu ja sen muuttuminen.

Myös eri ammateissa toimiminen sekä työn kuvaus esiintyvät useissa Keskipohjanmaan reportaaseissa pääteemoina eri muodoissa. "Elämäntyö ja urakehitys"; "nuoret naiset emäntinä"; "maatila perheyriksenä"; "viihdelaularin työn tuottama tyydytys" tai "työskentely ulkomailla" esiintyvät teksteissä pääteeman asemassa. Alateemoja, joiden kautta *työn eetosta* teksteissä representoidaan, ovat puolestaan "työskentely eri ammateissa" tai "eri ammattien hyvät ja huonot puolet"; "työn vaatimukset"; "työaika, stressi ja kiire työssä".

Lapset, perhe ja suku liittyvät Keskipohjanmaa-lehden reportaasien keskeiseen tematiikkaan. "Lastenrunojen merkitys lapselle"; kasvatuskysymykset sekä suvun ja perheen arvostus esiintyvät teksteissä pääteemoina. Alateemoina esiintyvät "sukupolvien ketjut", "äitiys ja äidiksi kasvaminen", "rajat kasvatuksessa", "vanhemman rooli", "työnjako perheissä" tai "suurperheiden arki".

Myös sukupuolirooleja käsitellään teksteissä. "Nainen perinteisissä miesten ammateissa"; "isoisä lastenhoitajana"; "naisen eri roolit maaseutukulttuurissa" ovat teksteissä pääteemoina, alateemoina puolestaan "nainen äidin roolissa"; "emännisyys" tai "isännisyys" tai "naiseen kohdistuvat asenteet työssä".

Myös arvot representoituvat tekstien pääteemoissa, kuten myös alateemoissa. "Ihmissuhdetaitojen merkitys työssä"; "esteettiset arvot sa"; "maallemuutto arvovalintana"; "perinteen ja suvun merkitys"; tai "työ ar-

vona" ovat Keskipohjanmaan tekstien pääteemoja. "Epäitsekkyys"; "humanismi"; "uskonnollisen arvoperustan merkitys"; "ennakkoluulottomuus elämänsä asenteena"; "ympäristöarvot" sekä "perinteiden merkitys" ovat arvoihin liittyviä alateemoja tässä aineistossa.

Alateeman asemassa Keskipohjanmaan teksteissä esiintyvät mm. "perheiden päivärytmi", "kulttuurierot maiden välillä", "kansainvälisyys" tai "kodin sisustus". Elämänkulkuun liittyviä alateemoja ovat "lapsuuden unelmien toteutuminen" tai "henkilöhistoriat", henkilökohtaiseen hyvinvointiin kytkeytyvät sitä vastoin "harrastukset henkisten voimavarojen antajina"; "rentoutumisen merkitys", "liikunta stressin vähentäjänä" tai "terveellinen ruokavalio".

TAULUKKO 7 Keskipohjanmaa-lehden reportaasien tekstuaalinen rakentuminen

TEKSTI	TEKSTIN RAKENNE (pituus, kuvien määrä, ingressit)	PÄÄTEEMA	ALATEEMAT
1	*1/2 tekstisivua, 1 kuva + kuvateksti *pääotsikko + 2 väliotsikkoo *ei ingressiä	Nuorten emäntien usko tulevaisuuteen	1) Maaseudun muutokset 2) Emännän työn mielekkyys 3) Työnjako maataloilla 4) Tasa-arvo ja vanhanaikaiset sukupuolirooliasenteet.
2	*n. 1/2 tekstisivua, 1 kuva + kuvateksti *4 väliotsikkoo, ei ingressiä	Ihmissuhdetaidot työssä	1) Suomalaisen karjantarkkailun historia 2) Työolosuhteet karjakkona 3) Seksistiset asenteet naistyöntekijää kohtaan 4) Päähenkilön elämänvaiheet: perhesuhteet ja muut työpaikat.
3	*5 väliotsikkoo *6 kuvaa *1 kokonainen sivu *1 erillinen tekstikokonaisuus: otsikoitu ruutu, jossa kuva (konserttikuvaus)	Laulamisen riemu	1) Työuran vaiheet 2) Yleisö uran eri aikoina 3) Suosikkikappaleet 4) Laulajan ammattitaito ja ominaisuudet (laajalaisuus, fyysiset lahjat, ennakkoluuloton asenne 5) Julkisuus 6) Stressitekijät 7) Perhe työn vastapainona.
4	*Sanomalehtisivu, otsikko + 2 kuvaa	Kukkien merkitys kodin viihtyvyydelle	1) Floristin ammatti 2) Kasvien käytön lisääntyminen kodissa.
5	*3/4 tekstisivua * 3 väliotsikkoo *2 kuvaa + kuvatekstiä *1 erillinen tekstiruutu (käsittelee henkilön työuraa)	Maatalouselinkeinon tärkeys kansakunnan kannalta	1) Maataloutteen kohdistuva epäoikeudenmukainen politiikka (EU) 2) Oikeuksien puolustaminen 3) Epäitsekkyys 4) Huoli lasten tulevaisuudesta 5) Päähenkilön työura karjantarkkailijasta emännän ammattiin; elämänvaiheet, perhesuhteet ja harrastukset.
6	*3/4 tekstisivua *2 kuvaa + kuvatekstiä *5 väliotsikkoo	Työ Sairaanhoidtajana Ruotsissa	1) Kulttuurierot maiden välillä 2) Ruotsalainen elintaso 3) Asumisolosuhteet 4) Isänmaallisuus, suomalaisuus 5) Kotiutuminen vieraaseen maahan.

7	*1 tekstisivu *3 kuvaa + kuvatekstiä *6 väliotsikkoa	Työkokemus ulkomailla	1) Haastateltavan koulutus ja ura 2) Ulkopuolisten suhtautuminen muuttoon 3) Asuin- ja työympäristö ulkomailla 4) Kokemuksen edut ja koti-ikävä.
8	*3/4 tekstisivua, 1 kuva + kuvateksti *3 väliotsikkoa	Vanhusten hyvän hoidon edellytykset	1) Arkirutiinien inhimillistämisen vanhustenhuoltoon 2) Maaseudun arvostus 3) Muuttoliikkeen ja kaupungistumisen vaikutus 4) Hoitoalan ammattien edellytykset 5) Vanhusten kotiavun tavat 6) Virikkeiden merkitys.
9	*1 tekstisivua * 4 väliotsikkoa, 3 kuvaa + kuvatekstiä	Lastenteatteri ja sen merkitys	1) Tanssijan työn edellytykset 2) Näytelmätarjontaa lapsille 3) Sadut 4) Fantasia näyttämöllä.
10	*1 tekstisivu, 7 kuvaa + 6 kuvatekstiä + 1 kartta *3 väliotsikkoa	Lähetystyö uravalintana ja sen antoisuus	1) Haastateltavien työura 2) Työnkuva 3) Kulttuurierot afrikkalaisten ja länsimaalaisten välillä 4) Lapsikuolleisuus Afrikassa 5) Alkuperäisväestön kunnioittaminen 6) Työn mielekkyys.
11	*3/4 tekstisivua; 1 kuva + kuvatekstit *4 katkelmaa haastateltavan lastenrunoista väliotsikkoina	Lastenrunojen merkitys lapsille	1) Haastateltavan perhesuhteet 2) Psykologien muuttunut asenne lastenkirjallisuutta kohtaan.
12	*1 tekstisivua, 3 kuvaa + kuvatekstiä *Otsikko + 3 väliotsikkoa *Erillinen väliotsikolla erotettu tekstiosa	Nainen merikapteenin ammatissa	1) Merenkulun kiehtovuus 2) Merikapteenin ammatti unelmana 3) Ammatin edut ja haitat 4) Työolosuhteet, työaika.
13	*1 tekstisivu *3 kuvaa + 3 kuvatekstiä *3 väliotsikkoa	Työn ja perheen ajan välinen kilpailu	1) Vanhemmuuden haasteet 2) Hyvän parisuhteen menestys 3) Lämpimän vuorovaikutuksen merkitys perheessä 4) Rajat kasvatuksessa 5) Vanhemman rooli.
14	*1/3 tekstisivua *1 kuva + kuvateksti *pääotsikko + 2 väliotsikkoa	Maatila perheen yhteisenä yrityksenä	1) Maatalon isännöisyys ja emännöisyys ammatinvalintana 2) Haastateltavien tausta 3) Maatilan menestystekijät.
15	*1 tekstisivu *3 kuvaa + kuvatekstiä *3 väliotsikkoa *Erillinen otsikolla erotettu tekstiosa	Naisen sopivuus poliisiksi	1) Naisten historia poliisin ammatissa 2) Päähenkilön syyt ammatinvalintaan 3) Miespuolisten poliisien suhtautuminen naistyötoveriin 4) Ammatin edut ja haitat.
16	*1 tekstisivu, 8 kuvaa + 2 kuvatekstiä	Byrokratia maatiloilialla	1) EU-tuet 2) Päähenkilön maatalon kehitys 3) Viljelijän ammatin vaatavuus 4) Maatilakoon kasvusuuntaus EU:n vaikutuksesta.

17	*1/2 tekstisivua, 2 kuvaa + kuvatekstiä *2 väliotsikkoa	Tähtitieteilijän ura ammatinvalintana	1) Päähenkilön urakehitys 2) Työn hyvät ja huonot puolet 3) Työhön liittyvä romantiikka 4) Epäusko maapallon ulkopuolisen elämään.
18	*1 tekstisivu, 3 kuvaa + 2 kuvatekstiä *Väliotsikko	Naisen eri roolit ja niiden tasapainottaminen	1) Perhe 2) Harrastukset 3) Työ 4) Päähenkilön tausta 5) Päähenkilön tulevaisuuden suunnitelmat 6) Vastoinkäymiset ja niiden voittaminen 7) Liikunta, terveys, ruokavalio.
19	*Kansijuttu: kannessa otsikko, tekstiä + kuva *Sisältää tekstisivun, 2 kuvaa + kuvatekstiä *1 "faktaruutu"	Muutto maaseudulle kaupungista	1) Perhe elämänratkaisujen perusteena 2) Paluu kotiseudulle 3) Elämänarvot 4) Päätöksen teon vaikeus 5) Etätöiden sopivuus ATK-alalle.
20	*1/2 tekstisivua, 4 kuvaa	Tasapainon saavuttaminen elämässä	1) Lapsuuden unelmat 2) Urakehityksen vaiheet 3) Elämänarvot yleensä 4) Ns. DTU-filosofia.
21	*3/4 tekstisivua, 2 kuvaa + kuvatekstiä	Suku ja työ keskeisinä elämänarvona	1) Suvun yhtenäisyys 2) Työn määrä maatalossa 3) Emännän elämäntarina 4) Avoimen ilmapiirin merkitys perheessä 5) Äidiksi tuleminen, uusien sukupolvien syntyminen ja sukupolvien ketjut.
22	*1/3 tekstisivu, 1 kuva	Suurperheen äidin elämä	1) Äitiyden haasteet 2) Ahkeruuden merkitys
23	*1/3 tekstisivua *2 kuvaa + 1 kuvateksti, ei sivuotsikoita	Elämän rikkaus	1) Äitiyden haasteet suurperheessä 2) Elannon hankinta ja työnjako perheessä 3) Hyvinvointi 4) Uskonnollisen elämäntapomuksen merkitys elämän perustana
24	*1 tekstisivu, 2 kuvaa + 1 kuvateksti	Lastenhoitajan tehtävät papan vastualueena	1) Perhetilanne ja lastenhoitoratkaisun taustatekijät 2) Päivärytmin kuvaus lapsiperheessä 3) Rajat lastenkasvatuksessa 4) Työn vaatavuus 5) Ympäristön asenteet.
25	*1 tekstisivu, 1 kuva + 1 kuvateksti	Kamppaaja sairastuminen syöpään	1) Syövän hoitokeinot 2) Rintojen menettäminen henkisenä haasteena 3) Yrittäjäys 4) Paluumuutto Yhdysvalloista Suomeen 5) Elämää maalla
26	*1/2 tekstisivua, 2 kuvaa + 2 kuvatekstiä	Laulun harrastaminen ja esiintyminen maatilan emännän harrastuksena	1) Keikkailu 2) Maatalousyrittäjän investoinnit robottinavettaan. 3) Musiikilliset esikuvat 4) Kilpailuihin osallistuminen.

27	*3/4 tekstisivua, 3 kuvaa + 3 kuvatekstiä	Käsityöharrastus liiketoimintana	1) Yrittäjäksi ryhtyminen ja ratkaisun tekeminen 2) Materiaalivalinnat 3) Ekologisuus käsityössä 4) Eri tekniikat.
28	*3/4 tekstisivua, 2 kuvaa + 2 kuvatekstiä	Moderni sairaankul- jetus ammattina	1) Nykyaikaisen ambulanssin varusteet 2) Tulevaisuuden ensihoito 3) Perheyrittäjyys ammatinvalinnan taustatekijänä 4) Ensihoitajan työn vaatimukset.

Tekniikka ja talous -lehden reportaasien visuaalinen järjestys sekä muodollinen rakenne koostuvat melko kaavamaisesti lehdelle ominaisesta mustavalkokuvituksesta, väliotsikoista ja leipätekstistä. Lisäksi teksteissä on faktatietoa sisältäviä erillisiä muodollisia osia, jotka on erotettu muusta tekstistä esimerkiksi kirjasinkoon ja kehystyksen keinoin.

Teksteissä on lähes aina ainakin yksi kuva ja kuvateksti. Väliotsikoita on useimmiten 2–3, ja tekstin yleisin pituus n. ½ sivua. Osa teksteistä on laajoja, ja ne koostuvat usein haastattelun tai haastattelujen lisäksi tietopuolisesta aineksesta – tilastoista, taulukoista, diagrammeista ja kartoista. Tekstien ulkoasun hajanainen rakenne on toimituksellinen valinta, ja tyypillinen nimenomaan reportaasiteksteille. Lisäksi on otettava huomioon, että nykyisin tekniikka mahdollistaa erilaiset tavat yhdistää kuvia ja tekstiä, jolloin tekstientuottamisprosessissa näitä keinoja myös käytetään entistä enemmän hyödyksi (Heikkinen 1999, 181.)

Lehden aineistossa *pääteemat* käsittelevät usein teksteissä kuvattujen henkilöiden tai heidän edustamiensa yritysten *arvoja*. ”Yritysten arvot ja arvokeskustelu”; ”humaani ajattelu yritysmaailmassa ja liike-elämässä”; ”henkilökohtaisen tasapainon saavuttaminen ja sisäinen harmonia” ovat valikoituneet tekstien ulkoisesta todellisuudesta näiden reportaasien keskeisiksi teemoiksi. Myös ”uralla menestymisen avaimet”; ”ennakkoluuloton suhtautuminen asioihin”; ”haasteisiin vastaamisen taito positiivisena voimavarana” tai ”luontoarvot” ovat myös pääteeman asemassa. *Alateemat* keskittyvät ”hyvän elämän”; ”järjen ja tahdon sekä mielikuvituksen ja tunteen ristiriitojen” kuvaukseen. Myös ”työn ilosta” puhutaan, samoin ”etiikasta yrityksissä”; ”kristillisyydestä työn arvope rustana” tai ”pehmeistä arvoista työelämässä”. ”Perhe arvona”; ”inhimillisyys”, ”humaani elämänasenne” tai ”ihmissuhteiden merkitys henkilökohtaiselle hyvinvoinnille ovat myös alateemoja Tekniikka ja talous -lehden reportaaseissa.

Työelämän ajankohtaiset ilmiöt esiintyvät Tekniikka ja talous -lehden pääteemoina. Tarkemmin nämä teemat voisi muotoilla seuraavasti: ”kiire muoti-ilmiönä”; ”työvoiman epätasainen jakautuminen alueellisesti” tai ”naisten asema työpaikoilla”. ”Työmatkojen pituus”; ”työuupumus” tai ”tulostavoitteiden aiheuttamat paineet” kuuluvat tähän tematiikkaan alateemojen tasolla.

Työstä puhutaan myös käytännön asioiden ja työolosuhteiden näkökulmasta. ”Etätö”; ”yrityksen koon vaikutus työntekijän hyvinvointiin” sekä ”työuupumus” esiintyvät Tekniikka ja talous -lehdessä pääteemoina. Glo-

baalia työtä koskevat kysymykset, kuten "amerikkalaisen työkuulttuurin leviäminen", esiintyvät aineistossa alateeman tasolla.

Tekniikka ja talous -lehden reportaasien pääteemoissa käsitellään myös johtamista. "Johtajien taustat" tai "filosofiat"; "naisjohtajuus" tai "hyvän johtajan ominaispiirteet" ovat pääteemoina teksteissä, kun taas johtajan ominaisuuksia, esimerkiksi "rohkaisun ja kiittämisen taitoa" tai "organisaatioiden kehittämisen kykyä" käsitellään alateemoissa.

Talouselämä - akateemisen maailman ja liike-elämän vastakkainasettelu- tai tekstien toimijoiden henkilöhistoriat representoivat myös tekstien teemoissa. "Henkilökohtainen urakehitys", "haastateltavien elämänvaiheet ja -muutokset" ovat pääteemoja.

Sukupuoliroolit ja tasa-arvokysymykset ovat myös esillä Tekniikka ja talous -lehden reportaaseissa. Silti "naisjohtajuus"; "naisyrittäjäisyys"; "äitiyden ja uran yhdistäminen"; "miehen suhtautuminen naisen työhön"; "naisuus myönteisenä johtajanominaisuutena" tai "epätasa-arvoisuus työelämässä" representoivat Tekniikka ja talous -lehdessä alateemoina, mutta eivät kaikista keskeisimpinä tekstimerkityksinä. Myös "työn vastapainot" - liikunta, ihmissuhteet ja harrastukset ovat alateemoina, eivät pääteemojen asemassa. Sitä vastoin perhe, harrastukset ja lomailu työtä tasapainottavina tekijöinä esiintyvät pääteemoina ja tekstin merkityksen kannalta olennaisempina osana (Taulukko 8)

TAULUKKO 8 Tekniikka ja talous -lehden reportaasien tekstuaalinen rakentuminen

TEKSTI	TEKSTIN RAKENNE (pituus, kuvien määrä, ingressit)	PÄÄTEEMA	ALATEEMAT
29	*2 tekstisivua Etusivu ja tekstisivu *2 kuvaa ingressi 1 isku *3 alaotsikkoa: Pikku-tekstit muodostavat itsenäisiä kokonaisuuksia	Työn tuottavuus ja sen mittaaminen	1) Ikääntyminen: yli 50-vuotiaat työntekijät 2) Iän tuomat edut ja haitat 3) Työkyvyn ylläpito 4) Koulutus 5) Suhdannevaihtelu.
30	*Kansijuttu: kansikuva kansiootsikko+ingressi *2 tekstisivua 1 kuva + kartta + kuvasarja henkilöistä *ingressi *4 väliotsikkoa *1 laatikko	Johtajien länsisuomalaisuus	1) Johtajien länsivoittoisuuden syyt 2) Itä- ja länsisuomalaisten luonneerot: pohjalaisten ja hämäläisten ahkeruus, läntinen kunnianhimoisuus 3) Eri yritysten johtajien kotipaikkatausta tilastollisesti.
31	*Pääkuva + kuvateksti *3 isku	Henkilökohtaisen harrastuksen saavuttaminen elämässä	1) Hyvän elämän perusperiaatteet 2) Järjen ja tahdon sekä mielikuvituksen ja tunteen ristiriita 3) Elämän olemus; filosofiset "totuudet" 4) Ihmisen toiminnan rajat 5) Tuomitseva ilma- piiri.

32	*3 sivua, joista 1 etusivu: sisältää vain pääkuvan ja otsikon *1 ingressi 4 alaotsikkoa yht 2 kuvaa + piirros * 1 laatikko, 1 erillinen tekstiosa	Kiireinen työrytmi muoti-ilmiönä	1) Tulosajattelun haitat 2) Tekniikan kyvyttömyys ratkaista aikapula 3) Kiire EU-maissa 4) Suunnittelun merkitys ajankäytössä 5) Elämänlaatu ja ihmissuhteet.
34	*1 tekstisivu *1 kuva + kuvateksti *ingressi + 2 tietolaatikkoa *3 väliotsikkoa	Akateemisuuden ja liikelämän erot	1) Henkilökohtainen urakehitys 2) Erot akateemisen ja bisnesmaailman välillä 3) Työpaikan historia ja kehittyminen 4) Maailmanlaajuiset ongelmat, esim. väestönkasvu 5) Henkilön omat arvotukset ja vapaa-aika.
35	*2 tekstisivua *ingressi 3 piirrosta, 1 diagrammi, 2 taulukkoa *2 alaotsikkoa	Työvoiman epätasainen alueellinen jakautuminen	1) Työelämän joustot 2) Rekrytointivaikeudet 3) Aikuiskoulutus 4) Työmatkojen pituus 5) Aikavertailut työvoiman alueellisessa jakautumisessa.
36	*1 kuva *pääotsikko *ei ingressiä	Avoin suhtautuminen haasteisiin	1) Itsensä kehittäminen 2) Itsenäisyys päätöksenä 3) Itsensä johtaminen 4) Hyvän itsetunnon merkitys.
37	*otsikko kuva + tietoruutu *pituus 1/2 sivua	Työntekoa kotona	1) Työrauha 2) Tietotekniikan tuomat edut työolosuhteiden joustavuuden kannalta.
38	*Ei ingressiä, 1 isku *3 kuvaa *2-osainen teksti *henkilöhaastattelu + raporttiruutu	Naisen yleistymisen johtajana	1) Naisen eri roolit; äitiys, vaimon rooli, vanhemmista huolehtiminen 2) Naisellisuus 3) Miesten suhtautuminen naiseen.
39	*2-osainen teksti, joka sisältää 2 kuvaa + kuvateksti *väliotsikko	Elämänmuutokset ja suhtautuminen niihin	1) Itsekuri 2) Kriisien kohtaaminen 3) Levollisuus, tasapaino elämässä 4) Työn tuottama ilo.
40	*Pääotsikko *2 iskua 1 kuva + kuvateksti	Oman asenteen merkitys yksilön menetyksen kannalta	1) Työpaikkailmapiiri 2) Yritysten arvot - lasten kasvatustilasto 3) Vastuullisuus omasta toiminnasta 4) Kiitoksen antaminen.
41	*1 tekstisivu *pääotsikko *1 kuva + kuvateksti, 3 iskua	Papin työkuva tehdasympäristössä	1) Etiikka 2) Kristillisuus 3) Luterilainen työmoraaali 4) Hyvin hoidettu perhe-elämä.

42	*2 kuvaa; otsikko 3 väliotsikkoa 3/4 tekstisivua	Pienen firman edut työntekijän kannalta	1) Vapaus ja vastuun ottaminen työelämässä 2) Maaseudun ja pääkaupunkimiljöön erot 3) Pehmeät arvot työelämässä, mm. ylitöiden vastustus.
43	*Pääotsikko 1 kuva *2 tietoruutua, 2 diagrammia *3/4 tekstisivua	Työssä väsymisen yleistyminen	1) Kovien arvojen yleisyys 2) Liian vähäinen aika läheisille ihmissuhteille 3) Haasteiden merkitys työhyvinvoinnin kannalta 4) Rahamotivaatio.
44	*Pääotsikko, 1kuva	Johtamisen taito	1) Johtajuuteen liittyvä yliarvostus 2) Itsensä kehittäminen 3) Työpäivän normaalipituuden merkitys 4) Haasteista kieltäytyminen 5) Eläkkeelle jäämisen myönteiset puolet.
45	*3/4 tekstisivua Otsikko 1 kuva + kuvateksti 1 väliotsikko	Liikunta - harrastukset työn vastapainona	1) Umpihankihiihto harrastuksena 2) Extreme-lajit 3) Liikunnan tuottama hyvinolontunne 4) Työilmapiirin merkitys hyvinvoinnille.
46	*Otsikko, 1 kuva + kuvateksti *2 väliotsikkoa 3/4 tekstisivua	Kilpailukeskeisen uran epätyydyttävyys	1) Perheen merkitys yksilön hyvinvoinnin kannalta 2) Harrastukset työn vastapainona 3) Amerikkalainen työkuulttuuri 4) Luonnonläheisyys 5) Ihmisen mahdollisuudet vaikuttaa elämässä.
42	*1 1/2 tekstisivua *2 kuvaa + kuvatekstiä *4 väliotsikkoa *1 tietolaatikko	Humaani ajattelu tekniikan alan yrityksissä	1) Työuupumus 2) Organisaatioiden kehittäminen 3) Tyytyväisyys työelämässä 4) Nuori ikä ammattielämän kannalta.
47	*Kansijuttu ingressi 4 tekstisivua * 6 väliotsikkoa *5 kuvaa + 5kuvatekstiä. Sisältää 5 erilaista haastattelua	Naisen epätasa-arvo työelämässä	1) Epätasa-arvon arkuus keskustelun aiheena 2) Naisten puuttuminen teollisuuden tuotanto- ja esimiestehtävistä 3) Naisiin kohdistuvat ennakkoluulot 4) Naiseuden edut johtajuuden kannalta 5) Palveluserot 6) Äitiys ja perheelle jäävän ajan vähäisyys.

48	*Kansijuttu 2 tekstisivua *3 kuvaa + 1 kuvateksti *1 diagrammi 1 ingressi pääotsikko + 1 väliotsikko	Perhe keskeisenä elämänsisältönä	1) Isän työ; työn ja perheen yhteensovittaminen 2) Päähenkilön urakehitys 3) Kodin siisteyden merkitys hyvinvoinnille 4) Insinöörien perhesuhteet tilastollisesti.
49	*1/2 tekstisivua 1 kuva ja kuvateksti 2 väliotsikkoa ei ingressiä	Uusiutuvien luonnonvoimien merkitys energialähteenä	1) Naiseus ja nuoruus johtajan ominaisuuksina 2) Uudistukset työssä 3) Kansainvälinen energiapolitiikka 4) Perheen luontoarvot ja energiankäyttövalinnat.
50	*1/2 tekstisivua 1 kuva + kuvateksti *väliotsikko *ei ingressiä	Yritysten eettiset perustat	1) Moraalikeskustelun suuntautuminen yksittäisistä asioista kokonaisvaltaiseen ajatteluun 2) Arvokeskustelu ja käytännön moraalistiriidat 3) Esimerkit moraalikysymyksiä korostavista yrityksistä.
51	*2 tekstisivua, 3 kuvaa + kuvatekstiä *ingressi *6 väliotsikkoa *koostuu 6 haastattelusta	Yrittäjän kesäloman pitämisen tärkeys	1) Yrittäjän vaikeus irrottautua työstä 2) Kesälomanviettotavat 3) Oman käytännön toimenpiteiden osuus lomavieton mahdollistumisessa 4) Esimerkit eri yrittäjien tavoista lomailla 5) Egosentrinen, yksilökeskeinen näkökulma.
52	*1/4 tekstisivua, 2 kuvaa + kuvatekstiä	Kestävä kehitys arkkitehdin työssä	1) Energiataloudellinen rakentaminen 2) Lähiruoka Kesälomanviettotavat.
53	*3 tekstisivua, joissa kuvia * 2 kuvaa + kuvatekstiä *ingressi *4 väliotsikkoa * 2 iskuja * 3 faktaruutua	Päätöksenteon nopeus liiketoiminnan menestystekijänä	1) Taloudelliset, materiaalistiset arvot 2) Opiskelu 3) Työkeskeisyys (ei aikaa harrastuksille) 4) Valta 5) Egosentrinen, yksilökeskeinen näkökulma. 6) Alaisten merkitys johtajalle.

Vauva-lehden reportaasit koostuvat muotorakenteen näkökulmasta useista eri osista. Ne sisältävät yleensä runsaasti – kaksi tai useampia - kuvia ja kuvatekstejä, ingressejä, suuremmalla kirjasinkoolla painettuja ”tehosteiskuja” tai väliot-sikoita. Reportaasit ovat tekstimäärältään melko laajoja: ne käsittävät enimmäkseen enemmän kuin yhden tekstisivun.

Monet reportaaseista muodostuvat useampien haastattelujen kokonaisuudesta, joilla pyritään antamaan mahdollisimman laaja näkökulma aiheena olevaan teemaan. Teksteissä on myös erillisiä tekstiosia: fakta-ainesta tekstissä, johon liittyy luetteluita, tiivistelmiä ja visuaalisia tehokeinoja, kuten erilaisia tekstilajeja, lihavoitua ja kursivoitua.

Kaiken kaikkiaan Vauva-lehden reportaasitekstiaineisto vastaa ulkonaisesti hyvin Bech-Karlsenin (1986a) määritelmiä reportaasista. Myös kuvauksen tapa – välitön tunnelma ja toimittajan läsnä oloisuus - vastaavat hyvin Bech-Karlsenin näkemyksiä reportaasin luonteesta tekstinä.

Vauva-lehden reportaasit ovat visuaalisesti houkuttelevia, värikkäitä ja helppolukuisia. Vaikka tekstit sisältävät tietoa ja pohdiskeltavaa, kuvaustapa on myös viihdyttävä. Tekstien visuaaliset järjestykset saavat aikaan vaikutelman nopeasti luettavasta ja kevyestä tekstilajista, vaikka sisältö voi olla melko laaja. Asettelu ja tekstien rakenne on suunniteltu vastaanottajan kannalta edulliseksi: lapsiperheen nopea rytmi ja tilanteiden vaihtuvuus on otettu huomioon sisällön jaotteluun, alaluvuihin ja pienine erillisine tekstijaksoineen. Vaikka lukijalla ei olisi aikaa omaksua koko tekstiä, hän voi saada kuvan asiasta vain osan luettuun – jopa pelkän kuvituksen ja ingressin perusteella. Rakenteeltaan tekstit ovatkin lähellä uudenaikaista kuvareportaasia (esim. Salo 2001; Vanhanen 2002.)

Vauva-lehden tekstien pääteemoissa *työ ja sen merkitys* korostuvat. ”Naisen työ ja sen tekemisen oikeus”; ”naisen työnteon vaikutukset perheen arkeen” sekä ”työ itsensä toteuttamisen välineenä” esiintyvät pääteemoina. Kyse on siis naisen ja työnteon suhteen problematiikan käsittelystä tekstien maailmassa – eräänlaisesta kollektiivisesta prosessoinnista tekstin tekijän, tekstissä kuvatun henkilön sekä vastaanottajan kesken. Alateemoina esiintyvät myös ”naisen yrittäjäisyys” tai ”perheen tuen merkitys naisen uravalinnoille. (Taulukko 9.)

Äitiyteen ja isyyteen liittyvät ennako-odotukset, rooliristiriidat sekä työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen vaikeudet ovat myös yleisiä Vauva-lehden reportaasien teemoja. Alateemoissa käsitellään tähän aihepiiriin liittyen mm. ”isyysloman pitämisen merkitystä”, ”erilaisia tapoja olla äiti”; ”naisen elämänvalintoja; ”äitiyden ihanteita ja äitimyyttä” tai ”äitisuhteen merkitystä äidiksi kasvamisesta kannalta”.

Vanhemmuus ja parisuhde ovat perhelehti teemoissa keskeisiä. ”Parisuhteen hoitaminen”; ”työnjako perheessä” sekä ”vanhempien tasapainoisen suhteen merkitys lapsen kannalta” ovat pääteemoina vanhemmuutta ja perheen arkea käsittelevissä teksteissä. Myös ”ajankäyttö ja kiire”; ”rutiinien merkitys kodissa”; ”kotiäitiys arkea helpottavana ratkaisuna kuuluvat tekstien pääteemoihin. Alateemoja sitä vastoin ovat ”vanhempien omat tarpeet”, ”perheen arki ja ajankäyttö” tai ”asuinpaikka ja sen vaikutukset arkeen”. Vauva-lehden

reportaasien tematiikkaan kuuluvat myös erilaisten valtavirrasta poikkeavien henkilökohtaisten ratkaisujen representointi sekä muu "vaihtoehtoisen elämän" kuvaus. Tällaisia teemoja ovat muun muassa erilaiset hoitoratkaisut ja niiden kuvaaminen, erilaiset perheet (kotiäidit; suurperheet) tai lapsiperheiden elinolosuhteet eri kulttuureissa. Yleensä nämä merkitykset esiintyvät tekstuaalisesti alateemoina, ei tekstin merkitysrakenteen keskeisimpänä teemana.

Vauva-lehti käsittelee reportaaseissaan myös vanhempien arvoja. Pääteemoja ovat tällöin mm. "sosiaalisten suhteiden merkitys lapsen kasvulle" tai "perhe elämän keskeisenä arvona". Alateemoissa korostuvat "luonnon merkitys perheelle"; "perheen merkitys aikuiselle"; "epämaterialistiset arvot"; "perheen sisäinen vuorovaikutus ja kyky ratkoa ongelmia" sekä "hellyyden osoittamisen tärkeys".

Erilaiset kasvatuskysymykset, mm. "rajojen asettaminen", "virikkeiden ja harrastusten tarpeellisuus"; "kiire lapsen näkökulmasta"; "lapsen persoonallisuus ja yksilölliset piirteet"; "rajat"; "kokemus lastenhoidossa"; "rutiinien merkitys"; "kotiympäristön ja kodin ilmapiirin merkitys yksilön hyvinvoinnin kannalta" ovat alateemojen variaatioita, joita Vauva-lehden kasvatusta käsittelevissä reportaasiteksteissä esiintyy. Kasvatusta käsitellään myös taloudellisesta näkökulmasta pohtien erilaisten hoitomuotojen taloudellisuutta tai ylipäättänsä säästämistä perheessä.

TAULUKKO 9. Vauva-lehden diskurssi tekstuaalinen rakentuminen

TEKSTI	TEKSTIN RAKENNE (pituus, kuvien määrä, ingressit)	YLÄTEEMA	ALATEEMAT
54	*3 tekstisivua, 2 osaa (henkilökuvaa) *6 väliotsikkoo, ingressi, 1 isku *9 kuvaa, 5 kuvatekstiä	Työn merkittävyys äidin näkökulmasta	1) Perhe ensisijaisena arvona. 2) Arki lapsiperheessä. 3) Naisen yrittäjäyys. 4) Naisen valinnat eri elämäntilanteissa.
55	*1 kuvasivu + 2 tekstisivua *ingressi + 1 isku *3 kuvaa, ei kuvatekstejä *pääotsikko + 6 väliotsikkoo	Äitiyden tuomat ristiriidat ja äidin rooliin sopeutumisen vaikeus	1) Äitiyden ihanteet (imettäminen, valvominen) 2) Uupumus äitinä; masennus 3) Äitisuhteen merkitys.
56	*3 tekstisivua *ingressi, 1 isku *8 kuvaa, 4 kuvatekstiä *5 väliotsikkoo	Raskausaika laulajan ammatissa	1) Itsensä toteuttaminen työn kautta 2) Suhde mieheen 3) Nopeasti etenevä ura 4) Raskauden tuomat fyysiset haitat ja äitiyden rasitukset 5) Menestys ja kuuluisuus.
57	*6 tekstisivua *10 kuvaa, *ingressi, 1 tietoruutu	Äitiyden ja tutkijan uran yhdistäminen	1) Perheen tuen merkitys naisen uran kannalta 2) Lastenhoidon joustavuuden tärkeys 3) Äitinä toimiminen eri kulttuurissa.

58	*1 tekstisivu, ei kuvaa *ingressi *3 väliotsikkoa	Isyyden vaikutus työuraan	1) Uran ja perhearvojen vastak- kain asettelu 2) Isyyden tuoma elämäkokemus 3) Vanhemman roolin ja työn yhteensovittamisen proble- maattisuus.
59	*1 kuvasivu + 2 teks- tisivua *ingressi + 9 isku *3 väliotsikkoa *3 kuvaa + 1 kuvateksti	Suurperhe onnistu- neena ja tyydyttävänä valintana	1) Positiivinen elämänsenne voimavarana 2) Äitinä jaksami- nen 3) Äitiys nautintona 4) Työn ja perheen onnistunut yhteensovittaminen 5) Arki suurperheessä 6) Parisuhteen hoitaminen 7) Lasten yksilölli- syyss persoonina.
60	*3 tekstisivua, 2 kuvaa, ingress	Tasapainoisen pari- suhteen edellytykset	1) Parisuhteen kehittymismah- dollisuudet 2) Miehen ja naisen roolit 3) Sukupuolten biologis- ten erojen tuottama rikkaus 4) Vanhemmuuden merkitys lap- selle.
61	*2 tekstisivua + 2 ku- vasivua *ingressi *3 si- vuotsikkoa *20 kuvaa + 3 kuvatekstiä, 1 tiedottava tekstiosa	Isyysloman merkitys isän ja lapsen suhteen kannalta	1) Isän rooli 2) Isyys eri kult- tuureissa 3) Isyysloman sopiva pituus.
62	*2 tekstisivua; 2 kuvaa + 2 kuvatekstiä ingressiä	Perheen arki toisen vanhemman poissa ollessa	Lasten suhtautuminen isän poissa oloon.
63	*2 kuvasivua + tekstisivua *6 kuvaa + 5 kuvatekstiä *ingressi + 1 isku *3 vä- liotsikkoa	Vauvan ja äidin elä- mäntapa kaupunkilä- hiössä	1) Perheen yhteinen arki ja sen tärkeys 2) Kaupungin myönteis- et puolet asuinpaikkana.
64	*1 1/2 tekstisivua *2 kuvaa + 2 kuvatekstiä	Perheen hyvä arki	1) Luonnon merkitys arkielä- mässä 2) Suvun merkitys per- heelle 3) Välimatkojen pituus Pohjois-Suomessa ja sen vaiku- tus perheen arkeen 4) Perheen luontosuhde.
65	*2 tekstisivua *ingressi 3 väliotsikkoa *2 kuvaa + kuvatekstiä	Äidin mahdollisuus uravalintoihin	1) "Etä-äitiys" 2) Vanhempien yksimielisyyden merkitys per- heen ratkaisunsa 3) Isyys miehen roolina.

66	*2 tekstisivua, ei kuvaa *ingressi *4 väliotsikkoa	Vanhemman vastuu arjen elämänrytmistä	1) Aikuisen oman elämän tärkeys 2) Vanhempien kahdenkeskeinen aika 3) Rajat kasvatuksessa 4) Työn merkitys aikuisille 5) Materialismista tinkiminen 6) Turhien virikkeiden ja liian huvittelun rajoittamisen tavoite.
67	*2 osaa: tiedottava ja kuvaileva *3 sivua, 2 kuvaa ja kuvatekstiä *2 ingressiä, 5 väliotsikkoa *1 tietoruu-tua	Perheen palkkaama lastenhoitaja työn ja perheen yhteensovittamisen ongelmien ratkaisuna	1) Työntekijän palkkaamiseen liittyvä byrokratia 2) Työssäkäyvien vanhempien kiireinen arki 3) Rutiinien ja kokemusten merkitys lastenhoidossa.
68	*pääotsikko *1 ingressi *3 tekstisivua	Arjen parisuhde ja sen toimivuus	1) Miehen ja naisen arvot 2) Äitiyden tuoma muutos naiseudessa 3) Perinteisten sukupuoliroolien ja nykyajan ristiriita 4) Välittämisen merkitys perheessä 5) Roolimallien pe-riytyvyys.
69	*1 kuvasivu, 2 tekstisivua *ingressi + 1 isku *4 väliotsikkoa	Äidiksi kasvun vaikeus ja uuteen rooliin sopeutumisen vaikeus	1) Ristiriidat suhteissa lapseen 2) Äiti-myytti ja sen vaarat 3) Äitisuhte 4) Omien tarpeiden kuuntelemisen tärkeys 5) Puhuminen.
70	*1 kuvasivu + 2 tekstisivua *4 kuvaa + 2 kuvatekstiä *3 väliotsikkoa, ingressi	Onnellinen rooli suurperheen äitinä	1) Säästämisen välttämättömyys 2) Parisuhteen merkitys 3) Erimielisyyden selvittämisen taito perheessä 4) Kotiympäristön tärkeys lapselle.
71	*4 sivua: 2 tekstisivua ja 2 kuvasivua *4 väliotsikkoa *ingressi 1 kuva 6 kuvaa 2 kuvatekstiä	Emännän työn ja äitiyden yhdistäminen	1) Työpäivä maatalossa 2) Emännän työn raskaus 3) Lastenhoito maatalossa 4) Maatilaympäristön edut ja haitat lapsen kasvun kannalta 5) Naisen ja miehen roolit.
72	*3 sivua, 3 haastattelua *5 väliotsikkoa 4 ingressiä *3 kuvaa + kuvatekstiä	Naisyrittäjyyden ja perhe-elämän yhteensovittaminen	1) Miehen ja vaimon yhteistyö 2) Työhön keskittymisen tärkeys 3) Yrittäjyyden edut ja haitat äidin roolin kannalta.
73	*1 kuvasivu + 2 tekstisivua *ingressi *5 kuvaa + 1 kuvateksti *3 väliotsikkoa	Naisten keskustelumahdollisuuden tärkeys	1) Erilaiset tavat olla äiti 2) Keskusteluaiheet ryhmässä 3) "Hyvä äitiys" 4) Yhteiskunnan koventuneet asenteet perhettä kohtaan.

74	* 1 kuvasivu, 2 tekstisivua *1 kuva + kuvateksti *ingressi otsikko + 3 väliotsikkoa 1 tietoruutu	Lapsuuden lyhyys	1) Äidin oman ajan tärkeys 2) Lasten kasvatusta ei aikoina 3) Rakkauden merkitys lapselle.
75	*1 kuvasivu + 2 tekstisivua *ingressi *5 väliotsikkoa *tietoruutu *3 kuvaa + kuvateksti	Äitiyslomalta työhön siirtymisen monimutkaisuus	1) Jaettu vanhemmuus 2) Näyttelijän työn luonne 3) Perheen aikataulut 4) Vanhempain mallin merkitys lapselle.
76	*3 osaa, 4 tekstisivua *ingressi *9 väliotsikkoa *2 kuvaa + 2 kuvatekstiä	Työtä tekevien vanhempien raskas arki	1) Vanhempain uupumus 2) Työmarkkinoiden vaihtoehdot lapsiperheen kannalta 3) Lapsen ja vanhemman yhteisen arjen merkitys 4) Vieraantumisen omista lapsista työn vuoksi 5) Kotiäidin heikko taloudellinen asema.
77	*1 kuvasivu + 3 tekstisivua *5 väliotsikkoa *ingressi + 1 isku *2 kuvaa + 1 kuvateksti *1 erillinen tekstipalsta	Kiire perheessä	1) Ajan rajallisuus 2) Perheen arjen vaikeat hetket (aamu ja ilta) 3) Ajankäytön suunnittelun keinot.
78	* 1 kuva-aukeama, 1 tekstiaukeama * 3 väliotsikkoa, ingressi * 3 kuvaa ja 2 kuvatekstiä	Arvot perheessä	1) Maalle muuttaminen perheen onnellisuuden lisääjänä 2) Kristillinen usko perheen arvoperustana 3) Perinteiset perhearvot perhe-elämän perustana
79	* 3 tekstisivua, 1 kuvasivu * 4 väliotsikkoa, ingressi + 3 isku * 4 kuvaa ja 3 kuvatekstiä * faktaruutu	Vanhempien työnjakopienten lasten hoidossa	1) Miesten harvinaisuus kotihoidontuen saajana Suomessa 2) Kotiäitien määrä Suomessa 3) Tasa-arvo työelämässä 4) Perhevapaat Pohjoismaissa
80	* 4 sivua, joissa tekstiä ja kuvia * 2 väliotsikkoa, ingressi, 2 isku * faktaruutu	Perhe-elämä pikkukaupungissa	1) Maaseudun turvallisuus 2) Paluumuutto maalle 3) Äänekoski asuinpaikkana
81	* 1 kuvasivu, 2 tekstisivua, joissa kuvia * ingressi, 1 isku * 6 kuvaa, 5 kuvatekstiä	Sukupolvien väliset suhteet	Mummola samassa pihapiirissä Mummo lastenhoitajana Talkoohenki
82	* 4 sivua, joissa tekstiä ja kuvia * ingressi, 3 isku * 7 kuvaa, 7 kuvatekstiä * faktaruutu	Lestadiolaisperheiden elämä	1) Yhteistyö suurperheen voimavarana 2) Yhteisöllisyys, auttaminen ja sosiaalinen vuorovaikutus naapureiden kesken

			3) Työnjako ja arki suurperheessä 4) Ylpeys perheestä ja suvusta
83	* Kuvasivu ja 1 tekstisivu * ingressi, isku * 1 kuva ja kuvateksti	Sukupolvien väliset suhteet	Lapset onnen tuojina Läheiset ja suku voimavarana Uusperheen elämä Perinteiset kasvatuseriaatteet
84	* Kuvasivu, tekstisivu + 1 sivu, jossa kuvia ja tekstiä * Ingressi, 5 väliotsikkoa, 1 isku * 2 kuvaa, 2 kuvatekstiä	Lapset onnen tuojina	1) Lapsen hankkiminen myöhäisessä keski-iässä 2) Äitiys henkilökohtaisena kokemuksena 3) Elämäkokemus keski-iässä itsevarmuuden lähteenä 4) Harrastusten, työn ja perheen tasapaino onnellisuuden edellytyksenä
85	* 1 kuvasivu, 2 sivua, joilla tekstiä ja kuvia * Ingressi, 3 väliotsikkoa, 1 isku * 5 kuvaa ja 4 kuvatekstiä	Isyys myöhäisessä keski-iässä	1) Taiteilijan ja yrittäjän työn yhteensovittaminen perheen kanssa 2) Luomuviljely elämäntapana 3) Isän oma vapaa-aika 4) Perhekeskeisyys; isyyden merkitys miehen elämässä
86	* 3 sivua, joissa on tekstiä ja kuvia, otsikko, 3 * ingressi, 3 väliotsikkoa, * 9 kuvaa ja 5 kuvatekstiä,	Taiteilijan sekä vanhemman arjen yhdistäminen	parisuhteen hoitamisen merkitys Vauvaperheen vuorokausirytmimi Isovanhempien ja lapsenlapsen välinen suhde

Yhteistä Vauva-lehden tekstien teemojen käsittelytavassa on näkökulma, joka teksteissä on yleensä aikuisen. Vaikka teksteissä kuvattaisiinkin keskeisesti lapsuutta, lasta, kasvatusta ja koko perheen todellisuutta, tekstissä puhuu aikuisen ääni. Aikuinen määrittää, mikä lapsen kannalta on edullista, suotavaa tai ei-toivottua. Paitsi jompikumpi vanhemmista, tekstissä todellisuutta jäsentävä toimija voi olla asiantuntija tai isovanhempi. Lapsen ääni kuuluu vain pienissä lainauksissa ja katkelmissa, kuten: *"He ('työ') on hitä kun äiti ompelee ja hilittää"*.

Talouselämä-lehden tekstit poikkeavat niin muodollisesta kuin tekstien sisällön näkökulmastakin perhelehti Vauvasta. Teemat muistuttavat eniten Tekniikka ja talous -lehden aineiston teemoja; osittain myös Keskipohjanmaan merkitysmaailmaa. Lehden reportaasit on pyritty tuottamaan vastaanottajan kannalta visuaalisesti houkutteleviksi ja nopeasti silmäiltäviksi. Tässä aineistossa on merkillepantavaa tekstien muodollisten jaksojen runsaus ja visuaalisten järjestysten vaihtelevuus. Tekstit sisältävät runsaasti havainnollistavia visuaali-

sia elementtejä, kuten faktaruutuja, aikajanoja ja luetteluita. Tämä tekee tekstistä helposti luettavaa ja ilmeikäästä.

Rakenteellisesti ja pituudeltaan Talouselämän reportaasitekstit ovat jaettavissa kolmeen alaryhmään: 1) lyhyet, yhden sivun mittaiset väliotsikottomat tekstit, jotka sisältävät ingressin, kuvan ja yhden kuvatekstin, mutta eivät väliotsikoita 2) kahden sivun mittaiset tekstit, joihin sisältyy kuvia ja tekstiä, yksi ingressi, yksi kuva teksteineen ja faktaruutu 3) yhden kokokuvasivun ja 3–4 teksti- /kuvasivua kattavat jutut, joiden visuaaliseen järjestykseen kuuluvat faktaruudut, graafiset aikajannot, yksi ”isku” sekä muutama väliotsikko. Tekstin rakenteellinen tyyppi riippuu siitä, mihin kohtaan lehteä tai mihin juttusarjaan reportaasi kuuluu (mm. Yrittäjän tarina, Uratie). (TAULUKKO 10.)

TAULUKKO 10 Talouselämä-lehden diskurssin tekstuaalinen rakentuminen

TEKSTI	TEKSTIN RAKENNE (pituus, kuvien määrä, ingressit)	PÄÄTEEMA	ALATEEMAT
87	* 2 sivua, joissa tekstiä ja kuvia * ingressi * 1 faktaruutu * 2 kuvaa, 1 kuvateksti * 1 aikajana	Ura esimiestehtävissä pankkialalla	Pankkialan muutokset Perhe-elämän merkitys hyvinvoinnille Ahkeruus elämänarvona Älykkyyden merkitys työelämässä Kulttuurimatkailu harrastuksena
88	* 1 kuvasivu + 3 sivua, joissa tekstiä ja kuvia * ingressi, 4 väliotsikkoa * 2 faktaruutua * 3 kuvaa, 2 kuvatekstiä * 1 aikajana	Perheyriityksen johtaminen	Huonekaluyriityksen historia Yriityksen kansainvälistyminen Yriityjän kiinnostuksen kohteet: maanviljely Käsityöyriityjyys toimialana
89	* 2 sivua, joissa tekstiä ja kuvia * ingressi * 1 faktaruutu * 2 kuvaa, 1 kuvateksti * 1 aikajana	Tulevaisuudenvisiot työtehtävänä	Tulevaisuudenstrategioiden kirjoittamisprosessi yhteistyönä: yhteisöllisyys Tulevaisuusselvitysten merkitys Suomelle Himas-raportin ympärillä käyty keskustelu
90	1 sivu, jossa tekstiä ja kuva * ingressi, 1 faktaruutu * 1 kuva, 1 kuvateksti	Perheyriityksen toimitusjohtajaksi ryhtyminen	Isän ja tyttären suhde perheyriityksessä Tulevaisuudenvisiot yriityksenä
91	* 1 kuvasivu + 1 sivu, joissa tekstiä ja kuvia * ingressi * faktaruutua * 2 kuvaa, 1 kuvateksti * 1 aikajana	Muutto asiantuntijatehtäviin Yhdysvalloista Suomeen	D.M:n elämänhistoria Huvipuistobisnes toimialana Sopeutuminen Suomeen

92	1 sivu, jossa tekstiä ja kuva * ingressi, 1 faktaruutu * 1 kuva, 1 kuvateksti	Markkinointiosaaminen yrityksen menestystekijänä	Angry Birds -yhtiön maailmanvalloitus Rakkaus työntekoon elämäntapa
93	* 1 kuvasivu + 4 sivua, joissa tekstiä ja kuvia * ingressi, 5 väliotsikkoa * 2 faktaruutua * 4 kuvaa, 4 kuvatekstiä * 1 aikajana	Äkillinen sukupolvenvaihdos perheyrittäjätyksessä	1) Yrittäjäksi ryhtyminen päätöksensä 2) Kasvu perheyrittäjätyksessä 3) Selviäminen läheisen menetyksestä 4) Yrittäjyyden haasteet: perinteet ja uudistukset perheyrittäjätyksessä
94	*1 sivu, jossa tekstiä ja kuva * ingressi, 1 faktaruutu * 2 kuvaa, 1 kuvateksti * 1 aikajana	Opiskelun ja perheyrittäjätyksen yhdistäminen	Ravintolayrittäjätyys elämäntyönä: kasvu yrittäjätyteen Sukupolvenvaihdos Nuoren yrittäjän tulevaisuudensuunnitelmat
95	1 sivu, jossa tekstiä ja kuva * ingressi, 1 faktaruutu * 1 kuva, 1 kuvateksti	Brändinrakentaminen yritystoimintana	Yrittäjäksi ryhtyminen; ura yrittäjänä Äitiyden ja yrittäjätyksen yhdistäminen Perheen merkitys Yrittäjäpalkinnot
96	1 sivu, jossa tekstiä ja kuva * ingressi, 1 faktaruutu * 1 kuva, 1 kuvateksti	Paluu yrittäjästä palkkatyöntekijäksi	1) Yrittäjän vapaus etuna 2) Yrittäjäksi ryhtyminen ja yrityksen myyminen 3) Vihreät arvot ammatinvalintakriteereinä
97	* 1 kuvasivu, 4 sivua, joissa tekstiä ja kuvia * ingressi, 3 väliotsikkoa, 1 isku * faktaruutu * 4 kuvaa, 4 kuvatekstiä	Elämänmuutos lääkäristä yrittäjäksi	Perheyrittäjätyys perintönä ja perinteenä Yrityksen kansainvälistyminen Yrittäjän työn vaihteleva luonne
98	* 1 sivu, jossa tekstiä ja kuva * ingressi * 1 faktaruutu * 1 piirroskuva	Yrittäjätyys perhe-elämän kannalta	Yrittäjätyksen ja isän roolin yhdistäminen Työkuorman ja -ajan lyhentämisen merkitys elämän sisällön kannalta Tietotönläisyyden luonne
99	* 1 kuvasivu, 3 sivua, joissa tekstiä ja kuvia * ingressi, 4 väliotsikkoa, 1 isku * 2 faktaruutua * 2 kuvaa, 2 kuvatekstiä * 1 graafinen aikajana	Yrittäjän kehityskulku ammatissa	Suvun ja perheen vaikutus valintoihin; perhe voimavarana Taloudelliset haasteet yrittäjätyksessä Harrastukset työn vastapainona Kansainvälisyys perheyrittäjätyksessä; kilpailijat ja uhat

100	* 1 kuvasivu + 5 sivua, joilla tekstiä ja kuvia * , 5 väliotsikkoa, 1 isku * 2 faktaruutua 3 kuvaa ja 3 kuvatekstiä	Menestyksen avaimet suuryhtiössä	Asiakastyytyväisyys valttikorttina Hyvän työilmapiirin merkitys Innostus ja luovuus menestystekijöinä Oikeudenmukaisuuden ja kannustuksen merkitys yrityksen johtamisessa
-----	--	----------------------------------	--

Sisällöllisesti Talouselämä-lehden henkilöreportaasit ovat monipuolisia. Siitä kertoo myös teksteille annettu runsas palstatila. *Pääteemat* käsittelevät Talouselämän tekstiesimerkeissä usein yrittäjyyttä tai työtä yleensä. "Yrittäjän ratkaisut"; "yrittäjäksi ryhtyminen"; "yrittäjän perhe-elämä"; yrittäjästä palkkatyöhön siirtyminen" ja "sukupolvenvaihdos perheyrietyksessä" kuuluvat tekstien pääteemoihin. Myös "yrityksen kansainvälisyys" ja "muutto Suomeen työn takia" esiintyvät Talouselämän teksteissä pääteemoina, samoin "johtajuus" ja "esimiehenä toimiminen".

Alateemat Talouselämän reportaaseissa käsittelevät "yrittäjyyttä ja yrittäjänä toimimista"; "yrityksen menestystekijöitä"; "taloudellisia haasteita"; "perheyrittäjyyttä perintönä ja perinteenä" tai "yrittäjän vapautta". Työ ja työolosuhteet, kuten "hyvän työilmapiirin merkitys"; "innostuminen voimavarana" ja "toimialojen muutokset" esiintyvät myös tekstien alateemoina. Johtajan ominaisuudet ("rohkaisun ja kiittämisen merkitys") representoituvat myös alateeman asemassa.

Perheen ja suvun merkitys korostuu Talouselämän reportaasiaineiston alateemana. "Perhe onnen tuojana"; "lapsen kasvu perheyrietyksessä" liittyvät tähän tematiikkaan. "Perhettä" käsitellään myös "työn vastapainona", jollaiseksi representoituvat myös "harrastukset".

"Kansainvälisyys perheyrietyksessä tai liiketoiminnassa"; "kulttuurimat-kailu harrastuksena" tai "Suomeen muutto ulkomailta" ovat alateemoja, jotka Talouselämän aineistossa kytkeytyvät kansainvälisyys-teemaan. Myös arvot ja elämänasenteet representoituvat teksteissä. Tällaisia alateemoja ovat esimerkiksi "rakkaus työntekoon"; "ahkeruus elämänarvona" tai "perheen merkityksen korostaminen".

Kaiken kaikkiaan Talouselämä-lehden teemat muistuttavat Tekniikka ja talous -lehden sisältöjä. Tämä johtunee lehtien ammattimaisesta luonteesta. Kuitenkin yrittäjyys alateemoineen on Talouselämä-lehdessä huomattavasti korostuneemmin esillä, varsinkin Yrittäjän tarina -juttusarjan kautta. Yrittäjän tarinat ovat henkilöreportaaseja, joiden sisällöt käsittelevät yrittäjien tietä yrittäjiksi, yrittäjänä toimimisen haasteita, sukupolvenvaihdostilanteita sekä suvun ja perheen merkitystä yrittäjänä toimimiselle. Yrittäjyys eri puolineen representoituu lukijalle näissä henkilökuvin havainnollisesti ja monipuolisesti – niin visuaalisissa järjestyksissä kuin tekstien teemoissakin. Valittu journalistinen tekstilaji, reportaasi, toimituksellisenä linjauksena tuntuukin tähän tarkoitukseen tutkijan näkökulmasta luontevalta valinnalta.

4.2 Arvot kokonaisaineistossa

Seuraavaksi esittelen kvalitatiivisesti kokonaistekstiaineistossa mukana olevien sadan reportaasitekstin arvomaailmaa, joista erityisesti nostan tarkasteluun 20 yrittäjiä käsittelevää tekstiä. Analyysi pohjautuu kaikkien sadan tekstin sisältöjen systemaattiseen tulkintaan, jonka olen koonnut eri lehtien mukaan eriteltyinä taulukon muotoon LIITTEESEEN 2.

Käytän tekstimerkitysten erittelyssä ja havainnollistamisessa hyväksi Heikkisen (1999) menetelmää hahmottaa teksteihin sisältyvä ideologia merkityksiä vastaparien kautta. Elo-Pärssisen (2007) on havainnut tutkimuksessaan perheyrittäjien menestystä määrittävän seuraavanlaiset vastakkainasettelut: "järki - tunteet"; "vanha - uusi"; "yksilö - yhteisö" sekä "luopuja - seuraaja". Näitä ideologioita vastapareja pyrin seuraavaksi havainnoimaan 20 yrittäjättekstistä, jotka kokonaistekstiaineistoon liittyvät.

Keskipohjanmaa-lehden reportaasitekstien maailmankuva näyttäytyy työkeskeisenä. Niin miehet kuin naisetkin esitetään teksteissä työn ja ammatin kautta. Vaikka tekstit kuvaisivat myös henkilöiden yksityiselämää, tekstien maailmassa korostuu enemmän työidentiteetti kuin kotirooli. Tämä näkyy myös yrittäjätteksteissä. Yrittäjättekstien toimijat kuvaavat arvostavasti, tuoden esille ahkeruuttaan ja määrätietoisuuttaan. Tässä mielessä teksteissä korostuu ideologisesti voimakkaammin "järki" kuin "tunteet".

Työ korostuu myös tekstien kuvituksessa. Kuvattavat esiintyvät enimmäkseen työmiljöössä ja työasuissaan, osassa kuvista myös tekemässä työtehtäviään. Esimerkkejä tästä ovat mm. perunanviljelijä (Teksti 16/ KP 6.8.2000), poliisi (Teksti 15/ KP19.3.2000) ja kukkakauppias (Teksti 4/ KP 31.5.1998).

Keskipohjanmaa-lehden teksteissä kuvauksen kohteena olevan toimijan sukutausta, kasvatukselliset perinteet ja asuinpaikka korostuvat. Perhe ja suku arvottuvat teksteissä positiivisesti. Sukupolvien ketju ja suvun arvostaminen yksilön hyvinvoinnin turvaajana näkyy teksteissä sekä implisiittisesti että eksplisiittisesti. Maailmankuva ei Keskipohjanmaa-lehden tekstiaineistossa olekaan yhtä yksilökeskeinen kuin muissa kokonaisdiskurssiin kuuluvassa julkaisuissa. Vastaparista "yksilö - yhteisö" näyttää korostuvan nimenomaan yhteisöllisyys. "Luopuja - seuraaja"-aspektista tarkastellaan erityisesti seuraajan näkökulmaa ("*Uusi navetta siintää silmissä*", Keskipohjanmaa 15.3.2000).

"Yhteisen hyvän" periaate todentuu mm. tekstien perhekäsityksessä, joka on familistinen. Toimijat eksplikoivat repliikeissään arvottavia asenteita, joiden mukaan lähisukulainen on lapsen paras hoitaja. Mikäli äiti tai isä ei työn vuoksi voi hoitaa lastaan, isovanhemmat ovat toiseksi paras vaihtoehto. Yhteisöllisyys korostuu tässäkin tapauksessa yksilön näkökulman sijasta.

"Minunkin päätyö on tällä hetkellä olla kotiäiti, eikä näyttelyn tekoon mennyt aika ole missään nimessä ollut pois lapselta," sanoo Jaatinen.----

"Oma äitini hoiti minua kotona 4-vuotiaaksi asti, ja siitä olen erityisen kiitollinen," toteaa Jaatinen. (Teksti 23/ KP 13.5.2001)

”Lastenhoito ei ainakaan saisi tuottaa alussa ongelmia. Olisi hyvä jos olisi jotain tuttua, paappa paikalla.” (Teksti 24/ KP 27.5.2001)

Ihmisen elinpiiri ja -olosuhteet esiintyvät teksteissä toistuvasti. Luonto on keskeinen arvo Keskipohjanmaa-lehden teksteissä: sitä kunnioitetaan leivän antajana ja elannon lähteenä.

Uskonnolliset arvot mainitaan eksplisiittisesti muutamassa tekstissä, esimerkiksi tekstissä *Itsestään selviä asioita* (Teksti 22/13.5.2001), jossa kuvataan suurperheen äidin elämää. Kuitenkin luterilainen työmoraali sekä kristilliset perinteet näkyvät teksteissä humanien periaatteiden, epäitsekkyuden, vaatimattomuuden ja ahkeruuden hyveiden korostamisena. Kaiken kaikkiaan lehden reportaaseissa representoituvat tässä mielessä altruistiset arvot.

Sukupuoliroolit ovat teksteissä melko perinteiset, joskin niitä pyritään kyseenalaistamaan mm. kuvaamalla naisia miesvaltaisilla aloilla. Vakuuttamalla lukijat naisten tyytyväisyydestä perinteisissä miesten ammateissa sekä ammatitaidostaan kyseisissä työtehtävissä tuotetaan tekstimaailmoissa merkityksiä, joiden mukaan roolien rikkominen on suotavaa ja kannatettavaa. Tässä mielessä ennakkoluulottomuus ja perinteiden rikkominen arvottuvat Keskipohjanmaan reportaaseissa myönteisesti. Sukupuoliroolien murtaminen työelämässä kuvataan hyveenä.

Modernit arvot, kaupungistuminen, egosentrismi ja materialismin korostus näkyvät teksteissä mm. kansainvälisten teemojen käsittelyn yhteydessä. Myös terveitä elämäntapoja, liikuntaa ja henkilökohtaista hyvinvointia arvotetaan positiivisesti. Tällainen teksti on esimerkiksi *Olen sinut itseni kanssa* (Teksti 18/ KP 1.1.2001).⁹

Tekstien toimijoiden identiteeteistä korostuu Keskipohjanmaa-lehden reportaaseissa pääasiassa henkilöiden työminä. Varsinkin mieshenkilöt kuvataan työssä ja työmiljöössä (esim. *Verkko yhdistää ja lyhentää välimatkat – Kaukana on lähellä*; Teksti 20/ KP 16.2.2001). Koti puolestaan on pääasiassa naisen aluetta. Äitiys, vanhemmuus ja isovanhemmuus representoituvat runsaasti sekä teksteissä että visuaalisissa järjestyksissä (esim. *Itsestään selviä asioita*; Teksti 23/ KP 13.5.2001). Isät ovat tekstien perhekuvista etäällä. Tämä kuvastaa perinteistä – nyky-yhteiskunnassa jopa vanhakantaiselta tuntuvaa sukupuoliroolikäsitystä.

Sosiaaliset arvot, ihmissuhdetaidot ja altruistiset arvot representoituvat teksteissä positiivisessa sävyssä. Haastateltavien asenne tulevaisuuteen on myönteinen, usko omiin ja maaseudun mahdollisuuksiin on vahva. Vaikka maatalouspolitiikka ja maaseutua koskevat yhteiskunnalliset päätökset eivät aina ole kannustavia, tekstien toimijat uskovat elinkeinoonsa ja omaan sel-

⁹ Korhonen (2002) toteaa, että yhteiskunnallista kasvatus- ja arvokeskustelua on leimannut yksilöllistymisen korostus ja suorituskeskeisyys. Suomi on juuriltaan agraarikulttuurin maa, jossa työntekoa on arvostettu ja myös lapset ovat perinteisesti olleet ”perheidensä näköisiä”. Viime aikoina ajattelu on muuttunut siten, että yksilöllistymispaineet ovat lisääntyneet työmarkkinoilla ja koko yhteiskunnassa. Tämän suuntauksen vaikutus heijastuu myös perhe-elämään ja lapsiin. Arkipuheessa individualismi yhdistetään Korhosen mukaan usein egoismiin, itsekeskeisyyteen ja nar-sismiin. (Korhonen 2002, 60–74).

viämiseensä. Tässä mielessä vastaparista ”vanha – uusi” korostuu ”uusi”, vaikka perinteitten kunnioittaminen korostaa tekstien maailmassa toisaalta ”vanhaa”.

”Me tykätään maataloudesta ja maalla asumisesta, isäntä aloittaa---Nuoruudessa tehty uravalinta ei harmita.---Navettaa on voitava laajentaa vaikka 10 vuoden päästä” (Uusi navetta siintää silmissä; KP 15.3.2000)

Keskipohjanmaalainen yrittäjä näyttäytyy tämän aineiston tekstien valossa työtä arvostavana, perinteitä kunnioittavana ja sitkeänä. Esimerkkinä tästä on teksti

”18 lapsen äiti - Valoisuus säilyi, vaikka väsykin tuli” (Teksti 22/ KP 13.5.2001)

”Minun piti tehdä äidin työt tuvassa ja navetassa. Olin navettamies, piika, äiti ja emäntä. Opettajat touhusivat kouluun.”

Anna-Maija Kujala on luonnehtinut kirjassaan ”Keskipohjanmaa - Kotimaakuntani” keskipohjalaisia ihmisiä ”vakaiksi, rauhallisiksi ja vaatimattomiksi”. Hänen mukaansa luonnon karuus alueella on tehnyt asukkaista sitkeitä ja yritteliäitä. (Kujala 1986, 56.) Keskipohjanmaa-lehden diskurssi näyttääkin uusintavan Anna-Maija Kujalan luonnehdintaa keskipohjalaisten luonteesta. Tutkimusaineistoni valossa näyttäisikin, että rauhallisuus, sitkeys, ahkeruus ja tasaisuus arvotetaan alueella yhä 2000-luvulla positiiviksi inhimillisiksi ominaisuuksiksi. Työ on yksilön elämän keskeinen sisältö.

Tekniikka ja talous -lehden diskurssissa *henkiset arvot* painottuvat sitä vastoin yllättävänkin voimakkaasti. Työelämän arvoja, yksilön hyvinvointia, johtajuutta ja työyhteisön toimivuutta pohdiskellaan, niille haetaan asiantuntijoiden perusteluja, johtajien omakohtaisia kokemuksia taustoitukseksi sekä työelämän toimijoiden näkemyksiä. Ideologisesta vastaparista ”järki – tunteet” näyttää painottuvan tällä perusteella järki.

”Yksilö-yhteisö” -näkökulmasta katsottuna Tekniikka ja talous -lehden yrittäjäteksteissä kuuluu yritysmaailman yhteisöllinen ääni. Asioita tarkastellaan työn tuottavuutta tavoitellen taloudellisista lähtökohdista. Arvomaailma on tästä syystä materialistisia ihanteita korostava. Maailmankuva on kuitenkin egosentrinen ja yksilökeskeinen, vaikka yhteisöllisyys näkyy pyrkimyksenä organisaatioiden toimivuuteen ja työyhteisön hyvinvointiin.

Perhe on työn vastapaino, josta yrittäjät ammentavat voimavaroja uralleen ja joka vaikuttaa keskeisenä taustatekijänä persoonallisiin, yksilökohtaisiin valintoihin. Näitä ovat mm. asuinpaikan valinta, työajan ulkopuolinen ajankäyttö ja harrastukset. Tässä mielessä myös yksilökeskeisyys korostuu. Palstatilaa yrittäjän perhe-elämälle jätetään teksteissä niukasti. Lasten, aviopuolison, suvun ja ihmissuhteiden aihepiirit ovatkin teksteissä marginaalisessa asemassa.

Tekniikka ja talous -lehden tekstiaineisto käsittää yhden tekstin, jossa perhe nousee esille kaikista keskeisimpänä teksteemana. Kyse on vuoden 2001 numerosta, jossa kansijuttuna on perheen merkitystä käsittelevä reportaasi *Tämä onnea on* (Teksti 48, Tekniikka ja talous 15.3.2001). Teksti arvottaa hyvin posi-

tiivisesti perheen ja kodin. Sen visuaalisissa järjestyksissä korostuu kotimiljööön emotionaalisesti myönteinen sävy: läheisyyden ja inhimillisyyden henki urakeskeisyyden vastapainona. Alaotsikko *"Puhdas koti voittaa paksun lompakon"* priorisoi kodin, ts. pitää eksplisiittisesti kotia työtä tärkeämpänä arvona. Juttu on laaja, värikäs ja runsaine kuvineen näyttävä.

Perhettä ja isyyttä käsittelevä teksti on esimerkki suuntauksesta, joka Tekniikka ja talous -diskurssissa on nähtävissä laajemminkin vuosien 1998–2001 tekstejä tarkasteltaessa. Mitä pidemmälle 2000-luvulle edetään, sitä voimakkaammin juttujen sisällöissä korostuvat ideologiset pohdinnat ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin korostaminen materialististen arvojen vastapainona.

Jallinoja (2004) on tarkastellut amerikkalaista työn ja perheen yhteensovittamiseen liittyvää mediakeskustelua ja verrannut sitä Helsingin Sanomien kirjoitteluun. Hän toteaa, että suomalainen keskustelussa tapahtui 2000-luvun vaihteessa ns. familistinen käänne, jolloin median uutisointi muuttui huomattavasti aiempaa perheystävällisemmäksi. Suomalainen uutisointi poikkeaa Jallinojan havaintojen mukaan sisällöltään amerikkalaisesta tavasta käsitellä kyseistä aihetta siten, että Yhdysvalloissa ns. työnarkomanian vastainen kirjoittelu on kuvannut poikkeuksellisia yksilöitä ja heidän valintojaan. Suomalaisessa kulttuurissa suuntaus vähentää työtä perheen edun vuoksi on puolestaan ollut käytännön tasolla yleisempää. Tämä on näkynyt myös median uutisoinnissa.

"Näiden haastattelujen pääaiheena oli haastateltujen henkilöiden käänteentekevä päätös joko jäädä vähäksi aikaa pois työstä tai vähentää tuntuvasti viikoittaista työaikaa, jotta he voisivat viettää enemmän aikaa lastensa kanssa. Vaikuttaa siltä, kuin suomalaiset olisivat ehittäneet askeleen amerikkalaisten edelle: he olisivat lähteneet toteuttamaan omassa elämässään perheystävällistä ohjelmaa." (Jallinoja 2004, 85.)

Kiinnostavaa on, että Tekniikka ja talous -lehden tutkimusaineisto näyttää olevan Jallinojan huomioihin nähden arvoiltaan hyvin työkeskeistä. Tekniikka ja talous-lehden diskurssi sisältää kuitenkin yhden nimenomaan amerikkalaista työkuultuuria esittelevän tekstin, joka kuuluu nimenomaan ns. työnarkomanian vastaiseen tekstityyppiin: *"Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa - Uraputki vaihtuu yhä useammin elämään omilla ehdoilla"*. (Teksti 41/ Tekniikka ja talous 8.3.2000).

Neljästä tutkimusaineistoon kuuluvasta julkaisusta Tekniikka ja talous noudatteleekin mitä ilmeisimmin eniten juuri amerikkalaista arvomaailmaa, onhan kyse nimenomaan elinkeinoelämään ja talouteen liittyvästä julkaisusta. Voisi ajatella, että myös arvomaailman muutos ja ns. työnarkomanian vastainen kirjoittelu noudattelisi amerikkalaisen mediakeskustelun sisällön käänteitä: suomalaisia insinöörejä on varoitettava liiallisen työnteon vaaroista samoin kuin amerikkalaisia kollegojaankin.

Vauva-lehden tekstit on suunnattu kotona lapsiaan hoitaville vanhemmille tai työssäkäyville kasvatuksen tueksi. Tekstit tarjoavat esimerkkejä arjen ongelmien ratkaisemiseen, auktoriteettien näkemyksiä ja "kokemuksen syvää rintaääntä". Tästä syystä ideologisesta vastaparista "vanha-uusi" vuorottelevat molemmat näkökulmat: perinteisiä ja uusia käytänteitä vertaillaan ja puntaroi-

daan, ja kasvatustieteen auktoriteettien sekä isovanhempien näkemyksiä tuodaan esille rinnan nykypäivän esimerkkitapausten kanssa.

Tekstit tarjoavat lukijalleen myös viiteryhmän, johon samastua oman perheen arjen roolien ristipaineen keskellä. Tässä mielessä teksteissä korostuu yhteisöllisyys. Koska perheen ulkopuoliset sosiaaliset kontaktit monissa lapsiperheissä voivat varsinkin työssäkäyvien vanhempien perheissä jäädä vähäisiksi, tekstit voivat luoda yhteenkuuluvuutta muiden vanhempien, samoja asioita pohdiskelevien isien ja äitien kanssa.

Työn ja perheen välisten valintojen problemaattisuutta perheen ”yhteisen hyvän” kannalta. Paitsi perheen hyvinvointi, myös äidin ja isän henkilökohtaiset tarpeet on otettava huomioon ratkaisuja tehtäessä. ”Järki” ja ”tunteet” on otettava huomioon tasapuolisesti.

Työ representoituu Vauva-lehden aineistossa perheiden hyvinvoinnin kannalta keskeisenä arvona. Työ on yksi yrittäjättekstien keskeisimmistä teemoista; työolosuhteet ja erilaiset tavat sovittaa yhteen työ- ja perhe-elämä kytkeytyvän. Paitsi elannon lähteenä ja perustarpeitten tyydyttämisen mahdollistajana, työ näyttäytyy sekä naisen että miehen itsensä toteuttamisen välineenä. Tässä mielessä yksilön näkökulma korostuu. Työ on olennainen osa aikuisen elämää, joka voi parhaimmillaan tuottaa tekstien toimijoille syvää tyydytyksen tunnetta. Irrottautuminen työn maailmasta todentuu tekstien maailmassa tämän vuoksi problemaattisena ratkaisuna naiselle, joka lapsen vuoksi jää työelämästä pois vanhempainlomalle, hoitovapaalle tai pidempiaikaiseksi kotiäidiksi.

Työyhteisön, esimerkiksi vieraan työnantajan tai yrityksen, näkökulmaa ei Vauva-lehden teksteissä tuoda juuri esille. Tässä mielessä poikkeukseksi voikin katsoa yrittäjättekstit, joissa teemoina ovat mm. naisyrittäjäisyys tai maatilan hoito.

Vanhemmuus, erityisesti isyys, ja työ asetetaan diskurssissa voimakkaasti vastakkain. Tällöin isyys representoituu uran kannalta hyvin negatiivisesti, väitemuotoisena otsikkona:

Isyys haittaa urakehitystä (Vauva 9/1998)

Keskittyminen isän rooliin isyyssloman ajaksi vaatii tekstimaailmassa positiivisävyistä argumentointia: taloudellisten faktojen esittämistä, myönteisten esimerkkien esittämistä miesten isyysslomakokemuksista ja tunteisiin vetoamista sekä visuaalisin että kielellisin keinoin. Väitelausein tuotetaan merkityksiä, joilla argumentoidaan isyyssloman puolesta:

Isyyssloresta nauttii koko perhe (Vauva 4/1999)

Perinteet, perheen sosiaalinen ympäristö, tavat, tottumukset ja uskomukset ohjaavat tekstien toimijoiden henkilökohtaisia ratkaisuja työn ja perheen yhteensovittamisessa ja vanhemmuuden identiteetin mieltämisessä keskeisesti. Sosiaalisen kontekstin vaikutus perheiden päätöksentekoon Vauva-lehden diskurssissa representoituu mm. perinteisen äitimyytin arvosteluna ja arviointina, jopa suoranaishana ohjailuna ja varoituksina. Tässä voidaankin nähdä ideologisesta

vastaparista "vanha - uusi" "uuden" arvottuvan perinteiseen verrattuna positiivisesti.

"Älä haksahda äitimyyttiin" (Vauva 5/1998)

Tekstien ideologinen maailma on useissa tekstissä humanistinen. Ihminen - lapsi, isä tai äiti - on keskipiste, jonka hyvinvoinnin kannalta asiat arvotetaan. Kuitenkin teksteissä korostuu myös yhteisöllisyys ja "yhteisen hyvän" ihanne: tällöin keskeinen yksikkö, jonka näkökulmasta asioita tarkastellaan, on perhe. Teksteissä keskeisiä humaaneja periaatteita ovat mielipiteen vapaus, yksilökeskeisyys, sosiaalisten taitojen korostaminen. Vastaparista "tunne-järki" representoituu tällöin erityisesti "tunne".

Sukupuolten tasa-arvon tavoittelu on keskeinen Vauva-lehden diskurssin keskeinen piirre. Sukupuoliroolit, niihin liittyvä perinteinen työnjako perheessä ja vanhakantaisten roolikäsitysten rikkominen ovat tekstien keskeisiä teemoja. Feminismi aatteena todentuu teksteissä myönteisessä sävyssä:

Feministiäidit vaalivat omannäköistä äitiyttä (Teksti 68/ Vauva 3/2001)

Luonnon arvostaminen, luonto henkisten voimavarojen lähteenä, luovuutta tukevana tekijänä sekä työn vastapainona tulee esille tekstien kuvituksessa ja tekstuaalisessa todellisuudessa. Kuvissa luonto tarjoaa rauhallisen, tasapainottavan ja raikkaan taustan lapsiperheiden arjen kuvaamiselle, ja perheen omaa pihaa, maaseutu ympäristöä ja luontoa pakopaikkana kuvataan myönteisin kielellisin valinnoin. Tällainen teksti on mm. "Hyvä porukka omalla pihalla" (Teksti 49, Vauva 5/1998). Myös lähiö asuin ympäristönä representoituu visuaalisesti puistomiljöönä, jossa kotiäidit työntävät vaunujaan "Arkirutiinit määrää Eetu" (Teksti 58, Vauva 5/1999).

Yhteiskunnallisten päätösten arviointi ja arvottaminen eivät tule suoranaisesti teksteissä esille kovin voimakkaasti. Erilaisia näkökulmia yhteiskunnallisiin aiheisiin esitetään antamalla esimerkkejä todellisten perheiden erilaisista ratkaisuista ja kuvaamalla heidän arkeaan. Tekstien aiheina voi tällöin olla esimerkiksi vanhempainloma, kotiäitiys tai hoitovapaa. Yhteiskunnallinen tilanne ja eri vaihtoehdot representoituvat myös haastateltavien repliikeissä, joissa he tuovat julki näkemyksiään ja kertovat kokemuksistaan esimerkiksi äidin työkentelystä eri paikkakunnalla tai isän jäämisestä kotiin hoitamaan lapsia. Vapaus arvioida ja arvottaa erilaisia käytännön ratkaisuja jää lukijalle itselleen lukemistapahtuman jälkeen.

Talouselämä-lehden arvot näyttäytyvät kokonaisdiskurssissa korostuneesti yrittäjyyttä ja suvun perinteitä arvostavina. Tämä johtuu osittain siitä, että Talouselämä-lehden reportaasit ovat suureksi osalta otettu Yrittäjän tarina -juttusarjasta.

Vastaparista "järki - tunteet" näyttää Talouselämä-diskurssissa korostuvan tunteita enemmän, mikä näkyy muun muassa tekstien toimijoiden repliikeissä sanavalintoina.

- - Paljasta vielä yksi ominaisuus, jonka ansioista olet edennyt, jos se ei ole terävä kyynänpää? ”En tiedä, kehtaanko sanoa, mutta kyllä se on äly. Minä olen älykäs”, L. sanoo ja hymyilee.

Kuitenkin myös tunteet representoituvat tekstien leksikaalisissa valinnoissa adjektiiveina ja tunnelatautuneina substantiiveina:

Kun V. kuoli, oli vahva persoona ja patruuna yhtäkkiä poissa. Yritys oli ilman toimitusjohtajaa. Isänsä menettäneiden suru oli valtava, ja samalla piti toimia (Talouselämä 21/2013),

Yhteisöllisyyden arvostaminen korostuu vastaparista ”yksilö - yhteisö” Talouselämä-diskurssissa yksilöllisiä arvoja enemmän. Tekstien toimijat korostavat tekevänsä elämänsä tärkeitä ratkaisuja suvun perinteestä ja yhteisen hyvän periaatetta noudattaen.

Viikonlopun ajan sisarukset keskustelivat yrityksen tulevaisuudesta. Molemmat halusivat jatkaa isänsä työtä. Se tuntui luonteelta. (Talouselämä 21/2013)

”Luopuja - seuraaja” -vastakohta-asettelua Talouselämän reportaaseissa kuvataan lähes yksinomaan seuraajan näkökulmasta. Sukupolvenvaihdosprosessi onkin teemana useassa aineiston tekstissä. Seuraajan kannalta tärkeitä arvoja näyttävät olevan perinteen vaaliminen, mutta myös kyky uudistua. Tässä mielessä vastaparista ”vanha-uusi” uuteen liittyy myönteisiä konnotaatioita.

Perheyriksen historia näkyy arjessa. - - Mutta kyllä hän on yritystä uudistanutkin, etenkin hallitustyöskentelyä. (Talouselämä 21/2013)

Vähän yllättäen S.H. tunnustaa, ettei upeiden perinteiden Helkaman tarvitse ikuisesti ja pakonomaisesti olla sukuyritys. Tärkeämpää on yrittäminen itsessään ja se, että yritys säilyy. (Talouselämä 5/2013)

Kuten edellisessä esimerkissä voidaan huomata, perinteet ja vanhempien esikuva representoituvat kielellisissä valinnoissa myönteisesti. Kuitenkin myös yksion vapautta päättää omista asioistaan arvostetaan.

Hän kiittää isäänsä siitä, ettei tämä yrittänyt kasvattaa lapsistaan itselleen jatkajaa. Koska isän malli oli hyvä, aikoo Satu toistaa saman omille lapsilleen. ”He menevät juuri sinne, missä on heidän kiinnostuksensa.” (Talouselämä)

Talouselämän diskurssi on keskittynyt kuvaamaan tekstien toimijoita työelämän ja yrittäjyyden näkökulmasta. Siksi tekstien toimijoiden arvomaailmassa korostuvat työhön liittyvät arvot: työn tekeminen ja yrittäjyys itseisarvoina, mutta myös työssä tarvittavat persoonalliset ominaisuudet. Nämä ovat pääosin henkisiä: ahkeruutta, sinnikkyyttä ja periksi antamattomuutta korostetaan.

Sinnikkyys. Mitään ei koskaan saavuta ilmaiseksi. joskus itse työ palkitaan, joskus ei, sinnikkyys palkitaan kuitenkin aina. (Talouselämä 22/2013)

Työhyvinvoinnin merkitys, työpaikan ilmapiiri sekä yhteistyön voima esiintyvät Talouselämän diskurssissa myönteisiä konnotaatioita herättäen. Myös fyy-

sinen hyvinvointi ja liikunta ovat voimavaroja, jotka auttavat jaksamaan. Myös luonto ja luontoharrastukset arvottuvat positiivisesti.

”Meidän on helppo työskennellä yhdessä. Seppo osaa suunnitella. Minä en, mutta minulla on visio” -- Hän uskoo yhteistyön voimaan.

Onneksi on paikka, jossa arjen murheet unohtuvat. Se paikka on ruotsalaismetsissä - Parasta on syksyllä. Juseliukset kuuluvat hirviporukkaan, eikä itään puutu, kun istuu hiljaa, kivääri kädessä hirvipassissa ja tietää, että on kännykänkantaman ulottumattomissa. (Talouselämä 15/2013.)

Perhe ja koti mainitaan useissa teksteissä voimia antavina resursseina. Silti perhe-elämän ja työelämän yhdistäminen voi olla monimutkaista. Talouselämädiskurssissa yrittäjyys representoituu positiivisesti: se tarjoaa kuitenkin joustavan mahdollisuuden yhdistää vanhemmuus ja työelämä

”Olin onnekas, sillä Jussi huolehti perheen elannosta”. (Talouselämä 15/2013)

Yrittäjyys voi olla isän pelastus, (Talouselämä 15/2013).

Yhteenvetona voi todeta, että Talouselämä-lehden aineistoon kuuluvien reportaasitekstien arvot ovat *yrittäjämysteisimmät*. Sekä sisäinen että ulkoinen yrittäjyys representoituvat tekstien teemoissa, leksikaalisella tasolla ja visuaalisissa järjestyksissä eksplisiittisesti, mutta myös implisiittisesti ”rivien välistä”. Perhe, suvun merkitys, työyhteisön toimivuus, yhteistyö ja henkinen hyvinvointi, työpaikoilla korostuvat tekstien arvomaailmassa. Fyysinen jaksaminen, kuntoilu, luonto, taide, kulttuuri ja matkailu mainitaan teksteissä välinearvoina, jotka tuottavat tekstien toimijoille kokonaisvaltaista hyvinvointia ja onnea. Talouselämä-lehden diskurssissa arvomaailma vaikuttaisikin olevan enemmän henkisiä arvoja ja yhteisöllisyyttä korostava kuin materialistinen. Myös toimijoiden pyrkimys talouden tasapainoon ja yrityksen kannattavuuteen mainitaan kuitenkin useissa teksteissä eksplisiittisesti.

4.3 Leksikaaliset valinnat arvomaailman rakentajina: kolmen esimerkkitekstin prosessityypit

Tässä luvussa tarkastelen niitä yrittäjien arvomaailmaan liittyviä leksikaalisia valintoja, jotka sisältyvät kolmeen tutkimusaineistostani valikoituneeseen reportaasitekstiesimerkkiin. Tarkastelen erityisesti verbien prosessityyppejä sekä reportaasiesimerkkien toiminnallisuutta, prosessien osallistujia sekä tekstien keskeisimpien olosuhdefunktioita. Keskeisin huomio kiinnittyy yrittäjien työhön, kotiin ja harrastuksiin teksteissä kuvatun toiminnan olosuhteina.

Syy, miksi olen valinnut leksikaalisen tason tarkastelusta nimenomaan erityiseksi huomionkohteekseni prosessiverbit, johtuu siitä, että kyseisten verbi-

prosessien kautta on mahdollista tehdä päätelmiä tekstin päähenkilöitten luonteesta, persoonallisuudesta ja toiminnallisuudesta. Mikäli tekstissä on runsaasti materiaalisia ja toiminnallisia prosesseja, joissa tekstin päähenkilöyrittäjä on toimijana, se viittaa yrittäjän toiminnallisen puolen ja aktiivisuuden korostukseen tekstissä. Mikäli taas mentaaliset prosessit ovat korostuneina esillä, painotetaan yrittäjän henkisiä puolia: pohdiskelua, suunnittelua ja ajattelutyötä. Suhdeprosessien käyttö puolestaan kertoo esimerkiksi siitä, miten perheyrittäjää teksteissä määritellään, vertaillaan ja suhteutetaan muihin tekstien toimijoihin.

Esimerkkitekstit ovat seuraavat:

Teksti 1:

Merja Meriläisellä elämän tärkeät asiat ovat tasapainossa: "Olen sinut itseni kanssa" (Keskipohjanmaa 1.1.2000.)

Teksti 2:

Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa - Uraputki vaihtuu yhä useammin elämään omilla ehdoilla (Tekniikka ja talous 9.3.1999.)

Teksti 3:

Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy kotona töissä. (Vauva 5/1988.)

Yhteensä kolme esimerkkitekstiä sisältää neljän perheyrittäjän elämän kuvauksen. Näistä kolme yrittäjää on suomalaisia naisyrittäjiä (Vauva, Keskipohjanmaa), yksi amerikkalainen mies. Yhteistä kaikille teksteille on, että ne sisältävät kuvausta siitä, kuinka teksteissä esitetyt henkilöt, tekstien keskeiset toimijat, ovat yrittäjiksi päätyneet.

Aineiston lähiluvun perusteella Keskipohjanmaalaista naisyrittäjää kuvaava **teksti 1** näyttää sisältävän runsaasti toimintaa, joka liittyy olemassa olemiseen ja ulkomaailmaan suuntautuvaan toimintaan (materiaaliset prosessit). Tekstiä lukiessa voikin havaita, että siinä luonnehditaan päähenkilöä ja kuvailaan häntä ("Olen sinut itseni kanssa"). Tekstin keskeinen toimija, Merja Meriläinen, esiintyy tekstissä toistuvasti identifioinnin ja määrittelyn kohteena, hänen olemassaoloon - elämäänsä - kuvataan haastattelun ja henkilökuvauksen keinoin.

Myös materiaaliset prosessit ovat tekstissä 1 merkittävä ryhmä. Päähenkilö esitetäänkin tekstissä pitkälti aktiivisen toimijan roolissa, aikaansaavana ja toimeliaana naisena. Hän saa aikaan asioita, puuhailee ja vaikuttaa ympäröivään materiaaliseen maailmaan (Merja mm. luennoi, opettaa, kuntoilee, opiskelee, kahmii tai pyrkii kohti päämäärää).

Amerikkalaista elämäntapaa ja työmaailmaa kuvaava Tekniikka ja talous -lehden tekstissä 2 toiminta on luonteeltaan pitkälti mentaalista. Tekstin keskeinen toimija, päähenkilö Matthew Jones, esiintyy tekstissä pääsääntöisesti pohdiskelevana, ajattelevana ja ratkaisujaan harkitsevana henkilönä. Hänen ajatukseen ja mielipiteitään kuvaillaan: toisin sanoen hän on useissa prosesseissa ko-

kijan tai aistijan roolissa. (Jones *mieltii*). Mentaalisten prosessien aistijoina on myös kansakunta, amerikkalaiset (*Amerikkalaiset ovat säikähtäneet*).

Teksti 2 sisältää myös tilastotietoja ja kuvausta amerikkalaisen yhteiskunnan tilasta, mistä kertoo eksistentiaalisten prosessien suuri määrä. (esim. --- *amerikkalaisten suurimpia huolenaiheita ovat liian vähäinen aika perheen kanssa* ---).

Tekstissä 3 prosessit ovat tyypiltään suurimmaksi osaksi materiaalisia, mentaalisia ja relationaalisia. Teksti kuvaakin runsaasti keskeisten toimijoiden, haastateltavien Erja Saartian ja Tuula Huittisen, mentaalista maailmaa: ajatuksia, mielipiteitä ja tunteita (*”Joskus tuntuu siltä kuin äitiyteen kuuluisi olla väärään aikaan väärässä paikassa tekemässä väärin”*).

Tekstin 3 päähenkilöt kuvataan tekstin 1 tavoin aktiivisina toimijoina, jotka tekevät työtä, kasvattavat lapsia ja hoitavat kotia. Tästä kertoo myös materiaalistien prosessien määrä. Tekstin kuvaamien naisten työ itsessään on myös luonteeltaan ympäröivään materiaaliseen maailmaan vaikuttavaa (*Äiti ompelee ja silittää; --- Erja huolehtii monista koulun pyörittämiseen liittyvistä asioista*).

Verbaalisia prosesseja näyttää esiintyvän erityisesti tekstissä 1. Keskipohjanmaa-lehden haastattelu sisältää runsaasti haastateltavan puheen referointia, mikä heijastuu verbaalisten prosessien suuressa määrässä (esim. *puhun, sanoo, kertoo, toteaa, huomauttaa, juteltaessa, on luennoinut*). Reportaasi tekstilajina lienee yleensäkin runsaasti repliikkejä ja verbaalista toimintaa sisältävä genre.

Tekstien toiminta kytkeytyy kaikissa kolmessa tekstiesimerkissä suurimmaksi osaksi työelämään. Kuitenkin varsinkin teksti 3 (Vauva-lehti) korostaa myös kotia ja perhettä keskeisen toiminnan olosuhteina. Syynä tähän on se, että tekstien toimijat, haastatellut naisryrittäjät ovat yhdistäneet työnsä ja perhe-elämänsä tekemällä työtä kotona. Seuraavaksi tarkastelen tekstien toimijoita, heidän roolejaan ja toiminnan olosuhteita muutamien esimerkkivirkkeiden sessianalyysiin pohjautuen.

Kun Meriläisen Ville tai Henriikka piirtää kuvan äidistään, tällä on piirustuksessa aina kastelukannu kädessä.

Tekstin ensimmäinen virke sisältää kaksi prosessia: sivulauseessa esiintyvän materiaallisen *piirtämisen* prosessin sekä päälauseen suhdeprosessin. Materiaaliproessin osallistujia ovat *Meriläisen Ville tai Henriikka* (tekijä) sekä piirtämisen tulos *kuva äidistä*. Koko sivulause toimii aikaa ilmaisevalle olosuhdefunktiona päälauseen relationaaliselle prosessille, jonka osallistujia ovat *kastelukannu* (identifioitava) sekä äitiin viittaava relatiivipronomini *tällä*. Ajanmääre *aina* sekä paikkaa ilmaiseva *kädessä* ovat prosessin olosuhteita.

Teemavirkkeen maailma esitetään näin lapsen näkökulmasta: virkkeen teemaosa koostuu haastateltavan lasten nimistä, ja keskeisiä toimijoita ovat päähenkilön lapset, jotka kuvaavat äitiään piirtämistoiminnan kautta. Aloituksen funktiona on kuvata tekstin päähenkilöä: hänellä on lasten mielikuvissa kastelukannu kädessä, mikä assosioituu lukijan mielessä toimintaan ja aktiivisuuteen. Mielikuvaa vahvistavaa vielä leksikaalinen valinta, ajanmääre *aina*. Tekstin ensimmäinen virke sisältää näin implisiittisen merkityksen 'päähenkilö tekee koko ajan jotain'. Heti tekstin alussa – mikä lukijan mielikuvan muodos-

tumisen kannalta on hyvin keskeinen tekstinkohta – luodaan kuva päähenkilöstä aktiivisena, toimeliaana persoonana.

Viime aikoina Merja on perehtynyt ravintoasioihin ja on innostunut pehmeästä paastosta, joka ei oikeastaan ole paasto vaan ruokavalio, jossa syödään kohtuullisen paljon mutta ei käytetä lainkaan suolaa, sokeria, rasvaa eikä lisäaineita.

Tekstin kolmas jakso alkaa virkkeellä, johon sisältyy yhteensä viisi prosessia. Virke koostuu päälauseesta sekä kahdesta relatiivi-sivulauseesta. Ensimmäinen päälause sisältää kaksi mentaalista, perfektimuotoista prosessia, *perehtymisen* ja *innostumisen* prosessit. Molempien prosessien kokijana on *Merja*, ja olosuhteena on yhteinen, aikaa ilmaiseva adverbiaalilauseke *viime aikoina*. Perehtymisprosessin kohteena ovat *ravintoasiat*, innostumisen lähteenä *pehmeä paasto*.

Verbit *innostua* ja *perehtyä* kuvaavat molemmat mentaalista tilaa, johon liittyy aktiivisen psyykkisen vireen ominaisuus. Näin ollen ne ovat tulkittavissa sävyiltään myönteisiksi leksikaalisiksi valinnoiksi. Kyseiset mentaaliset prosessit kytkeytyvät tekstin maailmassa ravintoon, inhimillisen perustarpeen tyydyttämiseen – tai oikeastaan tässä tapauksessa ravinnosta kieltäytymiseen, koska leksikaalinen valinta *paasto* merkitsee mm. ravinnosta kieltäytymistä mm. uskonnollisten syiden vuoksi (Suomen kielen perussanakirja 1992). Sanaan liitteenkin näin konnotaatioita itsekurista, jopa askeettisesta elämäntavasta. Adjektiivinen *pehmeä* loiventaa tässä tapauksessa sanan denotatiivista merkitystä, ja käsitettä *pehmeä paasto* määrittellen vielä tarkemmin päälauseen seuraavassa sivulauseessa.

Sivulause sisältää attributiivisen identifioivan suhdeprosessin, jossa määriteltävänä on *joka*-relatiivipronominin korrelaatti *paasto* sekä määrittelevinä osallistujina leksikaaliset valinnat (*ei*) *paasto* sekä *ruokavalio*. Sivulauseen funktiona tässä tapauksessa on näin ollen kieltää sanan *paasto* alkuperäinen denotatiivinen merkitys ja korvata se uudella, konnotaatioiltaan positiivisemmalla merkityksellä.

Määrittelyn funktiossa toimiva sivulause sisältää kaksi materiaalista prosessia: *syömisen* ja *käyttämisen* prosessit. Molemmat verbit ovat passiivimuotoisia, toisin sanoen varsinaiset tekijät osallistujafunktiona puuttuvat. Syömisen prosessia määrittää määrää ilmaiseva olosuhde, nominilauseke *kohtuullisen paljon*. Kielto- tai kieltämisprosessin kohteena ovat substantiivit *suola*, *sokeri*, *rasva* ja *lisäaineet*. Kyseiset sanavalinnat sisältävät mitä ilmeisimmin näinä aikoina useiden lukijoiden mielikuvissa kielteisen 'epäterveellisuuden' konnotaation. Toisaalta yleisessä tietoisuudessa on myös seikka, että nämä ruoka-aineet liittyvät myös mielihyvää tuottaviin, hyvältä maistuviin ruoka-aineisiin. Kielto- tai kieltämisprosessi kyseisten leksikaalisten valintojen yhteydessä implikoi näin myös makuelämyksistä pidättäytymistä.

Tulkitsenkin, että kyseinen virke sisältää implisiittisiä merkityksiä, joiden mukaan tekstin päähenkilö elää terveellisesti, syö terveellistä ravintoa sekä kykenee pidättäytymään nautinnoista. Tekstin maailmassa tämä merkitsee pidemmälle tulkittaessa sitä, että reportaasin toimijalla on itsekuria.

Kun Merjaa on pari tuntia kuunnellut, tulee kysyneeksi, väsykö hän koskaan kaikkien töidensä äärellä.

Virke koostuu passiivimuotoisesta *kuuntelemisen* prosessista, jonka tulkitsen materiaaliseksi, verbaalisesta *kysymisen* prosessista sekä mentaaliseen prosessiin *väsyä*. Kuuntelemisen kohteena on *Merja*, ja olosuhteena aikaa ilmaiseva *pari tuntia*. Kyseinen aika merkitsee tässä kontekstissa 'pitkää aikaa'

Monen muun ikäisensä tavoin 38-vuotias Merja miettii tämänhetkistä elämäntilannettaan.

Kyseessä on mentaalinen prosessi, jonka osallistujina ovat Merja (*TEKIJÄ*) sekä elämäntilanne (*KOHDE*), jota määrittää aikaa ilmaiseva adjektiivi *tämänhetkinen*. Olosuhteena prosessissa on adverbiaalilauseke monen muun ikäisensä tavoin. Lauseke liittyy päähenkilön Merjan suurempaan joukkoon, "*iältään 38-vuotias*".

4.4 Visuaalisten järjestysten rakentama arvomaailma

Tässä luvussa tarkastelen kolmen reportaasiesimerkin kuvitusta: niiden kuvaamaa toimintaa, osallistujia ja kuvausympäristöä. Kiinnitän huomioni pääasiassa siihen, mitä kuvat esittävät. Painopiste on siis ns. kuvien representoivan (ideationaalisen) metafunktion tarkastelussa, johon yhdistän analyysiin myös kuvatekstit. Tässä luvussa käsitelen kuitenkin myös intersubjektiveisuuden ja tekstuaalisen metafunktion näkökulmia visuaalisiin järjestyksiin.

Tekstin 1 *visuaalinen järjestys* koostuu kolmesta kuvasta ja kuvatekstistä, pääotsikosta sekä viidestä väliotsikosta. Reportaasi on julkaistu viikonvaihteen erikoissivulla (B-piste), ja se on koko sivun kokoinen. Jutun asema lehdessä on näin ollen näyttävä ja keskeinen. Kuvat ovat kookkaita ja näyttäviä värikuvia ja täyttävät yhteensä noin puolet koko sivusta.

Ideationaalisella tasolla tarkasteltuna kuvat esittävät tekstin päähenkilöä erilaisissa päivittäisissä tilanteissa: kuntoilemassa, tietokoneen ääressä opiskelemissa sekä perheen olohuoneessa yhdessä kahden lapsensa kanssa.

Kuvien prosessit ovat pääasiassa materiaalisia (*kuntoileminen, lukeminen, istuminen, rentoutuminen*), ja niiden keskeinen toimija on tekstin päähenkilö, Merja ja Meriläinen. Toisen kuvan keskeisin prosessi on relationaalinen, henkilöiden välisiä suhteita kuvaava prosessi, jonka osallistujia ovat haastatettava ja hänen lapsensa. Ilmeiden ja asentojen kautta kuvien sisältöön liittyvät myös mentaaliset prosessit, mm. *iloitsemisen* ja *nauttimisen* prosessit, joiden kokija on tekstin päähenkilö.

Prosessien keskeinen olosuhde on koti, mutta toisaalta myös työpaikka, kuntosali. Kuvat ovat tilannekuvia - tosin mitä ilmeisimmin lavastettuja - ja niiden voidaan päätellä esittävän tekstin päähenkilölle tärkeitä, elämässä keskeisiä, myönteisiä asioita.

Ensimmäisessä, sivun yläosaan vasemmalle asemoidussa kuvassa (KUVIO 5.) päähenkilö loikoilee sohvalla tyttärensä ja poikansa kanssa. Kuvan aiheena

on siis perhe, joka itse tekstissä on mainittu päähenkilön elämän keskeisimmäksi asiaksi. Miljöönä on koti, tarkemmin olohuone. Tyttö istuu hieman hankalassa asennossa sohvan käsinojalla äitinsä takana. Tytön kädet ovat kiertyneet omistavasti äitinsä ympärille, ilme on vakava ja hieman epäluuloinen. Jalat ovat koukussa.

KUVIO 5 Kuva 1 tekstistä "Olen sinut itseni kanssa" (KP 1.1.2001)

Poika on sohvalla kylkiasennossa pitkällään hajareisin istuvan äitinsä etupuolella. Pojan käsi on koukussa pään alla, jalka liikettä kuvaavasti ylöspäin heilautettuna. Äiti pörröttää molemmilla käsillään poikansa vaaleita hiuksia mieteliäs ilme kasvoillaan. Katse on suunnattu alas oikealle, ehkä lattiaan. Suun ilme kertoo pienestä ärtymyksestä. Asento ei ole kovin levollinen, mutta se viestii henkilöiden läheisistä suhteista ja äidin merkityksestä lapsilleen.

Kuvasta puuttuvat yksi lapsista sekä haastatellun aviomies. Asiaa on perusteltu myös kuvantekstissä, joka korostaa kuvaushetkeä. Kuitenkin ensisilmäyksellä lukija jää mahdollisesti pohtimaan, missä on lasten isä. Eikö hän ehkä olekaan yhtä tärkeä tekijä tekstissä kuvatun perheenäidin elämässä? Onko nainen yksinhuoltaja, vai onko mies mahdollisesti paljon poissa kotoa? Lukija saa vastauksen kysymyksiin varsinaisesta tekstistä: päähenkilö mainitsee miehensä useaan kertaan ja korostaa hyvää suhdettaan tähän. Asiaa on perusteltu myös kuvatekstissä, joka korostaa kuvaustilanteen hetkellisyyttä:

"--- Kuvaushetkellä paikalla olivat hänen (M.M:n) lisäksi Henriikka ja Matias."

Kuvauspaikaksi valittu sohva - kodikkuuden symboliksi usein tulkittu huonekalu - on musta ja nahkainen. Taustalla näkyy keittiö, joka sinänsä viittaa perustarpeiden tyydyttämiseen, sekä eteinen ja ulko-ovi. Kuvan konnotatiivisten merkitysten mukaan koti voidaankin tulkita turvapaikaksi tai kiintopisteeksi, josta on ovi ulkomaailmaan: tämän oven voi tulkita tämän perusteella metaforaksi, joka kuvaa rajakohtaa perhe-elämän ja kodin ulkopuolisen maailman välillä. Vaikutelma kodista on kuvan perusteella siisti. Katse kiinnittyy kodikkaaseen puulattiaan, jota on laajasti, sekä siisteihin puhtaankokoisiin kaapistoihin. Eteisessä on valkoinen korituoli ja vaaleanpunainen matto, lattialle on jäänyt käsilaukku sekä punaiset tytön kengät. Keittiöstä näkyy puinen ruokapöytä vihreine kangasliinoineen. Pöydän päässä on lapsen syöttötuoli.

Tunnelma kuvassa on arkisen kodikas. Vaikutelmaa korostaa henkilöiden pukeutuminen rentoihin kotiasuihin. Sisustus on siisti, muttei pröystäilevä tai kovin muotitietoinen: kyse on pikemminkin tavallisesta suomalaisesta, hyvin hoidetusta kodista.

Kuvanteksti korostaa perheen asentoa (sanavalinta ”kasassa”) sekä sohvan merkitystä viihtymispaikkana. Samalla nimetään kuvan henkilöt:

” Kotona Rytikarilla Meriläisen perhe viihtyy Merjan mukaan kasassa sohvalla. Kuvaushetkellä paikalla olivat hänen lisäksi Henriikka ja Matias.”

Kuvaan liittyvät konnotaatiot – mielikuva äidin ja lasten läheisyydestä ja keskinäisestä yhteydestä ja turvallisesta kodin ilmapiiristä - korostavat tekstin merkityksiä, joiden mukaan perhe ja koti ovat keskeisimpiä asioita päähenkilön elämässä¹⁰. Kuvan valinta tekstin visuaalisessa järjestyksessä ensimmäiseksi kuvastaa myös kyseistä elämänarvojen priorisointia. Pienen ristiriidan kokonaisvaikutelmaan tuo vain päähenkilön ilme kuvaustilanteessa: se ei ole yhtä aurinkoinen kuin muissa kuvissa, jotka kuvaavat hänen henkilökohtaisia mielenkiinnonkohteitaan.

Toinen kuva (KUVIO 6) esittää tekstissä haastateltua Merja Meriläistä tietokonepäänteen ääressä. Hän tutkii kädessään olevaa paperia, joka on täynnä tekstiä. Hän istuu puolittain sivuttain kuvaajan nähden hieman eteenpäin kurottuneena ja silmäilee paperia kiinnostunein katsein. Ilme on hymyilevä, ja sen voisi tulkita ilmaisevan myös haastateltavan tyytyväisyyttä töittensä tuloksiin.

¹⁰ Slater on tutkinut perhekuvien perheidentiteettiä rakentavaa merkitystä perhealbumien kautta. Perhekuvat idealisoivat hänen mukaansa ihmisten ja tapahtumien arvoa kaavamaisesti. Idealisointi syntyy nimenomaan sosiaalisesti hyväksytyistä, konventionaalista tavoista kuvata asioita, ei ihmisten ja asioiden välisten suhteiden ominaislaadusta. (Slater 1997.)

KUVIO 6 Kuva 2 tekstistä "Olen sinut itseni kanssa" (KP 1.1.2001)

Taustalla näkyy ikkuna. Ulkona on pimeää, joten ilmeisesti kuva on otettu illalla. Seinä on tapetoitu vaaleanpunaisella tapetilla, jossa on lastenhuoneeseen sopiva sydänaihe. Kyseessä lienee kuitenkin kodin työnurkkaus. Haastateltavan asu on sama urheilullinen kotiasu kuin viereisessä kuvassa. Tilanne ja valokuvan miljöö samoin kuin tietokoneella tehtävän työn sisältö selviävät lukijalle kuvatekstistä: *"Kotona tehdään myös töitä: Merjalla on vireillä lisensiaatintyö kielikylvystä."*

Kuva teksteineen korostaa konnotaatioita haastatellun aktiivisesta luonteesta ja uutterasta elämäntavasta. Kuvan denotatiivisten merkitysten mukaisesta päähenkilö tekee töitä myös iltaisin kotona - hän on siis ahkera. Paitsi perhe, myös työ edustaa kuvan konnotaatiivisten merkitysten perusteella hänen elämässään keskeisiä arvoja.

Reportaasin kolmannessa kuvassa (KUVIO 7), joka on sijoitettu sivun keskelle, haastateltava on kuvattu kuntosaliympäristössä. Hän polkee porraskonetta leveästi hymyillen, taustalla häämöttää muita kuntosalilaitteita. Päällään tekstin päähenkilöllä on mustavalkoinen urheiluasu, musta toppi sekä kädessä sykemittari. Asento on hieman etukumara, kuvakulma edestä. Kädet ovat sivuilla porraskoneen kädensijoille asetettuina, sormet sojottavat suoraan eteenpäin. Käsien asento on jännittynyt, mutta ilmeistä ja eleistä kuvastuu kuitenkin

rentous ja liikkumisen ilo: kädet eivät puristu nyrkkiin eivätkä kasvojen lihakset kiristy.

KUVIO 7. Kuva 3 tekstistä *"Olen sinut itseni kanssa"* (KP 1.1.2001)

Kuvateksti siteeraa haastateltavan sanoja:

"Kuntosali on elämäntapa, Merja sanoo. Jos se ei olisi hänelle työtä, hän kävisi siellä harrastukseksi."

Kuvatekstistä ilmeneekin, että kuvaustilanteessa on kyse haastateltavan työstä. Työ representoituu visuaalisen kokonaisuuden kautta hyvin myönteiseksi asiaksi: se on elämäntapa ja harrastus, joka monille muille merkitsee työn vastapainoa.

Kuvan konnotatiivisten merkitysten voidaankin tulkita korostavan työn myönteisyyttä elämäntapa-alueena: työn tekemisen iloon viittaavat myös haastateltavan hymyilevät kasvat. Toisaalta kuva symboloi myös fyysisen ponnistelun - ruumiinharjoittamisen - tuottamaa nautintoa henkisen ponnistelun vastapainona.

Rasittumista tai negatiivisia tunteita ei kuvissa näy: ilmeiden perusteella sekä fyysinen ja psyykinen ponnistelu on myönteinen asia. Kuvat ovatkin kokonaisuudessaan myönteisyyttä henkiviä ja tuovat mieleen mainoskuvat. Päähenkilö hymyilee leveästi varsinkin niissä kuvissa, joissa hän on yksin. Affektiivinen rekisteri on täten hyvin positiivinen. Ainoan ristiriitaisen sävyn visuaaliseen järjestykseen tuo kodin lepoa kuvaavan tilanteen mieteliäs ilme, jossa perheenäidin kasvoilla voi nähdä häivähdyksen kyllästymistä, ehkä väsymystäkin. Ilme paljastaa, ettei kuvissa mahdollisesti kuitenkaan ole nähtävissä kuvattun henkilön elämän koko totuus. Myös tytön ilme kuvassa on hämmennyt, hieman pelokaskin.

Kuvien markkinointihenkinen sävy johdattaa tekemään johtopäätöksiä reportaasin intentiofunktiosta: onko kysymys vaikuttamisesta, tietyn maailmankuvan kaupittelemisesta lukijalle? Teksti on julkaistu uudenvuodenpäivänä, jolloin tehdään uudenvuodenlupauksia, ja tämän perusteella reportaasin voidaan tulkita esittävän myös yhden esimerkin siitä, millaisille elämäntapa-

lukijan omat uudenvuodenlupaukset voisivat suuntautua. Toisaalta teksti on viihdyttävä: se tarjoaa lukijalle helppolukuisen ja näyttävästi esille tuodun tekstin ja kuvien kokonaisuuden, jonka aihe ei ole liian raskas tai vaikea juhlapäivän lukemiseksi.

Kun tekstin visuaalista järjestystä lähestyy tekstuaalisen metafunktion näkökulmasta, kiinnittyy huomio tekstin värikkääseen ilmeeseen sekä graafisiin tehokeinoihin. Kaksi kuvista - sivun ylälaitaan asemoidut - ovat rinnakkaisia, visuaalisesti toisiinsa liitettviä. Kuvia kehystävät filmin reunukset, joiden tarkoituksena on luoda vaikutelma filmin katkelmasta. Kyseinen visuaalinen valinta luo vaikutelman, jonka mukaan kuvauksen kohteena olisivat katkelmat tekstin päähenkilön elämästä, mahdollisesti yhdestä päivästä, jonka tärkeimpiä vaiheita filmin katkelma kuvaa. Toisaalta kyse on myös esteettisestä ratkaisusta: reunukset jämäköittävät sivun ilmettä ja rajaavat kuvat selkeäksi kokonaisuudeksi. Kolmannesta kuvasta jostakin syystä - ilmeisesti sivun kokonaisilmeen keventämisen vuoksi - filmireunukset puuttuvat, vaikka kuva sinänsä on samankokoinen kuin muutkin jutun kuvat.

Värikäs kokonaisuus on esteettisesti miellyttävä. Värien käytössä korostuu mustavalkoisuus, mutta toisaalta punainen on käytetty tehosteväriä kuvien reunuksessa ja jota on kuvattujen henkilöiden vaatetuksessa ja kodin sisustuksessa. Väriskaala on täten pirteä ja energinen ja sopii tekstin sisältöön. Sommittelu on kuvissa tasapainoinen ja selkeä, ja lähikuvaposeeraukset ovat tehokkaita.

Kokonaisuutena reportaasin otsikointi, kuvanteksti ja visuaalinen järjestys tukevat toisiaan. Pääotsikko, joka on asemoitu hieman sivun keskikohdan yläpuolelle, koostuu kahdesta osasta, pienemmällä kirjasinkoolla painetusta kaksoispisteeseen päättyvästä esirivistä (*Merja Meriläisellä elämän tärkeät asiat ovat tasapainossa*) sekä varsinaisesta otsikosta (*Olen sinut itseni kanssa*), joka on lihavoitu. Pääotsikosta erottuvat leksikaaliset valinnat *elämän tärkeät asiat, tasapainossa* sekä *sinut itseni kanssa*. Yksikön ensimmäisen persoonan käyttö paljastaa, että kyse on tekstin päähenkilön repliikistä. Tekstin keskeinen henkilö nimetään otsikon alkuosassa.

Yksikön käyttö korostaa haastateltavana olevan henkilön omaa näkemystä, ja lausetyyppi, väitelause, tuo otsikkoon ehdottoman sävyn. Otsikko herättää lukijan kysymään, mitkä ovat kyseisen henkilön "elämän tärkeät asiat". Vastaus on löydettävissä itse tekstistä, nopeasti silmäillen myös väliotsikoista.

Väliotsikot nostavat jutun keskeisiksi teemoiksi täten fyysisen kunnon ylläpitämisen, ruokavalion, äidinkielen, omien rajojensa tiedostamisen, perheen sekä tulevaisuuden. Nämä aiheet kuvastavat tekstin ideologiaa, jota kuvitus vahvistaa: reportaasi käsittelee sekä psyykkistä että fyysistä itsensä kehittämistä, tasapainottelua työn ja perheen välillä sekä keski-ikäisen naisen tulevaisuudenvaihtoehtoja.

Otsikointi ja kuvat - ylipäättänsä reportaasin visuaalinen järjestymisen - kuvastavat egosentristä tapaa hahmottaa maailma. Koko sivun keskipisteessä on tekstin päähenkilö, jonka kautta koko teksti rakentuu. Pääotsikko on minämuotoinen, ja väliotsikointi on tehty kyseisen henkilön elämän eri osa-alueista

käsin. Reportaasin arvomaailma avautuu täten helposti jo ensisilmäyksellä: itsestä huolehtiminen on tärkeää ja elämässä tulee olla useita mielenkiinnonkohteita. Elämää voi ja tulee itse hallita - ylipäättänsä sen on oltava tasapainossa.

Teksti 2, Tekniikka ja talous -lehdessä maaliskuussa vuonna 2000 julkaistu reportaasi "*Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa*", rakentuu visuaaliselta järjestykseltään kuudesta (6) osasta: kaksiosaisesta, kolmella riville asemoidusta otsikosta, joista jälkimmäinen on painettu pienemmällä kirjasinlajilla, leipätekstistä, kahdesta väliotsikosta, yhdestä kuvasta sekä kuvatekstistä. Lisäksi otsikon jäljessä on yhden palstan levyinen tehostepalkki, jossa lukee sana "työelämä" kapiteelikirjaimin. Palkin funktiona on osoittaa graafisin keinoin lukijalle, mitä aihetta teksti käsittelee.

Teksti kuvineen täyttää noin kolme neljännestä yhdestä lehden sivusta, ja sen alalaidassa on mainos. Sommittelu on perinteinen, lehden totuttua kaavaa noudattava: otsikko, joka sinänsä on melko pitkä, on asemoitu ylös, ja sen alapuolelta vasemmasta laidasta alkaa yhden palstan levyisenä ns. leipäteksti. Tekstipalstan vierellä, melko keskellä sivua on vaakasuoraan asettuva kuva, jonka alapuolella leipäteksti jatkuu viiden palstan levyisenä. Tekstin ulkoasu ei täten kiinnitä erityistä huomiota lukijassa.

Visuaalinen elementti, joka reportaasissa suurimmin poikkeaa lehden tavanomaisista käytänteistä ja kiinnittää vastaanottajan huomion, on kuva (KUVIO 8). Se esittää kalastajaa joella. Taustalla näkyy suurkaupunki, joka pilvenpiirtäjäineen on tunnistettavissa New Yorkiksi. Maisemallinen kuvatyyppe, jonka aiheena on vapaa-aika, poikkeaa selvästi samalla sivulla tavallisesti julkaistavista henkilökuvista, joissa jutun haastateltava tavallisimmin esiintyy toimistomiljöössä pukeutuneena asialliseen puvuntakkiin tai jakkupukuun.

Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa

Uraputki vaihtuu yhä helpommin elämään omilla ehdoilla

TYÖELÄMÄ

MIKA HÖRELLI
T&T – NEW YORK Yhä useampi amerikkalainen on ryhtynyt miettimään, mikä elämässä todella merkitsee. Ja yhä useampi hyppää vasta uraputkista sivuraiteille ja ryhtyy pienemmillä palkalla elämään toisenlaisia elämä.

Yli 100 tutkimusta, jotka on julkaistu tutkimuksessa todettiin, että työskentelevien amerikkalaisten suurimmat huolenaiheet ovat liian vähien järvä aika perheen kanssa (82 prosenttia), työn joustamattomuus (75), liian vähäinen uni (60) ja työperäinen stressi (44).

Elämäleen voi tehdä jotain

Uutta on se, että amerikkalaiset ovat vasta nyt huomaamassa ja erityisesti hyväksymässä, että näille huolenaiheille voi tehdä jotain.

Yksi, joka teki asialle jotain, on Matthew Jones, 42-vuotias kemiaari. Hän toimi amerikkalaisessa maailman palveluksessa New Yorkissa 14 vuotta. Elini toistuvien myyntineuvottelijana, sitten myyntipäällikkönä ja lopulta 8 000 ihmistä työllistävän yrityksen teknisen johtajana.

Vuosi keväällä Jones irtisanoutui työstään, jättäen 92 000 dollarin vuosipalkan, bonuset sekä todenmukaisen jätkekorvauksen. Hän paketti itsensä ja perheensä maanantai Portlandiin Mainen, Yhdysvaltain koillisimpaan puoleen sekatavara kauppa.

"Minulle beritys tuli noin puoli vuotta sitten, kun kilpaileva yritys halusi palkata minut", Jones kertoo.

"Ajoin miettiä, mitä minä elämäntäni oikeastaan odotan. Minulla oli maksustettavissa vuodessa pitkälle toista asiaa ja niin olisi tullut vain lisää."

"Normaali työpäivät alkavat ennen kahdeksaa ja kotiin päin

Yhä useampi amerikkalainen kääntää selkäänsä perinteiselle uraputkelle ja löytää uuden tavon elää.

Mainessa ovat paljon pienemmät kuin New Yorkissa. Kaupunki on enemmän harrastuksella kuin työllä, ja ennen kaikkea olen saanut oman elämäni takaisin. Tai perhe sai minut takaisin."

Elämä vai uraputkea?

Jonesin tarina kuvaa yleistävää ilmiötä USA:ssa. Yhä useampi näennäisesti loistavaa uusia töitä ammatillinen havahdus kesken kaiken miettimään elämän arvoja ja hyppää perinteisen uraputken sivan.

Tehokkuuden nimien varmassa amerikkalaisissa kilpailuyhteiskunnassa menestyksen hinta alkaa hirtä. Päättäjien tarkottaa liian usein perheen asettamista toissijaiseen asemaan, lopulta univielään ja omasta terveydestä huolehtimisen laiminlyöntiä. Mijonot amerikkalaiset räjäyttävät uransa eteenpäin kofeiinilla ja maunuuläkkeiden voimin.

Tutkijoiden mukaan asenteet ovat muuttamassa. Veli kymmenen vuotta sitten Yhdysvalloissa vain

ikkäkköastat ovat kasvaneet menettämään hyppää sivan lopusta uraputkista, mutta nyt tähän vaihtoehtoon on alettu suhtautua yhä enemmän. Kun kollega aikaisemmin piivitti hoopia lueurina, nyt häntä jopa kadehditaan.

Tutkimuksen mukaan jo noin 40 prosenttia amerikkalaisista olisi valmis siirtämään toiseen pienemmällä palkalla saadaksesi sitä vastaan enemmän omaa aikaa ja vapautta. Paradoksisuusi kansokunnan vaurastuessa luku vain kasvaa.

KUVIO 8 Reportaasin "Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa" visuaalinen järjestys (Tekniikka ja talous 8.3.2000)

Valokuvassa kuvattu onkija, keski-ikäinen mies, on kuvattu takaapäin. Hänen katseensa on suuntautunut vasemmalle, joelle päin, ei kaupunkia kohti. Mies on yksin. Ideationaalaisella tasolla tulkittuna kuvassa on siis nähtävissä onkimisen materiaallinen prosessi, jonka keskeinen osallistuja, toimija, on kyseinen mies.

Onkimisen kohde jää kuvassa epäselväksi. Denotatiivisessa merkityksessä onkimisen kohde on luonnollisesti kala, mutta lukijan mielessä kuva assosioituu helposti myös onkimisen muihin, symbolisiin merkityksiin ja kielellisiin metaforiin, esimerkiksi onnen onkimiseen. Onkiminen viittaa myös fyysisten perustarpeiden tyydyttämiseen, ravinnon hankintaan, laajemmin elannon saamiseen. Kuvan onkimisella onkin myös konnotatiiviset merkitykset 'saavuttaa onni'; 'hankkia ravintoa'; 'saada elanto'.

Onkimisen olosuhde, paikka joen rannalla kaupunkia vastapäätä, on myös hyvin symbolinen. Kaupungin voi ajatella edustavan urbaania nykyaikaista maailmaa, jonka vastakohta – kuvassa joen toinen puoli – on perinteinen maaseutukulttuuri, puhdas luonto ja rauhallinen elämänrytmi, jossa kalastaminen vielä on mahdollista. Näitä kahta maailmaa erottaa joki, jonka konnotatiiviset merkitykset viittaavat elämän ja kuoleman myytteihin (elämän virta, kuoleman virta, Tuonelan joki). Joki on myös ravinnon ja energian lähteen metafora: ele-

mentti, jossa kalat kasvavat ja jonka pysähtymätön virta tuottaa energiaa. Joen virtaavaan voimaan yhdistyy myös mielikuva vapaudesta: kyse on luonnonvoimasta, jota ihmisen on vaikea kahlita ja pysäyttää.

Onkiminen on aikaa vievää, kiireetöntä, toimintaa, johon liittyy rauhoittuminen ja yhteys luontoon. Taustalla näkyvä suurkaupunki muodostaa täten suuren kontrastin itse kalastamiselle: katsojan mielessä kaupunkiin liittyvät saasteiden, melun ja kiireen konnotaatiot. Tästä asetelmasta syntyy kuvan visuaalisen järjestyksen keskeinen jännite.

Miehen asema miljöössä sisältää kuvan tulkinnan kannalta olennaisia merkityksiä. Hän on asettunut vastakkain nykyaikaisen, kiireisen kaupunkielämän kanssa, symbolisesti luonnonläheisen, agraarikulttuurin puolelle. Hän suuntaa katseensa joelle, joka on henkisen energian, elämänvoiman, mutta myös elannon lähde. Kuvateksti vahvistaa kuvaan liittyviä konnotatiivisia merkityksiä:

”Yhä useampi amerikkalainen kääntää selkensä perinteiselle uraputkelle ja löytää uuden tavan elää.”

Tekstiin sisältyy selän kääntämisen materiaallinen prosessi, joka liittyy myös kuvan visuaaliseen järjestykseen. Se on vahva affektiivinen metafora, jolla tarkoitetaan hylkäämistä, suunnan vaihtamista, jonkin vanhan jättämistä ja suuntautumista kohti uutta. Taakse jää ”perinteinen uraputki” - löytämisprosessin kohteena on puolestaan ”uusi tapa elää”. Kuvanteksti asettaa näin vastakkain ”perinteisen” ja ”uuden” suhtautumistavan uraan ja työhön. Näistä uusi tapa - luonnonläheisempi ja stressittömämpi - arvotetaan perinteistä uraputkea paremmaksi vaihtoehdoksi.

Vaikutelma syntyy kielellisten valintojen seurauksena: määrän ilmaus *yhä useampi* ilmaisee vaihtoehtoisesti valinneiden määrän olevan lisääntymässä. Tulevaisuudessa uuden elämäntavan valitsevia on siis tekstin mukaan enemmän kuin nyt. ”Uuden löytämisen” metafora edustaa myönteistä vastakohtaa ”perinteiselle uraputkelle”; kielikuva sisältää positiivisen konnotaation. Sitä vastoin *uraputki* on mielteiltään kielteinen, varsinkin kun se yhdistyy verbiin *kääntää selkensä*.

Visuaalisesti kuva on hyvin harmoninen. Kompositio noudattelee melko pitkälle kultaista leikkausta, ja väritys jakautuu kuvassa tasapainoisesti. Kuvan pinta rakentuu neljästä, lähes yhtä laajasta rakenteesta: vaaleasta taivaasta, kaupunkihorisontista, joesta sekä tummasta mieshahmosta. Kuvan sommitelussa korostuu täten horisontaali linja, jota tasapainottaa kuvan oikean laidan diagonaali mieshahmo. Miehen onki piirtyy ohuena vertikaalina viivana vaaleaa taivasta vasten, ja luo samalla kokonaisuuden kannalta kiinnostavan jännitteen kuvan keskelle. Väritys on selkeä: vaaleaa taivasta tasapainottaa kuvan etualan tumma mieshahmo, ja kaupungin ja veden keskivahvat sävyt toimivat kontrastin taustana.

Visuaalisen järjestyksen tasapainoisuus vahvistaa lukijan mielikuvaa tekstissä kuvatun henkilön seesteisestä, harmonisesta sisäisestä tilasta. Jos kuva olisi otettu eri miljöössä, esimerkiksi kaupungin hälisevässä kahvilassa, ei vaiku-

telma olisi sama. Näin kuvan sommittelulla, aihepiirin valinnalla, värinkäytöllä ja muilla visuaalisten keinojen käytöllä voi olettaa olevan koko tekstikokonaisuuden muodostumisen kannalta joko vahvistava tai rikkova vaikutus.

Kuvan potentiaaliseksi vastaanottajaksi voi olettaa urallaan hyvin edenneen keski-ikäisen miehen, jonka mieliharrastuksiin kuuluu kalastaminen. Mitä ilmeisimmin vastaanottajan voi olettaa asuvan kaupungissa. Kuva tarjoaa vastaanottajalle mielikuvan ihanteesta, jota kohti hänenkin on mahdollista pyrkiä: vaihtoehdon kiireettömästä elämästä ja henkilökohtaisista elämyksistä. Tämän tulkinnan mukaan kuvaajan funktiona voisi olla myös vaikuttaminen.

Koska maisema on kuvassa hyvin hallitseva elementti ja kuva kokonaisuutena esteettisesti miellyttävä, voi kuvalla ajatella olevan myös esteettisiä elämyksiä tarjoavan funktion. Tyypiltään kuva muistuttaakin maisemakuvaa ja esimerkiksi postikorttia.

Kuvan affektiivinen rekisteri on rauhallinen ja seesteinen. Tasapainoinen vaikutelma syntyy kuvattavan rauhallisesta elekielestä sekä tilanteen staattisesta ilmapiiristä. Kaupunkitausta on tarpeeksi etäällä, jotta vain ongen voi olettaa liikkuvan hieman. Kuvattavan ilmeitä ei näy, koska hän on kääntänyt selkensä kameraan. Selin seisominen jättääkin katsojan pohtimaan, miksi kuvattava ei halua näyttää kasvojaan: mahdollisesti tämä tahtoo pysytellä tunnistamattomana. Vaikka tämä seikka voikin tuntua vastaanottajasta hieman häiritsevältä, kuva välittää kuitenkin tekstin haastateltavasta kokonaisuudessaan myönteisen mielikuvan. Kuvan visuaalisten järjestysten perusteella kyse on tasapainoisesta, itsenäisestä miehestä, joka uskaltaa tehdä yksilöllisiäkin elämänratkaisuja ja joka arvostaa luontoa, vapaa-aikaa ja omaa rauhaa.

Kuvan visuaalinen järjestys on kokonaisuudessaan hyvin vertauskuvallinen, ja sen merkitykset vahvistuvat kuvatekstin kautta. Tekstin visuaalisten järjestysten arvomaailmaa ja ideologiaa voisi visuaalisten järjestysten perusteella kuvata urbaania elämäntapaa ja luonnonläheistä vaihtoehtoista elämäntapaa kriittisesti arvioivaksi. Kaupunki assosioituu kuvituksen kautta negatiivisesti värittyneisiin seikkoihin: tilanahtauteen, kiireeseen, meluun ja saasteisiin, kun taas joen ranta onkimisineen sisältää myönteisiä konnotatiivisia merkityksiä: vapaa-aikaa, luonnonläheisyyttä, mielenrauhaa ja yksilönvapautta. Kyseinen vaikutelma tekstin arvoasetelmista vahvistuu varsinaisen tekstianalyysin myötä.

Teksti 3, Vauva-lehden reportaasi *"Kun äiti käy kotona töissä"*, on viiden kokonaisen sivun muodostama yleisilmeeltään värikäs kokonaisuus, joka on sisällöltään kaksiosainen. Ensimmäisessä osassa tekstin päähenkilö on toinen kuin loppuosassa – molemmat kuvauksen kohteena olevat henkilöt ovat perheellisiä naisia. Jutun jakautuminen kahteen jaksoon näkyy myös visuaalisesti siten, että ensimmäisen aukeaman kuvissa keskeisenä henkilönä on alussa haastateltu henkilö, loppukuvissa keskeinen kuvauksen kohde ja kuvausmiljöö vaihtuvat. Varsinainen teksti on asemoitu jutun keskivaiheille, pääosin yhdelle sivulle. Käytän tästä lähtien nimityksiä jutun *A- ja B-osa* erottamaan alku- ja loppuosaa toisistaan.

Reportaasi koostuu kahdesta kuvasarjasta, jotka kuvaavat kahden yrittäjänaisen arkielämää. Ensimmäiseen kuvasarjaan kuuluu kuusi kuvaa ja neljä

kuvatekstiä, toiseen viisi kuvaa ja neljä kuvatekstiä. Yhteensä koko tekstiin liittyy siis 11 kuvaa. Ulkoasu assosioituukin sarjakuvaan, ja juttu lähestyy journalistiselta tyypiltään kuvareportaasia. Lisäksi reportaasiin kuuluu kaksiosainen pääotsikko, viisi väliotsikkoa, ingressi sekä ns. isku. Kuvatekstit on sijoitettu värilliselle pohjalle, palkkiin, ja niiden ensisanoja on graafisesti korostettu painamalla ne muuta kuvatekstiä vaaleammalla.

Kuvat on sommiteltu viidelle sivulle siten, että ensimmäinen aukeama koostuu pelkästään otsikosta, ingressistä, kuvista ja kuvateksteistä. Otsikko on perinteisesti vasemman sivun yläosassa, ja sen alapuolella on ingressi. Sivun alaosassa on suurikokoinen kuva teksteineen, toisella sivulla yhteensä viisi kuvaa, jotka ovat kooltaan lähes yhtä suuria. Toisen aukeaman vasen sivu on täytetty tekstillä; vain vasemmassa alanurkassa on yksi pieni, mielteliästä haastateltavaa esittävä kuva kuvanteksteineen. Oikea sivu täyttyy kolmen kuvan ja kahden kuvatekstin sarjasta. Yksi kuvista, sivun alalaidassa oleva, esittää äitiä ja lapsia kotipuuhihissaan. Tämä kuva täyttää puolet sivusta. Viimeisellä sivulla on yksi sivun yläosan täyttävä kuva, joka esittää perheen äitiä työtilanteessa. Juttu päättyy iskuun *"Työn pitää tuottaa iloa!"*, joka täyttää sivun loppuun muutoin tyhjäksi jäävän tilan.

Ideationaalisella tasolla tarkasteltuna kuvasarja A esittää reportaasin toista päähenkilöä, lapsineen kotipihalla. Kuvissa on mukana myös hevonen, poni ja koira sekä yksi perheen ulkopuolinen, ratsastusoppilas. Kuvausmiljöö on talvinen, aurinkoinen luonto. Neljässä kuvassa taustalla näkyy avara lumimaisema, metsänlaita korkeine mäntypuineen, kahdessa kuvassa hevostallin seinä. Yleisilme on raikas, ja kuvausympäristö viestii perheen luonnonläheisistä arvoista ja terveestä elämäntavasta.

Keskeinen elementti useimmissa kuvissa on hevosaita, joka luo kuvien sommitteluun rauhoittavan horisontaalin linjan. Aidalla voi tulkita olevan myös symbolisen merkityksen: se edustaa rajaa kotipiirin ja ulkomaailman välillä. Sisäpuolelle kuuluvat äiti lapsineen ja hevosineen – siis perheineen ja ansiotöineen – ulkopuolelle *"avara muu maailma"*. Toisissa kuvissa taustalla oleva seinusta edustaa äidin toista rajaa, kotia ja työpaikkaa, joihin aidan sisällä voi turvallisesti nojata.

A-osan kuvasarjan suurin kuva (KUVIO 9) esittää äitiä lapsineen hevosaidan vierellä. Äiti on oikealla suunta kameraan päin ja pitää käsivarrellaan pienintä lastaan. Toinen käsi on ojentunut kohti hevosen turpaa ilmeisesti herkkupalaa ojentaakseen. Äidin katse on suuntautunut sylissä olevaan lapseen. Etualalla on kolme perheen isompaa poikaa. Heistä vanhin pitelee hevosta kuvan vasemmassa laidassa ja katsoo äitiinsä. Toiset seisovat äitiinsä selin kuvan etualalla hieman levottomasti.

ANNUKKA JÄRVI KUVAT JORMA KOSKINEN

Aikaa työlle, aikaa lapsille?

Kun äiti käy KOTONA TÖISSÄ

- Monen perheen unelma-arjessa olisi lapsille enemmän aikaa. Tuleeko haaveesta totta, jos äiti siirtää työnsä kotiin? • Vai muuttuuko ammatti harrastukseksi ja koti taistelutantereeksi, jolla kamppaillaan ajankäytön herruudesta?

KUN VASTUULLA on iso perhe ja hevoslauma, yllätyksiin pitää varautua ennakolta. - Sopeutumisvalmiuden täytyy olla nopea ja kakkosuunnitelman aina valmiina, Erja tietää. Lastenkin pitää kasvaa omiin, iälle sopiviin tehtäviin ja toisten huomioimiseen.

KUVIO 9 Aloitussivun visuaalinen järjestys tekstissä *Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy kotona töissä.* (Vauva 5/1988.)

Reportaasin päähenkilö - tekstissä esiintyvien prosessien keskeinen osallistuja - on kuvissa poikkeuksetta hoitajan roolissa. Hän pitää lapsiaan sylissä, pitelee kiinni hevosesta ja silittää koiraa. Aktiivinen toiminta on pienimuotoista ruuan tarjoamista hevoselle tai koiran silittämistä. Kuvissa esiintyvän toiminnan voisikin tulkita edustavan lähinnä suhdeprosesseja: kuvat ilmaisevat pääasiassa reportaasin keskeisen henkilön elämänpiiriin kuuluvia henkilöitä ja asioita: lap-

sia, kotieläimiä, oppilaita – perhettä ja työtä – sekä asioiden välisiä suhteita. Poikkeuksen muodostaa kuva, jossa keskeisenä toimintana on ratsastaminen, materiaallinen prosessi.

Kuvan voisi katsoa symboloivan päähenkilön elämän jakautumista kahden keskeisen elämänalueen välille. Hevonen, jota kohti käsi ojentuu, edustaa työn maailmaa, lapsi käsivarrella kotia ja äidin roolia. Päähenkilö, työssäkäyvä nainen ja äiti, sijoittuu näiden puoliväliin. Katse on suuntautunut lapseen, mikä voisi olla merkki asioiden priorisoinnista: suunta on kuitenkin enemmän kohti perhettä. Kuvanteksti alkaa sanoin *”Kun vastuulla on iso perhe ja hevoslauma ---”*, josta kahta ensimmäistä on korostettu graafisin keinoin. Teksti vahvistaa konnotaatiota vastuun kantamisesta, huolenpitämisestä, joka on yhteistä sekä perhe-elämälle että työlle.

Mielenkiintoista on, että perheen isä, päähenkilön aviomies, ei lukeudu kuvattaviin tai kuvien osallistujiin. Kuvista syntyykin mielikuva, jonka mukaan kyseisen perheen kotielämä on pääasiallisesti naisen vastuulla. Kuvat eivät luo vaikutelmaa koko perheen yhtenäisyydestä, vaan isä suljetaan kotipiiriin ulkopuolelle – symbolisen aidan taakse. Samaa vaikutelmaa vahvistaa teksti, jossa mies mainitaan vain pari kertaa ohimennen, silloinkin kollektiivisesti yhdessä vaimonsa kanssa.

Muissa kuvanteksteissä on esiintyvät sanat *”maaseudun idylli”*, *”ratsastuskoulu maalla”* ja *”äiti lupaa”*. Ensisilmäyksellä kuvantekstit vahvistavat kuvien luomaa konnotatiivista merkitystä perheen luonnonläheisestä ja eläinrakkaasta elämäntavasta sekä äidin keskeisestä roolista perheen elämässä.

A-kuvasarjan kuvat luovat vaikutelman äidin ja lasten välisestä keskinäisestä yhteydestä. Tunnelma kuvissa on melko staattinen, ja tilanteet ovatkin tyypiltään melko lähellä poseerauksia. Varsinaisista arkielämän tilanteista niissä ei ole kyse. Asettelu ja sommittelu kuvissa ovat rauhallisia: kuvattavat, vaikka ovatkin lapsia, eivät liiku.

Kuvien affektiivinen rekisteri on tasapainoinen, seesteinen ja yleisilmeeltään myönteinen. Positiivista ilmapiiriä vahvistaa ratsastuskoululaisen hymy. Kuvaaja, visuaalisen viestin lähettäjä, on täten halunnut välittää kuvilla luonnonläheistä ja lämminhenkistä tunnelmaa ja kuvannut perheen arkea myönteisessä valossa. Vastaanottajaksi voidaan olettaa samoja arvoja edustava, luonto-, lapsi- ja eläinrakas pienten lasten äiti.

Visuaalisesti kuvasarja muistuttaa sarjakuvaa. Kaikki kuvat on otettu samassa kuvaustilanteessa tapahtumasarjana. Tyypiltään ne ovat ryhmäkuvia. Väritys on raikas, ja sommittelu ja pinnanjako tasapainoiset. Horisontaalinen linja korostuu kuvien visuaalisessa järjestyksessä, mikä korostaa maisemallisuutta ja vahvistaa kuvien luonnonläheisyyden konnotatiivista merkitystä.

B-kuvasarja on asettelultaan ja tyyliltään hyvin samankaltainen kuin sarja A. Poikkeuksen muodostaa miljöö: kuvat on otettu sisätiloissa, päähenkilön kotona. Syynä on haastateltavan työn luonne, käsityöyrittäjän ammatti. Kuvien keskeisenä elementtinä korostuvatkin perheen äidin työn tulokset ja niiden värimaailma.

KUVIO 10 Kuvasarja A tekstistä *Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy kotona töissä* (Vauva 5/1988.)

Ideationaalisesta näkökulmasta tarkastellen kuvien henkilöt ovat samoin kuin kuvasarjassa A haastateltavan lisäksi perheen lapsia – isää ei näissäkään kuvissa ole. Kuvattavat prosessit ovat kuitenkin hieman toiminnallisempia. Ensimmäiseksi valittu, pienikokoinen kuva (KUVIO 11.) tekstisivun alanurkassa kuvaa kuitenkin mentaalista prosessia.

Joutuuko perhe tappiolle, kun työhön liittyvät ihmiset ja asiat tulevat kotipiiriin jäädäkseen - vai kumpuaako siitä elämään uudenlaisia rikkautta? Kaksi kotoa käsin työskentelevää äitiä kertoo ajatuksistaan ja kokemuksistaan.

RATSASTUSKOULULLA KASVAA VELJESVIISIKKO

Ratsastuskouluuyrittäjä **Erja Saartia** halusi pienenä lastenkodin johtajaksi, siten ratsastavaksi englanninopettajaksi - "ja nyt minä olen ratsastuksenopettaja, joka harrastaa englantia", hän nauraa.

Erja on luonut näyttävän uran: mm. **Piia Pantu**, Suomen olympiatouvo ratsastuksen kuninkuuslajissa, kenttäkilpailussa, on hänen kasvattejaan. Nyt Saartian tilalla Inkeröissä toimii noin 30 hevosen talli ja ratsastuskoulu.

Lastenkotihaaveesta muistuttaa Erjan ja hänen puolisonsa **Sepon** poikaviisiikko.

- **Jim Johan** on 11-vuotias, **Jan Jonatan 9**, **Jon Hannes 5**, **Jaime Hans Jonas 2** ja **Joel Jeremi** vuoden, Erja esittelee. Kaksi vanhinta käy koulua, nuorimmat ovat kotona äidin hoivissa, ja Jon viettää tarhassa neljä tuntia päivässä.

- Olen siitä todella kiitollinen. Tarhassa on laulettu, askarreltu, näytelty. En pystyisi koskaan tarjoamaan itse sitä viikköiden määrää - satukin venyy jatkokertomukseksi, kun sitä lukee puhelin-

päivystyksen, ruoanlaiton ja vaipanvaihdon lomassa.

Hevoset täytyy ruokkia kolmasti päivässä, ja sen mukaan Saartian perheen päivä jäsenyty. Eläinten hyvinvoinnista ei yksinkertaisesti voi tinkiä. Koska ratsastustunnit keskittyvät iltoihin ja viikonloppuihin, ja Erja tahtoo hoitaa poikia mahdollisimman paljon itse, perusopetuksesta vastaa ratsastuksenopettaja **Stina Jukkara**.

Erja antaa kilpavalmennusta - myös maajoukkueetasolla - ja huolehtii monista koulun pyörittämiseen liittyvistä rutineista. Kun puhelin soi, hän ei koskaan tiedä, missä roolissa keskustelu jatkuu: valmentajana, yrittäjänä vai äitinä.

- Jotta päivä sujuisi, ulkoisten asioiden täytyy olla järjestyksessä, piilipurkkien paikoilleen keittiössä, saappaitten rivissä ja haalareiden naukakosassa. Perusasiat on saatava luistamaan perusaikataulussa, jotta sattumille ja yllätyksille jää sijaa.

Silloin vapautuu aikaa myös tärkeimpään.

- Haluaisin löytää jokaisen lapseni ihmisenä, tajuta miltä maailma näyttää heidän silmillään. Miltä heistä toisissaan tuntuu, mitä he pohjimmitaan haluavat elämältä, Erja pohtii ja määrittelee samalla suurimman haasteen: - Minua kiinnostaa valtavasti se, pystyykö poikiin säilyttämään loppuelämän ajan tietyn läheisyyden, halaamisen... Hyvä äiti-lapsi -suhde ei ole itseäänselvyys. Sen luominen vaatii jatkuvaa yhteydenpitoa, suunnitelmallisuutta ja paljon tunnetta.

HYVÄ PORUKKA OMALLA PIHALLA

Saartian kotiovelle käy koputtelijoita pitkin päivää, ja pihalla vilisee paitsi hevosia myös oppilaita ja muita kävijöitä. Eikö se häiritse perheen rauhaa?

- Ihmiset, jotka käyvät täällä, ovat meille tärkeitä, ja heitä on mukava tavata, Erja kuittaa eikä suostu näkemään ilmiössä mitään ikävää, päinvastoin: tällin asiakkaat työskentelevät eri aloilla, ja se laajentaa hänenkin horisonttiaan.

- Kun juttelen kymmenen eri ihmisen kanssa, minulla on kymmenen tarinaa enemmän kerrottavana pojille. Voin antaa heille paljon vähemmän, jos en itse näe enkä koe vaikka toisten välityksellä.

- Meillä on hyvä porukka perheen sisällä ja hyvä porukka harrastajia pihalla. Mutta vaivaa näkemättä ei viihtymisen henkikään kehity.

- Tietysti se edellyttää yhteisiä arvoja ja pelisääntöjä. Kun meitä yhdistää kiinnostus hevosten hyvinvointiin, kaikki tulevat keskenään toimeen. Sitä paitsi tällainen yhteisö myös auttaa ja palvelee, ja lapset saavat tavata turvallisia, luotettavia ihmisiä.

TOITÄ HYVÄLLÄ OMALLATUNNOLLA

Erja sanoo siekailematta, ettei tunne työstään, sen edellyttämistä matkoista tai jatko-opiskelusta huonoa omaatuntoa. Kun äiti keskittyy kilpaurheilun, lapsista huolehtii isä ja joku muu aikuinen, joka tuntee heidät ja perheen tavat:

- Kotihoito takaa, että kuvio jatkuu entisellään, vain minä olen siitä hetken poissa. Perusturvallisuus ei heilahtele.

Hän löytää myös lastenhoidon ja työnsä väliltä sillan:

- Valmentajana pyrin löytämään kunkin ratsikon vahvuudet, jotta se pääsisi tavoitteisiinsa, tai yritän kehittää ratsastajia niin, että hän saisi tuloksia erityyppisillä hevosilla. Se vaatii ehdotonta sitoutumista sekä valmennettavilta että valmentajalta. Jos olen valmis siihen urheilussa, miksi tyytyisin omien lasteni kohdalla vähempään?

Erjan ja Sepon tavoitteena on ohjata poikia kantamaan vastuuta sekä itsestään että toisistaan.

- Ihanne olisi, etteivät lapset riistäisi toisiltaan tavaroita ja vanhempien huomiota, vaan kykenisimme säilyttämään myös tulevaisuudessa tietyt rakkauten arvot ja perheen yhtenäisyyden, sen turvan, jonka iso perhe voi suoda kolhivassa maailmassa.

TUULA OMPELEE KUVIA SISÄISESTÄ MAAILMASTA

Anjalankoskelaissella **Tuula Huittisella** on koti sananmukaisesti täynnä työtä: viisihenkinen perheen hoivaamista, työpajamyymälän pyörittämistä ja käsityöläisen luovaa arkea. Sisinen talon katto on korkealla ja seinät niin leveät, että niiden suojiin mahtuu mainiosti paitsi koti myös äidin työtilat.

- KÄSITYÖLÄISENÄ OLEN sesonkeihin sidottu, mutta toivon että tulevaisuudessa pystyisin nukkumaan aamulla pidempään, jos joudun yöllä valvomaan, Tuula Huittinen huokaa.

KUVIO 11 Ensimmäisen tekstisivun visuaalinen järjestys tekstistä *Aikaa työille, aikaa lapsille?* Kun äiti käy kotona töissä (Vauva 5/1988.)

Haastateltava istuu eteenpäin kumartuneena mietteliään ilmein ja katselee kulmat kohotettuina silmälasin sankojen yli kuvaajaa. Etusormi leuan päällä on ele, johon liittyy miettimisen, ajattelemisen konnotaatio. Kello ranteessa symboloi

ajan kulumista: perheenäidin on osattava jakaa aikansa työn ja perheen välille. Kuvateksti on seuraava:

”Käsityöläisenä olen sesonkeihin sidottu, toivon, että tulevaisuudessa pystyisin nukkumaan aamulla pidempään jos joudun valvomaan”, Tuula Huittinen huokaa.

Teksti vahvistaa mielikuvaa ajan kulumisesta ja viittaa tulevaisuuteen. Samalla verbivalinnat tukevat tulkintaa äidin ilmeestä: mieteliäisyys johtuu osittain myös henkilön kokemasta väsymyksestä.

Kahden kuvan voi tulkita sisältävän verbaalisen prosessin. Näistä ensimmäinen kuvaa ruokapöytäkeskustelua äidin ja neljän lapsen välillä. Äiti istuu sivuttain kuvaajaan pöydän päässä, mikä assosioituu katsojan tulkinnassa helposti asemaan ”perheen päästä”. Toisessa äiti pitelee sylissään poikaa, jonka kanssa he juttelevat äidin tekemästä pannulapusta (KUVIO 11). Kuvilla voi tulkita olevan konnotatiivinen merkitys, jonka mukaan keskusteluyhteys äidin ja lapsen välillä on olennainen ja tärkeä seikka. Perhe viettää yhteistä aikaa myös puhumalla muun toiminnan ohessa.

Kaksi kuvista sisältää selkeästi materiaalisen prosessin. Kooltaan sarjan suurimmassa kuvassa äiti touhuu lastensa kanssa perheen olohuoneessa. Kumartuneet asennot, ilmeet ja sommittelu viittaavat tavaran etsimiseen. Perheen äidin tekemät käsityöt sohvatyynyineen, seinävaatteineen ja maskotteineen luovat värikkään taustan toiminnalle. Samalla työt ovat merkinä haastateltavan työn tuloksista, ja merkki ahkeruudesta ja taidosta.

Toinen, työhuoneessa kuvattu tilannekuva esittää piirtämisen prosessia, jossa osallistujina ovat päähenkilö ja kaksi lasta. Olosuhteena on työhuone, paikka, jossa perheen äiti tekee ansiotyötään. Toimijoina kuvissa ovat haastateltava itse sekä kaksi lasta, joista toinen on nelinkontin työpöydällä, toinen istumassa pöydän takana syventyneenä piirtämiseen. Pöytä on täynnä kaavapapereja, kankaita ja työvälineitä. Taustalla näkyy lehtihylly.

Kuvasta syntyy katsojalle levoton mielikuva työskentelytilanteesta. Lasten asennot ja äidin pidättyväinen, hieman harmistunut ilme rypistyneine kulmakarvoineen viittaavat tunnelmaan, jossa äidin työtä on häiritty ja jossa hän työskentelisi mieluummin ilman lapsia. Kuvateksti kuitenkin loiventaa näitä kuvan konnotaatioita:

”Nämä kuvat ovat naivistisia ja arkkityyppisiä, koskettavat omissa lapsissanikin jotakin. He saattavat huokaista että oi äiti, kun tää on ihana!”

KUVIO 12 Kuvasarja B tekstistä *Aikaa työlle, aikaa lapsille? Kun äiti käy kotona töissä* (Vauva 5/1988.)

Tekstin mukaan on tulkittavissa, että äiti suhtautuu lasten mukanaoloon myönteisesti. Hän ottaa lapset esille puhuessaan työstään ja puhuu arvostavasti lasten antamasta palautteesta. Vaikutelmaa vahvistaa sävyiltään positiivisen adjektiivin *ihana* käyttö.

Kuvien toimijoiden välisten suhteiden näkökulmasta kuvasarja B muistuttaa hyvin paljon reportaasin osan A kuvia. Keskeistä on äidin ja lasten suhteen sekä äidin ja työn suhteen kuvaaminen. Roolien kahtiajakautuminen näkyy

kuitenkin toisella tavalla kuin kuvasarjassa A. Visuaaliset keinot rooliristiriidan kuvaamiseen eivät tässä tapauksessa ole symboliset, vaan äidin eri roolit näkyvät eri olosuhteisiin sijoittuneena toimintana. Haastateltavan työminä rajoittuu työhuoneeseen, muissa kodin tiloissa hän keskittyy äidin rooliin.

Affektiivinen rekisteri ei ole yhtä myönteinen kuin kuvasarjassa A. Haastateltavan kasvoilta kuvastuu mielteliäisyys, jopa ärtymys, ja yleisilme on totinen. Visuaalisten järjestysten elekieli vahvistaakin konnotatiivista merkitystä, jonka perusteella ajan jakaminen perheen ja työn välillä ei haastateltavalle ole täysin ristiriidatonta. Myös lasten ilmeet kuvissa ovat melko vakavia, tosin suureksi osaksi lapset ovat kuvissa joko selin kameraan tai alaspäin kumartuneina, jolloin kasvot eivät näy.

Visuaalisesti sarjan B-kuvat ovat värikkäämpiä ja sommittelultaan levottomampia kuin sarjassa A. Sisämiljöö vaikuttaa asiaan ratkaisevasti, sillä kuvien perusteella taustatilat vaikuttavat melko ahtailta, mikä luo jopa rauhattoman vaikutelman. Ryhmäkuvissa kuvattu toiminta ja lasten liike tuovat kuviin dynamiikkaa, joka toisista kuvista puuttuu. Kuvasarjan kokonaisuutta tasapainottaa kuvasivun oikeaan ylälaitaan asemoitu äidin ja lapsen lähikuva.

Kokonaisuutena reportaasin visuaaliset järjestykset luovat mielikuvan kahdesta pienten lasten työtä tekevästä äidistä, joiden arvomaailma on lapsikeskeinen ja perinteitä, luontoa ja kädentaitoja kunnioittava. Keskeistä kuvissa on ihmissuhteiden kuvaaminen ja lämpimän tunneilmaston luominen. Kuvaustilanteet ovat arkisia kotiaskareita, joten tavalliseen perhe-elämään kuuluvat toiminnot korostuvat.

Vaikka kuvat ovat yleisilmeeltään hyvin myönteisiä, myös roolien ristiriitaisuutta on tulkittavissa kuvista sekä symbolisesti että elekielen kautta. Työn ja perheen yhtensovittaminen ei täten tekstien päähenkilöille ole täysin ongelmattonta. Äitinä olemisen on arvomaailmassa ensisijainen, ja ansiotyötä kuvataan perhe-elämän ja kotimiljöön kautta.

Äitiyden identiteettiin kuuluu visuaalisten järjestysten perusteella ruokkiminen, hoivaaminen, puhuminen ja yhdessä toimiminen. Työtä tehdään lasten ehdoilla: he voivat olla mukana ansiotyössä, vaikka mahdollisesti hidastavatkin sitä. Visuaaliset järjestykset liittyvät täten itse tekstin ideologiaan, jonka mukaan äidin rooli on naisen elämässä tärkein ja keskeisin. Myös työ on keskeinen arvo, mutta toissijainen: ansiotyö täyttää ensisijaisesti äidin omia tarpeita ja on kanava luovaan itseilmaisuuksiin ja toimintaan. Reportaasin ideologian mukaan on myönteistä, jos äiti voi sijoittaa ansiotyönsä myös paikallisesti perheensä lähelle – mieluummin kotipiiriin.

Perheyhteisön kannalta tekstin visuaaliset järjestykset – samoin kuin itse teksti – luovat vaikutelman äidistä perheen keskeisimpänä hahmona. Isät marginaalistetaan sulkemalla heidät pois visuaalisten järjestysten piiristä ja ottamalla heidät puheenaiheiksi tekstissä vain viittauksenomaisesti. Äidin roolia vastuunkantajana korostetaan mm. kuvatekstissä, ja arjen rutiinit mm. ruokailutilanteineen ja kotieläinten hoitamisineen kuvataan tapahtuvaksi äidin johdolla. Tältä kannalta reportaasin voi katsoa uusintavan perinteistä sukupuoliroolimal-

lia, vaikka todellisen elämän käytännöt suomalaisissa perheissä ovatkin jo suurelta osin muuttuneet.

4.5 Luvun 4 yhteenveto

Yhteiskunnassamme, muun muassa yrityksissä ja työyhteisöissä korostetaan usein arvokeskustelun merkitystä. Se, millaiset arvot kulloinkin eri yhteisöjen toiminnan perustaksi muotoutuvat, riippuu useista tekijöistä. Mediat, esimerkiksi lehtitekstit, ovat modernissa kulttuurissa yksi keskeinen yksilöiden ja yhteisöjen arvomaailmaa muokkaava tekijä. Kun suku ja kyläyhteisön perinteet eivät enää vaikuta arvotarkkaisuun yhtä voimakkaasti kuin maatalousvaltaisissa yhteisöissä, käyttäytymistä ohjailevat ideologiset vaikutteet saadaan yhä enemmän tiedotusvälineistä ja erilaisten sosiaalisten verkostojen kautta, esimerkiksi harrastusten kautta muotoutuvissa yhteisöissä.

Maaseudulla traditiot, normit ja totut ajatusmallit ohjailevat yhä nuorten aikuisten arvoperustan syntyä. Herätysliikkeiden vaikutus tuntuu yhä voimakkaana, ja pienten kylä- ja kaupunkiyhteisöjen kulttuuri on vielä melko sulkeutunutta. Moderni maailmankuva, urbaani elämäntapa ja uudet asenteet siirtyvät näihin yhteisöihin suuressa määrin median välityksellä. Myös matkustelu ja mm. internet-yhteydet muokkaavat erityisesti nuorison maailmankuvaa. Siksi mediatekstit ovat maaseutuyhteisöissä merkittävässä asemassa luomassa tapaa, jolla ihmiset maailmaa hahmottavat.

Tutkimusaineistossani sukupolvien mittaiset perinteet näkemyksissä -traditionaalinen suhtautuminen miehen ja naisen rooleihin, lastenkasvatukseen ja työhön - näkyvät voimakkaimmin Keskipohjanmaa-lehden aineistossa. Niissä keskeisinä toimijoina ovat usein iäkkäät miehet ja naiset, jotka kertovat kokemuksistaan eri ammattialoilla, elämäntapistaan ja suhtautumisestaan perheisiin ja lapsiin. Teksteissä realisoituu maailmankuva, jossa lähimmäisen kunnioittamisen periaate, tiukka työmoraali, ahkeruuden korostaminen ja jopa omien tarpeiden kieltäminen näyttävät hyveinä. Arvomaailman voikin tulkita kristillisten arvojen mukaiseksi. Uusmoderni, ihmisen kaikkivoipaisuutta ja itsekeskeisiä nautintoja korostava ajattelu tunkeutuu diskurssiin vain joidenkin poikkeusten välityksellä. Kuntosalia ohjaava, itseään kehittävä ja omaa hyvinvointiaan hoitava keski-ikäinen nainen on yksi perinteisiä myyttejä rikkova esimerkki.

Tekniikka ja talous -lehden maailmankuva on puolestaan kaupunkilaista, urasuuntautunutta ja henkilökohtaista menestystä korostavaa. Arvomaailmaa voisi luonnehtia egosentriseksi. Tekstien toimijoiden identiteetti muotoutuu työroolin kautta, ja keskeistä on uralla eteneminen. Työura on ihmisen menestyksen mittari, ja keskeistä on sen tuottama arvostus, materiaallinen menestys ja henkilökohtainen hyvä.

Vauva-lehden tapa suhtautua työhön on kaikista kolmesta rinnakkaisesta tekstiaineistosta moniulotteisin. Työ on toisaalta perheen toimeentulon kannalta välttämätön osa elämää. Toisaalta työ on tekstien toimijoille, vanhemmille,

tapa toteuttaa itseään. Työelämä on perhe-elämän vastakohta ja tapa elää yhteiskunnassa aikuisena yksilönä ilman vanhemmuuden odotuksia ja kasvattamisen vastuuta, joka kotimiljöössä on läsnä. Kuitenkin aikuisen kotirooli, äitiys ja isyys vaikuttavat olennaisesti tekstien toimijoiden identiteettiin. Arvomaailmassa korostuu vastuurationalismi ja perheen yhteisen hyvän tavoittelu, eikä työn merkitys kaiken kaikkiaan ole yhtä keskeinen kuin muissa julkaisuissa.

Työhön liittyvät merkitykset poikkeavat tutkimusaineistoina olevissa julkaisuissa jonkin verran toisistaan. Keskipohjanmaa-lehdessä työ nähdään elannon hankkimisena, kuluttavana uurastuksena, joka perinteisesti on kuulunut elämään välttämättömänä osana. Työn menestyksellinen hoitaminen, ahkeruus ja ammattitaito, on tuottanut materiaalista hyvinvointia. Toisaalta ammatti on myös valinta ja tapa toteuttaa itseään. Perinteitä ja totuttuja ajatusmalleja rikotaan teksteissä valitsemalla kuvauksen kohteeksi mm. perinteisiä sukupuolirooleja poikkeavia uravalintoja tehneitä naisia ja miehiä työssään. Näitä ovat nuoret naishenkilöt merikapteenina ja poliisina sekä eläkeläismies lapsia hoitamasena. Kuten edellä todettiin, Tekniikka ja talous -lehden kuva työstä on suorituskeskeinen ja yksilöä korostava, ja työuralla eteneminen on henkilökohtaisen menestyksen mittari. Vauva-lehden kuva työstä on monipuolisin: lehden reportaasiteksteissä tuodaan esille sekä perhe-elämää että työtä, ja pyritään saattamaan nämä kaksi elämänaluetta tasapainoon keskenään. Työksi voidaan lukea myös kotona perhepiirissä tehtävä työ, ns. kotityö, jonka kuvaukseen kiinnitetään huomiota.

Työhön liittyvien sukupuolirooleihin liittyvät odotukset ja perinteisen naiskuvan ja modernin uranaisen valintoihin kohdistuvat odotukset ovat tekstien tematiikkaan sisältyvä keskeinen jännite. Tekstien naiset kamppailevat erilaisten työn ja perheen yhteensovittamisen ratkaisumallien välillä, pohdiskelevat niitä ja kertovat kokemuksistaan. He tuottavat näin työn ja perheen diskurssia samalla kuin arvioivat sitä ulkopuolelta ja kuuluvat siihen itse omien elämänvalintojensa kautta. Keskeistä on kuitenkin vastuurationaalisuuden periaate: henkilökohtaisia valintoja näyttäisi Vauva-lehden teksteissä ohjaavan voimakkaimmin perheen hyvinvoinnin tavoittelu. Itsekkyyys ja itsensä toteuttaminen ovat vasta toisella sijalla.

Tämä havainto on koko tutkimuksen kannalta keskeinen. Näyttäisi siltä, että Keskipohjanmaa-lehden kuva työstä on perinteisen luterilaisen työkäsityksen mukainen, ahkeruutta ja työn itseisarvoa korostava. Tekniikka ja talous -lehdessä arvomaailma on urakeskeinen, materialistinen ja yksilöllistä menestymistä myönteisesti arvottava. Ihmissuhde, perhe ja sen hyvinvointi jäävät toisarvoisiksi, vaikka niiden merkitys yksilön hyvinvointia edistävinä tekijöinä representoituu selkeästi.

Vauva-lehdessä työ on elannon hankkimisen väline. Kuitenkin perustarpeet perheessä voidaan saavuttaa myös muunlaisin keinoin kuin työuraa ensisijaisesti tavoitellen, säästämällä ja yhteiskunnallisia sosiaalietauja hyödyntämällä. Työ onkin vanhemman roolin ohella tekstien toimijoille myös tapa toteuttaa itseään yhteiskunnassa.

Tekstiaineiston lehdet toimivat työn ja perheen diskurssissa ajatusten herättäjinä, yhteiskunnallisten ilmiöiden todentajina ja niiden arvioinnin kanavina. Ne tarjoavat esimerkkejä, kuinka tavalliset suomalaiset elävät 2000-luvulle tultaessa arkeaan, arvottavat työtä ja perhettä ja tekevät henkilökohtaisia elämäntalintojaan.

Lehtien diskurssi on ristiriitainen. Rooliodotukset, jotka kohdistuvat vanhempana olemiseen, kasvattamiseen, uralla menestymiseen ja mm. sukupuolten tasa-arvoon, reperiensoituvat moniulotteisina kysymyksinä, joihin ei ole olemassa ainoita oikeita vastauksia. Jokainen tekstin toimija tai tekstissä kuvattu sosiaalinen yhteisö arvottaa työn ja perheen omalla tavallaan, ja tilannekohtaisesti tekee kussakin tilanteessa itselleen oikeat ratkaisut. Ilmiö kuvaa hyvin työn ja perheen diskurssin moninaisuutta, joka yhteiskunnallisessa todellisuudessa on vallinnut vuosina 1998–2013. Kyseessä on arvojen ja elämäntapojen murros, jossa yksilö on usein hukassa itsensä kanssa. Mediadiskurssi on tapa muokata mielikuvia, peilata omaa identiteettiään äitinä, isänä, uranaishena tai miehenä, harrastuksissa ja kotona. Erilaiden julkaisujen tekstit tuottavat diskurssiin omia merkityksiään, korostavat eri identiteettejä ja luovat eri näkökulmia samoihin teemoihin.

Lehtitekstit ovat tutkimusaineistosta tehtyjen tulkintojen perusteella merkittäviä vaikuttajia suomalaisten nuorten aikuisten asenteiden muokkaajina. Varsinkin viime vuosina lehtien printtiversioiden rinnalle ilmestyneet verkkoversiot keskustelupalstoineen toimivat verkostointikanavina ja myös ovat tapa ottaa asioihin kantaa. Lehtidiskurssi jatkuu työpaikkakeskusteluissa, hiekkalaatikolla, äitipiirissä tai kotona miehen kanssa. Teksteistä puhutaan, niitä arvioidaan ja niitä käytetään omien elämäntalintojen esimerkkeinä.

Tekstit tuottavat uusia tekstejä antamalla aiheita paitsi kirjoitteluun saman lehden sisällä mielipidepalstoilla, myös vaikuttamalla toisten julkaisujen teksteihin. Teemoista keskustellaan samanaikaisesti myös muissa medioissa, ja diskurssi elää samanaikaisesti mm. muissa internet-keskusteluissa. Tekstit voivat olla kannustamassa myös yhteiskunnallisiin päätöksiin, eduskunta-aloitteisiin tai kunnallispoliittisiin ratkaisuihin. Näin käy etenkin silloin, kun keskustelu jostakin teemasta aktivoituu samanaikaisesti useissa medioissa ja monin erilaisin tekstein.

5 KOLME NÄKÖKULMAA PERHEYRITTÄJIEN ARVOIHIN

5.1 Perustelut näkökulmien valinnalle

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan perheyrittäjien arvoja, mikä edellyttää useiden ei-kielitieteellisten käsitteitten käyttöä. Arvo käsitteenä liittyy ennen muuta filosofian tutkimusalaan, mutta myös yhteiskuntatieteisiin ja sosiologiaan. Filosofissa *arvot* ymmärretään ihmisen elämään kytkeytyvinä päämäärinä, joiden on nähty ilmenevän käyttäytymisessä ennen kaikkea verbaalisella tasolla. Arvot kuuluvat *maailmankuvan* hierarkkisen järjestelmän ylätasolle, *asenne* on puolestaan arvoa konkreettisempi käsite – käyttäytymistä toiminnallisessa mielessä. Arvot ohjaavat yksilön asenteita: sitä, miten ihminen ympäröivään todellisuuden suhtautuu ja miten hän sen ymmärtää. (mm. Toukomaan 1969, 20–21; myös Venkula & Rautevaara 1992, 3–4.)

Arvot ovat monimutkaisessa suhteessa myös laajempiin yhteyksiin, ja muodostavat uskomusjärjestelmiä. Uskomusjärjestelmät ovat kytköksissä toisiinsa ja muotoilevat *maailmankatsomuksia ja elämäkatsomuksia*¹¹ (Levomäki 1988.) **Arvostus** on puolestaan henkilön käsitys jonkin seikan arvosta tai arvokkuudesta. Toisin sanoen se on jokaisen ihmisen oma käsitys asioiden merkityksestä hyvyyden ja huonouden kannalta. (Airaksinen 1994, 24; Filosofian sanakirja 1999, 21.) Arvoja voidaankin tarkastella monista eri näkökulmista ja rajata monella tavalla.

Suomalaisessa yhteiskunnassa kansakunnan arvot ovat historiallisesti satojen vuosien ajan perustuneet kristilliseen etiikkaan: kirkko ja yhteiskunta ovat

¹¹ *Maailmankuvalla* tarkoitetaan yksilön tai ihmisryhmän maailmaa koskevien käsitysten ja uskomusten kokonaisuus, joka suuntaa ajattelua, uskomuksia ja toimintaa. *Maailmankatsomus* on maailmaa ja sen rakennetta koskeva yksilön katsomus, johon liittyy usein asioiden merkitystä ja arvoa sekä toiminnan ohjenuoria koskevia arvostuksia. *Elämäkatsomus* on yhteydessä maailmankatsomukseen ja ilmenee suhtautumisessa maailmaan. (Filosofian sanakirja 1999, 132; 50.)

liittyneet kiinteästi yhteen, ja evankelis-luterilaiseen kansankirkkoon on kuulunut suurin osa väestöstä. Viime vuosikymmeninä voidaan nähdä liberalististen arvojen – yksilön valinnanvapauden ja individualismin – korostuneen länsimaisessa ajattelussa, myös Suomessa. Molemmat maailmankatsomukset ovat tutkimusten mukaan (Elo-Pärssinen 2007; Nurmenniemi 2013; Huotari 2013) perheyrittäjille ominaisia tapoja hahmottaa maailmaa.

Sekä liberalistisella ajattelulla että kristillisellä maailmankatsomuksella on yhteys myös antiikin ajan ajatteluun. Aristoteleen käsitykseen hyvästä elämästä, onnellisuudesta ja hyvinvoinnista voidaankin löytää paitsi kristinuskon mukaiseen ajatteluun, myös liberalistiseen ajatteluun. Yksilön pyrkimys onnelliseen elämään ja harmoniaan elämässä on ominaista ajallemme, mikä näkyy myös mediatekstien aihevalinnoissa ja keskeisissä teemoissa. Seuraavaksi esittelen lyhyesti nämä kolme lähestymistapaa perheyrittäjien arvomaailmaan.

5.2 Työn eetos ja kristillinen etiikka

Työn merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa on perinteisesti ollut suuri. Paitsi että työ on elinkeinon lähde, se tarjoaa itsensä toteuttamisen kanavan ja antaa parhaimmillaan sisältöä yksilön elämään. Tässä työssä puhun **työn eetoksesta**, jolla tarkoitan sitä käsitystä, joka yksilöllä tai yhteisöllä työstä on. Käsite pohjautuu antiikin Kreikkaan, ja Aristoteleen (384–322 eKr.) Retoriikka-teokseen. Siinä Aristoteles jakoi puheen vaikuttamisen keinot kolmeen osan. Näitä olivat *logos*, jolla hän tarkoitti puheen sisältöä, *ethos*, ts. puhujan persoonaan ja käsitykseen yleisöstä, sekä *pathos*, mielentilaa tai vireystasoon, jolla yleisö ottaa asian vastaan. Alun alkaen sana *ethos* ilmaisi moraalista kykyä, mutta Aristoteles tarkoitti käsitteellä laajemmin 'tietoa; kokemusta'. (Aristoteles 1997.) *Ethos* merkitsee melko samaa kuin nykykielen käsite 'imago'. Se tarkoittaa toisin sanoen sitä kuvaa, joka asiasta, ilmiöstä tai henkilöstä näkyy ulospäin. (Torkki 2007, 159–160.)

Kristilliset arvot ovat olleet länsimaisen kulttuurin kehityksen kulmakivi. Niihin vedotaan monissa julkisissa keskusteluissa, mm. poliittisissa puheissa, kun kysymys on eettisistä ja moraalisisista periaatteista. Yhä useammin globaalissa kulttuurissa kasvaneen nykyihmisen on kuitenkin vaikeuksia määrittellä, mitä kristilliset arvot tarkasti ottaen ovat. Eri kirkkokunnat ja uskonnolliset liikkeet painottavatkin opetuksessaan hieman eri asioita. Arvot pohjautuvat kuitenkin Raamatun opetuksiin: etenkin ns. kultaiseen sääntöön - "Kaikki minikä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää se myös heille" (Matt. 7:12) - sekä rakkauden kaksoiskäskyyn. Jeesuksen Vuorisaarnassaan esittämän Rakkauden kaksoiskäskyn mukaisesti "ihmisen tulee rakastaa lähimmäistään kuten itseään ja Jumalaa yli kaiken". (Mäkinen 2012, 251–253.)

Raamatun moraaliopetus puolestaan kulminoituu Vanhan testamentin kymmeneen käskyyn. Keskeinen kristillisiä arvoja määrittävä kohta löytyy myös Raamatun luomiskertomuksesta, jossa kuvataan ihmisen luominen. Se tapahtuu Jumalan yhteydessä, ja ihminen kuvataan kuuluvaksi yhtenä osana

kokonaisuuteen, luomakuntaan. Jumala luo ihmiskunnan luomalla yhden ihmisen kuulumaan koko ihmiskuntaan – globaaliksi yksilöksi. Näistä kohdista kristinuskon piirissä ollaan yleensä yksimielisiä, ja ajatukset toistuvat melko samankaltaisina myös muissa suurissa maailman uskonnoissa. Mäkisen (2012) mukaan inhimilliset arvot ovatkin globaaleja, ja liikkuvat kansallisten rajojen yli yhä nopeammin. Samalla suomalaisen kulttuurin kristilliset, globaalit juuret kytkevät suomalaiset koko ihmiskuntaan. (mm. Westermack 1984; Mäkinen 2012, 251–253.)

Paarma (2003) nostaa Lutherin työn etiikasta esiin seuraavat neljä peruspiirrettä.

1. Työn ja ahkeruuden arvostus. Työ kuuluu alkuperäiseen Jumalan luomisjärjestykseen. Ihminen tekee työtä tyydyttääkseen tarpeensa, eli ”jokapäiväisen leivän”, hankkimiseksi itselleen ja läheisilleen. Työ palvelee Jumalan tarkoitusta maailman ylläpitämisessä. Kaikki työ on turhaa, ellei Jumala siunaa sitä.
2. Käsitys kaiken oikean työn pyhyydestä. Lutherille kaikki työ on samanarvoista lukuun ottamatta luostarityötä, prostituutiota, ryöstelyä, kerjäämistä ja koronkiskontaa. Tästä ajatuksesta kehittyi käsitys kutsumuksesta: hoitamalla oman maallisen työnsä hyvin yksilö palvelee Jumalaa ja tekee kutsumustyötään ammatista riippumatta.
3. Työn hengellisyys ja moraalit. Työn pääasiallinen tarkoitus oli sen mukaan kirkastaa Jumalaa ja olla hyödyksi yhteiskunnalle.
4. Työssä oli oltava kohtuullinen. Työn teolle ja rahan hankkimiselle oli asetettava rajat.

Luterilaisuuden tuntomerkinä on pidetty luterilaista käsitystä työstä, ns. protestanttista työn etiikkaa. Maamme vaurastuminen sotakorvausten maksamisen jälkeinen on liitetty luterilaiseen työmoraaliin: ahkeraan työntekoon, ponnisteluun, velvollisuudentuntoon ja rehellisyyteen. Protestantismiksi on tulkittu työn nostaminen keskeiseen asemaan elämässä. Kuitenkin luterilainen työmoraali tarkoittaa pohjimmiltaan sitä, että ihminen palvelee lähimmäisiään ja yhteiskuntaa työllään, jonka tekee ahkerasti ja hyvin. Mikä tahansa työ voi olla kutsumus. (Paarma 2003; Simola 2012.)

Luther tunnusti myös levon ja rentoutumisen merkityksen: arjen ja pyhän vuorottelu tekee ihmiselle hyvää. Katekismuksen mukaan lepoon kuuluu muutakin kuin nukkuminen ja ruumiin lepo: Jumalan eteen pysähtyminen on lepopäivän tarkoitus (Katekismus 2000, 14). Luther jopa varoittaa Isossa Katekismuksessaan seuraavasti:

”Koska Jumalan sana siis on niin tärkeä, ettei lepopäivää ilman sitä lainkaan pyhitetä, meidän on tiedettävä, että Jumala vaatii vakavasti tämän käskyn noudattamista ja rankaisee jokaista, joka väheksyy Hänen sanaansa eikä halua sitä kuulla eikä oppia edes sitä varten määrätynä aikana.” (Luther 2014.)

Riippuvuus työstä ei siis saa Lutherin tukea. Hän arvosteli myös ihmisiä, jotka tekivät työtä ja hankkivat omaisuutta vain ajaakseen omia etujaan. Ahneutta oli

kerätä varastoon enemmän kuin tarvitsee: myös kohtuullisuus kuluttamisessa oli tärkeää. (Paarma 2003.)

Kohtuullista on Lutherin mukaan ”säädynmukaisuus”: se, mikä tarvitaan ylläpitämään elämää. Tarve ei kuitenkaan ole kaikilla ihmisillä sama. Jos työ ja muu taloudellinen toiminta kuitenkin tuottaa elämässä enemmän kuin mitä yksiolle kohtuullisesti kuluu, tätä on pidettävä Jumalan lahjana. Vauraus on silloin suotavaa antaa eteenpäin niille, jotka ovat itseä suuremmassa tarpeessa. (Paarma 2003.)

Lutherin Ison Katekismuksen mukaan ihmisen ei pidä rasittaa itseään liikaa työllä: Lepopäivän viettäminen oli tärkeää, koska työtä tekevät tarvitsevat aikaa ”Jumalan sanalle ja rukoukselle, mutta myös levolle ja virkistykseksi”. (Paarma 2003). Kristillisen kirkon opetusten mukaan ihmisen stressin ja henkisen pahoinvoinnin on nähty liittyvän siihen, että nykyihminen on kadottanut lepopäivän – ja samalla sen pyhittämiseen liittyvän siunauksen. (Muukkonen 2014.)

Työ on luterilaisen työkasityksen mukaan siis olemassa jokapäiväisten tarpeiden tyydyttämistä varten, ja myös Jumalan ihmiselle antama kutsumus ja tehtävä. Työ on kytköksissä myös itsensä toteuttamiseen. Ihminen näkee elämän mielekkyyden usein työn kautta. Siksi työttömyys on yksilölle enemmän kuin vain taloudellinen takaisku: se koskee ihmisen perustehtävää, hänen koko olemustaan. (Paarma 2003.)

Paarman ja Simolan mukaan luterilainen työmoraali on suomalaisessa keskustelussa ymmärretty väärin: työn ihannoimisena, jopa työnarkomaniana, tai levon merkityksen vähättelynä. Paarman (2003) mukaan työn ylikorostaminen suomalaisessa kulttuurissa ja sen nimittäminen ”protestanttiseksi työn etiikaksi” pohjautuu Weberin (1904; 1984) teoriaan, jonka mukaan uuden ajan kapitalismin juuret löytyvät protestantismin predestinaatio-opista. Tämän mukaan maallisessa elämässä menestyminen, esim. liiketoiminnan onnistuminen, on osoitus Jumalan suosiosta ja merkki ”asianomaisen valitsemisesta iankaikkisen autuuden omistajaksi”. Tämä ajatus on kuitenkin peräisin sveitsiläisestä kalvinismista, ei Lutherin opeista. (Paarma 2003; Weber 1984, 117).

Työtä arvostaessaan uskonpuhdistajat kritisoivat laiskuutta. Hyödyllisen tekemisen puute ja velto suhtautumistapa työhön aiheutti ivailua. (Paarma 2003.) Työn arvostaminen liittyy kuitenkin myös laajemmin sivistyneen hyvinvointivaltion ideologiaan. Marx, Engels ja Lenin ihannoivat raskasta ruumiillista työtä tekevää yksilöä, joka - olleessaan puolueelle uskollinen - oli ”kunnon kansalainen” (Kuusi 2012, 207). Myös Suomessa 1970-luvulla ajateltiin, että hyvinvointivaltiossa jokainen oli hengeltään työläinen. Laiskuus oli paheksuttavaa, ja sen käsittely sallittiin vain huumorin keinoin. Kuusen (2012) mukaan yrittäjät joutuivat epäluulon kohteeksi, sillä heitä epäiltiin ”laiskureiksi tai ainakin toisten työn väärinkäyttäjiksi”. (Kuusi 2012, 207–208.)

5.3 Vapaus arvona: liberalismi

Yhteiskunnallisessa keskustelussa viime vuosien keskeiset teemat ovat usein liittyneet yksilönvapauteen. Tämä on näkynyt muun muassa rotuihin ja maahanmuuttajiin, sukupuolten tasa-arvoon ja seksuaalivähemmistöihin liittyvänä mediakeskusteluna. **Liberalismia** voidaankin pitää suomalaisen 2000-luvun ajatteluun keskeisesti vaikuttavana ideologiana. Liberalismin keskeisiä arvoja ovat paitsi yksilönvapaus, mm. ajatuksenvapaus, sananvapaus, hallituksen ja uskonnon vallan rajoittaminen ja läpinäkyvyys hallinnossa. Myös vapaaseen yrittämiseen perustuva markkinatalous kuuluu liberalistiseen ajatteluun.¹²

Vapaus käsitteenä mielletään demokraattisessa yhteiskunnassa myönteiseksi asiaksi, ja myös yrittäjyyteen liittyen tätä käsitettä käytetään yleensä myönteisessä mielessä. Yrittäjät perustelevat muun muassa yrittäjäksi ryhtymistään vapautensa ja päätäntävaltansa lisääntymisellä elämässään (Nurminen 2013). Yrittäjien – myös perheyrittäjien – arvojen voidaan mieltää olevan pohjimmiltaan melko liberaaleja.

Isaiah Berlin (1958) erittelee esseessään Vapauden kaksi käsitettä (Two Concepts of Liberty) kaksi klassista vapauden määritelmää: negatiivisen ja positiivisen vapauden, Positiivisen ja negatiivisen vapauden erona on klassisesti nähty se, että positiivinen vapaus on **vapautta johonkin**, toisin sanoen 'valinnan vapautta'. ja negatiivinen vapaus puolestaan merkitsee **riippumattomuutta** eli 'vapautta jostakin'. (Berlin 2001, 47–60).

Klassinen liberalismi määrittelee vapauden **negatiiviseksi vapaudeksi**. Tässä vapauskäsityksessä vapaus on vapautta ulkoa tulevasta pakottamisesta, väkivallasta ja pakkovallasta. Ihmisen nähdään olevan vapaa, jos toiset ihmiset tai yhteiskunnalliset instituutiot eivät rajoita häntä, eli eivät puutu hänen ruumiilliseen koskemattomuuteensa tai omaisuuteensa tai toimintaansa. Negatiivisen vapauden toteutumiseksi onkin riittävää, että muut eivät loukkaa näitä henkilön oikeuksia. Muiden velvollisuus on olla loukkaamatta toisen negatiivista vapautta. (Berlin 2001, 47–48.)

Positiivisella vapaudella voidaan tarkoittaa yksilön mahdollisuutta saavuttaa tavoitteitaan esteettä. Yksilöllä on kansalais- tai ihmisoikeuksia sekä mahdollisuus saada osakseen yleisesti arvokkaina pidettyjä asioita, esimerkiksi koulutusta, terveydenhoitoa, työ ja asunto. Yhteiskunnan jäsenille taataan tietyt oikeudet heidän lähtötilanteestaan, esimerkiksi varallisuudesta, riippumatta. (Berlin 2001, 56–59). Sosialismin ja esimerkiksi eräiden konservatismien muotojen edustajat ovat korostaneet positiivisen vapauden merkitystä. Tällaisia tun-

¹² Liberalistinen ajattelu pohjautuu klassisen liberalismiin filosofiseen suuntaukseen, jonka kukoistuskautta sijoitetaan 1800-luvulle. Se korosti mm. rajoitettua hallitusvaltaa, lainalaisuuden periaatetta ja yrittäjyyttä, keskeisenä vaikuttajanaan Adam Smith. Myöhemmin 1900-luvulle tultaessa valtasi kuitenkin alaa mannermaisen liberalismiin suuntaus, jota kutsutaan myös ranskalaiseksi valistukseksi ja uudeksi liberalismiksi. Se korosti järjen ja politiikan merkitystä yhteiskunnan ohjailussa ja kehittämisessä. Mannermainen liberalismi tasoitti tietä myös huomattavasti radikaalimmalle voimalle, sosialismille. (mm. Harisalo 1999.)

nettuja ajattelijoina ovat olleet muun muassa Rousseau, Hegel, Herder ja Marx (Harisalo 1999).

Berlin pitää kuitenkin negatiivista vapauden käsitettä lopulta merkittävimpana vapauden käsitteenä, Hänen mukaansa kaikkeen vapauteen liittyy jollakin tavalla estämisen poissaolo. Negatiivinen vapaus on Berlinille vapauden minimivaatimus. Hänen mukaansa kaksi vapauden käsitettä ovat kuitenkin loogisesti toisiaan lähellä ja ainoastaan niiden historia luo dramaattisen eron. Berlin katsoo, että positiivisen vapauden korostaminen on luonut suuntauksia, jotka ovat johtaneet valtioita totalitarismiin. Berlin korostaa myös, että on olemassa myös muita arvoja, jotka saattavat olla vapauden maksimointia tärkeämpiä. Vapauden asema yhteiskunnassa on Berlinin mukaan jatkuvan keskustelun, neuvottelun, kamppailujen ja kompromissien kohde. (Berlin 2001, 47–49, 69; Syrjämäki & Räsänen 2014.)

Keskustelu vapaudesta on jatkunut filosofien piirissä myös Berlinin jälkeen. Muun muassa Amartya Sen (1985) nostaa esille ns. hyvinvointi-vapauden (*well-being freedom*) käsitteen, joka puolestaan on kytkeytynyt ns. vapauden mahdollisuus-aspektiin (*opportunity aspect of freedom*). Tämä näkökulma vapauteen kiinnittää huomion yksilön kykyihin ja mahdollisuuksiin auttaa tai estää hänen pyrkimyksiään saavuttaa fysiologinen, taloudellinen ja psykologinen hyvinvointi. (Sen 1985; Syrjämäki & Räsänen 2014.)

Nykyfilosofit katsovat vapauden ja vallan nivoutuvan yhteen. Tällainen ajattelija on esimerkiksi Foucault, joka katsoo, etteivät positiivisen ja negatiivisen vapauden käsitteet ole ehdottomia. Demokraattiset oikeusvaltiot ovatkin negatiivisen ja positiivisen vapauden kompromisseja, sillä laeilla pyritään takaamaan yksilölle oikeus välttyä mielivallalta; toisaalta halutaan taata vapaus harjoittaa perusoikeuksia, esimerkiksi sanan-, kokoontumis- ja uskonnonvapaus. (Harisalo 1999.)

Liberalistisen käsityksen mukaan on olemassa erilaisia kilpailevia teorioita, joista ihmiset voivat valita. Liberalismi pyrkii ”intressien harmoniaan”, mikä ei kuitenkaan tarkoita, että ihmisten intressien pitäisi olla samansuuntaisia ja että heidän pitäisi pyrkiä kaikessa yksimielisyyteen. Tämä ajattelutapa korostaa sitä vastoin yksilön omaa aktiivisuutta, luovuutta ja innovatiivisuutta. Ihminen on oman elämänsä subjekti, joka kykenee tekemään valintoja vapaasti – olemaan riippumaton selviytyjä ja menestyjä, joka ei tarvitse yhteiskunnan apua. (Harisalo 1999; Mäkinen 2012, 251–253.)

Liberalismin periaatteiden mukaisesti ihmisillä on erilaisia elämänsuunnitelmia, jotka voivat olla ristiriidassa keskenään. Liberalismi ei kuitenkaan pakota tai ohjaa ihmisiä minimoimaan kulttuurista, sosiaalista ja taloudellista erilaisuutta. Yksilöt voivat ratkaista keskinäiset konfliktinsa rauhanomaisesti turvautumatta pakkoon, vilppiin tai väkivaltaan. Vaikka useat erilaiset näkemykset voivat olla olemassa samanaikaisesti ja rauhanomaisesti, myös konfliktit kuuluvat ihmisten elämään. (Harisalo 1999.)

Mäkinen näkee markkina- ja kulttuuriliberalistisen ihmiskäsityksen kuitenkin kristillisten arvojen vastavoimaksi: mitä enemmän yhteiskunta rakentuu markkinaliberalistisen ihmiskuvan pohjalta, sitä enemmän irrotaan Raamatun

ihmiskuvasta, jossa ihminen kiinnittyy toisiin ihmisiin ja koko luomakuntaan. Kilpailu aiheuttaa sosiaalisesti arkojen ja avuttomien syrjäytymistä, erillisyyden kokemuksia ja yksinäisyyttä. (Mäkinen 2012, 256.)

5.4 Onnellisuus ja hyvä elämä

Hyvinvointia ja onnellisuutta on tutkittu viime vuosina runsaasti eri aloilla (mm. Paso 2007). Yksilön kannalta on tärkeää, kuinka onnelliseksi hän elämänsä kokee. Kansalaisten hyvinvoinnilla on kuitenkin myös kansantaloudellista merkitystä: on tärkeää, että työssä jaksetaan eläkeikään saakka ja työura on mahdollisimman pitkä. Onnellisuus liittyy hyvään perusturvaan, saatavilla oleviin palveluihin, yleiseen ennustettavuuteen ja vakiintuneisiin oloihin sekä yksilöiden mahdollisuuksiin toteuttaa vapaasti itseään. Kansainvälisesti katsottuna Suomi on ollut yleensä tilastoissa melko korkealla onnellisuutta ja hyvinvointia mitattaessa (Ojanen 2012, 245).

Hyvinvoinnilla voidaan tarkoittaa vaurautta, varallisuutta, mutta myös ei-materialistista tyytyväisyyttä elämään: terveyttä, hyvää ruumiillista toimintakykyä sekä henkistä hyvää oloa. Näiden elämän osa-alueiden erilaiset suhteet voidaan ymmärtää kuuluvan hyvinvointi-käsitteeseen. Joka tapauksessa hyvinvointiin ajatellaan kuuluvan positiiviset tuntemukset sekä ”täysillä eläminen” (=flourishing). Onnellisuus, tyytyväisyys ja hyvinvointi ovat keskenään hyvin samansisältöisiä käsitteitä, joita käytetään tutkimuksissa rinnakkain. (Kauko-Valli 2010.)

Yrittäjän työssä on palkitsevaa tuntea onnea ja tyytyväisyyttä omia aikaansaannoksiaan kohtaan. Vapaus tehdä itsenäisiä valintoja ja ottaa vastuuta sekä oman luovuuden käyttömahdollisuus ovat useille yrittäjille ollut syy uranvalinnalle. Työn ilo auttaa jaksamaan päivästä toiseen pitkälläkin työuralla: elämällä tuntuu olevan tarkoitus, jonka vuoksi nousta aamulla ja lähteä työhön (Koiranen 2010.)

Yrittäjän työuran kannalta hyvinvoinnilla ja tyytyväisyydellä elämään voidaankin olettaa olevan suuri merkitys. Yrittäjä joutuu ottamaan työstään taloudellista vastuuta, mikä kuormittaa henkisesti. Työajat saattavat vaihdella kovinkin paljon ja työ voi olla myös fyysisesti raskasta. Hyvä esimerkki tästä on mm. maatalousyrittäjä. Jos yrittäjä kuitenkin kokee työnsä mielekkääksi ja voi fyysisesti ja henkisesti hyvin, jaksaminen on kunnossa, mikä tuo samalla myös taloudellista menestystä. (Ojanen 2012.)

Onnellisuuden on todettu lisäävän yksilön käytössä olevia resursseja kulloisessakin elämäntilanteessa ja kasvattavan ns. psykologista pääomaa. (Kauko-Valli 2010.) Tämän vuoksi yrittäjän työn tehokkuuden kannalta olisi tärkeää, että yrittäjä tuntisi mahdollisimman vähän stressiä. Henkinen paine haittaa tutkimusten mukaan toimintaa arjessa ja johtaa pahimmillaan työkyvyttömyyteen. Stressiperäinen ahdistus ja masennus ovatkin nykyisin yksi suurimmista syistä työkyvyn menettämiseen.

Tässä tutkimuksessa hahmotan lehtireportaasien kuvaamaa perheyrittäjien onnellisuutta Aristoteleen ajatuksiin pohjautuen. Aristoteles nimitti hyvää elämää ”eudaimoniaksi”, joka voidaan suomentaa sanalla ’onnellisuus’. Eudaimoniassa ihminen ”kukoistaa” ja voi hyödyntää oman potentiaalinsa täysin. Tila ei ole paikallaan pysyvä, vaan dynaaminen ja muuttuva – toimintaa sisältävä. (Hjerpe 2012, 223.) Aristoteles käsitti onnen ihmisen lopulliseksi ja tärkeimmäksi tavoitteeksi. Onnelliseksi oli mahdollista tulla noudattamalla hyveitä ja käyttämällä lahjojaan parhaalla mahdollisella tavalla. Järjen käyttö edesauttoi onnen saavuttamista. Onnellisuus oli Aristoteleen mukaan koostunut osista:

”hyvästä syntyperästä; runsaasta ystäväpiiristä ja hyvistä ystävästä; rikkaudesta; hyvistä lapsista ja runsaasta lapsiluvusta; hyvästä vanhuudesta; hyvistä ruumiin ominaisuuksista, kuten terveydestä, kauneudesta, koosta, voimasta ja kilpailukyvyistä sekä maineesta, kunniaista, hyvästä onnesta ja hyveistä.”

Onnellisuus merkitsee yhden tai useamman osa-alueen samanaikaista toteutumista. Joka tapauksessa Aristoteleen käsitys sisälsi onnellisuuden hyveellisyytenä, johon liittyi vaurautta ja omaisuutta, elämän itsenäisyyttä, mielihyvää ja omasta ruumiillisuudestaan nauttimista. Yksilöllä täytyi olla myös valta puolustaa omaa ruumistaan ja omaisuuttaan. Hyvät asiat saattoivat olla joko sisäisiä, itsestä johtuvia (esim. ruumiinominaisuudet) tai ulkoisia, kuten vauraus ja hyvä syntyperä. (Aristoteles 2012, 20–24; ks. myös Ojanen 2012, 235.)

Teoksessaan *Nikomakhoksen etiikka* Aristoteles päätyy näkemykseen, että *onnellisuuden edellytys on hyveellisyys*. Hyve (areth) ei ole tunne tai kyky, vaan luonteenpiirre. Hyve syntyy hyvästä toiminnasta, jota on monenlaista. Esimerkiksi sotilaan hyve on olla urhea ja rohkea – tuomarin hyve on olla rehti ja oikeudenmukainen. Kuitenkin nämä hyveet ovat liian suppeita taatakseen onnellisuuden. Siksi Aristoteles esittää olevan olemassa näitä laajemman hyveen: ihmisen hyve on olla hyvä ihminen. Tämä ylin hyve koskee koko ihmistä – myös käytännön elämää. Jos joku onnistuu toimimaan hyveellisesti, hän on Aristoteleen mukaan varmasti onnellinen. Tätä hyveellisyyttä voidaan kutsua *eettisyydeksi eli teoissa näkyväksi hyväksi ajatteluksi*. (Aristoteles 1989, 32–33; ks. myös Uurtimo 1997.)

Aristoteleen universaaleja oppeja kehittivät 1700-luvulla moraalifilosofit Hume (1978) ja Smith (1984). Nussbaum (Nussbaum & Sen 1993) ovat luokitelleet aristotelisiä, yhteisiä inhimillisen elämän kokemuksia seuraavasti:

1. Ihmisen kuolevaisuus
2. Ihmisruumis ja sen tarpeet: nälkä, jano, seksuaalinen halu
3. Mielihyvä ja tuska
4. Tiedostamiskyky: ihminen voi ymmärtää ja siksi myös hallita elinympäristöään.
5. Käytännön järki: käyttäytyminen pulmatilanteissa
6. Kehitys varhaislapsuudessa

7. Sosiaalinen kiintymys kanssaihmiisiin'
8. Huumorintaju.

Näissä universaaleissa kokemuksissa voidaan kehittää hyvän elämän perusteita. (Nussbaum & Sen 1993, ks. myös Hjerppe 2012, 220.) Yhtymäkohtia Aristoteleen käsitykseen hyvästä elämästä voidaan nähdä myös Maslowin klassisessa tarvehierarkiassa, jossa ihmisen tarpeiden hierarkkinen järjestys koostuu fysiologisista perustarpeista, turvallisuudentarpeista, yhteenkuuluvuuden ja rakkauden tarpeista, arvonannon tarpeista sekä itsensä toteuttamisen tarpeista. Yksilön hyvinvointi ja kokemus tasapainosta on riippuvainen näiden tarpeiden tyydyttymisestä. (Maslow 1943.)

Ojanen (2012, 236) toteaa, että Vanhan testamentin onnellisuuskäsitys on pitkälti yhteneväinen Aristoteleen näkemyksen kanssa: maallinen onnistuminen on Vanhassa testamentissa usein merkki Jumalan suosiosta. Uudessa testamentissa puolestaan kuvataan Vuorisaarnassa, kuinka onnellisia eivät Jeesuksen mukaan ole rikkaat, vaan "hengessään köyhät ja murheelliset". Kristinuskon näkemyksen mukaan todellinen, lopullinen onni onkin mahdollista saavuttaa vasta taivaassa. Siksi kirkon sisällä on ajoittain arvostettu askeettista elämää ja ruumiin ilojen kieltämistä. Toisaalta Luther kehotti iloitsemaan elämästä ja arjesta: "Meidän Herramme suo mielellään, että syömme, juomme ja olemme iloisia". Hyvät ystävät auttoivat pois murheellisista ajatuksista - samoin "kainis rouva". Lutherin mukaan raha ei kuitenkaan tee ihmistä onnelliseksi, vaan aiheuttaa harmia ja onnettomuutta. Onnen saavuttanut ihminen saattoi Lutherin mukaan muuttua ylimieliseksi, kun taas epäonnea kohdannut oli taipuvainen masennukseen. (Luther 2014.)

Aristoteleen hyveitä ovat lempeys, totuus, oikeudenmukaisuus, kiitollisuus ja rakkaus. Nämä hyveet edistävät yksilön onnellisuutta, ja onnen perusta on hyveissä. Edistämällä muiden onnea edistämme omaa onneamme. (Aristoteles 2012, 34; ks. myös Ojanen 2012, 244). Tämä ajatus on lähes identtinen kristillisen etiikan rakkauden kaksoiskäskylle. Myös Raamatussa mainituilla "hengen hedelmillä" - rakkaudella, ilolla, rauhalla, pitkämielisyydellä, ystävällisyydellä, hyvyydellä, uskollisuudella, sävyisyydellä ja itsensä hillitsemisellä - on yhtymäkohtia Aristoteleen hyveiden kanssa.

Ojanen (2012, 237) luettelo ihmiskunnan historiasta seuraavat tunnistettavat keinot, joilla onnellisuutta on yritetty tavoittaa:

1. Hyveellinen elämä - eudaimonia
2. Hillitty, hyveet huomioiva mielihyvä - epikurolaisuus
3. Askeettinen, hyveellinen, yksinkertainen elämä - stoalaisuus
4. Katse taivaaseen - askeettinen kristinuskko
5. Onnen välähdykset ovat mahdollisia - käytännöllinen kristinuskko
6. Henkilökohtainen mielihyvä - hedonismi
7. Onnea mahdollisimman monelle - enemmistön onni (utilitarismi)

8. Onnea ei voi saavuttaa – filosofinen asenne
9. Kaukaiset ja utopistiset paratiisit - utopiat
10. Puutarhat ja huvipuistot - todellisuuspako
11. Poliittisen tietoisuuden kohottaminen – onnelliset yhteiskunnat (idealismi)
12. Mielen tyyneys, tarpeiden ja minän hallinta – idän onni (idän filosofia)
13. Rahan ja tavaran hankkiminen – materialistinen onni (materialismi)
14. Itsensä toteuttaminen – todellisen minän löytäminen (egoismi)
15. Myönteisten ajatusten omaksuminen - positiivinen ajattelu
16. Oman kehon terveyden vaaliminen – onni terveytenä (terveyden ihannointi)
17. Paluu hyveisiin moralisointia karttaen – positiivinen psykologia.

Ojasen mukaan kaikki edellä mainitut ajatusmallit ovat läsnä edelleen silloin, kun haetaan avaimia onnen löytämiseksi (Ojanen 2012, 236–237.). Koska katson kaikkien osa-alueitten sisältyvän myös Aristoteleen käsitykseen onnellisuuden osista, olen valinnut tämän lähestymistavan jäsenyykseni perustaksi, kun tarkastelen perheyrittäjien arvomaailmaa ja onnellisuutta aineistoni reportaasiteksteissä. Ojanen katsoo myös suuntauksen tällä hetkellä, 2010-luvun puoliväliin tultaessa, olevan kohti paluuta antiikin hyveisiin. Läsnä ajassa on myös liberalismi ja pyrkimys yksilön vapautteen valita erilaisten ajattelumallien välillä: moralisointia halutaan onnellisuuden tavoittelemisessakin välttää.

Suomalaisissa onnellisuustutkimuksissa on todettu, että onnellisuus on subjektiivinen ilmiö. Vain ihminen itse voi tietää, kuinka onnellinen oikeasti on. Onnen kokeminen voi liittyä elämän kokonaisuuteen, tai olla vain yksittäisessä tilanteessa vallitseva tunnetila. Kuitenkin onnellisuuteen kytkeytyy myös yksilön oma tahto: se ei ole pelkkä ulkoapäin annettu olotila tai tunne, vaan jokainen voi myös itse vaikuttaa ainakin osittain siihen, kuinka onnelliseksi elämänsä kokee. (Kauko-Valli 2010.) Perheyrittäjien arvoja käsittelevissä tutkimuksissa on todettu, että altruistinen ihmiskäsitys - toisen ihmisen hyvinvoinnin asettaminen oman edun edelle – on perheyrytyksissä yleistä ja konkretisoituu mm. avustavien perheenjäsenten auttamistyönä yrityksessä (Huotari 2013.) Nurmenniemen (2013) tutkimuksessa Aristoteleen hyveet ja kristilliset arvot tulivat esille siten, että tutkimuksessa haastateltavina olleet yrittäjät osallistuivat diakoniatyöhön. Tässä suhteessa perheyrittäjien arvomaailman voidaan olettaa olevan lähellä Aristoteleen käsitystä onnesta. Myös kristilliset perusarvot näkyvät altruistisessa asenteessa.

6 PERHEYRITTÄJIEN ARVOT REPORTAASIEN KUVAAMINA

Perheyrittäjiä kuvaavissa reportaasiteksteissä haastateltavat kertovat elämäntilanteestaan ja arvovalinnoistaan yksilöllisestä näkökulmasta. He kuvaavat myös omaa käsitystään onnellisuudestaan sekä eksplisiittisesti, sanallisesti, jolloin toimittaja referoi henkilön puhetta tai lainaa sitä suoraan. Onnellisuuden kokemus voi välittyä teksteissä myös implisiittisesti, jolloin onnellisuuden liittyvät merkitykset ovat tulkittavissa esimerkiksi kuvissa representoituvina ilmeinä ja asentoina ja elekielenä. Tässä luvussa käsittelem perheyrittäjien arvoja ja onnellisuutta Aristoteleen onnellisuuskäsitystä mukaillen.

Luokitteluni on seuraava:

1. Suku ja perhe (hyvä syntyperä, lapset)
2. Ystävät ja sosiaaliset suhteet (runsas ystäväpiiri ja hyvät ystävät)
3. Vauraus, taloudellinen hyvinvointi (rikkaus)
4. Ikääntyminen (hyvä vanhuus)
5. Fyysisyys (terveys, kauneus, koko, voima ja liikunnallisuus)
6. Maine (maine, kunnia, ja hyvä onni)
7. Hyveet (kyky tehdä hyvää, oikeudenmukaisuus). (Aristoteles 2012, 34.)

Tarkastelen näiden ”onnellisuuden osien” ilmenemistä tekstiaineiston kielessä ja visuaalisissa järjestyksissä. Tällöin tarkastelen teksteihin sisältyvien kuvien sekä leksikaalisten valintojen rakentamia merkityksiä. Teen havaintoja tekstiaineistosta kvalitatiivisesti, kiinnittäen huomiota erityisesti kuvattavien henkilöiden repliikeissä, tekstien otsikoissa, ingresseissä ja kuvateksteissä esiintyviin kielellisiin ilmaisuihin: verbiprosesseihin ja niiden osallistujiin, adjektiiveihin ja metaforiin.

6.1 Työn eetos: luterilaiset arvot ja työ

Luterilaisilla arvoilla tarkoitetaan yleensä Raamatun oppien mukaista ajattelua – pyrkimystä elää kristinuskon opetusten mukaisesti ja noudattaa kristinuskon eettisiä periaatteita. Lähimmäisen kunnioittaminen ja rakastaminen sekä työn tekeminen kuuluvat näihin keskeisiin periaatteisiin.

Työn tekemisen merkitys on korostunut luterilaisessa etiikassa. Silti tutkimusten mukaan työn tekemiseen voidaan suhtautua monella tavoin: 1) kutsumuksena, jolloin työn tekeminen itsessään on arvokasta 2) vahvuutena, jolloin halutaan tehdä työ hyvin itsekunnioituksen vuoksi 3) urana, jonka avulla hankitaan henkilökohtaista asemaa ja arvostusta 4) välineenä, jonka avulla saadaan elanto tai 5) riistona, jolloin työnteko hyödyttää muita enemmän kuin itseä. Ojasen vuonna 1998 tehdyn tutkimuksen perusteella suomalaisten yleisimmät tavat suhtautua työhön ovat työ vahvuutena (32 %) ja työ kutsumuksena (22 %). Työ oli väline 19 %:lle vastaajista, ja yhteensä 11 % vastanneista korosti työn huonoja puolia. (Ojane 2009, 159). Suuri osa suomalaisista näyttääkin Ojaseen tutkimuksen valossa suhtautuvan työhön kristillisen etiikan mukaisesti; työ on annettu ihmiselle sekä lahjana että velvollisuutena.

Työn merkityksen korostaminen elämän keskeisenä osa-alueena sekä työn arvostus näkyvät kaikissa tutkimusaineistoon kuuluvissa julkaisuissa silloin, kun reportaaseissa kuvataan perheyrittäjiä ja heidän arvomaailmaansa. Luterilainen käsitys työstä painottuu kuitenkin eniten Keskipohjanmaan yrittäjäteksteissä. Ahkeruus korostuu esimerkiksi Keskipohjanmaan reportaaseissa, joissa kuvataan maatalousyrittäjiä.

Työhyvinvointi, viihtyminen työssä sekä ja miellyttävä työympäristö representoivat eksplisiittisesti esimerkiksi tekstissä ”*Uusi navetta siintää silmissä*” (KP 15.3.2001). Metafora otsikossa kuvaa haavetta paremmista työolosuhteista arjessa, ja merkitsee samalla ’uskoa tulevaisuuteen’. Tekstien toimijoiden käsitys maataloudesta elinkeinona arvottuu positiivisesti niin kielen tasolla kuin visuaalisestikin: tekstin kuvassa tuvan pöydän takana istuva lapsiperhe hymyilee kameralle luottavaisesti. Myös miehen ja vaimon yhteistyön merkitys perheessä sekä työnjako maatilalla korostuvat.

Ahkeruus ja työn arvostus näkyvät myös tekstissä *Laulava maatilän emäntä* (KP 13.5.2013).

Silti lehmien totuttaminen uuteen navettaan on vaatinut paljon työtä.

Työn fyysinen luonne ja rasittavuus korostuvat sekä maatilayrittäjää käsittelevässä Keskipohjanmaan tekstissä *Laulava maatilän emäntä* että luomutilallista käsittelevässä Vauva-lehden tekstissä *Isyyden uusi aika*.

– lehmien totuttaminen uuteen navettaan on vaatinut paljon työtä. Pariskunta on käynyt jopa yöllä suojattejaan lypsylle. Silti investointiin ollaan tyytyväisiä. ”Raskaat työvaiheet vähenevät, vaikka työmäärä kasvaa”, S.K. miettii. (KP 13.5.2013)

Ennen esikoispoika Onnin syntymää työ ja taide olivat O:lle kaikki kaikessa. Lunastettuaan tilan itselleen 23-vuotiaana hän teki töitä ja opiskeli niin, että yöunille jäi aikaa viisi tuntia vuorokaudessa. Hän nousi aamuviideltä navettaan, hoiti parikymmentä nautaa, lähti päiväksi Ateneumiin opiskelemaan-- (Vauva 11/2010)

Talouselämän reportaaseissa työ kuvataan lähinnä mentaalisenä toimintana, vaikkakin myös työn fyysinen luonne eksplikoituu. Silti työn raskaus liittyy enemmän psyykkiseen kuormittavuuteen kuin ruumiilliseen.

”Yrittäjän elämä on roudaamista”, J. naurahtaa. (Talouselämä 15/2013.)

Vaatus tehokkaaseen työn suorittamiseen sekä nykyaikaisiin työmenetelmiin korostuvat puolestaan sairaankuljetusyrittäjää kuvaavassa Keskipohjanmaalehden reportaasissa *Sairaankuljetus on menneisyyttä* (KP 18.6.2013). Tässä tekstissä myös työntekijöiden keskinäisen yhteistyön merkitys ja asioiden jakaminen työkavereiden kesken arvottuu positiivisesti. Työ onkin tämän tekstin maailmassa myös ennen kaikkea sosiaalinen tapahtuma.

Toiminta on kehittynyt melkoisesti niistä ajoista, jolloin ambulanssissa pystyttiin tarjoamaan vain happea, hanaa ja huopaa, - -

- Vaikeat asiat puretaan työparin kanssa usein paluumatkalla.- - Myös työkavereiden välinen huumori auttaa vaikeiden tilanteiden yli.

Työ voi tutkimusaineiston merkitysmaailmassa representoitua myös terapiana, yksilön keinona suoriutua hänen muilla elämänalueilla kohtaamistaan vaikeuksista. Tänä näkökulma representoituu Keskipohjanmaan tekstissä *Rintasyöpä sai kovan vastuksen Sadusta* (KP 10.4.2013). Tämän reportaasin tekstimerkityksissä työ on arvokasta, koska se pitää yllä yksilön henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Työ nähdään tekstissä muiden elämän osa-alueiden vastapainona silloin, kun muutoin on vaikeaa. Sinnikäs asenne ja yrittäjän mahdollisuus päättää itse työajastaan auttaa jaksamaan vaikeina hetkinä.

Aamua iltaa suun kautta otettava lääke aiheuttaa huonoa oloa muutamiksi tunneiksi.
- Siksi tulen töihin yleensä puolen päivän aikaan. Asiakkaat ymmärtävät tilanteeni ja tukevat kaikessa.

Sinnikkyys ja kestävyys vaikeuksien keskellä korostuvat muutoinkin yrittäjien suhtautumisessa työhön. Talouselämä-lehden tekstissä *Helkaman rento kuski* kuvataan, kuinka työssä kohdatut vaikeudet kasvattavat.

”Saan näistä vastoinkäymisistä lisää kipinää siihen, että jotain täälläkin täytyy pystyä pyörittämään. Vaikeudet ovat lisäksi kannustin pitää omat yritykset mahdollisimman hyvässä kunnossa” (Talouselämä 25/2013)

Työhön liittyikin tämän tekstin merkitysmaailmassa henkistä hyvinvointia kasvattava konnotataatio. Sana ”työ” on tulkittavissa Keskipohjanmaan reportaasiaineistossa sävyllään myönteiseksi leksikaaliseksi valinnaksi.

Henkiset ja hengelliset arvot, tai henkilökohtainen uskonnollinen elämä eivät näy juurikaan yrittäjätteksteissä eksplisiittisesti, mutta implisiittisesti, arjen

arvovalintojen realisoitumisen kuvauksen kautta kyllä. Leksikaalisella tasolla elämäkatsomus representoituu, kun henkilöt kertovat elämänratkaisuistaan ja niiden motiiveista. Teksteissä mainitaan myös uskonnolliseen kieleen kuuluva, kristilliseen elämäkatsomukseen viittaava sanavalinta *johdatus*. Myös sairautta, vanhenemista ja kuolemaa sivutessaan tekstien yrittäjät tuovat implisiittisesti esille hengellisyyttään.

Hiljaisessa sivuhuoneessa on pysäyttävä seinätaulurivi, johon valitut ovat palvelleet yhtiötä 20 vuotta. Osa kuvatuista on jo poistunut taivaaseen. (Talouselämä 25/2013)

S. H. miettii taulujen ääressä, kuinka pienet asiat yrityksiä johdattavat. (Talouselämä 25/2013)

”Olisi väärin sanoa, että pohtisin päivät ja yöt, mitä kuoleman jälkeen tapahtuu. L:n synnyttyä jouduin kuitenkin ottamaan huomioon myös sen, että joskus elämä päättyy.” (Vauva 11/2010)

Vertailukohtana suomalaisten kristillisiä arvoja käsittelevien teemojen esiintymisestä lehtiteksteissä toimii kaikkien neljän julkaisun kokonaisuine. Kaikissa sadassa reportaasitekstissä vakaumuksellisuus näkyy useissa teksteissä myös eksplisiittisesti. Usko Jumalaan mainitaan haastatteluissa elämän perusarvona, ja kristillistä elämäntapaa ja mm. herätysliikkeisiin kuuluvien perheiden elämää kuvataan arjessa.

Se, että yrittäjädiskurssin toimijat eivät eksplikoi uskoaan tai syvimpiä elämänarvojaan, voi johtua suomalaisesta tavasta kokea hengellisyys yksioolliseksi, henkilökohtaiseksi elämänaalueeksi, joka on useille suomalaisille tabu. Omasta henkilökohtaisesta uskosta ei suomalaisessa kulttuurissa ole totuttu puhumaan.

6.2 Liberalismi: itsensä toteuttaminen, vapaus ja egosentrismi

Liberalistista ajattelua, itsensä toteuttamisen pyrkimystä ja vapauden korostusta on aiempien tutkimusten valossa totuttu pitämään yrittäjille ominaisena piirteenä. Esimerkiksi Elo-Pärssisen (2007, 159–162 ; ks. myös 2010, 83) tutkimuksen mukaan suomalaisista suurista perheyrittäjistä lähes kolmasosa (27 %) kuuluu ”itsenäisten elämysten etsijöihin”. Heille vahvoja arvoja omistamisen näkökulmasta ovat vapaus ja monipuolinen elämä. Omistamisen tavoitteena on tällöin itsenäinen elämä ja riippumattomuus. Myös tämän tutkimuksen aineistossa yrittäjän vapauden korostus representoituu niin eksplisiittisesti kuin implisiittisestikin sanavalintojen ja visuaalisten merkitysten kautta.

Eksplisiittisesti vapauden käsite mainitaan leksikaalisella tasolla useassa Talouselämä-lehden tekstissä. Yrittäjän tarina -teksteissä perheyrittäjät kertovat arvostansa yrittäjyydessä nimenomaan **vapautta**.

”Tykkään olla yrittäjä siksi, että minulla on oma vapaus. Nyt vapautta on hetkellisesti rajoitettu, mikä on ollut vähän hankalaa.” Talouselämä (15/2013)

Yrittäjyydessä R. arvostaa erityisesti vapautta valita työaikansa, jolloin lapsille jää enemmän aikaa. (Talouselämä 17/2013)

Vapaudella tarkoitetaan usein positiivista vapautta valita oma ajankäyttönsä. Tämä ajatus sisältyy teksteihin myös implisiittisesti.

-- tulevaisuudessa yhä useampi voi siirtyä yrittäjäksi juuri työn joustavuuden vuoksi. (Talouselämä 15/2013)

Entä se joustovara? Toteutuihan se – koska yrittäjä on vapaa jatkamaan töitä illalla, kun lapsi nukkuu. (Talouselämä 15/2013)

Tekniikka ja talous -lehden yrittäjäaineistossa vapauden arvostaminen ja itsensä toteuttamisen tarpeet representoituvat erityisesti tekstissä *Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa* (8.3.2000). Materialistiset arvot ja taloudellinen turvallisuus asetetaan eksplisiittisesti liberalististen arvojen vastakohdaksi. Molempia ei voi yhtä aikaa saavuttaa, vaan yksilön on tehtävä käytännönelämässään arvovalintoja.

Tutkimuksen mukaan jo noin 40 % amerikkalaisista olisi valmis tulemaan toimeen pienemmällä palkalla saadakseen sitä vastoin enemmän aikaa ja vapautta. (Tekniikka ja talous 8.3.2000)

Samoin Vauva-lehden reportaasissa *Aikaa työlle, aikaa lapsille* vapauden arvostaminen näkyy eksplisiittisesti haastateltavien repliikeissä. Tällöin vapaus liittyy pitkälti ajankäyttöön ja mahdollisuuteen jakaa aikaa joustavasti perheen ja työn kesken.

Egocentrismi ja itsensä toteuttamisen tarpeet näkyvät teksteissä enemmän harrastusten kuin työelämän kautta representoituneena, mm. otsikkotasolla (*Olen sinut itseni kanssa*, KP 1.1.2001). Myös tekstissä *Laulava maatalon emäntä* (13.5.2013) kuvataan esiintymisestä nauttivaa, laulamista harrastavaa maatalousyrittäjää.

”On hienoa saada laulaa oikean orkesterin edessä.” (KP 13.5.2013)

Egocentriset arvot representoituvat implisiittisesti tekstissä myös asenteena ryhmässä harrastamiseen.

”Kävin piirissä takavuosina paljon. Nyt siellä on niin paljon porukkaa, etten minä – paljon laulavana – ehdi laulaa riittävästi. Siksi olen siirtynyt laulamaan muualle.”

Yrittäjien vapaus ymmärretään tämän tutkimusaineiston reportaaseissa sekä positiiviseksi että negatiiviseksi vapaudeksi. Määrääminen omasta työajasta merkitsee **negatiivista vapautta**, riippumattomuutta toisten yksilöiden asettamista kahleista ja yhteiskunnan rajoituksista, kuten esimiehen määräysvallasta tai työehtosopimusten mukaisista kahdeksan tunnin työpäivistä. Yrittäjällä on tällöin vapaus käyttää aikaa muihin elämälle tärkeisiin asioihin, kuten harrastuksiin tai perheeseen.

Positiivinen vapaus, yksilön mahdollisuus toteuttaa tavoitteitaan esteettä, näkyy myös suhtautumisessa elämään yleensä. Reportaasien yrittäjät korostavat haluaan toteuttaa itseään omalla haluamalla tavallaan, kulkemalla omia polkujaan elämänratkaisuisaan. Tällöin yhteiskunta ja sosiaalinen ympäristö normeineen ja vakiintuneine ajattelutapoineen eivät saa kahlita heitä päätöksenteossa, vaan yksilö on vapaa irrottautumaan uraputkesta, vaihtamaan työtä tai esimerkiksi tekemään jatko-opintoja sisäisistä omakohtaisista motiiveista käsin.

”Nyt kun teen lisensiaatintyötä mietin, teenkö väitöskirjan. Haluaisin tehdä, ja jos lähdän sille linjalle, onko paikkani koulussa? Nautin luennoimisesta ja kouluttajana olemisesta.” (KP 1.1.2000)

Vaikka vapauden käsite korostuukin tutkimusaineistossa kuvattujen perheyrittäjien arvomaailmassa, eivät tutkimusaineiston yrittäjät näyttäisi kuitenkaan olevan sisäisesti täysin vapaita. Vapautta kahlitsevat sosiaaliset normit, yleiset arvostukset ja ympäristön odotukset, jotka vaikuttavat yksöiden ajatteluun tiedostamatta tai tietoisesti.

Suuriin este vapauden toteuttamiselle ja omista henkilökohtaisista motiiveista määrittyville ratkaisuille elämässä näyttäisi monien yrittäjien kohdalla olevan sisäänrakennettu tarve jatkaa suvun ja perheen historiallista perinnettä. Perheyrittäjien arvojen toteuttaminen yrityksen jatkajan roolissa on sisäistetty lapsesta lähtien, eikä suvun vuosikymmenien aikana syntynyttä perintöä haluta katkaista. Tämä ohjaa yksöiden valintoja näiden lehtitekstien merkitysten maailmassa.

Ylioppilaaksi kirjoitettuaan S.H. ei halunnut liike-elämään. Se oli hänen mielestään kylmää rahapeliä, minkä takia hän pyrki - ja pääsi - opiskelemaan lääkäriksi. Perheyhtiön tulevaisuus alkoi olla vaakalaudalla - - - tutustuminen perheen omaan yhtiöön johti Sadun lopulta uranvaihtoon. (Talouselämä 25/2013).

6.3 Aristoteleen mukainen onnellisuus ja hyvä elämä

6.3.1 Suku ja perhe

”Hyvät lapset ja lasten runsas määrä ovat varsin selviä asioita. Yhteisölle se merkitsee runsasta ja hyvää nuorisoa. - - Yksityishenkilölle hyvät ja monet lapset merkitsevät, että on monia tällaisia omia lapsia, niin naispuolisia kuin miespuolisia.” (Aristoteles 2012, 21.)

Suku ja perhe representoivat kaikkien neljän julkaisun yrittäjäreportaaseissa hyvin arvostavassa sävyssä: niin visuaalisesti kuin leksikaalisissa valinnoissakin. Vaikka Vauva-lehti on teemoiltaan vanhemmille suunnattuna aikakauslehtenä teemoiltaan voimakkaimmin perhekeskeinen, erityisesti Keskipohjanmaa- ja Talouselämä-lehtien reportaasit nostavat suvun ja perheen yhdeksi keskeisistä topiikeista.

Otsikon tasolla suku ja perhe esiintyy muutaman kerran: pääotsikossa *Isän ja tyttären työpanoksella* (Talouselämä 17/2013), *Isyyden uusi aika* (Vauva 11/2010) tai sivuotsikossa *Perhe menee kaiken edelle* (Talouselämä 11/2010); *Äiti räätälöi työpaikan* (Talouselämä 15/2013). Elämän eri osa-alueista yrittäjätösteissä korostuu tärkeysjärjestyksessä perhe.

Työ ja taide ovat R:lle edelleen tärkeitä, mutta lasten syntymän jälkeen tärkein kaikista on ollut perhe: vaimo ja kaksi lasta. (Vauva 11/2010)

Suhde vanhemman ja lapsen välillä kuvataan useissa yrittäjätösteissä läheiseksi. Vanhemmista puhutaan myönteisessä sävyssä, arvostaen. Tämä näkyy mm. verbeissä, joissa asenne vanhempia kohtaan eksplikoituu tekstin verbaalisissa ja mentaalissa prosesseissa. Kuitenkin yrittäjät korostavat lapsen oikeutta saada päättää omasta uravalinnastaan itse. Tässä eksplikoituu myös yrittäjien arvostus vapautta ja itsemääräämisoikeutta kohtaan.

"Lasten syntymät ovat vaikuttaneet taiteeseeni, tietenkin. Olisi kummallista, jos niin järjestyvät tapahtumat eivät näkyisi töissäni mitenkään." (Vauva 11/2010)

Hän kiittää isäänsä siitä, ettei tämä yrittänyt kasvattaa väkipakolla lapsistaan itselleen jatkajaa. Koska isän malli oli hyvä, aikoo Satu toistaa saman omille lapsilleen. (Talouselämä 17/2013)

"En silti koe että isä olisi ikinä painostanut minua jatkamaan tehtaalla". (Talouselämä 14/2013)

Tähän saakka isä ei ole ohjannut eikä opettanut pojalleen taiteen tekemistä. Hän näkee, että lasten ohjastaminen ja preppaaminen ei tee heistä onnellisia. (Vauva 11/2010)

Suhde luopuvan ja jatkavan yrittäjän välillä on ulottuvuus, joka tuo sukupolvienvälille syvyyttä, jota muutoin ei lapsi-vanhempi-suhteessa muutoin olisi. Samalla opitaan työnteon malli.

P. N. kasvoi tehtaalla ja työmiehistä tuli kavereita. (Talouselämä 14/2013)

Kouluvuosinaan E.W. käveli suoraan koululta firmalle. Isän käyntikorttiin hän kirjoitti Emilian korjaamo. Päivällinen syötiin viideltä, jonka jälkeen isä palasi töihin. - - Muutaman kesän Emilia oli isällään töissä taloushallinnossa. (Talouselämä 21/2013)

T:n perheen ravintolat ovat olleet elinkaareltaan eri vaiheissa, joten T. on saanut hyvän poikkileikkauksen siitä, miten ravintoloita pitää hoitaa. (Talouselämä 22/2013)

Keskipohjanmaan ja Vauva-lehden kuvissa esiintyy runsaasti lapsia, isovanhempia ja perheitä. Talouselämä- ja Tekniikka ja talous -lehtien kuvat sitä vastoin käsittelevät pääasiassa yrittäjiä työympäristössään, eikä perhe representoidu kuin kielen tasolla. Tekstien topiikeiksi perhe ja suku sitä vastoin nostetaan hyvin usein, lähes poikkeuksetta. Talouselämän teksteissä kuvatut yrittäjät mainitsevat perheensä tärkeänä voimavarana ja taustatekijänä, joka lisää onnellisuutta ja hyvinvointia.

Työn ja perheen yhteensovittaminen puolestaan on haaste, joka jokaisen perheellisen aineiston reportaasiteksteissä kuvatun yrittäjän on henkilökohtaisesti ratkaistava. Useissa tapauksissa yrittäjyys ja yrittäjäksi ryhtyminen nähdäänkin ratkaisuksi yhdistää työ ja perhe. Tätä teemaa käsittelee erityisesti teksti *Yrittäjyys voi olla isän pelastus* (Talouselämä 15/2013).

Tuli uusi avioliitto, muutto Helsingin toimitukseen töihin, ja syntyi lapsi. J. halusi joustovaraa. (Talouselämä 15/2013)

Tyypillisesti Toikkasen työt kotitoimistolla keskeytyvät päivän aikana muutaman kerran. ” - he käyvät päivisin kerhossa, kaupassa tai kavereiden luona, jotta saan 2-3 tuntia tehokasta, yhtenäistä työskentelyaikaa. (Talouselämä 15/2013)

Myös Vauva-lehden luomuviljelijä-taiteilijaisä kertoo työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollisuudesta yrittäjänä myönteiseen sävyyn.

R. sanoo, että vaikka hän on tehnyt paljon töitä, hän on kuitenkin ollut koko ajan lähellä lapsilleen - kuten vanhempansa, hämäläinen maanviljelijäpariskunta. (Vauva 11/2010)

Kokonaisuudessaan yrittäjätteksteissä yrittäjyys näyttäytyy käytännöllisenä ja hyvänä tapana yhdistää perhe ja työ. Mallina arjen ratkaisuihin toimii sukupolvien perinne.

”Sekä taiteilijan että viljelijän työssä perhe-elämä, työ ja vapaa-aika toisiinsa. Jo lapsena näin, miten työ ja perhe on mahdollista yhdistää.” (Vauva 11/2010)

Toisaalta myös toisenlaisia esimerkkejä on: joku yrittäjistä ilmaisee yrittäjyyden vieneen perheen - ja vielä lastenlastenkin - aikaa.

”Yrittäjyys on vienyt paljon aikaani, ja se aika on tietysti pois perheeltä. Perustin oman elintarvikekioskin samaan aikaan, kun lapsenlapsia alkoi tulla”. (Vauva 1/2013)

Myös juuret korostuvat yrittäjätteksteissä, samoin geeniperimän tuntemisen tärkeys.

”Halusin näyttää pojalle, missä ovat hänen juurensa. Halusin, että lapset oppivat tuntemaan tämän ihmisluonteen, sillä täältä on puolet heidän perimäänsä,” O. sanoo. (Vauva 11/2013)

Yhteenvedon voidaan todeta, että perheyrittäjätteksteissä sukuun ja perheeseen liittyvä arvottaminen on hyvin positiivista. Perhe ja suku esiintyvät topiikkeina monissa teksteissä, ja temaattisesti, joko pää- tai sivuteemana, ne esiintyvät kaikkien tekstien merkitysrakenteessa. Perhe ja suku ovatkin tämän tutkimusaineiston yksi keskeisimpiä - ellei keskeisin - arvo.

6.3.2 Ystävät ja sosiaaliset suhteet

Laajan ystäväpiiriin ja hyvien ystävien merkitys ei ole epäselvä, kun ystävä määritellään sellaiseksi, joka tekee toisen vuoksi sen, minkä uskoo tälle olevan hyväksi. Laa-

jan ystäväpiirin omistaa se, jolla on paljon tällaisia, ja jos he ovat kunnollisia, hänellä on hyviä ystäviä. (Aristoteles 2012, 23.)

Sosiaalisten suhteiden merkitys ei tämän tutkimuksen yrittäjättekstien teemoissa ole keskeinen. Päinvastoin: sosiaaliset suhteet näyttävät yrittäjillä keskittyvän lähinnä omaan perheeseen ja työpaikan ihmissuhteisiin.

Varsinkaan Tekniikka ja talous- ja Talouselämä-lehtien yrittäjäreportaaseissa ystävyys-suhteita ei eksplisiittisesti juuri mainita. Syyksi yrittäjät mainitsevat ajan puutteen.

Todellisuudessa harrastuksetkin ovat jääneet aika vähille, kun kotona on kolme alle kouluikäistä lasta. (Talouselämä 25/2013)

Poikkeus on kuitenkin teksti *Yrittäjyys voi olla isän pelastus*, jossa kuvataan yrittäjäsän työskentelyä kotona, kun lapset ovat pieniä.

T. on isyyslomansa jälkeen tehnyt noin nelituntista työpäivää, iltapäivällä hän suunnittelee lähtevänsä perheensä kanssa lasten tädin luo kyläilemään. (Talouselämä 15/2013)

Vaikka sosiaaliset suhteet eivät korostukaan vapaa-ajalla, työelämästä puhuttaessa yhteisöllisyyden ja yhteistyön arvostus näkyy teksteissä. Myös työpaikalla saattaa syntyä hyviä ystävyys-suhteita.

Myös työkavereiden välinen huumori auttaa vaikeiden tilanteiden yli. (KP 13.5.2013)

P.N. kasvoi tehtaalla ja työmiehistä tuli kavereita. (Talouselämä 14/2013)

6.3.3 Vauraus ja taloudellinen hyvinvointi

”Rikkauteen kuuluu osina rahavarojen runsaus, maan ja tilusten omistus mitkä tekee merkittäviksi runsaus, koko ja kauneus, edelleen huonekalut,

orjat ja karja, jotka ovat sekä määrältään että kauneudeltaan merkittäviä. - - Taloudellisuuden turvallisuuden voi määritellä niin, että omaisuus on sellaisessa paikassa ja sillä tavoin, että sen käyttö riippuu omistajasta --. Kaiken kaikkiaan rikkaus on enemmän käyttämistä kuin omistamista, sillä rikkaus on sitä, että toteuttaa tällaisia asioita ja käyttää niitä.” (Aristoteles 2012, 22,)

Vauraus ja taloudellinen hyvinvointi arvoina esiintyvät tässä tutkimusaineistossa eksplisiittisesti leksikaalisissa valinnoissa erityisesti Tekniikka ja talous – ja Talouselämä –lehtien reportaaseissa, ovathan kyseiset julkaisut nimenomaan talouselämää käsitteleviä erikoisalan lehtiä.

Yritys oli hyvässä kunnossa - - . (Talouselämä 21/2013).

-- ihmiset kiittailevat havaittuaan S. D.:n vaikkapa Uudenmaan läänin kannattavimpien yritysten listalla. (Talouselämä 15/2013)

Yrityksen – tai muun taloudellisen omaisuuden – omistamisen arvostus reserroituu teksteissä muun muassa yrityksen laajuuden, kannattavuuden tai

suuren fyysisen koon korostamisena. Yrittäjät kuvailevat omistamaansa yritystä adjektiivien tai yhtiön rakennetta selostamalla:

”Tehtaan tontti... voi ei, se on valtava!” (Talouselämä 25/2013)

”Lisäksi on seitsemän yritystä, joiden asioita mietin päivittäin” Seitsemän? ”Lasken niihin kuuluviksi oman konsernin yritykset, joita ovat...” (Talouselämä 25/2013)

-- T. sai nimiinsä puolet perheen ravintolatoiminnasta. Lisäksi T. on avannut Ravintola S:n entisen n.n.-yrityksen tilalle. (Talouselämä 22/2013)

Omistaminen liittyy tekstien merkitysmaailmassa myös muuhun kuin varsinaiseen yritykseen. Esimerkiksi harrastustoiminta ja taide representoituvat sijoituskohteina.

E, haluaa ehtiä välillä myös Galerie W:iin, jonka hän omistaa puoliksi valokuvaajamiehensä V.W:n kanssa (Talouselämä 21/2013)

Aristoteleen käsityksen mukaisesti Talouselämä-teksteissä on nähtävissä ajatus, jonka mukaan vauras ihminen uskaltaa myös käyttää omaisuuttaan hyväksi ja nauttia elämästä – ei vain investoida ja sijoittaa varojaan.

”Enemmän sitten ärsyttää vanhempana setelikan keskellä, jos ei ole tehnyt mitään elämässään.” (Talouselämä 22/2013.)

Vaikka omistamisen ja materiaalisen vaurauden arvostaminen näkyy tämän tutkimusaineiston yrittäjätksteissä, taloudellisen kannattavuuden korostamisen rinnalla teksteissä korostuvat eettiset ja moraaliset näkökulmat. Pohjimmiltaan tekstien yrittäjätoimijoita liike-elämän ratkaisuissa näyttävät ohjaillevan oikeudenmukaisuuden, rehellisyyden ja sanoista kiinni pitämisen periaatteet. Taloudelliseen kasvuun pyritään maltillisesti yritystä hiljalleen tulorahoitteisesti kasvattaen, ei riskillä.

Suomessa liike-elämässä on vielä periaatteen ihmisiä, mutta maailmalla ainoastaan raha ratkaisee. (Talouselämä 14/2013).

-- kymmenen alkuvuotta työtä oli valtavasti, kaikki omat varat olivat kiinni yrityksessä, mutta palkkaa ei ollut varaa nostaa. (Talouselämä 15/2013)

Myös elämästä nauttiminen ja yrittäjyyden ulkopuolinen elämä voidaan nähdä houkuttelevampana kuin taloudellisen voiton tavoittelu. Tässä mielessä arvomaailma on myös jossain määrin egosentrinen, jopa hedonistinen. Vastakkainasettelu ”muun elämän” ja yrittäjätöön taloudellisen tuloksen välillä näkyy implisiittisesti tekstin leksikaalisissa valinnoissa.

”Koska korot ovat alhaalla, haluaisin ottaa lainaa ja laajentaa toimintaa. Toisaalta nuoruuttaan elää vain kerran. Siinä mielessä on ihan sama, jos joku ravintola-alan laajennus jää nyt tekemättä.” (Talouselämä 22/2013)

Keskipohjanmaa- ja Vauva-lehtien reportaaseissa taloudellisen hyvinvoinnin arvostaminen näkyy vain vähän. Tämä voi johtua suomalaisesta, tai keskipohjalaisesta, vaatimattomasta kansanluonteesta: omaisuudesta ei ole totuttu ääneen puhumaan, jottei aiheutettaisi kateutta. Toisaalta itsensä ja menestyksensä julki tuominen tulkitaan vaatimattomuutta perinteisesti arvostaneessa yhteisössä helposti kerskailuksi. Siksi omaisuus ja vauraus arvoina representoituu lähinnä implisiittisesti.

H. ja J. muuttivat pikkumökistä omaan taloonsa joulukuussa 2007. (6/2012)

Kun poika kasvaa, hänelle tehdään oma huone yläkerran vierashuoneesta. Tai sitten lapset saavat jakaa yhteisen huoneen. (Vauva 6/2013)

Toisaalta voidaan kiinnittää huomiota myös siihen, mitä vielä vielä puuttuu:

Asia on vielä auki, kuten H:n mukaan moni muukin juttu talossa. Niin kuin nyt puuttuvat verhot, matot ja vessapaperitelineet. (Vauva 6/2013)

Maataloudesta puhuttaessa korostuvat tilan omistamisen, suvun perinteen jatkamisen ja tilan laajentamisen teemat. Myös karjan koko mainitaan eksplisiittisesti.

Näillä seuduilla Rauhalan suku on viljellyt maata vuosisatoja, ja tätä tilaa perhe pitää tukikohtanaan kulkiessaan taiteilijaisän työn perässä ympäri maailmaa. (Vauva 11/2010)

-- S. ja hänen miehensä A. ryhtyivät rakentamaan uutta isoa pihattonavettaa. Viikko sitten avatussa navetassa ammuu 40 lypsävää ja pariskunnalla on tarkoitus lisätä lehmälukua jopa 80:een syksyllä. (Keskipohjanmaa 13.5.2013)

Kaiken kaikkiaan Aristoteleen käsitys siitä, miten rikkaus ja taloudellinen turvallisuus ihmisen elämässä käytännössä näkyvät, representoituu tämän tutkimuksen yrittäjätteksteissä melko sanatarkasti. Vauraus on yksi yrittäjien elämässä onnellisuutta tuottavista tekijöistä, ja sen määrää arvioidaan karjan määrällä, yrityksen koolla, asunnon tai sukutilan omistamista korostamalla tai jopa huonekalujen määrää arvioimalla. Merkittävää aineiston yrittäjille näyttää olevan myös se, että omaisuutta voi vapaasti käyttää. Tässä mielessä tämän tutkimuksen yrittäjäesimerkkien käsitys vauraudesta osana yksilön onnellisuutta näyttää olevan yllättävänkin paljon Aristoteleen ajatuksia noudatteleva.

6.3.4 Ikääntyminen ja hyvä vanhuus

Hyvä vanhuus on vanhenemista hitaasti ja ilman tuskia. Kukaan ei vietä onnellista vanhuutta, jos vanhenee nopeasti, ei myöskään se, joka vanhenee hitaasti, mutta tuskaisesti. Tämä riippuu ruumiin kunnosta ja onnesta. (Aristoteles 2012, 12.)

Ikääntymisestä ja hyvästä vanhuudesta puhutaan tämän tutkimuksen yrittäjäteksteissä melko vähän. Syy tähän on mitä ilmeisimmin se, että teksteissä kuvatut henkilöt ovat pääasiassa vielä työikäisiä, ja käsittelevät vanhenemista vanhempiensa näkökulmasta. Onnellisuuden ikääntymisen ja arvokkaan vanhe-

nemisen tematiikka on kuitenkin aineiston tekstien merkitysmaailmassa näkyvissä. Vanheneminen representoituu lähinnä sukupolvenvaihdoksen, keski-ikäisenä vanhemmaksi tulemisen sekä terveyden menettämisen teemoihin kytkeytyneenä.

Sairastuminen pelästytti tai sai vähintäänkin miettimään elämän rajallisuutta. (Vauva 11/2010)

Kun aineiston reportaaseissa käsitellään **sukupolvenvaihdostilanteita**, vanhe-
nevan, luopuvan osapuolen näkökulma todentuu tekstimerkityksissä joitakin
kertoja. Erityisesti Talouselämä-aineistossa vanhenemiseen ilmiönä liittyy luopu-
pujan näkökulmasta positiivisia, ikääntymistä arvostavia ja jopa helpottuneita
sävyjä, kun vastuu johtamisesta siirtyy uudelle sukupolvelle. Leksikaalisesti
tämä representoituu voimakkaiden ekspressiivisten mentaalisten prosessien
käytössä.

”Olin masentunut, ja kuolemantapausten jälkeen romahdin. - J:stä tuli perheyrityksen
toimitusjohtaja, ja itse jatkoin toivuttuani tavallisena työntekijänä. Roolit ovat
selvät, Juha on nyt pomo.” (Vauva 1/2014)

Teksteissä esiintyy myös yllättävän kuoleman mahdollisuuden teema. Luopu-
jan äkillinen menehtyminen aiheuttaa perheyrityksessä kriisin.

”J:lle oli alusta asti selvää, että hän tulee töihin isänsä johtamaan autopesuyritykseen.
louduimme uuden tilanteen eteen, kun mieheni kuoli äkillisesti kaksi vuotta sitten.”
(Vauva 1/2013)

Kun V. kuoli, oli vahva persoona ja patruuna yht’äkkiä poissa. (Talouselämä 21/2013)

Talouselämä-lehden sukupolvenvaihdosdiskurssissa näkökulma on kuitenkin
pääasiallisesti jatkajan. Asennoituminen ikääntyvään, luopuvaan – tai jo luopu-
neeseen - vanhempaan on kuitenkin arvostava ja kunnioittava, mikä näkyy im-
plisiittisellä tasolla mm. adjektiiveissa. Tässä mielessä ikääntyminen represen-
toituu teksteissä positiivissävyyisin leksikaalisin valinnoin.

”Isän firma.” Nämä kaksi sanaa kuuluvat yhä harvemmin n-yhtiössä.” (Talouselämä
21/2013)

Yritys oli hyvässä kunnossa, kun T.V. vuonna 2004 sairastui. (Kylmiltään johtoon
(Talouselämä 21/2013).

Vielä sairautensa loppuvaiheessakin isä kävi työmaalla tarkistamassa, miten asiat su-
juvat (Talouselämä 21/2013)

Vauva-lehden yrittäjäreportaaseissa ikääntymisen ja hyvän terveyden teemoja
käsitellään usein isovanhempien näkökulmasta, mutta myös keski-ikäisenä lap-
sia hankkivien äitien ja isien kautta. Vanhenemisen liittyvät asenteet tulevat
ilmi eksplisiittisesti sanavalinnoissa: mentaalisisissa prosessiverbeissä sekä ku-
vailevien adjektiivilausekkeiden käytössä. Keski-ikä on rajakohta elämänkaa-

ressa, jolloin nuoruuden optimismi ja vanhenemiseen liittyvät realiteetit asettuvat vastakkain.

"Luotan itseeni enemmän kuin nuorempana, nautin vauvasta, ja osaan olla rennompi." (Vauva 3/2013)

"- - tunsin uuden nuoruuden mahdollisuuden mutta samalla tajusin myös elämän toisen pään läheisyyden". (Vauva 11/2011)

Kaiken kaikkiaan tämän tutkimuksen yrittäjätöteksteissä "hyvällä vanhuudella" voidaan nähdä yhteys paitsi fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin, myös hyviin sukulaisuussuhteisiin, lastenlasten hoitamiseen, sukuperinnön vaalimiseen ja sen siirtämiseen seuraavalle sukupolvelle. Arvokas vanhuus on siis muutakin kuin Aristoteleen käsityksen mukaista mahdollisimman hyvän fyysisen hyvinvoinnin ylläpitoa. Arvokkaaseen vanhuuteen liittyvät lapsenlapset ja tulevien sukupolvien varttumisen havainnointi.

"Kun L. syntyi, O. sanoi osuvasti, että tähän pysytte vauvoissa koko loppuelämänne. Se onkin lohdullinen loppuelämä. Se riittää minulle." (Vauva 11/2010).

6.3.5 Fyysisyys: terveys, kauneus, voima ja liikunnalliset taidot

Terveys ja hyvän kunnon ylläpitäminen kuuluvat aineiston yrittäjätötekstien keskeisiin arvoihin. Ne mainitaan kaikissa aineiston julkaisuissa eksplisiittisesti, mutta myös implisiittisesti "rivien välissä".

O. sanoo olleensa läpi elämänsä perusterve ihminen. (Vauva 11/2010)

Myös esteettiset arvot – fyysinen kauneus, tyylikkyys ja ulkonäöstä huolehtiminen – representoituvat, mutta lähinnä tekstien visuaalisten järjestysten kautta. Varsinkin naisyrittäjistä kertovien reportaasien visuaaliset järjestykset korostavat sommittelun ja värien valinnan kautta fyysistä kauneutta ja tyylikkyyttä. (KUVIO 13.)

KUVIO 13 *Kylmiltään johtoon* -tekstin kuva 4 (Talouselämä 21/2013)

Talouselämä-lehden yrittäjätteksteissä *hyvän terveyden arvostus* representoituu myös nostamalla yrittäjien harrastukset tekstien alateemoiksi. Kaikissa Yrittäjän tarina -sarjan reportaaseissa tekstien visuaalisiin järjestyksiin on upotettu faktaruutu, jossa erillisenä alakohtana mainitaan harrastukset. Kaikki aineiston yrittäjät mainitsevat tässä kohtaa harrastukseensa jonkin liikuntamuodon: juoksun, golfin, hiihdon, laskettelun, pilateksen, tenniksen, kuntosalin tai puuhailun kotipihalla.

Erityisen positiivisia mielikuvia herättävästi liikunnallisuus näyttäytyy tekstin *Helkaman rento kuski* (Talouselämä 25/2013) pääkuvassa, jossa tekstin yrittäjä polkee pyörällä kesäisessä miljöössä katse yläviistoon kohotettuna, onnellinen ilme kasvoillaan (KUVIO 14).

resentoituu myös tässä aineistossa. Erityisesti fyysisen terveyden arvostus tulee esille tekstissä *"Työ on vain osa elämää"* (Tekniikka ja talous 3.6.1998), jossa tekstin yrittäjä kalastaa harrastukseksi.

6.3.6 Maine

Hyvä maine on sitä, että on kaikkien arviointien perusteella kunnollinen tai että omaa jotakin sellaista, johon kaikki tai enemmistö tai hyvät tai järkevät pyrkivät. (Aristoteles 2012, 22.)

Aristoteles mainitsee teoksessaan Retoriikka *hyvän maineen* yksilön onnellisuutta lisäävänä tekijänä. Merkki hyvästä maineesta on kunnia, joka antiikin Kreikassa saattoi ilmetä muun muassa *"uhritoimituksina"*, *"pyhäkköinä"*, *"muistokirjoituksina"*, *"palkintoina"*, *"eturivin kunniaistuimina"*, *"valtionhautajaisina"*, *"kunniapatsaina"* sekä *"arvostettuina palkintoina"*. Modernissa yhteiskunnassa vastavina maineen mittareina voidaan pitää esimerkiksi palkintoja, arvonimiä, kunniakirjoja, mitaleita; yritysmaailmassa myös hyviä talouden tunnuslukuja ja asiakastyytyväisyyttä, brändin tunnettavuutta tai sukuyrityksen pitkää historiaa.

Tämän tutkimuksen yrittäjätksteissä *maine* ja pyrkimys hyvään maineseen tulee esille eksplisiittisesti muutamissa tapauksissa.

N.T. on maamme vanhin huonekaluvalmistaja. (Talouselämä 14/2013)

Tunnustukset ja palkinnot mainitaan Talouselämän teksteissä eksplisiittisesti, samoin harrastuksissa menestyminen ja maineen niittäminen Keskipohjanmaan tekstissä *Laulava maatilan emäntä*.

Toimitusjohtaja T.J. on kotikaupunkinsa K:n vuoden yrittäjä 2012. (Talouselämä 15/2013)

Hän on osallistunut vuodesta 2005 alkaen moniin karaoke-kilpailuihin ja pärjännyt niissä oikein hyvin (KP 13.5.2013)

Hyvä maine kytkeytyy myös taloudelliseen hyvinvointiin:

Ilman tunnettuutta ei ole myyntiä. Pienellä design-yrityksellä ei ole varaa maailmanlaajuiseen mainontaan, ja siksi lehtijutut ovat tärkeitä. (Talouselämä 15/2013)

Kuten edellä olevassa esimerkissä, menestys ulkomailla, brändit ja julkisuus ovat myös eksplikoituina teksteissä niinä tekijöinä, jotka rakentavat yrityksen ja yksilön mainetta.

Kolme neljästä toimitusosoitteesta on ulkomailla, Ruotsissa, Saksassa, Ranskassa, Japanissa, Dubaissa. (Talouselämä 15/2013)

Vaikka talouden tasapaino ja jossain määrin myös vaurauden tavoittelu näkyvät tekstiaineistossa myönteisinä arvoina, näyttäytyy reportaaseissa myös maineen ja kuuluisuuden tavoittelun vastapuoli: kiire ja henkinen paine. Kaikille

tekstien yrittäjille maineella ja tunnetulla asemalla ei tunnukaan olevan merkitystä. Tärkeämpiä arvoja näille yrittäjille ovat elämän ”hidastaminen”, perheelle ja itselle jäävä aika. Henkiset arvot ja oravanpyörästä irrottautuminen näkyvät muun muassa Tekniikka ja talous -lehden esimerkissä *Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa sekä* Vauva-lehden tekstissä *Isyyden uusi aika*, jotka molemmat käsittelevät kuuluisuuden tai maineikkaan uran hylkäämistä ja muuttoa maalle luonnonläheiseen elämänmuotoon.

Myös **suomalaisuuteen** yhdistyvät teksteissä myönteiset konnotaatiot, ja suomalaisuus yhdistyy mielikuvaan hyvästä maineesta.

”Minulle on tärkeää, että tuotteemme on suomalainen” (Talouselämä 15/2013)

6.3.7 Hyveet: auttaminen, oikeudenmukaisuus ja hyväntekeväisyys

Aristoteles mainitsee retoriikka-teoksessaan henkilökohtaiset hyveet yhdeksi hyvinvoinnin lähteeksi.

Hyve on yleisen mielipiteen mukaan kyky saada aikaan hyviä asioita ja säilyttää niitä sekä myös kyky tehdä monenlaisia ja suuria hyviä tekoja kaikenlaisissa tilanteissa. Hyveen osat ovat oikeudenmukaisuus, miehuullisuus, kohtuullisuus, runsaskätisyys, suurisieluisuus, anteliaisuus, rauhallisuus, kohtuullisuus, järkevyyt ja viisaut. (Aristoteles 2012, 34.)

Tämä näkökulma onnellisuuteen on yhteydessä kristillisten perusarvojen, lähimmäisenrakkauden ja toisen kunnioituksen kanssa. Huotari (2013) on todennut väitöstutkimuksessaan auttamistyön motiivien olevan perheyriyksissä moninaiset. Kuitenkin **altruististen arvojen** toteuttaminen, toisin sanoen toisen hyvän asettaminen oman edun edelle, näyttäisi olevan perheyriyksille ominaista. (Huotari 2013, 149.)

Tämän tutkimuksen yrittäjättekstiaineistossa hyveet tulevat tekstien eksplisiittisissä merkityksissä esille erityisesti Keskipohjanmaan ja Vauva-lehden aineistoissa. Keskipohjanmaassa auttaminen ja hyveiden arvostus näkyy työelämään kytkeytyneenä.

”Toisaalta tässä työssä on mahdollisuus auttaa ihmisiä hädän keskellä. Kiitettävä palaute onnistuneesta ja hyvästä hoidosta lämmittävät mieltä.” (KP 18.6.2013)

Altruistiset arvot ja auttaminen näkyvät myös perheen ja suvun työnjaon tematiikan kautta implisiittisesti. Isovanhempien ja vanhempien välistä työnjakoa lastenhoidossa käsitellään teksteissä useaan otteeseen.

-- ilman äitiään ja isäänsä hän ei voisi tehdä kaikkea sitä mitä nyt tekee. Kun vanhemmat asuvat ihan vieressä, he ovat aina käytettävissä eikä lasten tarvitse olla koskaan yksin. (KP 1.1.2000)

Työnjako sukupolvien kesken eksplikoituu myös Talouselämän tekstiaineistossa, mutta tällöin yhteydessä työelämään.

Isän ja tyttären työpanoksella (Otsikko, Talouselämä 17/2013)

Talouselämän tekstien merkitysmaailmassa hyveistä representoituu lähinnä ”yhteisen hyvän” tavoittelu. Aineiston yrittäjät korostavat liike-elämässä **hyvää etiikkaa, työelämässä tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta.**

-- J. E. korostaa tiedotteessa kotimaisen valmistuksen tärkeyttä (Talouselämä 25/2013)

Tekniikka ja talous -aineiston yrittäjätösteissä hyveitten merkitys perheyrittäjien arvomaailmassa ei sitä vastoin korostu juurikaan. Eksplisiittisesti kielen tasolla pyrkimystä hyveiden toteuttamiseen elämässä ei näissä reportaaseissa esiinny.

6.4 Luvun 6 yhteenveto

Olen tässä luvussa tarkastellut tekstiaineistoni representoimia perheyrittäjätöimijöiden arvoja kolmesta näkökulmasta: 1) luterilaisten arvojen ja työn eetos-
sen 2) vapaus-käsitteen ja liberalistisen ajattelun sekä 3) Aristoteleen muotoileman onnellisuuden ja hyvän elämän määrittelyn pohjalta. Seuraavaksi kokoon yhteen keskeisiä päätelmiä, joita perheyrittäjien arvojen kuvauksesta tutkimusaineistossani on näistä tarkastelukulmista tehtävissä.

Tutkimusaineistooni kuuluvan neljän julkaisun perheyrittäjäreportaasit näyttävät poikkeavan hieman toisistaan siinä, millaisia asioista perheyrittäjien arvomaailmasta valikoidaan representaation kohteeksi. Kristillisen etiikan mukainen arvomaailma sekä ns. luterilainen käsitys työstä tulevat eniten esille Keskipohjanmaa-lehden teksteissä. Talouselämä-lehden aineistossa korostuu vapauden tavoittelu ja liberalismi, kun taas perhelehti Vauva korostaa itsensä toteuttamista, perhekeskeisyyttä sekä henkilökohtaisen onnen tavoittelua. Tekniikka ja talous -lehdessä kuvatut perheyrittäjät korostavat muita enemmän taloudellisia ja materialistisia arvoja, ja työ representoituu taloudellisen hyötyajattelun ja työn tuottavuuden näkökulmasta. Kuitenkin kaikille tutkimusaineistoon kuuluville julkisuille on yhteistä suvun ja perheen korostaminen elämän keskeisenä arvoperustana. Perheen ja läheisten hyvinvointi sekä suvun perinteet määrittävät kuvattujen yksilöiden elämässä pitkälti sen, millaisia ratkaisuja ja arvovalintoja he missäkin vaiheessa elämää tekevät – joko työelämää, uraa tai ajankäyttöään koskien.

Aineiston tekstien maailmassa työ näyttyy suomalaisen perheyrittäjän elämässä hyvinvointia tuottavana elämän keskeisenä osa-alueena. Teksteissä korostuvat kielen ja visuaalisten järjestysten merkitykset, jotka tuottavat kuvaa suomalaisesta perheyrittäjästä ahkerana, tunnollisena kansalaisena, joka pyrkii myös viihtymään työssään ja pitämään huolta työhyvinvoinnistaan. Työtä arvostetaan, mutta toisaalta myös työnjaosta pyritään huolehtimaan niin työpaikalla kuin perheessäkkin. Työn fyysinen kuormittavuus eksplikoituu erityisesti maataloutta käsittelevissä teksteissä: toisaalta työn psyykkiset vaatimukset korostuvat erityisesti Talouselämän perheyrittäjäreportaaseissa. Toisaalta työ voi

merkitä perheyrittäjälle myös voimavaroja kasvattavaa ja tasapainottavaa elämän osa-aluetta silloin, kun esimerkiksi perhettä tai itseä kohtaa kriisi, esimerkiksi sairastuminen tai läheisen kuolema.

Sitkeys ja kestävyys korostaminen perheyrittäjän henkisinä ominaisuuksina korostuvat perheyrittäjättekstien merkityksissä erityisesti kielellisten valintojen tasolla. Visuaalisesti työn raskautta tai haasteellisia tilanteita työssä ei sitä vastoin representoida, vaan tekstien kuvitus on sävyltään kepeää ja myönteistä.

Luterilainen työn etiikka ei tekstien sisällöissä tule eksplisiittisesti ilmi puheenaiheena. Kristilliset arvot näkyvät tekstien yrittäjätoimijoiden sanavalinnoissa implisiittisellä tasolla: siinä, miten he lähimmäisiin ja elämään yleensä suhtautuvat. Usko korkeampaan voimaan, johdatukseen tai kohtaloon mainitaan kuitenkin joitakin kertoja, minkä pohjalta on mahdollista tulkita, että suomalaiseseen kulttuuriin perinteisesti kuulunut kristillinen arvopohja yhä vaikuttaa myös tähän tutkimusaineistoon kuvauksen kohteiksi valikoituneiden perheyrittäjien ajattelun taustalla.

Vapauden ja riippumattomuuden korostaminen eksplikoituu tutkimusaineiston perheyrittäjätteksteissä erityisesti ajankäyttöön liittyen. Itsensä toteuttamisen tarpeet ja materialistiset arvot nähdään kuitenkin tekstien yrittäjien maailmassa toisilleen vastakkaisiksi. Tekstit kuvaavat perheyrittäjien maailman kaksijakoiseksi: mikäli he haluavat antaa enemmän aikaa perheelle ja valitsevat oman hyvinvointinsa ylläpitämisen, he joutuvat tinkimään taloudellisesta tuloksesta ja tavoitteittensa saavuttamisesta työssä. Olennaista kuitenkin on vapauden säilyttäminen: oman riippumattomuuden ja itsemääräämisoikeuden vaaliminen näyttäisikin olevan viime kädessä tämän tutkimusaineiston perheyrittäjille tärkeämpi arvo kuin materialististen tavoitteiden saavuttaminen ja voiton maksimointi.

Egocentrisen ajattelu ja tarve vapaaseen itsensä toteuttamiseen näkyvät tekstien maailmassa muillakin tavoin. Tekstien toimijat kuvataan luovina ja aktiivisina persoonina, jotka haluavat toimia monialaisesti ja harrastaa monenlaisia asioita taiteista liikuntaan. Perheyrittäjät representoituvat teksteissä itsevarmoina ja elämään positiivisesti suhtautuvina kansalaisina, jotka eivät suostu rajoittamaan taitojensa käyttöä vain työelämään, vaan harjoittavat osaamistaan ja lahjojaan myös muilla elämän osa-alueilla. Tämän mahdollistaa vapaus valita oma ajankäyttönsä ja sovittaa työ ja perhe-elämä joustavasti toisiinsa.

Onnellisuuden tavoittelu tulee esille tässä tutkimusaineistossa monien yrittäjäpersoonien kuvauksissa. Yrittäjien onnellisuus näyttäisi koostuvan tekstiaineistossa pitkälti Aristoteleen hahmottelemien onnellisuuden osien mukaisesti. Näistä onnellisuutta tuottavista elämän osa-alueista suku ja perhe näyttyvät perheyrittäjien onnellisuuden kannalta ehkä tärkeimpänä osana. Tämä näkökulma onnellisuuteen korostuu kaikissa tutkimusaineiston julkaisuissa Tekniikka ja talous -lehteä lukuun ottamatta.

Perinteiden vaaliminen ja perheen hyvinvointi ovat keskeinen hyvinvointia tuottava asia tekstiaineiston perheyrittäjien maailmassa. Vaurauden ja taloudellisen hyvinvoinnin tavoittelu ei sitä vastoin ole kuvattujen perheyrittäjien

elämässä keskeisintä, vaan tärkeämpää on fyysinen ja psyykkinen hyvinvointi elämässä. Terveyttä pidetään yllä esimerkiksi harrastamalla liikuntaa tai kulttuuria.

Arvokas ikääntyminen on tavoite, johon yrittäjät implisiittisesti tekstien merkitysmaailmassa pyrkivät. Tämä näkyy muun muassa kertomuksina edellisten sukupolvien aikaansaannoksista, perheyriksen kehityksestä tai kuvauksissa yrityksen arjesta, jossa jo johtotehtävistä poistuneet aiemmat sukupolvet ovat tavalla tai toisella mukana. Aiemmat sukupolvet ovatkin näiden tekstien maailmassa esikuvia siitä, kuinka elämässä voi parhaimmillaan nauttia työnsä tuloksista loppuun saakka. Tulevien sukupolvien kasvun seuraaminen näyttäisi kuuluvan perheyrittäjätteksteissä onnelliseen vanhenemiseen luonnollisena osana.

Hyvän maineen säilyttäminen on keskeistä sen kannalta, kuinka yritykseen ja perheyrittäjään itseensä suhtaudutaan. Hyveet ja kunnialliset elämän peruseriaatteet – lähimmäisen kunnioittaminen ja auttaminen, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo – näyttäisivät olevan tekstien perheyrittäjien arvomaailmassa tärkeällä sijalla. Varsinaista hyväntekeväisyyttä, vapaaehtoistyötä tai muuta aktiivista hyveiden harjoittamista perheyrittäjät eivät tekstiaineistossa sitä vastoin mainitse harjoittavansa.

Onnellisuus näyttäisi tutkimusaineiston perusteella arvo, jota perheyrittäjät tavoittelevat ja jota kohti se pyrkivät. Tasapainon löytäminen eri elämän osaluoiden välillä on kuitenkin se edellytys, jota onnellisuuden saavuttaminen perheyrittäjien elämässä näyttäisi vaativan. Harmonian löytäminen on käytännössä vaikeaa, mutta tekstien maailmassa perheyrittäjien onnellisuuden saavuttamista näyttäisi helpottavan yrittäjän työn luonteeseen kuuluva vapaus. Vapaus rytmittää työtään ja päättää omasta ajankäytöstään on edellytys sille, että tasapaino elämässä on mahdollista saavuttaa.

Voidaankin päätellä, että viime kädessä vapaus on tämän tekstiaineiston yrittäjien merkitysmaailmassa keskeisin ja tärkein arvo, joka on myös edellytys onnellisuuden saavuttamiselle. Aristoteleen hahmottelemat onnellisuuden osat, kuten hyvinvoiva perhe; yhteys ystäviin ja sosiaalisten suhteiden ylläpito ja terveyden vaaliminen, ovat mahdollisia sen jälkeen, kun yrittäjää eivät sido monia palkkatyöntekijöitä koskevat rajoitukset, jotka koskevat ajankäyttöä, työyhteisön normeja ja säädöksiä. Vastuu työn tuloksesta on itsellä, samoin omasta ja perheen hyvinvoinnista.

7 DISKUSSIO

7.1 Tiivistetyt vastaukset tutkimuskysymyksiin

Perheyrittäjien onnellisuudesta reportaaseissa

Yksilölliseltä kannalta tarkasteltuna onnellisuutta pidetään tärkeänä ja tavoiteltavana asiana, mutta tutkimusten mukaan keinot onnen saavuttamiseksi ovat usein väärää ja tehottomia. On todettu, että onnellisuus on osittain ulkoapäin annettua, mutta suurilta osin yksilön omista käsissä. Ajattelu, tahto ja toiminta vaikuttavat kaikki osaltaan siihen, millaisia valintoja yksilö on elämässään valmis tekemään saavuttaakseen onnellisuuden. Suuret elämän käänteet – olivatpa ne sitten negatiivisia tai positiivisia – eivät suurelta osin kuitenkaan näyttäisi vaikuttavan yksilön onnellisuuteen. Tällaisia esimerkkejä voisivat olla mm. halvaantumisen tai lottovoiton (Ojanen 2009, 25–33, Kauko-Valli 2010.)

Yksilön valinnat ja toiminta ovat aina osa laajempaa sosiaalista kokonaisuutta. Vaikka yrittäjän ratkaisut ovat hänen omiaan ja hän toteuttaa omia arvojaan ja mieltymyksiään työurallaan, ympäristön – sekä yhteiskunnan, yhteisön että lähipiirin – tuki on tärkeää menestyksen kannalta. Onnen ilmaiseminen on kuitenkin kulttuurisidonnaista, ja esimerkiksi Suomessa on pidetty onnen kätkemistä viisaampana kuin menestyksen näyttämistä ulospäin. ”Itku pitkästä ilosta” tai ”ei pidä innostua liikaa” ovat tuttuja lausahduksia niille, jotka eivät ole malttaneet kätkeä onneaan. (Kauko-Valli 2010.)

Jatkuva kiireen tunne, epävarmuus, epäjatkuvuudet sekä riittämättömyyden tunne ovat tekijöitä, jotka estävät yksilöä kokemasta onnea elämässään. Yrittäjän työtä uhkaavat nämä kaikki, mikä saattaa estää yrittäjän hyvinvointia. Työttömyyden on todettu yksilön kannalta olevan yksi hyvinvointiin haitallisimmista vaikuttavista tekijästä: vaikka elämän traumaista yleensä palaututaan vuoden kuluessa tapahtuneesta aiemmalle onnellisuuden tasolle, on työn menetys huomattavasti raskaampaa. Yrityksen perustaminen on pitkä prosessi, joka usein vaatii runsaasti henkistä ja taloudellista panostusta, ja usein yrittäjä käyt-

tää luovuuttaan ja personallisuuttaan yritysideoita kehittämiseen. Siksi yrityksen menettäminen on suuri henkilökohtainen isku. (Kauko-Valli 2010)

Intohimoinen asenne elämään ja sen osa-alueisiin on yksilön kannalta paras tapa tavoitella onnea. Tämä tarkoittaa sitä, että on uskallettava myös ottaa riskejä. Tässä mielessä jokainen yrittäjä on ottanut tärkeän askeleen kohti hyvinvointia valitessaan yrittäjyyden elämänurakseen. Yrittäjyys mahdollistaa luovuuden käyttämisen, itsenäiset päätökset ja vastuunottamisen. Se, kuinka hyvin onnen saavuttaminen arjen tasolla toteutuu, riippuu tasapainosta eri elämänosa-alueiden välillä: työ ei saisi kahmaista elämästä liian suuret osat, vaan työelämän, perheen ja harrastusten tulisi olla tasapainossa keskenään. Tällaisessa tilanteessa myös menetykset – pahimmassa tapauksessa yrittäjyydestä luopuminen – on helpompi ottaa vastaan.

Onnellisuus näyttäisikin kytkeytyvän eniten yksilön elämänsenteeseen ja luottamukseen sitä kohtaan, että elämä kantaa (Ojanen 2005, 33–35). Onnen kokemisen voisi katsoa vaativan yksilöltä myös itseluottamusta ja itsetuntemusta, jotta usko itseen säilyy haasteellisissakin elämäntilanteissa. Näitä ominaisuuksia yrittäjä tarvitsee työssään ottaessaan vastuun ratkaisuisistaan työelämässä itsenäisesti.

Muutoksesta on muodostunut nyky-yhteiskunnassa kulttuuria ohjaava arvo. Mäkinen (2012, 250) kuvaa nykyaikaista maailmaa kiihkeäksi, kaoottiseksi ja nopeatempoiseksi. Yksilölle kokonaiskuvan muodostaminen asioista on vaikeaa, lähes mahdotonta. Tieto vanhenee nopeasti, ja tiedonvälitys korostaa muutoksia nostamalla esille sen, mikä muuttuu. Myös kulutustavaroiden kestoikä lyhenee. Taustalla on talousajattelu, pyrkimys kasvuun, tuottavuuteen ja tehokkuuteen. Muutokseen ihmisen on sopeuduttava olemalla joustava. (Mäkinen 2012, 251.)

Kontula (2011, 264–265) on todennut, että taloudellinen hyvinvointi ei yleensä takaa onnea, vaan tutkimusten mukaan hyvinvoinnin ja onnellisuuden kokemukseen vaikuttavat keskeisesti terveys sekä läheiset ja merkitykselliset ihmissuhteet. Ihmisillä on vahva läheisyyden ja yhteyden tarve. Puoliso ja perheenjäsenet ovat useimpien ihmisten keskeinen onnen lähde, ja näiden asioiden on nähty korostuvan tulevaisuudessa entistä enemmän. Tämä näkyy myös yrittäjiä kuvaavissa lehtireportaaseissa.

Kaipuu parisuhteeseen on ihmiselle luontaista, ja tutkimusten mukaan onnea on vaikea saavuttaa ilman parisuhdetta. Parisuhteessa jaetaan asioita, joita muiden kanssa ei ehkä haluta jakaa, ja osoitetaan läheisyyttä, jota muualla ei voida kokea. Nämä kokemukset antavat elämälle erityistä tarkoitusta ja ovat ihmisen identiteetin kannalta tärkeitä. Parisuhteessa elävillä on olemassa puolisoilta saatava sosiaalinen tuki, mikä merkitsee arvostusta, huolenpitoa, tunnustusta, henkistä tukea ja käytännön apua. (Kontula 2011, 268–269.)

Tämän väitöstutkimuksen aineistoon kuuluvat lehtitekstit representoivat eksplisiittisellä tasolla yrittäjien olevan onnellisia elämässään. Sanatarkasti kysymys ”Oletko onnellinen?” esitetään yhdessä Keskipohjanmaan yrittäjäteksteistä:

M. vastaa hetkeäkään epäroimattä: ”Olen.” (KP 1.1.2000.)

Leksikaalista valintaa *”onnellisuus”* tai *”tulla onnelliseksi”* käytetään myös muissa tutkimusaineistoon kuuluvissa julkaisuissa:

”Vauva on minun tapani tulla onnelliseksi” (Vauva 3/2013)

Yrittäjien onnellisuus kuvataan lehtireportaaseissa monista eri osista koostuvaksi. Tässä mielessä tutkimusaineistosta ovat löydettävissä Aristoteleen jo antiikin aikana kuvaamat *”onnellisuuden osat”*. Onni voi syntyä perheen, työssä onnistumisen kokemuksen tai harrastusten kautta. Kaikkien osa-alueiden ei Aristoteleen mukaan tarvitse täytyä yhdellä kertaa, mutta siitä huolimatta tämän tutkimuksen yrittäjien elämässä yhden osa-alueen täyttymisen merkitys, esimerkiksi lapsen hankkiminen, saattaa onnellisuuden kannalta korostua. Ratkaisuna on haaveen toteuttaminen, määrätietoinen ponnistelu tavoitteen hyväksi, kunnes se saavutetaan.

”Elämä oli kaikin puolin tasapainossa ja mallillaan. – Jotain kuitenkin tuntui puuttuvan” (Vauva 3/2013)

Tässä tutkimuksessa mukana olevat julkaisut kuvaavat reportaasiteksteissään pääasiassa yrittäjiä, joilla on elämässään monia yhtäaikaista kiinnostuksenkohteita. Tätä kuvaa rakennetaan sekä visuaalisesti, kuvien kautta, että tekstimerkityksissä, muun muassa teemojen, leksikaalisen tason ja topiikkien valinnoilla.

Määrävä tekijä yrittäjän onnellisuuden rakentumisessa näyttäisi lehtireportaasien mukaan olevan *”Olen oman onneni seppä”* -asenne elämään. Yrittäjät toimivat, muuttavat elämänsä olosuhteita, ja tekevät valintoja ja käänteitä, jotka auttavat henkilökohtaisen tasapainon saavuttamisessa ja *”onnellisuuden osien”* tasapainon löytämisessä elämässään.

Tämän tutkimuksen aineistossa perheyrittäjät kuvataan väestöryhmäksi, joka on oivaltanut elämässään jotakin onnellisuuden saavuttamisen kannalta merkittävää. Tasapainoisen julkisivun ja elämäntilanteen taustalla ovat implisiittisesti luettavissa elämän perusarvot: lähimmäisen kunnioittaminen, oikeudenmukaisuuden ja rehellisyyden periaatteet sekä ahkeruus. Tämän arvomaailman mukaista elämää tekstien toimijat ilmaisevat pyrkivänsä elämään. Tärkeää on myös henkilökohtainen vapaus tehdä valintoja, mikä asenne halutaan myös tuleville lapsille siirtää. Perintö, josta taito tehdä henkilökohtaisia arvovallintoja elämässä lienee se kollektiivinen alitajunta, jonka vaikutuspiirissä he sukuyhteisöissä kertovat kasvaneen. Erään tutkimusaineiston yrittäjän sanoin asian tätä vanhempien sukupolvien perintöä voisi kuvata seuraavasti:

” Se on arvokas asia. Heillä on elämänviisautta, jota itsellä ei ole” (KP 1.1.2000)

Millaisiksi tutkimukseen valittujen lehtien reportaasit kuvaavat perheyrittäjien arvot?

Tämän tutkimusaineiston perusteella suomalaiset lehtireportaasitekstit kuvaavat perheyrittäjien arvot perhe- ja sukukeskeisiksi, perinteitä vaaliviksi, terveyttä ja henkilökohtaista hyvinvointia korostaviksi. Hyveiden ja perinteisten arvo-

jen merkitys korostuu yrittäjien arvomaailmassa. Myös vapautta arvostetaan, mutta henkilökohtainen onni näyttää olevan yrittäjän arjessa. Läheiset ihmissuhteet, työn mielekkyys ja hyvinvointia tuottavat harrastukset kuvataan tämän tutkimuksen reportaasiteksteissä perheyrittäjien tärkeimpinä onnellisuuden osina. Kristillinen arvomaailma on teksteissä olemassa, mutta ei juuri näy tekstien kielessä eksplisiittisesti.

Näkökulma teksteissä on kauttaaltaan työelämän ja yritysmaailman. Henkilöitä kuvataan usein työidentiteetin kautta, ja maailma hahmottuu työstä käsin. Ahkeruus, tunnollisuus ja sinnikkyys henkilökohtaisina ominaisuuksina korostuvat. Luterilainen työmoraali – joksi perinteistä suomalaista asennoitumista työhön on yhteiskunnassamme totuttu kutsumaan – onkin se tapa, jolla tekstiaineiston perheyrittäjät reportaasien merkitysmaailmassa näyttävät työhön suhtautuvan.

Miten aineistona olevat reportaasitekstit arvoja tekstuaalisesti ja visuaalisesti rakentavat?

Tämän tutkimuksen perusteella reportaasitekstit ovat visuaalisesti vaihtelevia. Ne sisältävät runsaasti erilaisia kuvia, kuvantekstejä, ingressejä, väliotsikoita ja ns. iskuja. Visuaalisten järjestysten kautta pyritään kiinnittämään lukijan huomio ja herättämään mielenkiinto.

Tekstien topiikit ovat lukijaläheisiä, käytännön elämää koskevia, ja usein tekstien kuvituksen miljöö sijoittuu kotiin tai työpaikalle – teksteissä kuvattujen henkilöiden kannalta keskeisiin paikkoihin. Tekstien sanavalinnat ovat konkreettisia ja havainnollisia, mikä näkyy runsaassa materiaalien verbiprozessien ja adjektiivien käytössä. Kuvaus on asiallista, mikä johtuu mitä ilmeisimmin siitä, että julkaisut ovat ammatti-, sanoma- ja perhelehtiä. Asiallinen tyyli näkyy myös kuvissa ja tekstien visuaalisissa järjestyksissä.

Reportaasitekstit toimivat paitsi vastaanottajan ajanvietteenä ja viihteenä, myös tiedon välittämisen funktiossa. Muodollisesti tämä intentio näkyy tekstien järjestyksessä visuaalisiin havainnollistaviin elementteihin: taulukoihin, ns. faktaruutuihin, diagrammeihin ja karttoihin. Toisaalta tekstien kieli on väitelauseita ja ammattitermejä sisältävää asiatekstiä, jossa asiat esitetään kyseenalaistamatta ja ilman ehtoja.

Myös tekstien sosiaalinen merkitys, samastumiskohteiden, vertaistuen ja ratkaisuvaihtoehtojen tarjoaminen lukijalle ovat teksteissä läsnä, joskaan se ei ole ollut tämän tutkimuksen varsinaisen tarkastelukohde. Kuitenkin merkittävien perheyrittäjien johtohenkilöiden, eri alojen asiantuntijoiden tai tunnettujen poliitikkojen valinta tekstien kuvauskohteeksi sekä erilaisten elämänkohtaloitten sisältyminen reportaasien teemoihin kertovat tämän intentio-funktion todentumisesta tekstimerkityksissä. (Saukkonen 2001; ks. myös Tolonen 1996.)

Rekisteri-tekstilajiteorian mukaisesti rekisterin, tekstilajin ja ideologian näkökulmat kytkeytyvät toisiinsa, ja tekstien ideologian tarkasteluun päästään tekstin pintarakennetta tarkastelemalla. Tekstien kielen pintatason merkitysvaihtoja tarkastelemalla päästään tekstin funktionaalisten osien tarkasteluun, toi-

sin sanoen tekstien eri osien tehtävien erittelyyn ja eri tekstien eroavaisuuksien ja yhteneväisyyksien havainnointiin. Lopuksi voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, missä sosiokulttuurillisessa todellisuudessa teksti toimii. (esim. Heikkinen - Hiidenmaa - Tiililä 2001.)

Tässä tutkimuksessa mukana olevat reportaasitekstit heijastelevat yhteiskunnallista kontekstia kokonaisuineen sadan eri julkaisuissa ilmestyneen tekstin kautta. Näistä 20 tarkemman analyysin kohteena olevaa tekstiä kuvaavat perheyrittäjien arvoja. Vertailtaessa perheyrittäjien ja muiden kokonaistekstiaineistossa kuvattujen tekstien toimijoiden arvomaailmaa näyttävät arvot tekstien topiikkien ja teemarakenteen perusteella melko yhdenmukaisilta. Kuitenkin erojakin on: muun muassa uskonnolliset ja hengelliset arvot representoituvat selvemmin ei-yrittäjätteksteissä. Tämä on näkyvästi erityisesti Vauva- ja Keskipohjanmaa-lehtien aineistossa. Materiaaliset arvot, toisin sanoen taloudellisen voiton tavoittelun ja uralla menestymisen teemat, näyttäisivät olevan esillä puolestaan korostuneesti Tekniikka ja talous -lehden ei-yrittäjätteksteissä. Perheiden lastenhoitojärjestelyjen kuvaus ja esimerkiksi ekologiset arvot representoituvat erityisesti Vauva-lehden - mutta myös Keskipohjanmaan - ei-yrittäjätteksteissä.

Yhteenvedon voikin todeta, että tämän tutkimuksen perusteella suomalaisten sanoma-, talous- ja perhelehtien reportaasitekstimaailma näyttää rakentavan kuvaa yhteiskunnastamme työtä korostavana, henkistä hyvinvointia ja materiaalista hyvinvointia tavoittelevana kansakuntana. Hyveet - rehellisyys, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus - arvottuvat teksteissä positiivisesti. Silti tekstien merkitykset näyttävät melko sovinnaisina ja luonnollistuneina (Heikkinen 1999, 89-102). Tekstien merkityksmaailmoissa korostuvat jo aiemmin opitut asenteet - ehkä stereotyyppiatkin. Ulkomaalaistaustaiset, eläkeläiset tai yhteiskunnassa syrjäytyneet arvoineen eivät teksteissä tule kuvatuiksi.

7.2 Tutkimuksen rajoitukset

Tämän tutkimuksen yleistettävyys ja johtopäätökset rajoittuvat koskemaan neljässä suomalaisessa julkaisussa - Keskipohjanmaassa, Vauva-lehdessä, Tekniikka ja talous -lehdessä sekä Talouselämässä - kuvattua merkityksmaailmaa. Perheyrittäjien arvot representoituvat teksteissä toimittajien kautta. Taustalla vaikuttavat myös kaupalliset vaikuttimet, myyntitavoitteet, sekä toimitusten linjaukset siitä, millaisia arvoja lehdissä julkaistujen tekstien halutaan välittävän.

Myös lukijan näkökulma on tekstejä kirjoitettaessa otettu huomioon. Lehtireportaasin on oltava kiinnostava, tuore, visuaalisesti vaihteleva, ja siinä on mielellään oltava mukana toimittajan persoonallinen kokemus kuvattavasta ilmiöstä. Tämä seikka vaikuttaa jutun sisältöön - siihen, mitä asioita toimittaja tekstinsä merkityksiksi valitsee. Siksi lehtitekstejä ei voi pitää reaali maailman täydellisenä kuvana, vaan vain yhtenä vaihtoehtoisena tapana ilmaista sitä, millainen ilmiö perheyrittäjyys ja siihen kytkeytyvät arvot yhteiskunnassa todelli-

suudessa on. Toimittaja kuvaa yrittäjäpersoonat sellaisina kuin itse haluaa, omista tarkoitusperistä käsin.

Reportaasigenren näkökulmasta tämä tutkimus tarjoaa yhden aineiston, josta reportaasin tekstilajipiirteitä voi havainnoida. Kriteereinä tutkimusaineiston valinnassa ovat olleet aiemmat journalistiikan tutkimuksen alalla reportaasia koskeneet tutkimukset. Varsinaisia tekstilajipiirteitä ei aiemmin reportaa- sista ole eritelty. Johtopäätökset, joita reportaasin tekstilajista tässä tutkimuk- sessa olen tehnyt, koskevat tässä tutkimuksessa mukana olleita neljää julkaisua.

7.3 Kontribuutio

Tässä tutkimuksessa on tehty havaintoja siitä, millaisiksi ja millä tavalla lehtitekstit kuvaavat perheyrittäjien arvot. Tietoa perheyrittäjien arvovalinnoista on mahdollista hyödyntää esimerkiksi yrittäjien koulutuksessa. Kuitenkin on muistettava, että tutkimus rajoittuu median tuottamaan mielikuvaan yrittäjien arvoista, eikä sellaisenaan ole todellisuuden koko kuva. Elämänhallinnan opettamisessa myös muille väestöryhmille – esimerkiksi nuorille koululaisille tai perheen perustamista suunnitteleville – voisi tutkimuksesta löytyä tapausesimerkkejä.

Yrittäjyystutkimuksen piirissä tämä väitöstutkimus laajentaa tähänastista käsitystä perheyrittäjien arvoista. Tutkimus antaa käsityksen siitä, millaisina persoonina yrittäjät mediassa esitetään.

Tekstintutkimuksen alalle tämä tutkimus tuo lisäselvitystä reportaasitek- steistä tekstilajina: reportaasitekstien muodollisista jaksoista, visuaalisista järjes- tyksistä sekä temaattisesta rakentumisesta. Tämä tutkimus on myös yksi yritys soveltaa jo aiemmin moniulotteiseksi todettua kieliteoriaa – systeemifunktionaalista kieliteoriaa – käytännön diskurssintutkimukseen.

Mediatutkimuksen ja journalistiikan tutkimuksen kannalta tämä tutkimus havainnollistaa sitä, millainen reportaasiteksti on journalistisena genrenä. Re- portaaseja laaditaan paljon päivittäisessä mediatyössä, ja tässä tutkimuksessa mukana olevat tekstit tuottavat uutta tietoa tekstien rakentumisesta, kuvituk- sesta ja niistä visuaalisista ratkaisuista, joita näiden tekstien toimittajat ovat työssään tehneet herättääkseen lukijansa mielenkiinnon.

Yleisellä tasolla – sosiokulttuurillisen kontekstin tasolla – väitöstutkimuk- seni tuottaa tietoa siitä, millä tavalla lehtitekstit kuvaavat suomalaisten yksilöl- liset elämän arvovalinnat. Tekstit kuvaavat tilanteita, joissa tekstien kuvaamat henkilöt – tässä tapauksessa perheyrittäjät - ovat luovalla tavalla yhdistäneet eri elämän osa-alueet voi toisiinsa. Esimerkkitekstien yrittäjät osoittavat tekstien kertomuksissa sen, että onnellisuutta tuottavat osa-alueet on mahdollista elä- mässä yhdistää. Mikäli tasapainoa ei ole, elämässä voi tehdä ratkaisuja, jotka auttavat onnellisuuden saavuttamisessa.

7.4 Tulosten reflektointi suhteessa aiempiin tutkimuksiin

Tässä luvussa reflektoin saamiani tutkimustuloksia aiempiin yrittäjyystutkimuksiin. Erityisesti tarkastelen Huotarin (2013), Nurmenniemen (2013) väitöstutkimuksia ja niissä raportoituja havaintoja yrittäjien arvomaailmasta.

Nurmenniemen (2013) mukaan elämän muutosvaiheet toimivat monissa tapauksissa yrittäjyyteen sosiaali- ja terveystalouden yrityksissä. Tuolloin äkillinen kriisi – sairastuminen tai avioero – voivat laukaista muutoksen yksilön urakehityksessä ja inspiroida yrittäjäksi ryhtymiseen. Omassa tutkimusaineistossa tällaisia esimerkkejä on muutamia: amerikkalainen miesyrittäjä, joka loppuun palamisen myötä luopuu menestyksekkäästä urasta ja ryhtyy sekatavarakaupan pitäjäksi; isänsä äkillisen kuoleman vuoksi perheyrittäjien johtoon nouseva nuori suomalainen nainen; kaksosten syntymän jälkeen kotona yritystään johtava perheenisä; uusperheen yrittäjä-äiti sekä käsityöläisyrittäjäksi ryhtyvä, työelämässään vaihtelua ja joustoa haluava nainen. Tämän tutkimuksen tekstiaineisto, jossa toimittajat kuvaavat perheyrittäjiä ja heidän arvovalintojaan eri elämäntilanteissa, näyttäisi tukevan Nurmenniemen väitöstutkimuksessa esitetyjä havaintoja.

Huotari (2013) on todennut väitöstutkimuksessaan, että auttaminen ja altruismi ovat asenteita, jotka usein liittyvät yrittäjien persoonallisuuteen ja perheyrittäjyyteen. Sukulaiset ja perheenjäsenet tekevät palkatta työtä yrityksissä yrittäjän arjen helpottamiseksi. Suvun ja perheen merkitys korostuu myös tässä tutkimusaineistossa. Auttava ja oikeudenmukainen, hyveellinen elämä ovat yrittäjän arvomaailmassa tärkeitä. Ihmissuhteiden ja suvun merkitys sekä onnistunut vuorovaikutus työtovereiden ja perheen kanssa on yksi onnellisuutta tuottavista osa-alueista.

Huotari käyttää käsitettä *meemi* kuvaamassa sitä, kulttuuriperimää, joka yhteisössä siirtyy näkymättömänä sukupolvelta toiselle. Tämän tutkimuksen tekstiaineistossa meemit liittyvät yrittäjyyteen, työn ja perheen yhteen sovittamiseen ja työhön asennoitumiseen. Kyse on kirjoittamattomista säännöistä, arjen rutiinien omaksumisesta ja työssä oppimisesta. Vanhemmat oppivat lapsiltaan, mitkä arvot kannattaa omaksua tullakseen onnelliseksi, ja miten käytännön elämän vaikeat tilanteet hoidetaan. Myös sitkeys, peräänantamattomuus ja ahkeruus, toisin sanoen – työn eetos – näyttävät tässä tekstiaineistossa kuvattujen perheyrittäjien kohdalla periytyvän.

Yrittäjien onnellisuutta koskeneet tutkimukset (Kauko-Valli & Koiranen 2010) ovat korostaneet yrittäjien onnellisuutta muihin suomalaisiin väestöryhmiin verrattuna. Myös tässä aineistossa kuvatut yrittäjät näyttävät kokevan työn iloa. Kielen tasolla työn tuottaman ilon arvostus näkyy muun muassa tekstuaalisissa valinnoissa: Vauva-lehti nostaa tekstinsä visuaalisessa järjestyksessä korostuneesti esille huudahduksen ”Työn pitää tuottaa iloa!”. Työn ilo näyttyy teksteissä myös implisiittisesti, kuvissa iloisina ilmeinä työmiljöössä kuvatujen henkilöiden kasvoilla – tai myönteisinä työtä koskevinä sanavalintoina.

Kaiken kaikkiaan työ on yrittäjäreportaasien merkitysmaailmassa representoituu positiivisena, keskeisenä elämän hyvinvointia edistävänä arvona

Elo-Pärssinen käsittelee suurten perheyrittäjien arvoja väitöstutkimuksessaan (2007) lähinnä omistajuuden näkökulmasta. Hän toteaa, että elämän merkityksellisyys on omistajuuden tärkein arvo (48% vastaajista). Ensimmäisiä sijoja sai toiseksi eniten vastuullisuus (19%), ja perheen turvallisuus kolmanneksi eniten (11%). Tutkimuksen mukaan perheyrittäjien omistajia motivoivat enemmän sisäiset kuin ulkoiset tekijät, sillä vähiten ensimmäisiä tärkeysasioita saivat sosiaalinen tunnustus ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus. Vahvoja arvoja sitä vastoin Elo-Pärssisen tutkimuksen perusteella näyttäisivät olevan vapaus, monipuolinen elämä, itsenäisyys ja riippumattomuus. Toisaalta ”vastuullisen menestyksen” yrittäjätyyppi korostaa varakkuuden merkitystä, henkilökohtaisia ja sosiaalisia arvoja. Suuri osa (16 %) Elo-Pärssisen tutkimista omistajayrittäjistä korosti perhearvoja ja perinteitä. Egoistisia itsensä toteuttajia Elo-Pärssisen tutkimusaineistossa oli yrittäjistä vain 4%, sitä vastoin vastuullisuutta ja kollektiivisen hyvinvoinnin edistäjiä oli melko paljon, 13 %. (Elo-Pärssinen 2008, ks. myös Elo-Pärssinen 2010, 83–83.)

Tämän tutkimuksen mukaan perheyrittäjien arvot kuvataan lehtireportaasiteksteissä melko yhdenmukaiseksi Elo-Pärssisen havaintojen kanssa. Toisaalta perhearvot näyttävät korostuvan vielä voimakkaammin lehtitekstien merkityksissä. Vapautta yrittäjätyön etuna korostetaan, mutta ei kovin voimakkaasti. Vapaus liittyy eniten ajankäyttöön ja on välinearvo pyrittäessä omistamaan suurempi osa elämästä perheelle. Myös sukuperinteet ja perinteinen arvopohja korostuvat tämän tutkimuksen aineistossa. Elämän merkityksellisyys, kuten Elo-Pärssinen asian ilmaisee, representoituu tekstien kielellisten ja visuaalisten merkitysten kautta lähinnä implisiittisesti. Elämän onnellisena kokemisen ja merkityksellisyyden taustalla näyttäisivätkin tämän tutkimusaineiston perheyrittäjillä olevan perinteiset ajattelumallit, yhteys sukuun ja perheeseen, yhteistyö yksilöiden välillä sekä toisen huomioonottaminen. Kuten Elo-Pärssisen väitöstutkimuksessa, myös tämän tutkimuksen aineistoreportaaseissa egosentrismää on havaittavissa vain vähän.

Patja (2011) on tutkinut käsityksiä suomalaisista yrittäjäomistajaperheistä ja heidän toiminnastaan. Tunnettuja omistajayrittäjäperheitä ja -sukuja koskevat asenteet ovat Patjan mukaan muuttuneet viimeisten vuosikymmenten aikana entistä myönteisemmiksi. Vielä 1970-luvun lopulla käsitykset omistajaperheistä olivat melko kielteisiä, ja mielikuvat omistajaperheidetoiminnasta taloudelliseen valtaan. Samojen omistajaperheiden on kuitenkin 2000-luvulle tultaessa ymmärretty tuottavan yhteiskunnassa ja kansantaloudessa hyvinvointia: perheiden omistamat yritykset ovat merkittäviä työllistäjiä. Myös tämä tutkimus vahvistaa käsitystä yrittäjäsukujen kuvauksen myönteisyydestä viimeaikaisissa mediateksteissä. Omistajayrittäjiä koskevat tekstit ovat konnotaatioiltaan hyvin myönteisiä: yrittäjyydestä ei juurikaan nosteta esille kielteisiä argumentteja.

Patjan mukaan myös perheyrittäjien sukupolvenvaihdosten onnistuminen on viime vuosikymmeninä noussut yhteiskunnallisen huomion kohteeksi. Tä-

mä näkyy myös oman tutkimukseni yrittäjäreportaasien tematiikassa. Sukupolvenvaihdoistilanteita käsitellään erityisesti Talouselämä-lehden aineistossa. Tällöin näkökulma kuvattavaan ilmiöön on lähes poikkeuksetta jatkajan.

7.5 Keskeiset päätelmät

Yrittäjien elämää kuvataan tämän tutkimuksen reportaaseissa monesta näkökulmasta. Elämän eri osa-alueiden yhdistäminen – **yrittäjätyön, perheen ja harrastusten yhteensovittaminen** – tuottaa yksilölle onnea. Myös **suvun** merkitys on tekstien yrittäjille suuri.

Myös **yhteisöön kuuluminen** – olipa kyse työyhteisöstä tai suvusta – on teksteissä kuvatuille yrittäjille tärkeää. Kuitenkin itsensä toteuttaminen ja luova toiminta yhteisöllisyyden ja kollektiivisen hyvän tuottamisen vastakohtana ovat teksteistä luettavissa sekä eksplisiittisesti kielen tasolla, että implisiittisesti. Tätä elämänasennetta voisi kutsua egosentrismiksi, mutta toisaalta kyse lienee myös **terveestä itsekkyydestä**. Perheyrittäjä tarvitsee omaa aikaa ja harrastuksia jaksakseen työelämässä ja perheen parissa.

Materialistiset arvot eivät aineiston reportaasitekstien merkitysmaailmassa korostu yhtä paljon kuin henkiset arvot ja henkilökohtaiset hyveet. Palkasta, ansioista tai konkreettisesta omaisuudesta ei puhuta – tosin yrityksen taloudellinen tila, laajentuminen ja menestys eksplikoituvat teksteissä kielen tasolla ja visuaalisissa järjestyksissä mm. yrityksen kehitystä kuvaavain aikajanojen ja faktaruuduin havainnollistettuina.

Suomalaisen kulttuurin tai maakunnan perinteet ja niiden arvostus näkyvät teksteissä. Yrittäjät arvostavat **luontoa**, ja jotkut teksteissä kuvatuista yrittäjistä ovat valinneet asuinpaikan luonnon läheisyydestä. Maaseuturakkaus ja luontoarvot representoituvat mm. harrastuksissa.

Usko korkeampaan, elämää johdattavaan voimaan näkyy teksteissä lähinnä implisiittisesti. Uskonnon harjoittaminen ei teksteissä juuri näy. Kristillisten arvojen mukainen elämä ja altruistinen asenne eksplikoituvat kuitenkin, kun tekstien henkilöt kuvaavat toimintansa eettisiä periaatteita sekä elämänasennetta. Tässä mielessä myös Aristoteleen käsitys *hyveellisyydestä* näyttää aineistossa perheyrittäjien arjessa toteutuvan – samoin kuin pyrkimys ”rakkauten kaksoiskäskyn” toteuttamiseen.

Yrittäjiä kuvataan teksteissä ahkerina, suku- ja lapsirakkaina, terveyttä ja hyviä elämäntapoja arvostavina, yhteisöllisinä, henkisiä arvoja korostavina ihmisinä. Se, kuinka stereotyyppistä käsitystä yrittäjistä tekstien toimittajat ovat teksteissään uusintaneet, on kiinnostava kysymys. Toimittajalla on toki mahdollisuus haastateltavan henkilön sekä valikoinnilla korostaa haluamiaan puolia kuvaamastaan henkilöstä. Aiempien tutkimusten (esim. Koiranen 1999) perusteella yksioilta vaaditaan kuitenkin ahkeruutta, sitkeyttä ja luovuutta menestyäkseen yrittäjänä.

Kriittisen tekstilingvistiikan näkemyksen mukaan yhteiskunnallinen konteksti vaikuttaa mediatekstien sisältöihin – toisaalta on myös päinvastoin. Tä-

män teorian mukaisesti perheyrittäjyyttä kuvaavat reportaasitekstit voivatkin vaikuttaa vastaanottajiinsa yrittäjyyteen rohkaisevina esimerkkeinä. Tämä voi olla myös toimittajan tietoinen tai tiedostamaton valinta: innostaa lukijaa ryhtymään yrittäjäksi tai ainakin harkitsemaan sitä.

7.6 Viitteitä jatkotutkimukselle

Tämä tutkimusprosessi on tuonut esiin monia mielenkiintoisia yksityiskohtia siitä, millaisina lehtitekstit yrittäjien arvot ja niihin liittyvät elämän valintatilanteet kuvaavat. Tutkimuksen myötä heräsi kuitenkin myös kysymys siitä, mitä aineiston lehtireportaaseissa yrittäjien arvoista jätetään sanomatta – joko tahallisesti tai tahattomasti. Esimerkiksi eri kansalaisuuksia edustavat yrittäjät Suomessa, seksuaaliselta suuntautuneisuudeltaan erilaiset, yritystoiminnassaan epäonnistuneet jäävät aineiston reportaasiteksteissä kuvauksen ulkopuolelle. Kuinka stereotyyppinen tekstien välittämä kuva yrittäjistä siis on? Tämä olisi kiinnostava aihe mahdolliselle jatkotutkimukselle.

Tekstiaineiston reportaasitekstit on tässä tutkimuksessa otettu neljästä suomalaisesta sanoma-, viikko- ja aikakauslehdestä. Myös muissa julkaisuissa ja medioissa julkaistuihin reportaasiteksteihin olisi kiinnostava perehtyä: vastaako tulos tässä tutkimuksessa saavutettuja havaintoja.

Yrittäjien arvoja olisi kiinnostavaa tutkia myös muilla metodeilla kuin tekstilingvistiikkaan pohjautuen. Esimerkiksi teemahaastattelut voisivat olla mielenkiintoinen metodi pureutua perheyrittäjien arvoihin ja ajatteluun. Vastaisivatko haastattelutulokset lehtireportaasien välittämää kuvaa yrittäjien arvoista?

Salo (2001) ja Vanhanen (2001) ovat Suomessa tehneet kuvareportaaseja koskevaa tutkimusta. Tämä väitöstutkimus voi laajentaa journalismin tutkijoiden parissa näkemystä siitä, millaisia lehtireportaaseja suomalainen printtimedia vuosien 1998–2013 aikana muodollisesti, visuaalisesti ja kerronnallisesti tuottanut.

Kriittinen tekstilingvistiikka systeemis-funktionaalisen kieliteorian tarjoamin välinein on osoittautunut tutkimuksen myötä käyttökelpoiseksi välineeksi eritellä teksteihin kytkeytyviä syvemmän tason merkityksiä. Silti tutkimuksessa käytettyjä teorioita ja menetelmiä on aina kyseenalaistettava. Tämän väitöstutkimusprosessin aikana olen tullut huomaamaan, kuinka moniulotteinen ja vaikeasti hallittava systeemis-funktionaalinen kieliteoria lingvistisenä näkökulmana on. Siksi olenkin päätenyt rajaamaan tarkastelunäkökulmani erittäin suppeaksi, vain tekstuaalisiin merkityksiin (topiikit ja tekstiteemat) sekä ideationaalisen tason joihinkin yksityiskohtiin (prosessiverbit toimijoineen, leksikaaliset valinnat). Näin suuren tutkimusjoukon ollessa kyseessä tämä ratkaisu tuntui kuitenkin oikealta valinnalta.

Jatkotutkimusta ajatellen tunnen saaneeni tärkeää kokemusta sekä diskurssi- ja tekstilajitutkimuksesta. Perehtyminen perheyrittäjien arvoihin on ollut arvokas matka, joka on opettanut paljon. Tätä metodologista viitekehystä

olisi kiinnostavaa käyttää myös muunlaisten tekstien kuin lehtitekstien analysoinnin apuvälineenä. Monitieteinen tapa tehdä tutkimusta niin yrittäjyyden, yhteiskuntamme arvojen kuin tekstilingvistiikankin parissa tätä teoreettista tarkastelutapaa hyödyntäen olisi innostava työ.

SUMMARY

This study is an investigation of values by family entrepreneurs as revealed in Finnish newspaper and magazine reports during 1998–2013. It explores how news report texts in the four newspapers and magazines chosen for the study describe family entrepreneurs' values and how the description of family entrepreneurs' values is constructed in the news report texts.

The primary research questions of the study are the following: 1. How are family entrepreneurs' values described by news reports in the newspapers and magazines chosen for the study? 2. How do the news report texts construct values textually and visually?

The investigation of the news report texts is based on (the framework of [the so-called]) critical discourse analysis as well as text and genre research. The study is also closely connected with the fields of economic sciences, social sciences, sociology, and media research. The methodological approach adopted in the study is qualitative and descriptive, and it is based on the examination of verbal meanings textually and visually.

The research data of this study comprised a total of one hundred report texts chosen from four Finnish newspapers, weeklies, and magazines: *Keskipohjanmaa*, *Talouselämä*, *Tekniikka ja talous* and *Vauva*. The sampling of data took place in two phases: 72 news reports during 1998–2001 and 28 during 2010–2013. Entrepreneurs were actually described by 20 personal news reports, and of these, six were descriptions of family entrepreneurship.

The results of the analysis are first presented on all the one hundred news reports by publication, through examining textual topics, actors and the main photographs. Next, the report looks at textual structures and themes. This is then followed by a description of the value world found in all the one hundred news reports. The second part of the results section focuses on the texts that describe the twenty entrepreneurs. The final part presents an analysis of three sample texts from a lexical and visual point of view.

The study mainly focuses on three dimensions of Finnish family entrepreneurs' values: *the concept of freedom*, *work ethos* i.e. imagery of work, and *happiness*. In this study, the examination of *freedom* is based on Berlin's conception of negative and positive liberty. *Work ethos* in the Finnish society is essentially influenced by the Christian, Lutheran values. The construction of family entrepreneurs' happiness is analysed based on the elements of happiness as presented by Aristotle in his Rhetoric.

In the textual data, elements of happiness were revealed to be family and kin; friends and other social relationships; wealth and economic welfare; aging and a good old age; physicality and health; reputation and the exercise of virtues. Of these, the most important were family, entrepreneurial work, and hobbies and interests. The texts described belonging to a family community and the continuation of tradition as important values for the family entrepreneurs.

The happiness of family entrepreneurs was represented to be a combination of diverse aspects of life. Based on linguistic analysis, family entrepreneurs' values were described in these Finnish news report texts to be family-oriented and appreciative of work.

Orientation to realise oneself freely and to determine about one's use of time are emphasised in family entrepreneur descriptions. Several of the family entrepreneurs described in the texts tell that they became entrepreneurs because of the *freedom* of entrepreneur's work.

According to the news report data, family entrepreneurs' *image of work* is shown to be physically and mentally demanding, yet also as an area that enriches one's life considerably. Work for family entrepreneurs signifies more than basic security and economic subsistence. It is a way of life to family entrepreneurs, which at best provides more time for children and family and a way to organise one's use of time.

Through entrepreneurship, one can also achieve economic success according to the family entrepreneurs presented in the news reports of this study. However, in the world of the persons described in this study, materialistic values are not the most essential motivation to become an entrepreneur. The flexible nature of work and continuation of family business tradition are frequent motivations to work as an entrepreneur.

On the level of the sociocultural context, this dissertation research generates new knowledge on how newspaper and magazine texts describe individual value choices made by Finnish entrepreneurs. The texts deal with situations in which the family entrepreneurs described in the texts creatively interconnected and combined essential aspects of life, such as family, work and personal interests. In the stories of the sample texts, entrepreneurs demonstrate that it is possible to interconnect and combine things that generate happiness in life. If balance is lacking, one can achieve it through one's own value choice and solutions.

Examined from a *journalistic point of view*, the news report texts of this study make up a genre that is multifaceted and incorporates diverse formal sequences and visual elements. In the texts, the values are constructed of entities of visual and linguistic meanings which reflect the societal context but also contribute to impact the recipients' attitudes towards entrepreneurial work and values. The imagery of family entrepreneurs' way of life and values mediated by the news reports is for the most part positive and supportive of entrepreneurship.

This study shows that the linguistically oriented framework that was developed can be applied for the analysis of meaning content in media texts. However, the research data of this study does not allow the construction of a fully comprehensive or current view of family entrepreneurs' values. Therefore, the objectives of this study were limited to exploring how the analysis of sample news reports can generate knowledge about the values mediated by the selected publications.

The method adopted in this research study can be further applied in other analysis of media content impact. For instance, it would be possible to explore values held by diverse target groups and related value development by using this method.

Keywords: values, news report, family enterprise, family entrepreneur, freedom, happiness, work

LÄHTEET

- Airaksinen, Timo 1993. Ammattien ja ansaitsemisen etiikka: Näkemyksiä ammattien johtamisen ja liike-elämän arvoista. Helsinki: Yliopistopaino.
- Airaksinen, Timo 1994a. Arvojen yhteiskunta. Erään taistelun kuvaus. Helsinki: WSOY.
- Airaksinen, Timo 1994b. Johdatusta filosofiaan. Helsinki: Otava.
- Aristoteles 1989. Nikomakhoksen etiikka. Suom. Simo Knuuttila. Helsinki: Gaudeamus.
- Aristoteles 2012. Retoriikka . Teoksessa Teokset IX. Suom. Simo Knuuttila, Ilkka Niiniluoto, Juha Sihvola ja Holger Thesleff. Helsinki: Gaudeamus. 7–156.
- Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu., teos, tekeminen. 2. painos. Hamina: AKATIIMI.
- Bakhtin, M. 1986. Speech genres and other late essays. Toim. C. Emerson & M. Holquist. Texas: Texas University Press.
- Barthes, R. 1984 (1964). Sanoma valokuvassa. Teoksessa Lintunen, M. (toim.) 1984, Kuvista sanoin 2. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museon säätiö, Helsinki. ,. 120–137.
- Barthes, R. 1986. Kuvan retoriikkaa. – Kuvista sanoin 3. Martti Lintunen (toim.). s. 71–92. Suomen valokuvataiteen museon säätiö, Helsinki.
- Bech-Karlsen, J. 1986a: Avisiereportasjen. 2.opplag. Universitetsforslaget. Oslo – Bergen Stavanger – Tromsö.
- Bech-Karlsen, J. 1986b. Featurereportasjen. 2. opplag. Universitetsforslaget. Oslo – Bergen Stavanger – Tromsö.
- Berlin, I. 1960. Kaksi vapauden käsitettä. Teoksessa Berlin: Vapaus, ihmisyyys ja historia. Tampere: Vastapaino.
- Berlin, I. 1969. Four essays on Liberty. Oxford: Oxford University Press.
- Berlin, I. 2001. Vapaus, ihmisyyys ja historia. Valikoima esseitä. Suom.Timo Soukola. Toimittaneet Sihvola, J. & Soukola, T. Tampere: Vastapaino.
- Bhatia, V.K. 1993. Analysing Genre. Language Use in Professional settings. London: Longman
- Brusila, R. 1997. Realismista fiktion. Visuaalisuus ja suomalaiset aikakauslehdet. Acta Universitatis Tampereensis 557. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Casson, M. 2003. The Entrepreneur: An Economic Theory. 2nd edition. Cheltenham: Edward Elgar.
- van Dijk, Teun A. 1997. Discourse as structure and process. – Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction, Volume 1, ed. Teun A. van Dijk. London: Sage.
- van Dijk, Teun A. 1998. Ideology. A multidisciplinary approach. London: Sage.
- Discourse as social interaction 1997. Discourse as social interaction. A multidisciplinary introduction. Discourse studies 1. Ed. by Teun A. van Dijk. London: Sage Publications.
- Discourse as structure and process 1997. Discourse as structure and process. Discourse studies 1. A multidisciplinary introduction. Discourse studies 1.

- Ed. by Teun A. van Dijk. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Eggins, S. 1994. An introduction to systemic-functional linguistics. London: Pinter Publishers.
- Eggins, S. & Martin J.R. 1997. Genres and registers of discourse. Teoksessa Teun A. van Dijk (toim.) *Discourse as structure and process. Discourse studies. A multidisciplinary introduction*. Vol. 1. 230–256. London: Sage.
- Elo-Pärssinen, K. 2007. Arvot ja yhteiskuntavastuullinen toiminta suurissa suomalaisissa perheyriyksissä - omistajan näkökulma. Väitöskirja, Jyväskylä *Studies in Business and Economics*, 61. Jyväskylä. .
- Elo-Pärssinen, K. & Talvitie, E. 2010. *Perheyriitys on enemmän*. Helsinki: WSOYpro.
- European Commission. 2009. Final Report of the Exert Group of Family Business Relevant Issues: Research, Networks, Policy Measures and Existing Studies. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/index_en.htm. Luettu 6.7.2013.
- European Parliament. Directo Herbert, R. & Link, A. 1988. *The Entrepreneur: Mainstream Views and Radical Critics*. 2nd edition. Praeger. New York.
- Fairclough, N. 1989. *Language and power*. London: Longman.
- Fairclough, N. 1992. *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, N. 1995. *Media Discourse*. London: Arnold.
- Fairclough, N. 1997. *Miten media puhuu*. Suom. Virpi Blom – Katariina Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, N. & Wodak, R. 1997. Critical discourse analysis. Teoksessa *Discourse as social interaction (toim.) Teun A. van Dijk*. London: Sage. 258–284.
- Fairclough, N. 2003. *Analysing discourse. Textual analysis for social research*. Routledge.
- Filosofian sanakirja 1999. Toim. Ilari Hetemäki. Helsinki: WSOY.
- Finnisight 2015. 2006. Helsinki: Suomen Akatemia.
- Firth, J.R. 1957. *Papers in linguistics 1934–1951*. Oxford: Oxford University Press.
- Fiske, J. 1992. *Merkkien kieli*. Toim. Pietilä, V., Suikkanen, R. & Uusitupa, T. Tampere: Vastapaino.
- Fowler, R., Hodge, B. & Kress, G. 1979. *Language and control*. London: Routledge.
- Genre - tekstilaji 2006. *Tietolipas 213*. Toimittaneet Mäntynen, A., Shore, S. & Solin, A. Helsinki: SKS.
- Genreanalyysi 2012. *Tekstintutkimuksen käsikirja*. Toim. Heikkinen, V., Voutilainen, E., Lauerma, P., Tiililä, U. & Lounela, M. Helsinki: Gaudeamus.
- Gibb, A. 1990. Entrepreneurship and Interpreneurship - Exploring the Differences. In *New Findings and Perspectives in Entrepreneurship*. GB. Donckels, R. & Miettinen, A. Billing & Sons, 33–67.
- Gregory, M. 1987. Meta-functions: aspects of their development, status and use in systemic linguistics. Teoksessa Halliday, M.K.A. & Fawcett, R. P. (toim.):

- New developments in Systemic linguistics. Volume I. Theory and Description. London, New York: Frances Pinter.
- Haavisto, H. 2004. Keskipohjanmaa-lehti. Keskipohjanmaa oy, Kokkola. Puhe-
linhaastattelu 9.6.2004.
- Hakulinen, Karlsson & Vilkuna 1980. Suomen tekstilauseiden piirteitä. Kvanti-
tatiivinen tutkimus. Department of general linguistics. Helsinki: Hel-
singin yliopisto.
- Hall, S. (toim.) 1997. Representation. Cultural Representations and Signifying
Practices. London: Sage.
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Suomentaneet Mikko Lehtonen & Juha Herkman.
Tampere: Tampere.
- Halliday, M.A.K. 1973. Explorations in the functions in language. Arnold.
- Halliday, M.A.K. 1978. Language as social semiotic. The social interpretation of
language and meaning. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. 1985. An Introduction to Functional Grammar. London: Ed-
ward Arnold.
- Halliday, M.A.K. 1989. Spoken and written language. Oxford: Oxford Universi-
ty Press.
- Halliday, M.A.K. 1994. An introduction to systemic-functional grammar. Second
edition. London: Longman.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R. 1976. Cohesion in English. London: Longman.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R. 1989. Language, context and text. Aspects of lan-
guage in a social-semiotic perspective. Oxford: Oxford University Press.
- Halliday, M.A.K. & Martin, J.K. 1993. Writing science. Literary and discursive
power. Falmer.
- Halliday, M.A.K. & Mathiessen, C. 1999. Construing experience through mean-
ing. A language-based approach to cognition. London and New York:
Cassell.
- Harisalo, R. 1999. Liberalismi: Eilisen jäännös vai huomisen mahdollisuus. Www-
dokumentti. Saatavissa: <http://www.tieteessatapahtuu.fi/001/kesk.htm>.
Luettu 16.7.2013.
- Harris, Z. 1952. Discourse analysis. *Language* 23, 1–30.
- Hasan, R. 1985. Part B. Teoksessa M.A.K. Halliday & Ruqayia Hasan (toim.):
Language, context and text: aspects of language in a socio-semiotic per-
spective. Victoria: Deakin University Press.
- Heikkilä, E. 1993. Lehtikuvan ja jutturungon välissä: Baltian- uutisten kuvatek-
stit tammikuussa 1991. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, suomen
kielen laitos.
- Heikkilä, E. 2006. Kuvan ja tekstin välissä. Kuvateksti uutiskuvan ja lehtijutun
elementtinä. SKS, Helsinki.
- Heikkinen, V. 1996. Sininen viiva. Implisiittinen ideologisuus tekstien merkitys-
tekijänä. Lisensiaatintutkielma. Oulu: Oulun yliopisto.
- Heikkinen, V. 1998. Miesnainen myy mediassa itseään – mutta mitä se kielimie-
helle kuuluu? Teoksessa Heikkinen, V, Mantila, H & Varis, M. (toim.):

- Tuppisuinen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista. Helsinki: SKS. 94–131.
- Heikkinen, V. 1999. Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriasa ja käytännössä. Helsinki: SKS.
- Heikkinen, V. 2000a. Teksteihin tunkeutuvat todellisuudet. Teoksessa V. Heikkinen & P. Hiidenmaa & U. Tiililä: Teksti työnä, virka kielenä. Helsinki: Gaudeamus. 116–213.
- Heikkinen, V. 2000b. Tekstuaalinen pirunnyrkki. Teoksessa V. Heikkinen & P. Hiidenmaa & U. Tiililä: Teksti työnä, virka kielenä. Helsinki; Gaudeamus. 63–115.
- Heikkinen, V. 2002. Virkakieli lumoa ja pelottaa. Teoksessa Heikkinen, V. (toim.) Virkapukuinen kieli .7–25. Tietolipas 182. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Heikkinen, V. 2004. Tekstin kanssa. Kohti kielitieteellisen (kon)tekstintutkimuksen yleismallia. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kotus.fi/?s=251>. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Heikkinen, V. 2012. Teksti. Teoksessa Heikkinen, V., Voutilainen, E., Lauerma, P., Tiililä, U. & Lounela, M. Genreanalyysi. Helsinki: Gaudeamus. 59–67.
- Heikkinen, V. & Hiidenmaa, P. 1999. Me ja muut tekstintutkijat. Virittäjä 1/1999, 84–92.
- Heikkinen, V., Hiidenmaa, P. & Tiililä, U. 2000. Teksti työnä, virka kielenä. Helsinki: Gaudeamus.
- Heikkinen, V. & Voutilainen, E. 2012. Johdanto. Genre – monitieteinen näkökulma. Teoksessa Heikkinen, V., Voutilainen, E., Lauerma, P., Tiililä, U. & Lounela, M. Genreanalyysi. Helsinki: Gaudeamus. 17–47.
- Hemánus, P. 1992. Lehtijutun opissa. Reportaasin tekijä tekstinsä subjektina. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopinlaitoksen julkaisuja, sarja A 79.
- Hiidenmaa, P. 1999. Tekstintutkimuksen teoriaa käytännöllisesti. Virittäjä 3/1999. 448–453.
- Hiidenmaa, P. 2000a. Lingvistinen tekstintutkimus. Teoksessa Sajavaara, Piirainen & Marsh (toim): Kieli, diskurssi ja yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 161–190.
- Hiidenmaa, P. 2000b. Poimintoja virkakielen rekisteristä. Teoksessa V. Heikkinen, Hiidenmaa, P. & Tiililä, U. Teksti työnä, virka kielenä. Helsinki: Gaudeamus. 35–62.
- Hiidenmaa, P. & U. Tiililä 2000: Teksti työnä, virka kielenä. Gaudeamus. Helsinki.
- Himanen, P. 2007. Suomalainen unelma. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.teknologiainfo.net/content/kirjat/pdf-tiedostot/Liiketoiminnan_kehittaminen/suomalainen_unelma.pdf. Luettu 10.5.2013.
- Himanen, P. 2012. Sininen kirja. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/pdf/2012/sininen-kirja/fi.pdf>. Luettu 10.5.2013.

- Hjerppe, R. 2012. Hyvinvointi, hyvä elämä ja onnellisuus. Teoksessa Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Väestöliitto 70 vuotta. s. 210–230. Helsinki: Väestöliitto.
- Hochschildt, A. 1997. *The Time Bind. When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York: Metropolitan Books.
- Hodge, R. & Kress, G. 1988. *Social Semiotics*. Cambridge: Polity Press.
- Hovy, E. H. 1988. *Generating Natural Language under Pragmatic Constraints*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hultén, L. J. 1990. *Reporatget som kom av sig*. Stockholms Universitetet, Institutionen för Journalistik, Medier och Kommunikation. Stockholm.
- Hume, D. 1978 *A Treatise of Human natur.*, Ed. by L.A. Selgy-Bigge, Oxford. Alkuperäisteos vuodelta 1739.
- Huotari, E.-I. 2013. *Auttaminen on molemminpuolinen ilo! Avustaviin perheenjäseniin perustuva auttaminen suomalaisissa perheyrytyksissä avustajan näkökulmasta katsottuna. Väitöstutkimus*. Jyväskylän yliopiston kauppa-
korkeakoulu. Jyväskylä: University Printing House.
- Iso suomen kielioppi 2005. Toim. Hakulinen, A., Vilku, V., Koskinen, R., Koivisto, V., Heinonen, T.-R., Alho, I. Helsinki: Gaudeamus.
- Jallinoja, R. 2004. *Familistisen käänteen rakentajat. Arlie Rochschildt ja suomalainen mediajulkisuus*. Teoksessa *Sosiologia nykykeskusteluja*. Helsinki: Gaudeamus. 64–99.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1999. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Kalliokoski, J. 1998. *Hjalmar Nortamon murrekertomukset ja puheen illuusio*. Teoksessa Laitinen, I. & Rojola, L. (toim.): *Sanan voima. Keskusteluja performatiivisuudesta*. Helsinki: SKS. 184–216.
- Kankaanpää, S. 2005. *Hei Äiti kuule! Nykyperhe lapsen kirjellapussessa*. Teoksessa V. Heikkinen (toim.): *Tekstien arki. Tutkimusmatkoja jokapäiväisiin merkityksiimme*. Helsinki: Gaudeamus. 123–136.
- Kankaanpää, S. 2006. *Hallinnon lehdistötiedotteen kieli*. Helsinki: SKS.
- Kansallinen innovaatiostrategia 2008. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: https://www.tem.fi/files/19704/Kansallinen_innovaatiostrategia_12062008.pdf. Luettu 15.2.2013.
- Karlsson, F. 1977. *Johdatusta yleiseen kielitieteeseen*. Toinen painos. Helsinki: Gaudeamus. Helsinki.
- Karlsson, F. 1994. *Yleinen kielitiede*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Karlsson, F. 1998. *Yleinen kielitiede*. Uudistettu laitos. Yliopistopaino, Helsinki.
- Karvonen, P. 1991. *Kieliopillinen metafora ja sen vaikutukset tekstissä*. Teoksessa Shore, S. & Lehtinen, T. (toim.): *Kieli, valta ja eriarvoisuus*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. 149–165.
- Karvonen, P. 1995. *Oppikirjateksti toimintana*. Helsinki: SKS.
- Kauko-Valli, S. 2008. *Subjective Well-being as an Individually Constructed Phenomenon*. *Jyväskylän Studies in Business and Economics*, 63. Jyväskylä-

- län yliopiston kauppakorkeakoulu. Väitöstutkimus. Jyväskylä: University Printing House.
- Kauko-Valli, S. 2010. Onnellisuus ja sen rakentuminen. Luento Keski-Pohjanmaan AMK:n työhyvinvointi-seminaarissa 11.10.2010. Kokkola.
- Kauko-Valli, S. & Koiranen, M. 2010. Työnilo ja henkinen hyvinvointi. Teoksessa Suutarinen & Vesterinen (toim.): Työhyvinvoinnin johtaminen. Helsinki: Otava.
- Kauko-Valli, Saarikoski & Häkkinen (toim.) 2011. Positiivinen psykologia yrittäjyydessä. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun julkaisuja No: 182/11. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Kauppinen, A. & Laurinen, L. 1988. Tekstioppi. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Katainen, J. 2014. Pääministerin uudenvuodenpuhe 1.1.2014. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/puheet/puhe/fi.jsp?oid=405850>. Luettu 3.1.2014.
- Katekismus 2000. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kristinoppi. Hyväksyty kirkolliskokouksessa vuonna 1999. Helsinki: Edita.
- Kellner, D. 1998. Mediakulttuuri. Suomentaneet R. Oittinen ja työryhmä. Tampere: Vastapaino.
- Kemppainen, L. 1999. Abituriitit kuvan lukijoina ja kuvasta kirjoittajina. Lisensiaatintutkimus. Oulu: Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitos.
- Keski-Pohjanmaan kirjapaino 2014. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://konserni.kpk.fi/tuotteet-ja-palvelut/julkaisut/keskipohjanmaa/>. Luettu 1.6.2014.
- Kirzner, I. M. 1979. Perception, opportunity and profit: studies in the theory of entrepreneurship. Chicago: University of Chicago.
- KKO 1994= Kieli ja sen kieliopit 1994. Opetuksen suuntaviivoja. Helsinki: Opetusministeriö ja Painatuskeskus.
- KMT 2014. Kansallinen mediatutkimus. Helsinki: Levikintarkastus Oy. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.levikintarkastus.fi/levikintarkastus/tilastot/Levikkitilasto2013.pdf>. Luettu 9.4.2014.
- Koiranen, M. 1993. Ole yrittäjä. Sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys. Tampere: TT-kustanustieto.
- Koiranen, M. 2000. Juuret ja siivet: perheyriksen sukupolvenvaihdos. Helsinki: Edita.
- Koiranen, M. 2010. Työnilo ja sen rakentuminen. Luento Keski-Pohjanmaan AMK:n työhyvinvointi-seminaarissa 11.10. 2010. Kokkola.
- Koiranen, M. 2013. Pieni väitöskirjaopas. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Kontula, O. 2009. Parisuhdeonnan avaimet ja esteet. Perhebarometri 2009. Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos, Katsauksia E 38/2009. VL-markkinointi.
- Kontula, O. 2011. Hyvinvoinnin ja onnen tärkeät rakennusaineet: parisuhde ja seksuaalinen intimitetti. Teoksessa Kontula, O. (toim.): Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Helsinki: Väestöliitto. 262-274.
- Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa Kolbe, L. & Järvinen, K. (toim.): Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi. 53-73.

- Koski, N. & Kämäräinen, A. 1999: Verkkoreportaasin synty. Pro gradu -työ. Tampere: Tampereen yliopiston tiedostusopin laitos. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.nicklaskoski.fi/gradu/esipuhe.html>. Luettu 23.6.2013.
- Kress, G. 2010. Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication. Arnold.
- Kress, G. & van Leeuwen, T.1990. Reading Images. Deakin: Deakin University Press.
- Kress, G. & van Leeuwen, T.1996. Reading Images. Grammar of Visual Design. Routledge. London, New York.
- Kujala A.-M. 1986. Keskipohjanmaa - Kotimaakuntani. Kokkola: Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto.
- Kunelius, R. 1998. Viestinnän vallassa. Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.
- Kuronen, M.-L. 2004. Vakuutusehtotekstin uudistumisprosessi. Matkalla alamaisestä asiakkaaksi. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin kauppakorkeakoulu.
- Kuutti, H. & Puro, J.-P.1998. Mediasanasto. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Kuusi, O. 2012. Mitä aineksia menneisyyden sivistysideologiat tarjoavat tulevaisuuden sivistysihanteille? Teoksessa Kontula. O. (toim.): Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Väestöliitto 70 vuotta. Helsinki: Väestöliitto. 196-209 .
- Kyrö, P. 1998. Yrittäjyyden tarinaa kertomassa. Juva: WSOY.
- Kyrö, P. 2004. Yrittäjyyskasvatus ammatillisessa kentässä - murroksien kautta integroitumiseen. Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. tampereen yliopisto. Ammattikasvatuksen aikakauskirja 1/2004.
- van Leeuwen, T. & Jewitt, C. (toim.) 2001. The Handbook of Visual Analysis. London, Thousand Oakes, New Delhi: Sage.
- Lehtonen, M. 1996. Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, M. 2001. Post scriptum. Kirja medioitumisen aikakaudella. Tampere: Vastapaino
- Luukka, M.-R. 2000. Näkökulma luo kohteen: diskurssintutkimuksen taustaolelutukset. Teoksessa Kieli, diskurssi ja yhteisö. Toim. Sajavaara, Piirainen & Marsh. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 133-160.
- Luukka, M-R., Hujanen, J.,Lokka, A., Modinos,T., Pietikäinen, S. & Suonen, A. 2000. Mediat nuorten arjessa. 13-19 -vuotiaiden mediakäytöt vuosittuhannen vaihteessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Luukkainen, O. & Wuorinen, J. 2002. Yrittävä elämänsenne, kasvaminen yksilönä ja yhteisönä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Luther, M. 2014. Iso katekismus. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.evl.fi/tunnustuskirjat/ik/3kasky.html>. Luettu 14.3.2014.
- LT 2014. Levikintarkastus. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.levikintarkastus.fi/levikkitietokanta/index.php>. Luettu 19.5.2014. Helsinki: Levikintarkastus Oy.

- Makkonen-Craig, H. 2005: Toimittajan läsnäolo sanomalehtitekstissä. Näkökulmia suomen kielen dialogisiin passiivilauseisiin. SKS 1026. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Marila, T. 2004. Reportaasi. Www-dokumentti. Helsingin yliopiston kielikeskuksen verkko-opetusmateriaali. Saatavissa: http://www.helsinki.fi/kksc/finska/finska_2/Reportaasi.htm. Luettu 3.7.2013.
- Martin, J. R. 1997: Analysing genre. Functional parameters. Genre and Institutions. Social Processes in the workplace and school. London and Washington: Casell. 3–39.
- Maslow, A. H. 1943. A Theory of Human Motivation. Psychological Review.
- McGill, M. 2004. Vauva-lehti. Puhelinhaastattelu 8.6.2004. Helsinki: Helsinki-media.
- Miller, D. (toim.) 2006. The Liberty Reader. 2nd and revised edition. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Muukkonen, J. 2014. Lepopäivän pyhittäminen. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.gen.fi/Biblestudy/studydetails.html?id=47>. Genesis ry. Luettu 14.3.2014.
- Mäkinen, K. 2012. Suomalaisten arvojen ja ihanteiden tulevaisuus. Teoksessa Kontula, O. (toim.): Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Väestöliitto 70 vuotta. Helsinki: Väestöliitto. 250–260.
- Mäntynen, A. 2003. Miten kielestä kerrotaan. Lehtijuttujen retoriikkaa. Helsinki: SKS.
- Mäntynen, A. 2006. Näkökulmia tekstin ja tekstilajien rakenteeseen. Teoksessa A. Mäntynen, S. Shore & A. Solin (toim.): Genre – Tekstilaji. Helsinki: SKS. 41–71.
- Niiniluoto, I. 1994. Järki, arvot ja välineet: Kulttuurifilosofisia esseitä. Helsinki: Otava.
- Niinistö, S. 2013. Tasavallan presidentti Sauli Niinistön uudenvuodenpuhe 1.1.2013. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://presidentti.fi/public/default.aspx?contentid=266178>
- Nurmenniemi, H. 2013. Palkkatyöstä yrittäjäksi. Sosiaali- ja terveysalalla toimivien yrittäjien ajattelutavan muutoksista. Väitöstutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Nussbaum, M. & Sen, A. 1993. The Quality of life. United Nations University; Wider. Oxford University Press.
- Ojanen, M. 2005. Elämän mieli ja merkitys. Helsinki: Kirjapaja.
- Ojanen, M. 2006. Onnellisuus. Miten voit kohottaa elämän laatua ja löytää paremman olon. Helsinki: WSOY.
- Ojanen, M. 2009. Hyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Ojanen, M. 2012. Voiko onnen saavuttaa? Teoksessa Kontula, O. (toim.): Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus 2011. Helsinki: Väestöliitto.
- Ojanen, M. 2013. Perheyrittäjien onnellisuus. Luento Perheyrittäjien liiton tutkijatapaamisessa 25.4.2013. Helsinki: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.

- Paarma, J. 2003. Palvelutyö kutsumuksena. Esitelmä Non-stop-yhteiskunta ja palvelutyö –seminaarissa Helsingissä 5.3.2003. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.ev1.fi/arkkipiispa/PAM-KDY05032003.htm>. Luettu 23.6.2013.
- Paso, E. 2007. Työkyky merkitsee. Työkyvyn merkityksen ja maailman rakentuminen lehtiteksteissä. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos & Verve. Www-dokumentti .Saatavissa: <http://herkules oulu.fi/isbn9789514283789/isbn9789514283789.pdf>.
- Patja, P. 2011. Perheiden omistamisen muuttuvat merkitykset. Diskursianalyttinen tutkimus perheiden omistajuuden merkillistymisestä Suomessa vuosina 1976–2005. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Jyväskylä: University Printing House.
- Pietikäinen, S. 2000. Kriittinen tekstintutkimus. Teoksessa Sajavaara & Piirainen-Marsh (toim.). Kieli, diskurssi ja yhteisö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 191–217.
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Pk-barometri. Tiedote 11.2.2013. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/keskipohjanmaanyrittajat/tiedote/kpy/keski-pohjanmaan-pk-yritykset-kasvaneet-muuta-suomea-voimakkaammin>. Luettu 20.7.2013.
- Pälli, P. 2003. Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Pääkkönen, I. – Varis, M. 2000. Kriittinen lukutaito. Helsinki: Oy Finnectura Ab.
- Ryff C.D. & Singer, B.H. 2008. Know thyself and become what you are: a eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies* (2008). 9:13-39 . University of Wisconsin-Madison. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://ioa126.medsch.wisc.edu/midus/findings/pdfs/692.pdf>. Luettu 11.4.2014.
- Römer-Paakkanen 2006. Opettajien yrittäjyyden jatko-opinnot Jyväskylän yliopistossa: Yrittäjyyden säteilyttäminen kaikkeen opetukseen ammattikorkeakoulussa ja toisen asteen oppilaitoksessa. Teoksessa Kyrö, P. & Ripatti, A. (toim.) Yrittäjyyskasvatuksen uusia tuulia. Yrittäjyyskasvatuksen julkaisusarja 4/2006, Hämeenlinna: Tampereen yliopiston kauppakorkeakoulu, 184–207.
- Salo, M. 2000: Imageware. Kuvajournalismi mediafuusiossa. Taideteollisen korkeakoulun julkaisu B 59, Helsinki.
- Sanoma magazines 2014. Mediaopas. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.sanomamagazines.fi/mediaopas/brandit/vauva.html>. Luettu 20.5.2014.
- Saukkonen, Pauli 1984: Mistä tyyli syntyy? Porvoo: WSOY.
- Saukkonen, Pauli 2001: Maailman hahmottaminen teksteinä. Tekstirakenteen ja tekstilajien teoriaa ja analyysia. Helsinki: Yliopistopaino.

- Savolainen, Sari 2014: Tekeminen innostaa. Työntekijöiden psykodynaamika oienen perheyriyksen sukupolvenvaihdokseen liittyvissä muutoksissa. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Jyväskylä: University Printing House.
- Schumpeter, J. A. 1934. The Fundamental Phenomenon of Economic development. (Orig. The Theory of Economic Development, Cambridge, USA: Harvard University, 1934). In Kilby, P. (ed.) Entrepreneurship and Economic Development. New York: The Free, 43–70.
- Searle, J. R. 1977 (1969). Speech Acts. An essay in the philosophy of language. London: Cambridge University Press.
- Sen, A.K. 1985. Well-being, Agency and Freedom: The Dewey Lectures 1984. *Journal of Philosophy*, 82.
- Seppälä, A. 2003. Todellisuutta kuvaamassa – todellisuutta tuottamassa. Työ ja koti television ja vähän radionkin uutisissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Seppänen 2001. Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa. Vastapaino, Tampere.
- Seppänen, J. & Väliaverronen, E. 2012. Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.
- Sevänen, E. 2011. Kohti kirjallisten tekstien sosiologiaa. Teoksessa V. Ruohonen, E. Sevänen & R. Turunen (toim.): Paluu maailmaan. Kirjallisten tekstien sosiologiaa. Helsinki: SKS. 11–46.
- Shore, S. 1992. Aspects of a Systemic-Functional Grammar in Finnish. Thesis submitted in fulfilment of the requirements for the Doctor of Philosophy in the School of English and Linguistics, Macquarie University, Sidney. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.129.1396&rep=rep1&type=pdf>. Luettu 1.3.2014.
- Shore, S. 2012. Systemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. Teoksessa Heikkinen, V., Voutilainen, E., Lauerma, P., Tiililä, U. & Lounela, M. (toim.): Genreanalyysi. Tekstintutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gaudeamus. 158–185.
- Simola, S. 2012. Luterilainen työmoraali. Kirkko ja kaupunki 27.8. 2012Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kirkkojakaupunki.fi/kannanotot/luterilainen-tyomoraali>. Luettu 24.6.2013.
- Smith, A. 1984: The Theory of Moral Sentiments. Toim. Raphael, D.D. & Macfie, A.L. Alkuperäisteos vuodelta 1759. Indianapolis: Liberty Fund.
- Solankallio-Vahteri, S. 2013. Valta perheyrittäjänäisten subjektiivisena kokemuksena. Väitöstutkimus. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Jyväskylä: University Printing House.
- Solin, A. 2001. Tracing texts. Intertextuality in environmental discourse. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Stillar, G. F. 1998: Analyzing everyday texts. Discourse, rhetoric, and social perspectives. Sage, London.
- Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus 2011. Toim. Kontula, O. Helsinki: Väestöliitto.
- Suomen kielen perussanakirja 1992. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

- Swales, J. 1990. *Genre Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Syrjämäki, S. & Räsänen, P. 2014. Poliittinen vapaus. *Logos-ensyklopedia*. Filosofia.fi. Saatavissa: <http://filosofia.fi/node/2814>. Luettu 1.3.2014.
- Tagiuri, R., & Davis, J. 1992. On the goals of successful family companies. *Family Business Review*.5, 43-62. T
- Talentum 2013. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://mediamyyni.talentum.fi/fi/online/article605926.ece>. Luettu 10.7.2013.
- Talentum 2014. Products and services. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.talentum.com/fi/products_and_services/technology/article400078.ece. Luettu 1.6.2014.
- Teletopelius 2013. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://etaopit.pp.fi/Teletopelius/lehti/lehti5d.htm>. Luettu 3.7.2013.
- Threadgold, T. 1989: Talkin about genre: Ideologies an Incompatible Discourses. *Cultural Studies* 3: 92-118.
- Tiililä, U. 2000. Tapaus päivähoidon päätös. Teoksessa V. Heikkinen, P. Hiidenmaa & U. Tiililä: Teksti työnä, virka kielenä. Helsinki: Gaudeamus. 215-266.
- Tiililä, U. 2007. Tekstit viraston työssä. Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja konteksteista. Helsinki: SKS.
- Tolonen, T. 2006. Työn ja perheen yhteensovittamisen diskurssi suomalaisissa lehtireportaaseissa. Lisensiaatintutkimus. Oulu: Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- Tolsa, T. 2004. Tekniikka ja talous -lehti. Helsinki: Talentum oy. Puhelin haastattelu 9.6.2004.
- Torkki, J. 2007. Puhevalta. Miten kuulijat vakuutetaan. Helsinki: Otava.
- Toukoma, P. 1969. Arvomaailman kehitys kouluikässä. Tutkimus 10 - 18-vuotiaiden tamperelaispoikien sosiaalistumisesta. *Acta Universitatis Tampereensis* se. A vol. 17. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Tourunen K. 2009. Perheyritykset kansantalouden resurssina. Keski suurten ja suurten yritysten omistajuus, toiminnan laajuus ja kannattavuus Suomessa 200-2005. *Jyväskylä Studies and Economics* 71. Jyväskylä: University Printing House.
- Uurtimo, Y. 1997. Käytännön elämä ja kaikkeus Aristoteleella. Niin ja näin. *Filosofinen aikakauslehti* 2/97. Tampere.
- Vanhanen, H. 2002. Kuvareportaasin (r)evoluutio. *Acta Universitatis Tampereensis* 882. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Vesalainen 2001. Yrittäjyyden ulottuvuudet. Akateeminen yrittäjäkoulu, c 2001 Yos! & Jukka Vesterinen.
- Venkula-Rautevaara 1992. Arvot ja nuorten arvopohdinta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ventola, E. 1984. The dynamics of genre. *Nottingham Linguistic Circular*, 13. 103-123.

- Ventola, E. 2006. Genre systeemifunktionaalisessa kielitieteessä. Esimerkkinä asiointitilanteet. Teoksessa Mäntynen, A., Shore, S. & Solin, A. (toim.): Genre – tekstilaji. Tietolipas 213. Helsinki: SKS.
- Vilkuna, M. 2000. Suomen lauseopin perusteet. Helsinki: Edita.
- Volosinov 1990. Kielen dialogisuus. Tampere: Yliopistopaino.
- Vuori, J. 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset. Tampere: Yliopistopaino.
- Weber, M. 1990. Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. 2.p. Alkuteos Die Protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus. Suomentanut Timo Kyntäjä. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.
- Westerholm, Hely 2007. Tutkimusmatka pienyrittäjän työvalmiuksien ytimeen. Kirjallisuuteen ja DACUM-analyysiin perustuva kartoitus. Jyväskylä studies in Business and Economics 55. Jyväskylän yliopisto. Taloustieteiden tiedekunta. Jyväskylä: University Printing House.

LIITTEET

Liite 1

Tutkimusaineiston tekstit (N=100)

1. *"Reisjärven nuoret emännät: Vaikuttaminen lisää elämän mielekkyyttä"* Keskipohjanmaan Maa ja metsä -liite, maaliskuu 1998
2. *"Karjako kuin psykologi, lehmä kuin ihminen"* Keskipohjanmaa 8.3.1998
3. *"Tapani Kansan nuoruuden unelma toteutui -Kolmekymmentä vuotta laulamisen riemua"* Keskipohjanmaa 15.3.1998
4. *"Kukat ja viherkasvit ovat osa sisustusta -Ihmiset valmiit panostamaan kotiin ja ympäristöönsä"* Keskipohjanmaa 31.5.1998
5. *"Puolustamisen pakko sai Anni Leskelän tarttumaan kynään - Maatalous on kansakunnan elinhermo"* Keskipohjanmaa 22.11.1998
6. *"Sairaanhoidaja lähti työn perässä Ruotsiin - Tuli vain sellainen olo, että nyt tai ei koskaan"* Keskipohjanmaa 27.12. 1998
7. *"Suomalaiset sairaanhoidajan avosylin vastaan Norjassa - Heidi Lindqvist keräsi työkokemusta vuonojen ja vuoristojen maassa"* Keskipohjanmaa 21.3.1999
8. *"Vanhuksen hyvä kohtelu lähtee asenteista ja maalaisjärjestä - Taputus, ystävällinen sana, kosketus eivät paljon maksa"* Keskipohjanmaa 21.2.1999
9. *"Ollako vai eikö olla - Ruusunen vai Kiljunen"* Keskipohjanmaa 28.3.1999
10. *"Tottakai lapsi haluaa kuulla saman sadun monta kertaa"* Keskipohjanmaa 12.12.1999
11. *"Bengt on Thiadiayen monitoimikone"* Keskipohjanmaa 21.12.1999
12. *"Tie ihanneammattiin avautui vahingossa peruutuspaikalta - Tytti Alasuvanto, merikapteeni"* Keskipohjanmaa 13.2.2000
13. *"Työ ja perhe kilpailevat vanhempien ajasta - Vanhemmuuden arvoista lisättävää"* Keskipohjanmaa 12.3.2000
14. *"Uusi navetta siintää silmissä"* Keskipohjanmaa 15.3.2000
15. *"Sisaren ammatinvalinta esikuvana: Marika Åstrand, poliisi"* Keskipohjanmaa 19.3.2000
16. *"Kannuksen "Beverly Hillsin" 640 perunakilometriä tarkastettiin - Päivän patikointi perunamaalla"* Keskipohjanmaa 19.3.2000
17. *"Tähtitieteilijä katsoo enemmän numerosarjoja kuin taivasta - Seppo Laine tutkii avaruutta"* Keskipohjanmaa 17.9.2000
18. *"Merja Meriläisellä elämän tärkeät asiat ovat tasapainossa: "Olen sinut itseni kanssa"* Keskipohjanmaa 1.1.2001
19. *"Ohjelmointipainotteinen työ sujuu yhtä hyvin Lohtajalla kuin Espoossa - Verkon varassa takaisin maalle - Verkko yhdistää ja lyhentää välimatkat - Kaukana on lähellä"* Keskipohjanmaa 16.2.2001
20. *"Onnellisempaa elämää"* Keskipohjanmaa 6.5.2001
21. *"Itsestään selviä asioita - 18 lapsen äiti"* Keskipohjanmaa 13.5.2001

22. *"Kuvataiteilija Päivi-Maria Jaatinen elää täyttää kotiäidin elämää – Pojalleni-näyttely kertoo äitiydestä"* Keskipohjanmaa 13.5.2001
23. *"Paappa on paikalla"* Keskipohjanmaa 27.5.2001
24. *"Rintasyöpä saa kovan vastuksen Sadusta"* Keskipohjanmaa 10.4.2013
25. *"Laulava maatilän emäntä"* Keskipohjanmaa 13.5.2013
26. *"Käsityöyrityksestä kipinä omien tuotteiden valmistukseen – Moderneja tuotteita perinteisin menetelmin"* Keskipohjanmaa 15.6.2013
27. *"Sairaankuljetus on menneisyyttä – Ensiapua ja tehohoitoa pyörien päällä"* Keskipohjanmaa 18.6.2013
28. *"Toholammin Pelle Peloton – Jari Myllykangas ajaa puukaasutinautolla ja Harrikalla, kaiva kultaa, tekee koruja, nylkee minkkejä – ja elää vähällä"* Keskipohjanmaa 2.6.2013
29. *"Tuottavuus ei ole iästä kiinni "* Tekniikka ja Talous 22.1.1998
30. *"Johtaja tuloo lännestä (Kansi) – Insinöörit lisääntyvät, mutta eivät täytä maata" – Liki puolet teknisesti koulutetuista asuu pääkaupunkiseudulla"* Tekniikka ja Talous 17.4.1998
31. *"Järjen ja tahdon kriisissä – Tarvitaan mielikuvitusta ja tunnetta"* Tekniikka ja Talous 22.5.1998
32. *"Kiire puuduttaa työelämää"* Tekniikka ja Talous 4.6.1998
33. *"Kahden herran palvelija"* Tekniikka ja Talous 6.8.1998
34. *"Työ siellä – tekijät toisaalla"* Tekniikka ja Talous 27.8.1998
35. *"Työ on vain osa elämää – Pidä ohjaket tiukasti omissa käsissä"* Tekniikka ja Talous 3.6.1998
36. *"Taivaallista työrauhaa ja surffailijan unelma – Nopea tietoyhteys tuo työpäi-kan kotiin"* Tekniikka ja Talous 3.6.1999
37. *"Big Blue haluaa olla asiakkaidensa näköinen – Naiset ryydittävät IBM:n marssia palvelubisnekseen"* Tekniikka ja Talous 10.6.1999
38. *"Elämää ei voi johtaa, itseä voi"* Tekniikka ja Talous 9.9.1999
39. *"Ihminen tekee sen, minkä uskoo mahdolliseksi – Pomoakin voi kannustaa – jos on aiheita"* Tekniikka ja Talous 30.9.1999
40. *"Asioihin tarttuminen on arkipäivän kristillisyyttä – Rengastehtaan ihmistä tukee oma pappi"* Tekniikka ja Talous 16.12.1999
41. *"Erkki Ruuska ja Ilkka Uusi-Maahi tarttuivat koviin haasteisiin – Pienessä firmassa saa tehdä enemmän"* Tekniikka ja Talous 20.1.2000
42. *"Kovat arvoit pulpahtivat pintaan – Suomalaisjohtaja uupuu kiihtyviin vaatimuksiin"* Tekniikka ja Talous 3.2.2000
43. *"Metran entinen johtajavalmentaja Margareta Lönnberg "Huono johtaja ei nauti työstään"* Tekniikka ja Talous 17.2.2000
44. *"Automatka oli umpihankiihdon raskain taival"* Tekniikka ja Talous 10.3.2000
45. *"Amerikkalaiset ovat säikähtäneet tehokkuuden hintaa - Uraputki vaihtuu yhä helpommin elämään omilla ehdoilla"* Tekniikka ja Talous 8.3.2000
46. *"Kiireetön manageri Nurmi – Ei mikään koko kansan vävy-poika"* Tekniikka ja Talous 15.10.2000
47. *"Tarja Laitinen ottaa kaiken irti naiseudesta – Monille teollisuuden naisille se on edelleen hankalaa (Kansiotsikko) – Naisuus on etu patruunateollisuudessa"*

- (Otsikko sisäsivulla) – Punaiset huulet ja pöyhkeä tukka: jää se ainakin mieleen – Osaamisella päin ennakkoluuloja – Tasa-arvo on tärkeää – ”Kovin pienestä ei kannata vetää hernetä nenään” – Puunjalostajanaiset jalostuivat verkossa – 13 miljoonan yritys motivoi – Kemia johdatti prosessiteollisuuteen” Tekniikka ja Talous 8.3.2001
48. ”Tämä onnea on (kansi) – Suomalaisen onnen huipulla (Otsikko sisäsivulla) – Puhdas koti voittaa paksun lompakon” Tekniikka ja Talous 15.3.2001
 49. ”Ympäristöjohtajan perheessä on kaksi autoa” Tekniikka ja Talous 10.5.2001
 50. ”Nyt tulee eettinen yritys” Tekniikka ja Talous 23.5.2001
 51. ”Työ ei anna rauhaa edes kesälomalla” Tekniikka ja talous 21.6.2001
 52. ”Lähiruoka on arkkitehdilla suunnittelukriteeri” Tekniikka ja talous 22.3.2013
 53. ”Kärsimätön Karvonen – Mitä hitaammin vaikeat asiat tehdään, sitä enemmän ne koskevat, sanoo Stora Enson toimitusjohtaja” Tekniikka ja talous 7.6.2013
 54. ”Aikaa työlle, aikaa lapsille - Kun äiti käy kotona töissä”. Vauva 5/1998
 55. ”Ihmekös, jos äitiys masentaa, sehän on psyykkinen kokopäivätyö” Vauva 5/1998
 56. ”Tiina on niin onnellinen... Vauva heinäkuussa, keikalle elokuussa” Vauva 6 - 7 /1998
 57. ”Vauvat ja tutkijan ura - limittäin ja lomittain” Vauva 9/1998
 58. ”Isyys häittää urakehitystä” Vauva 9/1998
 59. ”13 lapsen äidin onnelliset päivät” Vauva 11/2013
 60. ”Mies miehenä, nainen naisena” Vauva 2/1999
 61. ”Isyysslomasta nauttii koko perhe” Vauva 4/1999
 62. ”Pesähoitaja ja äänetön yhtiömies? - Kun äiti hoitaa ja isä piipahtaa” Vauva 4/1999
 63. ”Arkirutiinit määrää Eetu” Vauva 5/1999
 64. ”Luonto sanelee arjen tahdin” Vauva 1/1999
 65. ”Isän tuella etä-äitiys onnistuu – Saako äiti olla kunnianhimoinen?” Vauva 8/1999
 66. ” Kenen ehdoilla teillä eletään?” Vauva 1/2000
 67. ”Lastenhoitaja kotona tekee perheestä työnantajan – huusholli-ihminen tuli ta- loon” Vauva 1/2000
 68. ”Onni asuu arjessa – kun yhdessä teemme siitä toimivan” Vauva 2/2000
 69. ”Suurperheen äidin onni on – Lapset ja mies” Vauva 4/2000
 70. ”Ristiriitojen kautta kypsään äitiyteen ja eheämpään naiseuteen” Vauva 9/2000
 71. ”Lapset ja lehmät vuorotahtiin” Vauva 10/2000
 72. ”Miten pärjää yrittäjä-äiti – Vuorotellen vanhempainlomalla – Yöllä netti- kauppa ja päivällä lastenhoitoa – Firma jäihin kun lapset ovat pieniä” Vauva 1/2001
 73. ”Feministiäidit vaativat omannäköistä äitiyttä” Vauva 3/2001
 74. ”Mummi muistuttaa nuoria äitejä: Lapset ovat pieniä vain lyhyen hetken” Vauva 5/2001
 75. ”Näyttelijä-äiti palasi töihin – Hoitovuorot vaihtuvat lennossa” Vauva 6- 7/2001

76. *"Lapsiperheen rankat valinnat – Työn ja perheen ristitulella tarvitaan voimia"* Vauva 8/2001
77. *"Aikaa, aukaa enemmän aikaa arkeen – Tärkeimmille asioille on aina aikaa"* Vauva /2001
78. *"Isyyden uusi aika – Osmo Rauhala sai toisen lapsensa 50-vuotiaana - Taiteilija ja luomuviljelijä on aina yhdistänyt työn ja perhe-elämän"* Vauva 11/2010
79. *"Kumpi jää kotiin?"* Vauva 10/2011
80. *"Äänekosken kasvatit"* Vauva 1/2012
81. *"Mummola samalla tontilla"* Vauva 6/2012
82. *"Limingan isot joukot"* Vauva 6/2012
83. *"Lapsi tuo ilon"* Vauva 1/2013
84. *"Tahdoin vielä vauvan"* Vauva 3/2013
85. *"Isyyden uusi aika"* Vauva 11/2013
86. *"Arvokeskustelun paikka"* Vauva 12/2013
87. *"Ura rakentuu onnesta ja oikeista kohtaamisista – Johanna Lamminen on perlinrakentaja, joka huolehtii siitä, että muutkin saavat juoksuja"* Talouselämä 28.3.2013
88. *"Tehtaan poika"* Talouselämä 5.4.2013
89. *"Vähemmän kohuttu tulevaisuuskonsultti"* Talouselämä 5.4.2013
90. *"Isän ja tyttären työpanoksella"* Talouselämä 26.4.2013
91. *"Huviipuistojen konkari valitsi vihaiset linnut – Dan Mitchell jätti huviipuistojen pääkaupungin Floridassa ja muutti Espooseen"* Talouselämä 3.5.2013
92. *"Vuoden markkinointijohtaja lopetti työnteon – Peter Westerbacka tietää, että kahden hyvän tuotteen erottaa markkinointiosaaminen"* Talouselämä 17.5.2013
93. *"Kylmiltään johtoon"* Talouselämä 24.5.2013
94. *"Opiskelija vai yrittäjä, siinä Tio Tikana pulma – Tio Tikasta voi tulla juristi, mutta perheen ravintoloita hän ei jätä koskaan."* Talouselämä 31.5.2013
95. *"Tärkeimmät asiat ovat kotona – Velve Clicquot Business Woman Awardin pokannut Catharina Stackelberg osaa neuvoa yrityksille, miten trakenetaan vahva brändi"* Talouselämä 7.6.2013
96. *"Juuttikassihippi lähti varastoon – Kaisa Hernberg jätti yrittäjän vapauden, koska haluaa parantaa maailmaa."* Talouselämä 14.6.2013
97. *"Helkaman rento kuski"* Talouselämä 20.6.2013
98. *"Yrittäjyys voi olla isän pelastus"* Talouselämä 12.4.2013
99. *"Onnellinen Milanossa"* Talouselämä 12.4.2013
100. *"Koneen henki"* Talouselämä 16.7.2013

Liite 2

KOKONAISTEKSTIAINEISTON ARVOT

A) Keskipohjanmaa-lehden arvomaailma

TEKSTI	ARVOT
1	<ul style="list-style-type: none"> *Sukupuolten tasa-arvo korostuu. *Vanhojen perinteisten sukupuoliasenteiden kumoaminen. *Tulevaisuudenusko, optimismi. *Naisen ja miehen hyvä suhde arvostuvat myönteisesti. *Suku ja eri sukupolvet myönteisenä voimavarana. *Humaanit arvot.
2	<ul style="list-style-type: none"> *Työkeskeiset arvot painottuvat tekstimaailmassa: ahkeruus, tehokkuus ja ammattitaito positiivisia arvoja. *Historian ja perinteiden merkitys. *Ihmissuhteet ja niiden hoitamisen taito korostuvat. *Sosiaaliset arvot. *Tasa-arvo. *Perhe ei keskeinen. *Epäperinteinen urakeskeinen naiskuva; individualistinen perhekäsitys.
3	<ul style="list-style-type: none"> *Urasuuntautuneisuus: perhe representoituu työn vastavoimana ja arvottuu työn jälkeen. *Kunnianhimoinen ja menestystä tavoitteleva asennoituminen työhön. *Luontoarvot. *Egocentrisen maailmankuva. *Työ haasteena ja palkitsevana, nautintoa tuovana elämän keskeisenä arvona.
4	<ul style="list-style-type: none"> *Kodin viihtyisyys tärkeää. *Esteettisten nautintojen korostaminen. *Muoti-ilmäiden arvottaminen myönteisesti. *Perinteisten sukupuoliroolien vastainen ammatinvalinta. *Ennakkoluulottomuus. *Materialismi ja henkilökohtaiset nautinnot keskeisiä.
5	<ul style="list-style-type: none"> *Maaseudun arvostus elinpaikkana. *Ihmissuhteet. *Luonnon kunnioitus ja humanistiset arvot korostuvat: epäitsekkyys, oikeudenmukaisuus, eettisten ratkaisujen tavoite. *Ekologiset arvot ja lähimmäisenrakkaus representoituvat eksplisiittisesti. *Perhe keskeinen arvo.
6	<ul style="list-style-type: none"> *Individualismi, sukupuolten tasa-arvo ja kansanvälisyys keskeisiä arvoja. *Ahkeruus ja kunnianhimo tekstimaailmassa olennaisia persoonallisuuden ominaisuuksia; henkilökohtainen menestys, haasteisiin tarttuminen myönteisinä arvoina. *Perhettä ja ihmissuhteita ei mainita. *Urakeskeinen naiskuva.

7	<p>*Työkeskeisyys: silti perhe keskeinen arvo ja ratkaisuja määrittävä tekijä. *Kokemusten ja elämysten korostaminen.</p> <p>*Isänmaallisuus.</p> <p>*Individualistinen perhekäsitys.</p>
8	<p>**"Hyvä elämä" keskeinen tavoite. *Inhimillisuus, ystävällisyys, toisen ihmisen kunnioittaminen keskeiset arvot.</p> <p>*Humaani arvomaailma.</p> <p>*Maaseutu arvostettu myönteisesti.</p>
9	<p>*Lapsikeskeiset arvot.</p> <p>*Elämyksellisyys ja estetiikka korostuvat.</p> <p>*Individualismi, yksilön elämysten merkitys, luovuus ja mielikuvitus korostuvat.</p>
10	<p>*Humaanit arvot, epämateristisuus.</p> <p>*Kansainvälisyys.</p> <p>*Kotitaustan ja juurien tuoma perusturvallisuuden tunne.</p> <p>*Työn merkitys keskeinen.</p>
11	<p>*Humaanit arvot ja estetiikka korostuvat.</p> <p>*Lapsikeskeinen maailmankuva: luovuuden merkitys korostuu.</p> <p>**"Olemassaoleminen" elämäntarkoituksena; eksistentiaalisuus, ei-suorituskeskeinen ideologia.</p>
12	<p>*Sukupuolten tasa-arvo.</p> <p>*Työkeskeinen ideologia.</p> <p>*Työ nautintona, kunnianhimo ja määrätietoisuus hyveinä korostuvat.</p>
13	<p>*Perhekeskeinen maailmankuva: hyvät ihmissuhteet korostuvat elämän keskeisinä arvoina.</p> <p>*Epämateriaalisuus: teksti kuuluu kasvatustieteen 2000-luvun alussa; toistoa mediassa keskeisiä yleisiä teemoja ja arvomaailmaa.</p>
14	<p>*Familiistinen perhekäsitys, työkeskeinen näkökulma.</p> <p>*Viihtyvyys työssä ja eläinten hyvinvointi arvottavat eksplisiittisesti.</p> <p>*Epämateriaaliset lähtökohdat.</p> <p>*Sukupuolten tasa-arvo korostuu.</p> <p>*Miehen ja vaimon yhteistyö ja kumppanuus voimavarana.</p>
15	<p>*Työkeskeinen: perhettä ei mainita.</p> <p>*Sosiaalisten taitojen korostus.</p> <p>*Sukupuolten tasa-arvoisuus keskeisin ideologinen sisältö.</p>
16	<p>*Työkeskeinen maailmankuva.</p> <p>*Ahkeruus, määrätietoisuus ja tarkkuus hyveitä.</p> <p>*Byrokratianvastaisuus.</p> <p>*Yksinkertaisten nautintojen (kahvitauko) merkitys.</p>

17	<p>*Työkeskeinen maailmankuva.</p> <p>*Opintomenestys, määrätietoisuus, kunnianhimo korostuvat.</p> <p>*Rationalistinen ajattelu korostuu.</p> <p>*Kansainvälisyys ja materialismi myönteisiä arvoja.</p>
18	<p>*Egosentrinen maailmankuva.</p> <p>*Hedonismi.</p> <p>*Individualistinen perhekäsitys.</p> <p>*Fyysinen kunto ja terveys arvottuvat positiivisesti.</p> <p>*Kunnianhimo, menestys ja ponnisteleminen korostuvat.</p> <p>*Ihminen valintojen tekijänä.</p> <p>*Uusmoderni ihmiskuva.</p>
19	<p>*Perhearvot korostuvat.</p> <p>*Famillistinen perhekuva.</p> <p>*Ennakkoluulottomuus, luovuus keskeisiä arvoja.</p>
20	<p>*Henkisten arvojen korostaminen, henkisen kasvun tärkeys.</p> <p>*Epämateriialismi: hengen ja materian tasapaino.</p> <p>*Luonnon arvostus.</p> <p>*Sosiaalisten tarpeiden korostus: "Olemme olemassa toisiamme varten". *Positiivisuus, elämänusko.</p>
21	<p>*Humanistinen ideologia, epämateriialistinen asenne.</p> <p>*Suku ja perhe tekstimaailmassa.</p> <p>*Työ toimeentulona; työnteko tekstimaailmassa raskasta ja vaativaa, mutta arvokasta.</p>
22	<p>*Perhekeskeiset arvot.</p> <p>*Kristillinen etiikka.</p>
23	<p>*Perhekeskeiset arvot.</p> <p>*Uskonto perusarvona.</p> <p>*Inhimillisuus.</p> <p>*Äitiys naisen keskeisimpänä roolina.</p> <p>*Työ elannon hankintana, työ raskaana ja sitkeyttä vaativana elämän osa-alueena.</p> <p>*Vaativattomuus, epämateriialistinen arvomaailma.</p>
24	<p>*Perhe- ja lapsikeskeisyys korostuu.</p> <p>*Suku ja sosiaaliset suhteet keskeisiä arvoja.</p> <p>*Perusturvallisuus, luottamus ja lämpö.</p>
25	<p>*Terveys arvona: terveelliset elintavat ja ravinto, tasokkaan terveydenhoidon arvostaminen.</p> <p>*Avoimuus.</p> <p>*Mielen hyvinvointi, henkinen sitkeys, vaikeuksien voittamisen taito.</p> <p>*Suku, perhe.</p> <p>*Naiseus.</p>

	<p>*Isänmaallisuus; maaseudun arvostus.</p> <p>*Yrittäjän vapaus.</p> <p>*Huumori.</p>
26	<p>*Työn arvostus, ahkeruus.</p> <p>*Itsensä toteuttaminen.</p> <p>*Esillä oleminen, viihdyttäminen arvona.</p> <p>*Vastavuoroisuus ja vuorovaikutus yleisön kanssa.</p> <p>*Kilpailuvietti.</p>
27	<p>*Ekologiset arvot, kierrättäminen.</p> <p>*Itsensä toteuttaminen.</p> <p>*Työn tekemisen arvostus.</p> <p>*Itsensä kehittäminen.</p>
28	<p>*Nykyaikaisuus.</p> <p>*Tehokkuus ammatissa.</p> <p>*Suku ja perhe taustatekijöinä.</p> <p>*Auttaminen arvona, vuorovaikutuksen ja palautteen arvostus.</p> <p>*Empaattisuus, rauhallisuus luottamus ja lämpö hoitosuhteessa.</p> <p>*Huumori.</p>

B) Tekniikka ja talous -lehden reportaasien arvomaailma

TEKSTI	ARVOT
29	<p>*Tehokkuus ajatella.</p> <p>*Työelämän näkökulma vanhenemiseen.</p> <p>*Materialistiset arvot, raha lähtökohtana.</p> <p>*Elämäkokemuksen arvostus.</p>
30	<p>*Länsisuomalaisten soveltuvuus johtotehtäviin. *Iloisuus, ahkeruus ominaisuuksina.</p> <p>*Kunnianhimo ja läntisyys arvottuvat myönteisesti.</p> <p>*Kulttuurierojen ja perinteiden vaikutus korostuu.</p> <p>*Työelämän "kovat arvot".</p>
31	<p>*Henkiset arvot: Filosofisen ajattelun merkitys korostuu myönteisessä sävyssä.</p> <p>*Egosentrisyys; Itsekeskeinen lähtökohta toiminnalle.</p>
32	<p>*Tehokkuusajattelun kyseenalaistaminen. *Ihmissuhteet positiivisesti arvotettuina.</p>
33	<p>*Urakeskeisyys.</p> <p>*Henkilökohtainen kunnianhimo ja menestys positiivisia arvoja.</p> <p>*Maailmanlaajuisten ongelmien poistaminen kuvataan tärkeäksi.</p> <p>*Humoristiset arvot ja henkilökohtainen vapaus tehokkuuden ja urakeskeisyyden vastapainona.</p>

34	*Työmarkkinoiden näkökulma. *Urakeskeisyys. *Tehokkuusajattelu. ***Pehmeät arvot" eivät korostu.
35	*Urakeskeisyys. *Suuri perhe mainitaan myönteisesti arvottuvassa sävyssä: perhearvot.
36	*Työnteon korostaminen. *Uudistusmielisyys ja ennakkoluulottomuus. *Koti myönteinen arvo. *Työn ja kotiolosuhteiden yhtenäisyys arvotettu myönteisesti.
37	*Naisen oikeudet uraan; egosentrinen maailmankuva, seksismi.
38	**"Omaan elämäänsä voi vaikuttaa". *Ahkeruus ja työssä kehittymisen merkittävyys. *Työkeskeisyys. *Inhimillisyys.
39	*Henkisten arvojen korostaminen työelämän näkökulmasta. *Viihtyvyyden ja sosiaalisen ilmapiirin merkityksen korostaminen.
40	*Ihminen kokonaisuutena: henkisten ja hengellisten arvojen korostuminen.
41	*Henkilökohtaisen vapauden ja elämästä nauttimisen korostaminen *Egosentrisyys: työ ei saa olla raadantaa. *Pienuus ja maaseutukaupungin elämäntapa arvottuvat myönteisesti.
42	*Työkeskeisyys. *Inhimillisyys ja yksilöllinen hyvinvointi korostuvat.
43	*Työ nautintona. *Vanheneminen arvottuu positiivisesti. *Hyvän lopputuloksen korostaminen työssä. *Ei-materialistiset arvot: omakohtaisen hyvinvoinnin ja tasa-arvon merkitys.
44	*Henkilökohtaisten nautintojen korostus; hedonismi. *Liikunnan ja terveyden korostaminen. *Kilpailuhenkisyys, suorituskeskeisyys. *Raha ja työelämäkeskeisyys. **"Postmoderni maailmankuva".
45	**"Pehmeät arvot lähtökohta ajattelulle. *Egosentrisyys. *Urakeskeisyyden kieltäminen. *Henkilökohtaiseen hyvinvointiin liittyvät arvot korostuvat.
46	*Työntekijän hyvinvointi keskeinen arvo. *Humanismi. *Nuoruuden edut työelämässä kyseenalaistetaan.

47	<p>*Työkeskeinen maailmankuva: lapset ja perhe arvottuvat työn jälkeen.</p> <p>*Urakehitys ja kunnianhimoinen asenne arvottuvat myönteisesti.</p> <p>*Sukupuolten tasa-arvon korostus.</p> <p>*Humanismi.</p>
48	<p>*Perhe arvottuu ennen työtä; "pehmeät arvot", ihmissuhteet ja sosiaalinen hyvinvointi tärkeimmät arvot.</p> <p>*Epämateriialistinen humaani ihmiskäsitys.</p> <p>*Keskiluokkainen ajattelu (oma talo, lomalla, osakesijoittaminen).</p>
45	<p>*Ympäristönsuojelu ja luontoarvot.</p> <p>*Poliittisten päätösten ja teollisuuden ristiriitainen suhtautuminen ympäristökysymyksiin tuodaan esille.</p>
49	<p>*Eettisten arvojen korostaminen.</p> <p>*Hyvän ja pahan erottamisen taito yritystoiminnan perustana.</p> <p>*Epämateriialismi.</p>
50	<p>*Henkilökohtaisen hyvinvoinnin korostus; työkeskeisen ajattelun vastustaminen.</p> <p>*Työn vastapainot korostuvat.</p>
51	<p>*Vapaa-ajan arvostus.</p> <p>*Itsemääräämisoikeuden (vapauden) merkitys työelämässä; yrittäjän vapaus.</p> <p>*Egosentrisyys, omasta edusta kiinni pitäminen.</p>
52	<p>*Ekologiset arvot: energiatehokkuus, lähiruoka.</p> <p>*Luonto arvona.</p> <p>*Vapaa-ajan arvostus henkisen hyvinvoinnin lähteenä.</p>
53	<p>*Perhe-elämän arvostus.</p> <p>*Taide ja musiikki arvoina.</p> <p>*Vapaan ajankäytön korostus.</p>

C) Vauva-lehden reportaasien arvomaailma

TEKSTI	ARVOT
54	*Läheisten hyvinvointi ohjaa naisen valintoja: Lapset ja perhe/keskeisin asia naisen elämässä. *Työ tärkeä.
55	*Individualistinen perhekäsitys. *Äitiyteen negatiiviset puolet representoituvat voimakkaasti. *Perinteiden rikkominen. *Naista tukeva elämänsäsenne; henkilökohtainen psyykinen hyvinvointi keskeisin arvo. *Egosentrinen maailmankuva.
56	*Työ naisen ensisijaisena valintana. *Kunnianhimo. *Äitiyden ja raskauden tuomat ristiriidat.
57	*Itsensä toteuttamisen arvot korostuvat työn kautta. *Vastuurationalisuus: perhe määrittää naisen tekemiä uraratkaisuja. *Työ keskeisenä arvona.
58	*Perhekeskeisyys. *Työelämän kovat arvot nähdään perheen ja isän roolin kanssa epäedullisina. *Humanismi.
59	*Familiininen perhekäsitys. *Perhe, lapset ja ihmissuhteet keskeisimmät arvot. *Ahkeruuden ja omakohtaisista nautinnoista kieltäytymisen korostaminen. *Naisen vastuurationalisuus. *Ei-materialistiset arvot.
60	*Yhteiskunnan arvojen ja biologisten sukupuolierojen ristiriidan korostaminen. *Nainen ja mies on luotu erilaisiksi ja ero on hyväksyttävä.
61	*Isyyden arvottaminen myönteisesti. *Perhekeskeiset normaalit arvot. *Familiininen perhekäsitys.
62	*Työn korostaminen. *Työ kuvataan toimeentulona ja taloudellisena pakkona. *Perheen yhtenäisyyden, kodin ilmapiirin sekä äidin roolin korostaminen. *Sosiaalisten tahtojen merkitys. *Perheen selviäminen kaikissa olosuhteissa periaatteessa.
63	*Perhekeskeiset arvot. *Kaupunkiympäristö arvottuu perheen kannalta myönteisesti. *Familiininen ihmiskäsitys.

64	<ul style="list-style-type: none"> *Maaseutu arvottuu myönteisesti. *Luonnonläheisyys, perhekeskeisyys. *Suku tärkeä arvo. *Famillistinen perhekäsitys. *Humaani arvomaailma. *Kristilliset arvot representoivuvat eksplisiittisesti: "kyllä Jumala pitää meistä huolen".
65	<ul style="list-style-type: none"> *Työkeskeinen arvomaailma korostuu: Äideillä "oikeus" tehdä työtä. *Tasa-arvon korostus. *Lapset perheratkaisujen lähtökohtana. *Läheisten hyvinvointi keskeinen arvo. *Humanistinen arvomaailma.
66	<ul style="list-style-type: none"> *Parisuhteen ja vanhemman oman hyvinvoinnin korostaminen. *Individualistinen perhekäsitys. *Perheen kokonaisuhyvinvointi tärkein arvo: perhekeskeinen ajattelu.
67	<ul style="list-style-type: none"> *Työ ja perhe on yhdistettävä: molemmat sekä isälle että äidille keskeisiä arvoja. *Näkemyks kotiympäristöstä lasten hyvinvoinnin kannalta parhaana ratkaisuna.
68	<ul style="list-style-type: none"> *Arkielämän onni *Perheenjäsenten yhteisymmärrys. *Toimiva työelämä.
69	<ul style="list-style-type: none"> *Individualistinen perhekäsitys. *Naisen biologia ja fysiologia korostuvat toimintaa määrittävinä tekijöinä. *Tunne-elämän korostaminen. *Egosentrisyys.
70	<ul style="list-style-type: none"> *Perhekeskeiset arvot. *Famillistinen perinteinen perhekäsitys. *Sosiaaliset arvot myönteisesti. *Luonnonläheisyys.
71	<ul style="list-style-type: none"> *Työn arvostus: sitkeys, ahkeruus ja nautinnoista kieltäytyminen hyveitä. *Maaseudun arvostaminen positiivisesti. *Perinteiset sukupuoliroolit.
72	<ul style="list-style-type: none"> *Ahkeruuden ja toimeliaisuuden korostaminen. *Perheellisen naisen oikeus työhön. *Perhekeskeinen maailmankuva. *Perinteiset keskiluokkaiset arvot.
73	<ul style="list-style-type: none"> *Suvaitsevaisuus ja henkilökohtainen onni arvottuvat myönteisesti. *"Anarkismi", ennakkoluulottomuus. *Feminismi. *Yhteisöllisyys ja henkiset arvot. *Individualistinen perhekäsitys.

74	<ul style="list-style-type: none"> *Perhekeskeiset arvot . *Tunne-elämän korostaminen. *Naisen itsenäisen elämän arvostus. *Feministisen perhekäsityksen sukupuolten tasa-arvon tarvittava yhdistyminen.
75	<ul style="list-style-type: none"> *Perhearvot, familistinen perhekäsitys. *Naisen uran aiheuttama ristiriita lapsen ja perheen hyvinvoinnin kannalta.
76	<ul style="list-style-type: none"> *Perhearvojen korostus. *Miehen ja naisen suhde yhteisenä puurtamisena.
77	<ul style="list-style-type: none"> *Perhearvot: yhteisen ajan tärkeys korostuu. *Työ tärkeä elämän osa-alue. *Familistinen perhekäsitys. *Henkisen hyvinvoinnin tärkeys.
78	<ul style="list-style-type: none"> *Elämän leppoistaminen, downshifting. *Ihmisarvo ei riipu suorittamisesta. *Eläminen tässä hetkessä. *Perheen merkitys tukena ja turvana. *Ihmissuhteet arvona. *Luonnon arvostus. *Usko Jumalaan perusarvona. *Lähimmäisen rakastaminen ja toisen kunnioittaminen *Ahkeruus, kuuliaisuus, rehellisyys arvoina. *Vuorovaikutuksen merkitys. *Tasa-arvo sukupuolten välillä. *Perinteiset perhearvot. *Sanansa pitäminen. *Tee toiselle niin kuin toivoisit itsellesi tehtävän. *Omien juurien tunnistamisen merkitys. *Kieli ja kulttuuri arvoina.
79	<ul style="list-style-type: none"> *Tasa-arvo. * Taloudellisten seikkojen korostus. *Työelämän merkitys yksilön hyvinvoinnille (sukupuolten tasa-arvo).
80	<ul style="list-style-type: none"> *Luonto ja ekologiset arvot. *Turvallisuus. *Talouden tasa-paino. *Omien juurien arvostus. *Liikunnan merkitys hyvinvoinnille. *Seurakunta voimavarana; yhteisöllisyys, kristilliset arvot. *Yksilöllä itseisarvo: pois suorituskeskeisyydestä.

81	<ul style="list-style-type: none"> *Yhteisöllisyys, talkoohenki. *Perhe ja suku arvoina. *Sukujuuret.
82	<ul style="list-style-type: none"> *Yhteisöllisyys. *Altruismi, auttaminen. *Sosiaaliset suhteet: huolien jakaminen. *Perheen ja suvun merkitys. *Rento ilmapiiri, pois suorittamisesta. *Lapset arvoina. *Kodin arvostus. *Työn merkitys yksilölle. *Läheisyys, turva, rakkaus. *Perusturva uskossa. *Arjen arvostus, rutiinit.
83	<ul style="list-style-type: none"> *Läheiset ja suku, ihmissuhteet. *Perinteiden kunnioitus. *Lapset voimavarana. *Arkisten askareiden arvostus. *Tasa-arvo perheessä. *Yrittäjyys toimeentulon lähteenä: taloudellinen toimeentulo arvona.
84	<ul style="list-style-type: none"> *Äitiyden merkitys yksilön hyvinvoinnille, suvun jatkaminen. *Rakkaus. *Taloudelliset arvot: toimeentulon turvaaminen. *Työ sisältönä elämälle. *Parisuhde voimavarana. *Harrastukset. *Esteettiset arvot: kodin viihtyisyys. *Terveys. *Ruoka, rajat ja rakkaus kasvatuseriaatteina. *Pois suorituspainesta ja stressistä. *Elämäkokemuksen arvostus.
85	<ul style="list-style-type: none"> *Ekologisuus, luonnon arvostus. *Vanhemmuus arvona, suvun jatkaminen. *Läheisten ihmissuhteiden merkitys. *Luovuus, itsensä toteuttaminen.

86	<ul style="list-style-type: none"> *Maalle muutto. *Kiireetön elämäntapa. *Perhearvot. *Kristillinen usko. *Isänmaallisuus. *Tasa-arvo sukupuolten välillä. *Lähimmäisen kunnioittaminen. *Luonto arvona.
----	---

D) Talouselämä-lehden reportaasien arvomaailma

TEKSTI	ARVOT
87	<ul style="list-style-type: none"> *Ahkeruus. *Äitiys. *Työ arvona: työkeskeisyys. *Valta (esimiestehtävät). *Koulutus. *Taloudellinen tasapaino, menestys (säästäminen). *Kansainvälisyys. *Kulttuurin arvostus (taide). *Fyysinen hyvinvointi ja liikunta.
88	<ul style="list-style-type: none"> *Luonnon arvostus. *Kansainvälistyminen. *Käsityö, käden taidot. *Laatutietoisuus. *Suvun ja yrittäjyyden arvostus.
89	<ul style="list-style-type: none"> *Yhteisöllisyys. *Keskustelun ja vuorovaikutuksen merkitys. *Suomalaisuus. *Vaativuus.
90	<ul style="list-style-type: none"> *Perheyrittäjyyden arvostus. *Taloudellinen menestys. *Yrittäjän vapaus. *Perhearvot. *Fyysinen hyvinvointi: kuntoilu, aktiivisuus. *Koulutuksen merkitys. *Asema, ura. *Kansainvälisyys.

91	<ul style="list-style-type: none"> *Urakeskeisyys. *Maine, vastuu työelämässä, urakehityksen korostus. *Luovuus. *Yhteisöllisyys. *Rakkaus, parisuhde. *Luontoarvot. *Turvallisuus. *Opiskelun merkitys.
92	<ul style="list-style-type: none"> *Taloudelliset arvot: yrityksen menestys ja laajeneminen päämääränä. *Ammattitaito. *Työkeskeiset arvot: työ elämänsisältönä, intohimoinen suhde työhön. *Ura. *Perhe, lapset. *Yhteistyö.
93	<ul style="list-style-type: none"> *Suvun merkitys: lojaalius, suvun perinteet tärkeitä. *Työkeskeiset arvot. *Henkilökohtaiset psyykkiset ominaisuudet: sitkeys, selviytymiskyky kriiseissä. *Vuorovaikutus, kommunikointitaidot. *Koulutuksen arvostus. *Perheen merkitys. *Harrastukset. *Fyysinen hyvinvointi ja liikunta. *Taide arvostuksen kohteena.
94	<ul style="list-style-type: none"> *Opiskelu ja itsensä kehittäminen. *Ahkeruus, työhön oppiminen. *Suvun merkitys, perhe kasvualustana. *Perheyrittäjyys arvona. *Henkilökohtaiset ominaisuudet: sinnikkyys ja periksi antamattomuus. *Työmoraali, työstä nauttiminen. *Itsensä toteuttaminen, kunnianhimo. *Rentoutumisen merkitys, lepo. *Fyysiset arvot: kuntoilun merkitys hyvinvoinnille. *Luovuus, intuitiivisuus.

95	<ul style="list-style-type: none"> *Kansainvälisyys. *Taloudellinen menestys. *Maine: palkintojen arvostus. *Laatu, ammattitaito. *Perhe arvona, äitiys. *Kodin arvostus. *Tasapaino elämän osa-alueiden välillä. *Liikunta. *Luontoarvot ("saaristolaiselämä").
96	<ul style="list-style-type: none"> *Ekologiset arvot. *Yrittäjän vapaus. *Yhteinen hyvä arvona, yhteistyön ja organisaation arvostus. *Yhteistyö. *Henkilökohtainen kehitys. *Kansainvälisyys. *Taloudellinen menestys yrityksessä. *Lukemisen, järjestötoiminnan ja ruuanlaiton arvostus rentoutumisen keinoina.
97	<ul style="list-style-type: none"> *Suvun merkitys. *Perheyrittäjyyden arvostus. *Taloudelliset arvot: omistajuuden arvostus (osakkuus yrityksessä), liiketoiminnan kannattavuus ja tulos. *Humaanit arvot: lääketiede – liike-elämä asetetaan vastakkain; ja kontaktit asiakkaisiin. *Koulutuksen arvostus. *Itsensä kehittäminen. *Äitiys voimavarana. *Kulttuuri. *Fyysiset arvot: liikunta, aktiivisuus. *Vallan arvostus (toimitusjohtajuus).
98	<ul style="list-style-type: none"> *Vapaa-aika arvona. *Tehokkuus työssä. *Ahkeruus. *Perhearvot: työn ja perheen yhteensovittaminen. *Yrittäjän vapaus.

99	*Kansainvälisyys. *Maine: palkinnot, tunnustukset, menestys. *Taloudellinen menestys. *Henkilökohtaiset ominaisuudet: sinnikkyys ja pitkäjännitteisyys, tavoitteellisuus. *Perhe arvona.
100	*Henkiset arvot: työilmapiiri. *Yhteisöllisyys. *Työn arvostus; työn sisällön merkityksellisyyden näkeminen. *Johtamistaidot. *Arvot. *Itsensä toteuttaminen ja –kehittäminen. *Koulutus, ura. *Minimalistisuus, vaatimattomuus. *Innostus, rentous henkisinä arvoina. *Kuntoilu, lukeminen harrastuksina. *Valta: luottamustehtävät. *Perhe.